HERKES ONA KOŞUYOR!

Lezzet nerede, herkes orada!

Bu makarna, bildiğiniz gibi değil. Kalitesiyle, lezzetiyle ağzınıza layık bir makarna... Üretim tesisleri süper, teknolojisi mükemmel. %100 altın sarısı kaliteli durum buğdayı ile, yüksek hijyenik standartlarda üretiliyor. Özel kurutma teknolojisi sayesinde yeniden ısıtıldığında bile birbirine yapışmıyor, yeni pişmiş gibi tane tane kalıyor.

Selva, sıfır kolesterol düzeyi, yüksek protein ve karbonhidrat oranıyla sağlıklı beslenmede yeni bir sayfa açıyor. Lezzeti çok, kalitesi çok, çeşidi ise bir o kadar çok! Kısacası Selva sadece makarna değil, fazlasıyla makarna... Siz de deneyin, test edin, aynı sonuca varacaksınız.

Bu makarna, yeni nesil makarna... Herkes burada, çünkü lezzet burada!

selva
YENİ NESİL MAKARNA

kiye'nin en modern makarna im tesislerinde üretilen Selva am kalite anlayışının bir nüdür.

En ileri teknolojiyle, yüksek hijyenik koşullarda üretilen Selva, tüketiciye saygılı bir üretim felsefesinin ürünüdür.

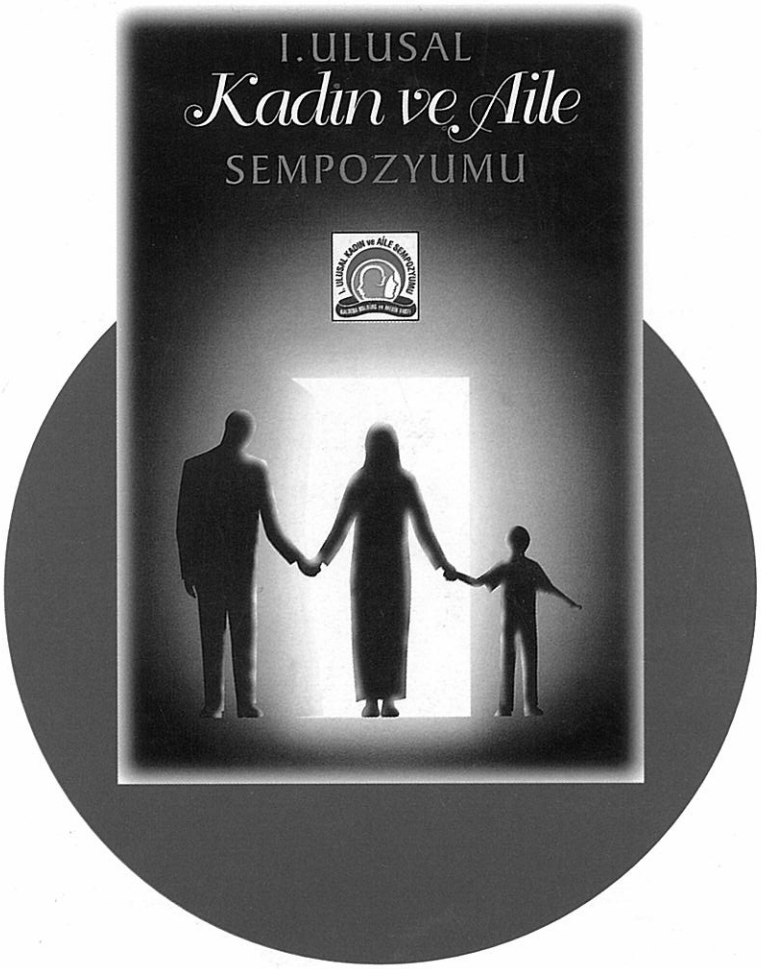
Anadolunun çeşitli yörelerinden toplanan kaliteli durum buğdayı, özel işlemler ve fırınlama tekniği ile mükemmel bir makarnaya dönüşür

Selva'nın lezzet ve kalite üstünlüğü, çeşit üstünlüğüne de yansımaktadır. Makarnada aradığınız ne varsa, Selva'da fazlasıyla vardır.

Mehir

GENÇLERİ EVLENDİRME VE MEHİR VAKFI YAYIN ORGANI

ÜÇ AYLIK İLMİve AKADEMİK BÜLTEN

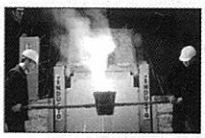

PROF.DR.MEHMET AYDIN/DOÇ.DR.SAFFET KÖSE/EMET AKTAŞ/PROF.DR.ORHAN ÇEKER
DOÇ.DR.H.TEKİN GÖKMENOĞLU/DOÇ.DR.AHMET YAMAN/DOÇ.DR.NEBİ BOZKURT/ALİ ÖGE
H.MARTI/HALİL ATALAY/DOÇ.DR.RAMAZAN ALTINTAŞ/ABDULKERİM BAHADIR/RIFAT ORAL
DOÇ.DR.MUSTAFA TAVUKÇUOĞLU/AHMET EKİZ/DR.NİHAT DALGIN/ŞULE YÜKSEL ŞEKER
MUHSİN YAZICIOĞLU/DOÇ.DR.HALİL ÜRÜN/MUSTAFA SERDAR ÖZDEMİR/MUSTAFA ÖZDEMİR

İLKBAHAR/1999 SAYI:3

[İLKELERİ DOĞRU, YATIRIMLARI PROFESYONEL KURULUŞ]

BÜTÜN YATIRIMLARINDA ÖZELLİKLE **YÜKSEK TEKNOLOJİ** ve ÜRETİME YÖNELİK SAHALARI SEÇEN **KALDERA HOLDİNG**, YAPTIĞI TÜM ÇALIŞMALARINDA **"DÜNYA İLE ENTEGRE OLMAK"** GERÇEĞİNİ DE ÇOK İYİ YORUMLAMAKTA ve BUNU TÜM ÇALIŞMALARINA YANSITMAKTADIR.

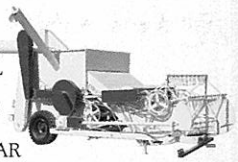
GENÇ, DİNAMİK VE PROFESYONEL BİR EKİPLE ÇALIŞMALARINI YÜRÜTEN **KALDERA HOLDING**, ŞARTLARIN ANALİZİNİ, GELİŞMELERİN ARAŞTIRILMASINI,

ÇALIŞMALARIN PLANLANMASINI, ÖN KOŞUL OLARAK BENİMSEMEKTE ve **İLERİYE YÖNELİK** SONUÇLAR ÇIKARMAYI KENDİSİNE İLKE EDİNMEKTEDİR.

ÇALIŞMALARINA BÜYÜK BİR DİNAMİZM İLE DEVAM EDEN **KALDERA HOLDİNG** YENİ YATIRIMLARA DA İMZA ATMAYA HAZIRLANMAKTA ve BU KONUDA ÇALIŞMALARINI EKSİKSİZ SÜRDÜRMEKTEDİR.

- **MORMET** METALURJİ SAN. A.Ş.
- **MORÇELİK** ÇELİK DÖKÜM SAN. A.Ş.
- **DAĞSAN** GÜNEŞ ENERJİ SİSTEMLERİ SAN. A.Ş.
- **KALDERA** MAKAS SANAYİ A.Ş.
- **KALDERA** TARIM MAKİNELERİ SAN. A.Ş.
- **KALDERA** DÖVME SAN. A.Ş.
- **KALDERA** SAC FORM SAN. A.Ş.
- **KALDERA** KALIP SAN. A.Ş.
- **KALDERA** PLASTİK SAN. A.Ş.
- **KALDERA** METAL İŞLEME SAN. A.Ş.
- **KALDERA** MAKİNE SAN. A.Ş.
- **KALDERA** İŞ MAKİNELERİ SAN. A.Ş.
- **KALDERA** SCOOTER MOTOR SAN. A.Ş.
- **KALDERA** CNC MAKİNELERİ SAN. A.Ş.
- **KALDERA** MOTOR SAN. A.Ş.
- **KALDERA** OTOMOTİV SAN. A.Ş.
- **KALDERA** DIŞ TİCARET VE GELİŞTİRME A.Ş.
- **KALDERA** DAĞITIM VE PAZARLAMA TİCARET A.Ş.
- **DAĞPA** PAZARLAMA A.Ş.
- **KALDERA** TEKNOLOJİ GELİŞTİRME MERKEZİ

KALDERA®
HOLDİNG

Musalla Bağları Belh Caddesi No:77
42050 Konya / TÜRKİYE
Phone : +90 332 238 00 00 (PBX)
Faks : + 90 332 238 00 11
E-Mail : kaldera@kaldera.com.tr
www.kaldera.com.tr

MEHİR

MEHİR BÜLTENİ

ÜÇ AYLIK İLMİ ve AKADEMİK BÜLTEN

İLKBAHAR / 1999 SAYI:3

İmtiyaz Sahibi
Gençleri Evlendirme ve Mehir Vakfı Adına
Mustafa Özdemir

Mesul Yazı İşleri Müdürü
Hasan Türk

Editör
Doç. Dr. Saffet Köse

Genel Yayın Müdürü
Ali Öge

Yayın Kurulu
Mustafa Özdemir
Doç. Dr. Saffet Köse
Doç. Dr. Zekeriyya Güler
Doç. Dr. Ali Acar
Doç. Dr.H.Tekin Gökmenoğlu
Doç.Dr.Mustafa Tavukçuoğlu
Doç.Dr.Ramazan Altıntaş
Yrd.Doç.Dr.Ahmet Yaman
Dr.Mustafa Bulun
M.Zeki Başyemenici
Abdulkerim Bahadır
Halil Uysal
Sami Yıldız
Ali Öge

Basın ve Halkla ilişkiler Müdürü
İbrahim ışık

Hukuk Danışmanları
Av.Celaleddin Yalçın
Av.İsmail Biçer

Yazışma Adresi
Gençleri evlendirme ve Mehir Vakfı
Karaman Cad.Melike Hatun Çarşısı
Kat:2 No:231 Karatay/Konya
Tel:(0 332) 352 13 45
Fax:(0 332) 353 72 32
Banka Hesap No:
Vakıflar Bankası TL Hesabı:2033277
Vakıflar Bankası Döviz Hesabı:4032712

Kapak Düzeni,dizgi ve grafik tasarım
ay ajans 238 25 13 KONYA

Mehir Bülteni
Üç ayda bir yayınlanır.Ücretsizdir.
Yazıların İlmi, Hukuki ve dil sorumluluğu yazarlarına aittir.
Bu dergide yayınlanan yazıların tüm yayın hakları dergimize aittir.
Yazarın yazılı izni olmadan kısmen veya tamamen herhangi bir şekilde çoğaltılamaz,basılamaz.
Kaynak göstermek şartıyla özetleme ve alıntı yapılabilir.

Ahmet Karayıldırım

MEHİR

İÇİNDEKİLER

5
I.Ulusal Kadın ve Aile Sempozyumu'nun Ardından
Prof. Dr. Mehmet Aydın

8
Cahiliye Arap Toplumunda Kocaların Hanımlarına Yaptıkları Bazı Haksızlıklar ve İslam'ın Getirdiği Hukuki Düzenlemeler
Doç. Dr. Saffet Köse

14
Toplumsal Yaşamda Kadın
Emet Aktaş

19
Hukuk-i Aile Kararnamesi Giriş ve Tarihçesi
Prof.Dr.Orhan Çeker

22
Tüp Bebek, Zaruret Halinde 3 Metoda Uymak Kaydıyla Caizdir
Doç .Dr. Hüseyin Tekin Gökmenoğlu

25
Evlilik Öncesi İlişkiler
Yrd. Doç. Dr.Ahmet Yaman

29
Sünnet'te Düğün
Doç. Dr. Nebi Bozkurt

40
Aile İçi İlişkilerde Resulullah Örneği
Ali Öge

44
Resulullah'ın Dilinden Kadının Aile İçindeki Konumu
Huriye Martı

50
Anne ve Babaya İtaat ve Hürmet
Halil Atalay

55
Aile ve Okulda İnanç Eğitimi
Doç. Dr. Ramazan Altıntaş

60
Çocukta Dini İlgi ve Düşüncenin Gelişmesi ve Allah İnancının Öğretilmesinde Metodlar
Arş. Gör. Abdulkerim Bahadır

63
Kur'anda Lokman A.S. ve Çocuk Eğitimi
Rıfat Oral

68
Yurt Dışındaki Türk Ailelerinin Sorunları
Doç. Dr. Mustafa Tavukçuoğlu

74
İslam Hukukunda İddet Bekleyen Kadının Hak ve Sorumlulukları
Ahmet Ekiz

77
İslam Hukuku ve Evrenselliği
Dr. Nihat Dalgın

81
Kadın Konulu Seçme Türkçe Eserler Bibliyografyası
Şule Yüksel Şeker

101
Hizmetlerin Hayırlısı
Muhsin Yazıcıoğlu

102
Konya Büyükşehir Belediye Başkanı Doç. Dr. Halil Ürün'le Röportaj

105
Kaldera Holding Yönetim Kurulu Başkanı Mustafa Serdar Özdemir'le Röportaj

111
Basında Mehir Vakfı ve I.Ulusal Kadın ve Aile Sempozyumu

EDİTÖRDEN

DOÇ. DR. SAFFET KÖSE

Değerli okuyucu,

Mehir Bülteni'nin yeni bir sayısıyla karşınızdayız. İlk iki sayıdan aldığımız olumlu tepkiler bu konudaki şevkimizi artırmıştır.Bu sebeple yeni bir sayı ile huzurunuza çıkmanın mutluluğunu yaşıyoruz.

Aile, insanlık tarihinin en eski kurumudur. Aileler toplumun temeli ve yapı taşlarıdır. Kişi böyle bir ortamda huzur bulur. İnsan neslinin bekası ona bağlıdır. Kişiyi kötülüklerden alıkoyan bir mekanizmadır. Toplumun kültür ve birikimini kuşaktan kuşağa aktaran bir fonksiyona sahiptir. Buna göre aile kurumunun sağlam tutulması, toplumsal hayatın daha güçlü bağlarla devam etmesini; dejenere edilmesi de sosyal yaşamın çöküşünü beraberinde getirir. Bu sebeple aile müessesesine azami derecede özen gösterilmesi bütün kurum ve kuruluşlarıyla toplumun en temel görevidir. Çünkü varlığını ona borçludur.

Farklı kültürlerin yüzyüze geldiği globalleşen dünyamızda artık modern iletişim araçlarının insanlar üzerinde çok önemli etkiler yaptığını hemen herkes kabullenmektedir. Günümüzdeki savaşın adı tam anlamıyla bir kültür savaşıdır ve bu savaşta kullanılan silahlar da çok güçlüdür. Bu savaştan galip çıkabilmek için de güçlü silahlarla mukavemete ihtiyaç vardır. Bunun da birinci yolu aile kurumunu sağlam temellere oturtmak ve onu korumaktır.İşte Gençleri Evlendirme ve Mehir Vakfı bu amaçla kurulmuş olan ve amacı doğrultusunda etkinliklerde bulunan bir müessesedir. Bu çerçevede evlenme imkanı bulamayan gençlerin evliliğini sağlama, onların eğitimine katkıda bulunma, paneller, konferanslar ve sempozyumlar, kitaplar ve dergiler yoluyla toplumumuza hizmet etmektedir. 30 Ekim-1 Kasım 1998 tarihleri arasında Konya Ticaret Odası Salonu'nda sahasında uzman bir çok bilim adamının katılımıyla yapılan 1. Ulusal Kadın ve Aile Sempozyumu halkımız tarafından büyük ilgi gördü. Birinci oturumunda Türk aile yapısının sorunları, ikinci oturumunda islam Hukukuna göre evlenme, üçüncü oturumunda İslam Hukukunda boşanma ve dördüncü oturumunda Kur'an ve Hadiste kadın konusunun tartışıldığı sempozyumun bildirileri en kısa zamanda basılarak halkımızın hizmetine sunulması için çalışmalar yoğun bir biçime devam etmektedir. Keza Ramazan Ayı içerisinde Fuar Kültür Merkezinde düzenlemiş olduğumuz panele de halkımız yoğun ilgi göstermiştir. İşte elinizdeki bu bülten aynı hizmet anlayışının bir halkasıdır. İçinde insanımızın bilgi dağarcığına büyük ölçüde katkılar sağlayacağını ümit ettiğimiz önemli yazılar mevcuttur. Bu sayımızın hayırlara vesile olmasını diler, ilgilenenlere teşekkür ederiz.

Bilim adamlarımızın katkılarıyla yeni sayılarda buluşmak dileğiyle.

1. ULUSAL KADIN VE AİLE SEMPOZYUMU
KALDEKA HOLDING VE MEHİR VAKFI

1.ulusal kadın ve aile sempozyumu'nun ardından

Prof.Dr.Mehmet Aydın

Türkiye'de, özellikle son on yıldan beri kadın ve aile konusu çok değişik mahfillerde tartışıla gelmiştir. Başbakanlık Aile Kurumu Araştırma Merkezi kurulduktan sonra türk aile yapısı üzerinde bir yandandevlet kurumları bir yandan akademik çevreler, bir yandan da vakıf ve dernekler gibi sivil toplum örgütleri tarafından şura, kongre, sempozyum ve paneller yapılmış ve türk toplumu için çok önemli sonuçlar ortaya çıkmıştır.

İşte 30 Ekim 1Kasım 1998 tarihleri arasında merkezi Konya da olan ve bu güne kadar aile konusunda ciddi girişimlerde bulunan "Gençleri Evlendirme ve Mehir Vakfı", Kaldera Holdingin Mali ve İlahiyat Fakültelerinin akademik desteği ile I. ulusal Kadın Ve Aile Sempozyumunu Konya da gerçekleştirmiştir.

Son derece Akademik ve bilimsel bir hava içinde gerçekleştirilen "I. Ulusal Kadın ve Aile Sempozyumu" hedef olarak, toplumumuzdaki kadın ve aile problemlerinin tesbiti ve bu problemlerin çözüme ulaştırılmasını şeçmiştir. Bu hedefin gerçekleştirilmesi için sempozyum dört oturum halinde düzenlenmiştir. 1. Oturumda Gelişen Toplum ve Türk Aile yapısı, 2. Oturumda İslam Hukuknda evlenme(Nikah), 3. Oturumda İslam Hukuknda Boşanma(Talak), 4. Oturumda Kur'an ve Hadiste Kadın konuları üzerinde durulmuştur.

Sempozyumun organize safhasında benimde katkılarımla bu oturumlarda sosyologlarla ilahiyatçıların yan yana gelmeleri ve toplumumuzun en ciddi konularından birisi olan kadın ve aile konusunun, kültürümüzün içindeki yeri veya bu yerin ne olması gerektiği konularının tartışılması düşünülmüştü. Ancak bir kaç soyolog hacamızın geçerli mazeretleri nedeniyle katılmamaları bir eksiklik olsa da 1. oturumda Eyüp SANAY, Cihangir DOĞAN, Ali Acar, Memet Akdül İsmail Doğan, Mustafa Tavukçuoğlu, Gelişen toplum içinde Türk Ailesinin Problemlerini dile getirdiler ve bu problemleri tartıştılar. Yine de Sosyologların azlığı hem tebliğciler hem de müzakereciler açısında dikkati çekmiştir. Prof. Dr. Ümit MERİÇ'in Prof.Dr. Nur Vergin'in Prof Dr. Mustafa ERKAL'ın ve Doç. Dr. Tülay Er'in Bu oturuma katkı sağlamalarını düşünmüş ve davet etmiştik. Fakat bu davete icabet edemediler.

Bu oturumda tartışılan problemi iki açıdan ele alabiliriz. Birincisi türkiyediki hızlı sosyal değişme ve bu değişim sürecinde Türk Ailesinin Yeri; İkincisi , batıda çalışan Türk ailesinin ailevi ve çocuklarıyla ilgili problemleri. Kısaca ikinci ve üçüncü neslin batıdaki dramı... Birinci problem Türkiyenin Her alanda yapması gereken sentezin yapılamayışı ile bağlantılıdır. Türk Ailesi, modern batı standartlarında yaşayabilmesi için kendi kültürü ile modernizmin gerektirdiği yaşama biçimini nasıl uzlaştıracak veya senteze götürecektir. Dün evinden çıkmayan, kızını okutmayan Türk aileleri, Bugün kızlarının en modern üniversitelerde okumaları için çaba sarfediyorlar. Okuyan bu kızların çalışma hayatında yer almaları teşvik edilmektedir. Kılık - kıyafetten, yeme ve içmeye, televizyon programlarındaki dizilerin seyrine kadar toplumumuzdaki değişimin farkındayız. Bu gösteriyorki, Türk ailesi ve hatta türk toplumu kendi milli kültür kodları ile, modern hayatın gerektirdiği ihtiyaçları belli oranda uyum içinde bulundurmaya kendini mecbur hissetmektedir. Körü körüne modernizm düşmanlığı Türk ailesi ve Türk toplumunu tehlikeden koruyamaz. Türk aydınları, halkımızı, modernizmin tehlikeli olduğunu söyleyerek bu alanda çaba sarfetseler, halk modernizme lükse teknolojinin sağladığı imkanlara canla başla ilgi göstermektedir. Bu durumda modernizmin hızla akan bir sel gibi toplumumuzu önüne katmış götürmektedir. Burada yapılacak şey, kendi kültürümüzle kendi norm ve değerler sistemimizle modernizmi ılımlı hatta zararsız hale getirmektir. Bu sahip olduğumuz kültürü statiklikten kurtararak, gerekirse içtihadi anlamda çabalarla, toplumumuzu çağın gereklerine ayak uyduracak bir yaşam tarzına yöneltmekle mümkün olabilecektir. Burada istenilen, islami nasların yeniden yorumlanması, ayet ve sahih sünnetin yorumunun çağın ihtiyaçlarına göre yeniden yapılmasıdır.Bu bir rèform hareketi değildir, bu islamın çağlar üstü bir hayat tarzına imkan vermesidir. Bugünün problemlerini tamamını 10 asır önceki bir alimin düşünceleriyle çözemeyiz. Çünkü o, Kendi çağının problemlerini çözmüştür. Bugünün problemlerini, bu asrın bilim adamları çözmelidir ve hatta çözmeye de mecburdurlar.

Hızla değişim sürecinden geçmekte olan Türk ailesini korumak ve ona toplumdaki layık olduğu yeri vermek için, bu sentezin mutlaka yapılması ve Türk

ailesine milli kimliğini düşünce planında olduğu kadar, pratikte kazandırmak; Türk milletinin hedefi olmalıdır.

Sempozyumun 2. oturumunda Hayrettin KARAMAN başkanlığında,H. Yunus APAYDIN, Salim ÖĞÜT, Saffet KÖSE, M. Özgü ARAS, Nebi BOZKURT, Mehmet ERKAL, Orhan ÇEKER "İslam Hukuknda Evlenme " konusunu tartıştılar. Bu oturumdaki akademisyenlerin yaklaşımını iki kategoride değerlendirebiliriz: Klasik yaklaşım, yenilikçi yaklaşım. Burada çoğunluğu klasik fukaha çizgisinde olanlar teşkil etmekle birlikte, yeni yorumlarla klasik çizgiyi zenginleştirenler de olmuştur. Burada Yunus Apaydın tamamen yenilikçi bir çizgide kendini göstermiş islamda nikah akdinin mahiyetini tartışmış ve imam nikahı uyulamasının, rasgele bulunan iki şahidin huzurunda yapılmasının evlenmede doğacak ihtilafın çözümü için işe yaramadığı, aileyi korumaya yönelik maslahatı, gerçekleştiremeyeceğini belirtmiştir. Bugün resmi nikah olmaksızın yapılan imam nikahı yaptıranların, kendi fiillerini müslüman çevre nazarında meşrulaştırmak maksadıyla yaptırdıklarının altını çizmiştir.

Bu oturumda konuşulan önemli konulardan biri de "Mut'a" nikahı olmuştur. Bu konuda da klasik fukahanın söylediklerinin dışında birşey söylenmemiştir. Fakat yapılan tartışmaların sonunda en azından bu konunun çok önemli zaruret şartlarında yeniden değerlendirilmesi gibi bir eğilimin belirginleştiği, ancak bunun genel kabul görmediği tesbit edilmiştir.

Evlenmede velayet meselesinde de yine klasik çizgi ağır basmıştır. Gençlerin ailelerinden habersiz bağımsız ve serbest bir şekilde evlenmelerinin sakıncalarını belirtilmiş. Bireyselliğin öne geçtiği bugünkü toplum yapısında bu konunun diğer mezheplerle birlikte yeniden ele alınması ve hanefi çizgide yürünmesinin daha yararlı olacağı kanaatindeyim. Yanlız burada gençlere evlenme sorumluluğunun verilmesini ve bu konuda eğitilmelerininde zaruretine ben de inanıyorum. Toplumuz da bugünkü uygulamalarda da ebeveynler, evlatlarını zorla evlendirmeye yanaşmamakta ve kızlarının rızasını almaktadırlar. Kızlar da, en azından eğilimlerini annelerine bildirmektedirler. Çağdaş toplum hayatımızda bu denge zaten kurulmuştur.

Bu oturumda çok evlilik konusu da tartışılmış ve İslamın temel emirlerinin arasında çok evliliğin olmadığı izah edilmiştir. Hz. Peygamber'in, Hz. Hatice ile evli olduğu sürede başka kadınla evlenmemiş olduğu, Hz. Ali'nin, Hz. Fatma ile evli iken başka kadınla evlenmemiş olduğu anlatılmıştır.

Bazı kimselerin, İslamiyet deyince akla dört evlilik gelir demelerine zemin hazırlayan kimseler, islam adına yanlış yapmaktadırlar, İslamiyette önemli olan "tek kadınla evli olmaktır". Şartlar, zaruretler, ihtiyaçlar tahakkuk ederse, birden fazla kadınla evlenmek de vardır. Fakat bu konu, İslamın temel şartı değildir. Bunu böyle gösterenler ve bu konuda çaba sarfedenler, kendi nefislerinin eğilimlerini, islamın verdiği bir cevazı gerçekleştirmek için gayret edenlerdir.

Yine bu oturumda,genel ilkeler gözetilmek kaydıyla düğünlerde eğlencelerin yapılabileceği, halkın neşeli olmasının sağlanmasına imkan verilmesininİslam açısından bir sakıncasının olmadığı anlatılmıştır.

Sempozyumun üçüncü oturumunda "İslam Hukukunda Boşanma" konusu tartışılmıştır. Oturumun başkanlığını Mustafa UZUNPOSTALCI'nın yaptığı bu oturumda, Hamza AKTAN, Ali BARDAKOĞLU, Vecdi AKYÜZ, Rahmi YARAN boşanma konusunu tartışmışlardır. İslamdaki boşanmanın "bir kimsenin karısına, üçten dokuza şart olsun seni boşadım" demesiyle, boşanmanın olduğunu, islam da boşanmanın şahitsiz, delilsiz olamayacağını, erkeklerin boşanma konusunu oyuncak haline getiremeyeceklerini konuşmacılar açıklamışlardır. Özellikle Ali BARDAKOĞLU, bu konuda şunları söylemiştir: "İslam Hukukçularının çoğunluğu kocanın ağzından boşama sözlerinin çıkmasını, boşanmanın gerçekleşmesi için yeterli sayarken, boşanmanın yeterli güvencelere sahip kadın için bir nevi hürriyete kavuşmak, koca için de denetim ve cezalandırma olacağı noktasından hareket eder. İslam hukukunun oluşum sürecinden bu telakkinin varsayımdan da öte toplumsal bir gerçekliğe sahip olduğu kolayca savunulabilir. Yemin ve tekid amaçlı boşanma sözlerinin ve tehtidlerinin, hatta imalı ve kinayeli sözlerin bile boşama sayılması, tek celsede yapılan talakın üç talak sayılması bundandır. Böyle bir boşama sisteminin benimsenmesinde kocanın evlilk sonunda kadın üzerinde mülkiyet hakkına benzer güçlü bir hak kazandığı anlayışı da etkili olmalıdır. Kur-an'da boşamalara şahit bulundurulması emredildiği halde bu emrin çoğunluk tarafından tavsiye olarak yorumlanması, bir yönü ile gelenekle bir yönü ile de o gün için uygulama güçlüklerinin bulunmasıyla ilgilidir.

Boşanma konusunda tarih boyunca,ciddi hataların yapıldığı, boşanmayı erkeğin kendi nefsi için kulandığı, halbuki boşanmada ciddi sorumlulukların bulunduğu bu oturumda dile getirilmiştir. Sempozyumun son oturumunda ilahi dinlerde kadın, Feminizmin Dünü bugünü, hadislerde kadın, islam da kadının yeniden anlaşılması, cahiliye arap toplumunda kadın, Hadis literatüründe kadınla ilgili bazı yaklaşımlar gibi konular üzerinde, Mehmet AYDIN, M. Akif AYDIN, İbahim CANAN, Faruk BEŞER, Ramazan ALTINTAŞ, Hidayet ŞEFKATLİ TUKSAL görüşleri açıklamışlardır. Bu konular üzerinde Ali Osman KOÇKUZU, M. Sait ŞİMŞEK, Cemal SUFUOĞLU, M. Hayri KIRBAŞOĞLU da görüşlerini ilave etmişlerdir.

Bu oturumda İslam da kadın haklarının teorik plandaki bilgilerle, tarih boyunca uygulamanın parelellik arzetmediği, uygulumada kadınların haklarını tam olarak kullanamadıkları dile getirlmiştir. Özellikle yahudi ve hristiyanların kadın hakkındaki görüşlerinin, teoride olmasa bile, uygulamada müslüman toplumunda uygulandığı konusu dile getirilmiştir.

Sonuç olarakı I. Ulusal Kadın ve Aile Sempozyumu bilimsel olarak yapılan önemli toplantılardan birisi olmuştur. Bugün, islam dünyasının üzerinde durması

gereken önemli konulardan birisi kadın konusudur. İslam bidayetinde hayatın içinde olan kadın Hz. Peygamber'den sonraki dönemlerde tedricen hayatın içinden çekilmiş, evlere kapatılarak erkekleri günaha sevkeden bir varlık olarak düşünülmüştür. Bu da islam toplumundaki dengeleri bozmuştur. Asr-ı Saadette aktif olan, siyasi muhalefet partilerinin başında olan müslüman kadını, her geçen gün toplumdan silinmiş erkek egemenliğinde bir toplum meydana gelmiştir. Halbuki Hz. peygamber, Hz. Hatice validemizle istişare etmiş, onun tavsiyelerine uymuş, onun parasını harcamamış, kendi işlerini kenidi yapmıştır. O vefat edinceye kadar da başka kadınla evlenmemiştir.

İslam toplumunda kadınlar cahil bırakılmışlar, sosyal hayatın aktivitesinden uzaklaştırılmışlardır. Bu duruma en çok isyan eden de Dr. Hidayet ŞEFKATLİ TUKSAL hanım olmuştur. O bu konuda şöyle diyerek sözlerini bitirmiştir. "Kadın aleyhtarı söylemlerin müslüman coğrafyalarda eleştiri konusu yapılması, batılılaşma ve modernleşme çabaları ile örtüşen bir tarihe tekabül etmekle birlikte, çağın dayatmalarına karşı alternatif bir kimlik ve alternatif bir hayat tarzı arayan müslümanları da yakından ilgilendirmektedir. Zira çağın pratikleri değişmiş, erkelerin üstünlük "kavvamlık" araçları olan bilgi, para ve siyasal güce, kısmen de olsa kadınlarda erişmişlerdir. Bu durumdaİslam geleneğinin kadını içine yerleştirdiği alan, günümüz müslüman kadınlarına dar ve sığ gelmektedir. Pratik ile teori arasındaki uygunsuzluk devam ettiği müddetçe arayışların sürmesi kaçınılmazdır"

İslamda kadın ve aile konusunda tartışılan bu fikirlerin türk toplumunun geleceği açısından hayati önem taşıdığı muhakkaktır. Böyle bir toplantıyı yaptıkları için Mehir vakfının başkanı Sayın Mustafa ÖZDEMİR' i ve Kaldera Holding yönetim kurulu üyelerini en içten duygularımla tebrik eder, sayıgılarımı bir kez daha sunar bu yönde başarılarının devamını cenabı haktan niyaz ederim.

Cahiliye Arap Toplumunda Kocaların Hanımlarına Yaptıkları Bazı Haksızlıklar ve İslam'ın Getirdiği Hukuki Düzenlemeler

Doç. Dr. Saffet Köse

Din olarak İslam Allah'ın insanlığa en son mesajıdır. O kendisinden önceki ilahi dinlerin dejenere edilmesinden sonra ortaya çıkan düzensizlik ve haksızlıklara nihai cevaptır. Bu sebeple onun mesajının gerçek değerinin kavranabilmesi geldiği dönemdeki uygulama ve toplumsal hayattaki ilişkilerin iyi irdelenmesine bağlıdır. İşte bu yazı o dönemde kocaların nikah bağını kullanmak suretiyle kadınlara reva gördükleri bazı haksız ve insan doğasına aykırı uygulamalara İslamın getirmiş olduğu hukuki düzenlemeleri konu alacaktır. Bunun sonucunda o dönem Arap toplumundaki zulumlerin hangi boyutlarda bulunduğunun yanısıra Allah'ın ne kadar adil ve merhanmetli olduğu, İslamın insanlığın imdadına nasıl yetiştiği de görülecektir.

İnsandaki en güçlü duygu üremenin de vasıtası olan(1) ve toplumsal hayatta düzensiz ve kontrolsüz biçimde kullanıldığında ahlaki çöküntünün en temel sebebi olan sex dürtüsüdür. Bu sebeple Kur'an-ı Kerim insanın bu yöndeki zaafına dikkat çekmek üzere Yusuf peygamberi örnek göstermiştir. Peygamberler model şahsiyetlerdir ve bundan dolayı günahtan korunmuşlardır. Buna rağmen Kur'an-ı Kerim Allah'tan bir burhan gelmemiş olsaydı kendisine teklifte bulunan kadının cinsel ilişki isteğine Yusuf peygamber'in olumlu cevap verecek olduğuna vurgu yapmış (2) keza zina yapmayın ifadesi yerine zinaya yaklaşmayın(3)hitabında bulunmuştur. İşte aile kurumu insan hayatının kaynağı olan/neslin bekasını sağlayan bu gücün serbest biçimde kontrolsüz olarak kullanımını engelleyen ve böylece soyların birbirine karışmasını önleyerek sağlıklı toplum ve fertlerin oluşmasını sağlayan en hayati müesseselerin başında gelmektedir. Bu sebeple aile kurumu toplumsal ve beşeri bir zorunluluk olarak ilk insanla başlamaktadır. Adem ile Havva bütün insanların baba ve annesi olarak ilk aileyi oluşturmaktadırlar.

Kadın ve erkek birbirini tamamlayan, iki temel unsurdur. Bu sebeple Kur'an-ı Kerim kadın ve erkeği birbirlerinin elbisesi olarak nitelendirmektedir(4). Bu iki cinsten herbirisi diğerinin tamamladığına göre kadın ve erkek birlikteliğinde/aile hayatında bir takım haklar ve sorumluluklar da sözkonusu olacaktır. Bütün bunlar evlilik akdi ile güvence altına alınabilmektedir. Buna göre karı-koca birbirleri üzerinde hakları olan ve birbirlerine karşı vazifeleri bulunan ve bu hak ve vazifelerinin nikah akdiyle güvence altına alındığı, ailenin sorumluluk sahibi iki temel öğesi ve çocuklarda onların insan nesline yapmış oldukları ortaklaşa bir katkıdan ibarettir.

Cahiliye Arap toplumunda kurumsallaşmış bir aile yapısından daha çok kabilecilik büyük bir önem taşıyordu. Kabile adeta büyük bir aile gibiydi. O dönemde aile koca, eş/eşler, çocuklar ve kölelerden oluşmaktaydı. Arap ailesi ataerkil bir yapıya sahipti. Bunun tabii sonucu olarak erkek kadından daima daha önemliydi. Çünkü o, kadının aksine alelade bir birey değil bir savaşçı olarak aile ve kabilenin güç kaynağı idi. Bu yüzden kız çocuğuna sahip olmak utanılacak bir durumdu. Hatta bazı kabilelerde kız çocuklarının diri diri toprağa gömüldüğü bilinmektedir. Kız çocuklarına karşı bu yaklaşımda açlık korkusunun da etkisi inkar edilemez. Böyle bir durumda ailenin en değersiz ferdi feda edilerek tehlike savuşturulmaya çalışılmaktadır ki bu da kızdır. Çok evlilik 10 eşe kadar uygulanabilmekteydi. Bununla birlikte nikahsız yaşama, süreli nikah, eşleri karşılıklı olarak değiştirme veya asil bir erkekten çocuk sahibi olmak için eşi ona sunma ve çocuk olana kadar ona yanaşmama, üvey anneyle evlenme gibi çeşitli evlenme şekillerinin bulunduğu da kaynaklarda nakledilmektedir(5).

Kur'an-ı Kerim bunu şu şekilde haber vermektedir: "Bir de onlar, Allaha kızlar isnad ediyorlar-münezzehtir, yücedir O bundan- ve kendilesine de hoşlarına giden erkek çocuklar tutarlar. Birine, kız çocuğun dünyaya geldi müjdesi verilince öfkelenerek yüzü simsiyah kesilir; aldığı kötü haberden dolayı halktan gizlenir; hakarete katlanarak onu sağ mı bıraksın, yoksa toprağa mı gömsün? Bakın verdikleri hüküm ne kadar kötü!"(6).

"Onlardan biri, Rahman'a yakıştırdığı kız çocuğu ile müjdelendiği zaman, yüzü kapkara kesilir, beyninden vurulmuşa döner. Yoksa onlar, süs içinde yetiştirilip günlük hayat mücadelesinde güçsüz kalan kız çocuğunu mu Allah'a bırakıyorlar?!"(7).

II. Cahiliye Arap Toplumunda Hanımlara Yapılan Bazı Haksızlıklar ve İslamın Getirdiği Hukuki Düzenlemeler:

A. Zıhar:

Zıhar Arapçada sırt anlamına gelen zahr kelimesinden alınmış bir kavram olup İslam öncesi

Arap toplumunda kocaların karılarını boşamada kullandıkları çok ağır bir ifade idi. Koca karısına kızdığı zaman "sen bana annemin sırtı gibisin" dediğinde zıhar yapmış oluyordu. Bunun sonucunda kadın kocasına ebedi olarak haram hale geldiği gibi bir başkasıyla evlenmesi de sözkonusu olamıyordu. Artık onun evlilik hayatı bütünüyle kapanmış bulunuyordu. İşte bu uygulama kadını haram kılma konusunda boşamanın en sert şeklini ifade ediyordu(8). O dönemde toplumsal hayat erkeğin üzerine kurulduğu için onun evlenip boşanma konusunda herhangi bir sıkıntısı yoktu. O dilediği kadar evlenebilir ve boşanabilirdi. Oysa az önce ifade edilen uygulamadan sonra kadın adeta yaşayan bir ölü haline gelmiş bulunuyordu. Olayın vehametini götermesi açısından şu hadise önemlidir.

Rivayete göre Evs b. Samit karısı Havle (Huveyle) bintü Mâlik'e zıharda bulunmuştu. Havle Hz. Peygamber'e gelerek:

"Kocam benimle evlendiği zaman gençtim, zengindim, arkamda ailem vardı. Kocam malımı yedi, gençliğimi soldurdu, yaşımı kocattı, çocuklarım çoğaldı, ailem de artık yok. Şimdi bana zıhar yaptı fakat buna pişman oldu. Küçük çocuklarım var, onları ona bıraksam ölürler, ben yanıma alsam aç kalırlar, perişan oluruz, Ya Rasulallah! Kocamla tekrar birleşmemi sağlayacak bir çare yok mu?! dediğinde Hz. Peygamber ona: "Sen ona haramsın" dedi. Havle tekrar tekrar aynı şeyleri söyledi ve Rasulullah da aynı cevabı verdi. Sonra kadın bir çıkış yolu bulamayınca Allah'a niyazda bulundu. Bunun üzerine zıhar hükümlerini düzenleyen şu ayetler nazil oldu(9):

"Kocası hakkında seninle tartışan ve Allah'a şikayette bulunan kadının sözünü Allah işitmiştir. Allah sizin konuşmanızı işitir. Çünkü Allah işitendir, bilendir. İçinizden zıhar yapanların kadınları, onların anaları değildir. Onların anaları ancak kendilerini doğuran kadınlardır. Şüphesiz onlar çirkin bir laf ve yalan söylüyorlar. Kuşkusuz Allah affedicidir, bağışlayıcıdır. Kadınlardan zıhar ile ayrılmak isteyip de sonra söylediklerinden dönenlerin karılarıyla temas etmeden önce bir köleyi hürriyete kavuşturmaları gerekir. Size öğütlenen budur. Allah yaptıklarınızdan haberi olandır. Buna imkan bulamayan kimse, hanımıyla temas etmeden önce peşpeşe iki ay oruç tutar. Buna da gücü yetmeyen altmış fakiri doyurur. Bu (hafifletme), Allah'a ve Rasulüne inanmanızdan dolayıdır. Bunlar Allah'ın hükümleridir. Kafirler için acı bir azap vardır(10).

Zıhar sadece Arap toplumuna özgü bir uygulama idi ve o zamanın Arapları dışında bir başka toplumda yoktu. Bu sebeple Allah onları kınamış ve bunun çirkin bir şey olduğuna az önce yer verilen ayetlerde işaret etmiştir(11).

Kur'an-ı Kerim ilgili ayetlerde zıhar olmak üzere söylenen sözün İslama yakışmaz bir çirkinlik ve yalan söz olduğunu açıklamıştır. Ayrıca Allah'ın affedicilik sıfatını hatırlatarak bunun günahı gerektiren bir davranış olduğuna işaret etmiş, "işiten", "bilen" sıfatlarına vurgu yaparak da bu yola başvuranları zımni olarak tehdit etmek suretiyle de bu çirkinlikten geri durulmasını istemiştir. Bu sebeple Kur'an-ı Kerim öncelikle, yalan ve çirkin söz olarak tanımlamakla zıharın haram olduğunu ortaya koymuştur. İlk yenilik budur.

İkinci olarak da zıhar'a başvurulması durumunda bunu da büsbütün hükümsüz bırakmamıştır. Fakat bu defa zıharla kadın mağdur olmaktan çıkmış ve koca yaptığına karşılık olarak ağır bir keffaretle cezalandırılmış aynı zamanda köle azadı ve yemek yedirme gibi hükümlerle de fakirler gözetilmiştir. Buna göre karısına zıharda bulunan koca onunla evlilik hayatına devam edebilme imkanına sahiptir. Ancak bunun için koca öncelikle bir köle azad edecek buna imkan bulamaz ise aralıksız olarak altmış gün oruç tutacak, buna da gücü yetmez ise altmış fakiri doyuracaktır(12).

Bu hükmü yerine getirmediği takdirde kocanın eşine dönmesi sözkonusu değildir. Koca keffarette bulunmamakta direnir ise kadın mahkemeye başvurabilir. Bu durumda hakim kocaya ayetteki seçeneklerden hangisini yapabilecekse onunla keffareti yerine getirmesini ister, aksi takdir de kadının ayrılık hakkı doğar(13).

Görüldüğü üzere evli kadınlara o dönemlerde yapılmakta olan en büyük haksızlık bu düzenlemelerle giderilmiş ve kadınların kocalarının ellerinde oyuncak olmaları önlenmiştir.

Bu olayın bir başka boyutu daha vardır. O da kadınların artık haklı davalarını savunabildiklerini ve şahsiyet kazandıklarını göstermektedir. Bu tutum Hulefâ-i Raşidin dönemlerinde de devam etmiştir. Bu konu çerçevesinde, şu olayı zikretmek maksada kafidir. Zıhar ayetlerinin inmesine sebep olan Havle bintü Malık Kureyşin ileri gelenleri ile yürümekte olan halife Hz. Ömer'i bir ihtiyacı için durdurmuş ve istediğini elde edip ayrıldıktan sonra beraberinde bulunanlardan birisi: "Ey Mü'minlerin Emiri! Şu ihtiyar kadın için Kureyşin ileri gelenlerini durdurup bekletmen uygun oldu mu?! diye serzenişte bulununca Hz. Ömer: "Yazık sana! Sen bu kadının kim olduğunu biliyormusun?! diye çıkışmış adam da hayır cevabını verince: "Bu Allah'ın şikayetini yedi kat gökten işittiği kadındır. O Havle'dir. O buradan gece vaktine kadar ayrılmasaydı ben de namaz için gidip gelmenin dışında bir yere ayrılmazdım" demiştir(14).

Bu anlatılanlar İslam öncesi ve sonrası kadının durumu ile ilgili önemli ipuçları vermektedir.

B ÎLÂ:

İslam öncesi cahiliye Arap toplumunda kadınlara zulüm aracı olarak kullanılan araçlardan birisi de îlâ yöntemi idi. Koca karısına kızdığı zaman onunla bir yıl, iki yıl veya daha fazla bir süre için hatta ebedi olarak cinsel ilişkide bulunmayacağına yemin ediyordu. Verdiği süre dolduğunda bunu tekrar tekrar uzatıyordu. Böylece kendisi kocalık görevini yapmadığı gibi kadının bir başkası ile evlenmesini de engellemiş oluyordu. Bu durumda kadın askıda kalmış gibi bir halde bulunuyordu. Kocalar bunu karısına zarar vermek amacıyla yapıyorlardı. Bu noktada kadının da bir söz

söyleme hakkı bulunmuyordu. İşte Allah kadınlardan bu zulmü kaldırmak ve onları mahrum bırakılan haklarına kavuşturmak için(15) ilayı dört aylık bir süre ile sınırlandırmış bu süre içerisinde evlilik hayatına dönmesini aksi halde karısının kendisinden ayrılacağını ifade eden şu ayetleri indirmiştir:

"Kadınlarına yaklaşmamaya (cinsel ilişkide bulunmamaya) yemin edenler dört ay beklerler. Eğer (bu müddet içinde) karılarına dönerlerse, şüphesiz Allah çokça bağışlayan ve esirgeyendir. Eğer (müddeti içinde dönmeyip hanımlarını) boşamaya karar verirlerse şüphesiz ki Allah bunu işitir ve bilir"(16).

İla ile ilgili bu düzenlemelerle cahiliye döneminde kadınların uğradığı zarar ortadan kaldırılmıştır. Zira Allah îlâ'da bir süre belirlemek böyle bir durumda kadının kocasından ayrılarak başka birisi ile evlenmesine imkan vermiş ve kadına bir çıkış yolu hazırlamıştır(17). Buna göre koca karısına dört ay veya daha fazla bir süre ile yaklaşmayacağına dair yemin eder ya da meşakkatli bir işi nezrederse îlâ yapmış olur. Dört ay içerisinde karısına dönerse evlilik hayatı devam eder ve yemini bozduğundan keffaret, nezretmiş ise onun gereğini yerine getirmelidir. Dört ay içerisinde karısına dönmediği takdirde Hanefilere göre doğrudan doğruya Şafiiler ve Hanbelilere göre mahkeme kararıyla talak (boşama) meydana gelir. Bu Hanefilerle Hanbelilere göre bain talak, Malikilerle, Şafiilere göre ric'i talaktır(18).

Hanefilerin dört aylık süre içerisinde koca karısına dönmemiş ise bu sürenin bitiminde kadının bir bain talakla kendiliğinden ayrılmış olacağı şeklindeki düşünceleri de ila'nın vazolunmasındaki kadından zararı kaldırma gayesi ile ilgilidir. Allah'ın ila konusunda öngördüğü hükümler kadını mahrum bırakılan haklarına kavuşturmadır. Bu da ya evlilik halinin gerektiği şekilde devamı ya da ayrılığın sağlanmasıdır. Bu aynı zamanda Allah'ın "Boşanma iki defadır. Bundan sonra kadını ya iyilikle tutmak ya güzellikle bırakmak vardır"(19) şeklindeki hitabının da bir gereğidir. Kadın bain talakla ayrıldığında artık bir başka kişi ile evlenebilecek, evlilikten doğan haklarını elde edebilecektir. Eğer bu ric'i talak kabul edilecek olursa bunun kadına sağlayacağı bir fayda yoktur. Çünkü bu durumda kocanın yine kadına dönüş imkanı vardır ve koca aynı şeyleri yine tekrarlayabilir. O zaman kadının haklarına kavuşamadığı bir talakı meşru kılmanın anlamı yoktur(20). Konu ile ilgili olarak Musannifek (ö. 875/1470) şu önemli değerlendirmeyi yapmaktadır:

"Karısına îlâ'da bulunan kocanın süresi içinde ona dönmesi halinde talakın meydana geleceğine ayetin delaleti açıktır. Ancak bunun ric'i talak mı yoksa bain talak mı olduğu belli değildir. Talakın bain olduğunu kabul edenler bunu hangi delile dayanarak söylüyorlar? diye soracak olursan deriz ki; "... şüphesiz Allah bunu işitir ve bilir"(21) ayeti işaret yoluyla talakın bain olduğuna delalet etmektedir. Zira ayet, kocanın karısına dönmeyip talakı gerçekleştirmesi halini tehdit eder bir şekilde ifade etmiştir. Bu şu anlama gelir; şüphesiz ki Allah onların ilada konuştukları sözleri işitir. Kalplerinde gizlemiş oldukları kadınlara zarar verme kasdını ve o müddet içerisinde onların haklarını engellemelerini bilir. Bundan dolayı Allah hikmet prensibi gereği kendisine yakışır bir biçimde bu yaptıklarına karşılık onları cezalandırır. İşte bütün bunlar gözönüne alındığında ila neticesindeki talakın bain olduğuna ayette işaret vardır. Yine talakı bain kabul etmede koca için düşünülmesi gereken bir ibret vardır. Tehdidin gerektirdiği budur. Ric'i talakta bu anlatılanlar gerçekleşmez"(22).

Görüldüğü üzere gerek ayet ve gerekse İslam hukukçularının konu ile ilgili yorumları İla'nın kadına yapılan bir takım haksızlıkların kaldırılması amacıyla meşru kılındığını açıkça göstermektedir. Bu sebeple kocası mevcut şekli ile de ila yoluyla kadına zarar verme yöntemini benimsememelidir. Zira bu "Şüphesiz ki Allah mağfiret ve rahmet sahibidir"(23) ayetinden anlaşılmaktadır. Ayetin bu kısmı kadına zarar vermek kasdıyla ilaya başvurmanın haram olduğuna delalet etmektedir. Zira kişi af ve mafirete konu olablicek şey yapmıştır. Eğer zarar verme kasdı yoksa ila mübahtır(24).

Buna göre verilen bu hak (ila) yeni şekli ile de suistimal edilecek olursa Allah bunun karşılığını verecektir. Zira Allah kocanın ilada niçin ısrar ettiğini bilmektedir(25). Bununla ayet cahiliye döneminde suistimal edilen ve kadına eziyet vermek amacıyla başvurulan ilanın(26) bu özelliğinin kaldırıldığını ve yeni bir düzenleme yapıldığını, bunun da suistimal edilmemesi gerektiğine işaret etmektedir. Kanaatimizce ilayı mevcut şekliyle kadınlara zarar verme aracı olarak kullanmak şu şekillerde olabilir:

1- Îlâ suresinin dolmasına yakın koca karısına döner ve yeniden ila'ya başvurur.

2- Koca gerçekten karısını boşamaya niyetlidir. Bu durumda onu doğrudan doğruya boşama yerine îlâda bulunur. Böylece kadın dört ay bekledikten sonra kocasından ayrılabilir. Bunun akabinde de dört mezhebe göre iddet bekleyecektir(27). Böyle bir uygulama ile onun bir başkasıyla evlenebilmesi için yaklaşık olarak yedi aylık bir sürenin geçmesi gerekecektir. Oysa doğrudan boşama sözkonusu olsaydı kadının bir başkasıyla evlenebilmesi için dört aylık bekleme süresi bulunmayacaktı. İşte bütün bunlar ilanın meşru kılınma amacına aykırılık arzetmektedir. Oysa hak ve yetkinin maksadı doğrultusunda kullanılması esaslı bir hukuk prensibidir.

Aslında ila büsbütün kaldırılabilirdi. Ancak tadil edilmek suretiyle yürürlükte tutulmasının bazı hikmetleri vardır. Her şeyden önce ilanın sebebi aile içerisinde geçimsizlik ve uyumsuzlukg ibi bir durum ortaya çıktığında Allah'ın hoşlanmadığı halde izin verdiği talaka(28) başvurmak ve böylece kocaya tanınmış bulunan üç talak hakkından(29) birisini kullanma yerine Allah'ın mağfiret ve rahmetinin vadedildiği-Eğer eşlerine dönerlerse Allah mağfiret ve rahmet sahibidir (Bakara2/226)- ilaya başvurmak suretiyle aile içindeki huzursuzluğun atlatılmasıdır"(30). Bu süre içerisinde uyumsuzluk ve geçimsizlik dışarıya aksetmeden ve kimsenin haberi olmadan giderilir, yeniden iyice

düşünüldükten sonra yaralar sarılır. Bu aile yuvasında ciddi bir yıkıma ve çatlağa sebebiyet verebilecek doğrudan boşamadan daha iyidir. Zira boşanmadan sonra zedelenen evlilik birliğini yeniden tesis etmek daha zor, aradaki soğukluğu gidermek daha güçtür. İşte ila ile evlilik birliğinin devam edemeyeceği iyice anlaşıldıktan sonra koca karısına dönmez ve böylece evlilik bağı da son bulur. Bu amaçtan saptırılarak sırf kadına zarar verme kasdıyla yapılan ila bir suiistimaldir. Hanefiler talakı bain kabul etmek suretiyle hem bu suiistimali karşılıksız bırakmamışlar, hem de ikinci bir suiistimal yolunu kapatmışlardır(31).

İslam hukukçularının bu noktada üzerinde durdukları en önemli konulardan birisi de şudur:

Koca îlâ da bulunmassa da sırf zarar vermek maksadıyla karısını ihmal ederse böyle bir tutum kadının kocasından ayrılık talebi için meşru bir gerekçedir ve bu durum dört ay devam ettiği takdirde kadın, kocasından ayrılıp iddetini bekledikten sonra bir başkasıyla evlenebilme hakkına sahiptir.

Kur'an-ı Kerim'in ila konusundaki hükümleri ve İslam hukukçularının bu çerçevedeki ictihadi görüşleri bir insan olarak kadına ne derece önem verildiğini ve onların nasıl bir uygulamadan hangi seviyeye getirildiklerini göstermesi açısından gerçekten önemlidir.

C. TALAK

Cahiliyye Arap toplumunda evlenme ve boşanmada herhangi bir sınır yoktu. Bunun sıkıntısını en fazla kötü niyetli kocaları bulunan kadınlar çekiyordu. Çünkü koca karısını boşadıktan sonra iddet süresinin dolmasına az bir zaman kala tekrar ona dönüyor ve tekrar boşuyordu. Bu hal uzayıp gidiyordu. Kadın kocasıyla evlilik hayatı yaşayamadığı gibi onun nikah bağından dolayısıyla zulmünden kurtulup bir başkasıyla da evlenemiyordu. Çünkü boşama yetkisi ve iddet süresi içerisinde karısının rızasını almaya gerek olmaksızın doğrudan doğruya karısına dönmek kocanın elinde idi. İşte kadın bu şekilde kötü niyetli kocaların elinde oyuncak haline gelmişti(32). Böyle bir durumda Ensar'dan bir sahabi karısını tekrar tekrar boşayıp iddet bitmeden geri almıştı. Bu haksızlığa maruz kalan kadın: "Aile hayatımız devam etmeyecekse beni boşa" dedi. Karısının bu haklı isteğine koca: "Allah'a yemin ederim ki seni ne alırım ne de boşarım" şeklinde cevap verince(33) talakla ilgili hükümleri düzenleyen şu ayetler nazil oldu:

"Boşama ikidir. Bundan sonrası ya iyilikle geçinmek veya kesin olarak ayrılmaktır. Kadınlara mehir olarak verdiğiniz bir şeyi onlardan geri almanız size helal olmaz. Karı-kocanın Allah'ın öngördüğü hükümleri yerine getirememekten endişe etmeleri hali bunun dışındadır. Eğer bu ikisinin Allah'ın çizdiği sınırlar içinde kalamayacaklarından endişe ederseniz kadının kocaya fidye vererek ayrılmasında her ikisine de bir vebal yoktur. Bunlar Allah'ın yasalarıdır, onları ihlal etmeyin. Kim Allah'ın tayin ettiği sınırlara tecavüz ederse işte onlar zalimlerdir. Bir koca karısını üçüncü defa boşarsa bu kadın bir başka kocayla nikahlanıp ikinci koca da boşamadıkça ilk kocasına helal olmaz. Bundan sonra ikinci koca onu boşarda onlar Allah'ın emir ve yasaklarını yerine getirebileceklerini zannederlerse birbirleriyle tekrar evlenmelerinde bir vebal yoktur. Bunlar Allah'ın ilim sahibi bir topluluğa beyan ettiği esaslardır"(34).

Bu ayetler boşamanın üçle sınırlandırıldığını açıkça ifade etmektedir. Bundan dolayı herhangi bir sebeple karısını boşayan bir kimse eğer pişmanlık duyar ise birinci ve ikinci boşamalardan sonra ki iddet süreleri içerisinde yeni bir nikah ve mehir belirlemesine gerek kalmadan doğrudan doğruya karısına dönüp evlilik hayatına devam edebilecek ric'i talak ; iddetin dolmasından sonra da yeni bir nikah akdi ve mehirle evlenebilecektir küçük bain talak. Eğer koca karısını üçüncü defa boşamış ise artık karı bir başkasıyla evlenip o kocasından ölüm veya boşanma ile ayrılıp iddetini doldurmadıkça eski kocasıyla evlenemeyecektir büyük bain talak . Böylece boşanma bir disiplin altına alınmış ve karı-kocanın haklarını koruyacak dengeli bir düzenleme yapılmıştır.

İslam dini her hususta kadının haklarını azami ölçüde temin ve himaye etmiştir. Talakın üç ile sınırlandırılmasında da bir çok hikmetler mevcuttur. Bir defa boşama vaki olduktan sonra eşler düşünürler. Bu karar iyice düşünülmeden verilmiş bir karar olabilir. Eğer iki taraf da pişmanlık duymuş ise yeniden birleşirler. Bu ayrılık ikinci defa da olabilir. Yine birbirlerine karşı muhabbet ve sevgileri varsa tekrar biraraya gelebilirler. Ancak bundan sonra her iki taraf da daha dikkatli hareket etmek zorundadır. Eğer geçinmeye ve hayatlarını devam ettirmeye niyetleri varsa talakı gündemlerinden çıkarmalıdırlar. Çünkü artık bunun dönüşü yoktur. Aksi halde nikahın bir anlamı kalmaz. Bu sebeple koca üçüncü boşama yetkisini kullanırken enine boyuna düşünmek zorundadır. Eğer karısıyla geçinme imkanı kalmamış ve evlilik hayatlarını devam ettirmeleri imkansızlaşmışsa kararını verir ve üçüncü talakı da kullanarak kesin olarak ayrılırlar. Artık nikah bağı kesin olarak koparılmıştır. Yeniden evlenmeleri mümkün değildir. Bundan sonra kadın bir başkasıyla mutlu ve kalıcı bir evlilik niyetiyle sahih bir biçimde evlenir, sonra bu yeni kocası vefat eder yahut aralarında bir ayrılık vuku bulursa o zaman eski kocasıyla aralarında bir sevgi ve muhabbet doğmuş ise tekrar evlenebilirler. Ayetlerin ifade ettiği budur(35).

Talak ile ilgili düzenlemeleri yapan ayetlerin inişine sebep olan da göstermektedir ki cahiliye Arap toplumunda kadınlara bir zulüm ve işkence aracı haline gelmiş olan talakı İslam bu konumdan çıkararak koca ve karının menfaatlerini dengeleyen bir hale getirmiştir. İslam evlilikte mutluluk ve kalıcılığı esas almıştır. Ancak herhangi bir sebepten dolayı eşler arasında uyumsuzluk ve huzursuzluk oluşmuşsa bunun atlatılıp evliliğin devamını sağlamak için talakta tedriciliği benimsemiş eğer problemlerin aşılması sağlanamamış ise bu şekildeki bir evliliğin sona ermesine ihtiyaçtan dolayı izin vermiştir.

Katolik kilisesi İsa'nın, "Allah'ın birleştirdiğini insan ayıramaz" her kim bir başka kadınla evlenmek için karısını boşarsa, ona karşı zina işlemiş sayılır; ve bir kadın bir başka erkekle evlenmek için kocasını terkederse zina işlemiş olur" yolundaki sözlerine dayanarak boşanmayı kabul etmemiştir. Evlenmenin boşanma ile çözülmezliği esasını yaymak için kilise hiçbir fedakarlıktan kaçınmamıştır. Bu gayretin bir sonucu olarak bir çok batı ülkesinde sözgelimi İtalya'da İspanya'da ve IX. asırdan itibaren Fransa'da boşanma reddedilmiştir(36).

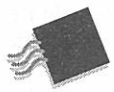
Kilise boşanmayı yasaklamakla o zamana kadar çok gevşemiş olan ahlak anlayışı ve özellikle evliliği sıkı bir disiplin altına almak istemiştir. Bunda bir ölçüde başarı da kazanmıştır. Ancak kilise hukukunun boşanmayı yasaklaması sosyal hayatın ihtiyaçlarına ve kişi hürriyetine ters düşüyordu. Çünkü birbiriyle hiç anlaşamayan hatta karşılıklı varlıklarına tahammül edemeyen çiftlerden oluşan bir evlilik birliği, toplum için fayda değil zarar doğurur. Bu hale gelmiş bir birliği mümkün olduğu ölçüde çabuk sona erdirme hem kişi hem de toplum için vazgeçilmez bir ihtiyaçtır. Bu tür bir evlilikte eşler birbirlerine sadakatsızlığa adeta mecbur kalmaktadırlar. Bundan ise ahlaki telakkiler, aile ve toplum zarar görmektedir(37). Bunun tabii sonucu olarak boşanmak isteyen eşlerin buna izin veren ülkelerin vatandaşlığına geçmek suretiyle ayrılığı sağladıkları da bilinmektedir. Zaten Kilise hukukunun boşanma yasağı bir müddet sonra gücünü ve uygulanabilirliğini kaybetmiştir.

Gerek cahiliye Arap toplumundaki talak uygulaması gerekse Katolik kilisesinin anlayışı karşısında İslamın boşanmaya yaklaşımı hem insan doğasına daha uygun hem de karı-koca haklarını temin etmesi açısından daha tutarlıdır.

III. sonuç

İslamın getirdiği bir takım hükümlerin daha iyi anlaşılabilmesi, gerçek değerinin kavranabilmesi için geldiği dönemdeki toplumsal şartların çok iyi analiz edilmesine ihtiyaç vardır. Biz bu kısacık çalışmada İslam öncesi ve sonrası evli kadınların durumunu yansıtması açısından önemli gördüğümüz üç uygulamayı ele aldık.

Görüldü ki cahiliye Arap toplumunda bir kadın evlendikten sonra kocasının esiri haline gelmişti. İslam bunlara son vererek aile hayatında karı ve kocayı birbirine karşı sorumlu iki temel öğe haline getirmiş evlilik bağından doğan suiistimallere son vermiştir. Hatta İslam getirilen yeni düzenlemelerle de bir takım suiistimallerin ortaya çıkabileceğini dikkate alarak mesela bir kocanın karısını gerçekten boşamaya niyetli olduğu halde sırf zulüm olsun diye birinci ve ikinci boşamalardan sonraki iddet müddetleri içinde ona dönüp kesin ayrılığı yaklaşık dokuz aya çıkarmasını ya da kadını mirasından mahrum bırakmak kasdıyla ölümcül hatalığında boşamasını gibi veya önce îlâ yapıp sonra boşayarak kesin ayrılığı uzatmasını da hoş karşılamamış ve "zarar vermek için onları nikah altında tutmayın"(38) ayeti ile suiistimallerin önünü kesin olarak kapatmayı yeğlemiştir. Bu nikah altında tutmakla olabileceği gibi boşamakla da olabilir. Bu sebeple İslam hukukçuları vazolunan hükümleri maksatlarını aşacak biçimde kullanmanın caiz olmadığını söylemişlerdir.(39)

DİPNOTLAR

1) Kıyame (75), 37, İnsan (76), 2.

2) Yusuf (12), 24.

3) İsra (17), 32.

4) Bakara (2), 187.

5) Aydın, M. Akif, "Aile", DİA, II, 198;

6) Nahl (16), 57-59.

7) Zuhruf (43), 17-18.

8) Serahsi, el-Mebsut. VI. 223-224; Fahreddin er-Razi, Mefatihu'l-gayb, XXIX, 250; Elmalılı, Hak Dini, VII, 4778; Zühayli, el-Fıkhu'l-İslami, VII, 585.

9) Ahmed b. Hanbel, Müsned, VI, 410-411; Serahsi a.g.e., VI, 224; İbn Kesir, Tefsiru'l-Kur'anı'l-azim VIII 60-61; Elmalılı, a.g.e., VII, 4775-4776; Ateş, Süleyman, Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri, IX, 305-306.

10) Mücadele (58), 1-4.

11) Zemahşeri, el-Keşşaf, IV, 71; Fahreddin er-Razi, a.g.e., XXIX, 254; Beyzavi, Envaru't-Tenzil, IV, 365; Ebussud, İrşadü'l-akli's-selim, VIII, 216.

12) Mücadele (58), 3-4.

13) Köse, Saffet, İslam Hukukunda Hakkın Kötüye Kullanılması, s. 142-143.

14) İbn Kesir, Tefsiru'l-Kur'ani'l-azim, VIII, 60-61.

15) Cessas, Ahkamü'l-Kur'an, I, 357-362, İbn Atıyye, el-Muharraru'l-veciz, II, 189-190; Fahreddin er-Razi, a.g.e. VI, 85: Kurtubi, el-Cami' li-ahkami'l-Kur'an, III 103; Bıkai, Nazmü'd-dürer, III, 291; Şevkani, Fethu'l-Kadir, I, 232; İbn Aşur, el-Tahrir ve't-Tenvir, II, 384.

16) Bakara (2), 226-227.

17) Taberi, Cami'u'l-beyan, II, 421.

18) bk. Tahavi, el-Muhtasar, . 207 vd.; Serahsi, el-mebsut, VII, 19-39; Kasani, Beda'i'us-sanai, III, 170-178; Sahnun, el-Müdevvene, III, 84 vd;

19) Bakara (2), 229.

20) Cessas, a.g.e., I. 362; Serahsi, a.g.e., VII, 20-21; Kasani, a.g.e., III. 177.

21) Bakara (2), 227.

22) Musannifek, el-Hudud ve'l-ahkamü'l-fıkhiyye, s. 37.

23) Bakara (2), 226.

24) Serahsi, a.g.e, VII, 20; Fahreddin er-Razi, a.g.e., VI, 86; İbn Aşur, a.g.e, II, 386.

25) Ebussuûd, İrşadü'l-akli's-selim I, 224.

26) Kurtubi, el- Cami" li-ahkami'l Kur'ân, III, 103.

27) Zühayli, el-Fıkhu'l-İslami, VII. 554.

28) Ebu Davud, "Talak",3.

29) Bakara (2), 229-230.

30) Musannifek, a.g.e., s. 35.

31) Köse, Saffet, İslam Hukukunda Hakkın Kötüye Kullanılması, s. 140.

32) bk. İbn Kesir, a.g.e., I, 399; Reşid Rıza, Tefsiru'l-menar, II, 381; İbn Aşur, Makasıdü'ş-şeri'ati'l-İslamiyye, s. 113; Şelebi, Ta'lil'l-ahkam, s. 57.

33) İbn Kesir, a.g.e., I, 399; Alusi, Ruhu'l-me'ani, II, 135-136; Reşid Rıza, a.g.e., II, 381

34) Bakara (2), 229-230.

35) Eşref Edib, "Hukuk-ı Aile", Sebilü'r-reşad, XXIII/585 (1342). s.194-195.

36) Cin, Halil, Eski Hukukumuzda Boşanma, s.16.

37) Cin, a.g.e., s. 17.

38) Bakara (2), 231.

39) bk. Köse, Saffet, İslam Hukukunda Hakkın Kötüye Kullanılması s. 127 vd.; a.mlf., İslam Hukukunda Kanuna Karşı, Hile, s. 348.

BİBLİYOGRAFYA

Ahmed b. Hanbel (ö.241/855), Müsned, Bulak 1313, I-VI.

Alusi, Şahibüddin Mahmud (ö. 1270/1853), Rühu'l-me'ani, Bulak 1301, I-XXX.

Ateş, Süleyman, Yüce Kur'anın Çağdaş Tefsiri, İstanbul 1988-89, I-XI.

Aydın, M. Akif, "Aile", DİA, İstanbul 1989, II, 196-200.

Beyzavi, Ebu Said Nasıruddin Abdullah (ö. 685-1286), Envaru't-tenzil (Şeyhzade Haşiyesi kenarında), İstanbul 1306, I-IV.

Bıkai, Ebü'l-Hasan Burhanüddin İbrahim (ö. 885/1480), Nazmü'd-Dürer (nşr. Muhammed Abdülhamid v.dğr), Haydarabad 1396/1976'dan ofset Kahire 1417/1992, I-XXII.

Cessas, Ebu Bekir er-Razi (ö. 370/980), Ahkamü'l-Kur'an, İstanbul 1335-38,

Cin, Halil, Eski Hukukmuzda Boşanma, Konya 1988 I-II

Derdir, Ebü'l-Berekat Ahmed (ö. 1201/1786), eş-Şerhu's-sağır (Mustafa Kemal Vasfi), Kahire, ts. (Darü'l-ma'ârif), I-IV.

Ebussuud, Muhammed b. Muhammed (ö. 982/1574), İrşadü'l-akli's-selim Beyrut, ts. (Daru İhyai't-türas'il-Arabi), I-IX.

Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır (ö. 1942). Hak Dini Kur'an Dili, İstanbul 1979, I-X.

Eşref Edib (ö. 1971), "Hukuk-ı Aile", Sebilü'r-Reşad, XXIII/585 (1342), s. 193-196.

Fahreddin er-Razi (ö. 606-1209), Mefatihu'l-gayb, Kahire 1934-62, I-XXXII.

Haccavi, Ebü'n-Neca Şerefüddin (ö. 968/1560), Zadü'l-Müstakni (nşr. Ahmed M. Şakir-Ali M. Şakir) Kahire ts (Darü't-Türas).

İbn Aşur, Muhammed Tahir (ö. 1973), Et-Tahrir ve't-Tenvir Tunus, 1984, I-XXX.

İbn Atıyye, Ebu Muhammed Abdülhak (ö. 546/1151), el-Muharraru'l-Veciz, Mekke 1395-1411/1975-91, I-XVI.

İbn Kesir, İsmail b. Ömer (ö.774/1373), Tefsiru'l-Kur'ani'l-azim (nşr. Muhammed İbrahim el-Benna v.dğr.) Kahire 1390/1971, I-VIII.

İbn Kudame, Ebu Muhammed Abdullah (ö. 620/1223), el-Muğni, Beyrut 1392-93/1972-73, I-XIV.

Kasani, Ebu Bekir Alaüddin (ö. 587/1191), Bedai'u's-sanai' Kahire 1327-28/1910, I-VII.

Köse, Saffet, İslam Hukukunda Kanuna Karşı Hile (Hile-i Şer'iyye), İstanbul 1996.

Köse, Saffet, İslam Hukukunda Hakkın Kötüye Kullanılması, İstanbul 1997.

Kurtubi, Ebu Abdillah Muhammed (ö. 671-1273), el-Cami'li-ahka mi'l-Kur'an, Kahire 1386-87/1966-67, I-XX.

Musannifek, Ali b. Mecdiddin (ö. 875/1470), el-Hudud ve'l-ahkamü'l-fıkhiyye, Beyrut 1411/1911.

Nevevi, Ebu Zekeriyya Muhyiddin (ö. 676-1277). Ravzatü't-talibin (nşr. Adil A. Abdülmevcud-Ali M. Muavvad), Beyrut 1412/1992, I-VIII.

Reşid Rıza (ö. 1935), Tefsiru'l-Menar, Kahire 1353-54'den ofset Beyrut, Es. (Darü'l-Ma'rife), I-XII.

Sahnun b. Adisselam (ö.240/854), el-Müdevvenetü'l-kübra, Kahire 1324, I-VI.

Serahsi, Şemsüleimme Muhammed b. Sehl (ö. 483-1090), el-Mebsut, Kahire 1324-31, I-XXX.

Şelebi, M. Mustafa, Ta'lilü'l-ahkam, Beyrut 1401/1981.

Şevkani, Muhammed b. Ali (ö.1250/1834), Fethu'l-Kadir, Beyrut. (Alemü'l-Kütüb), I-V.

Taberi, Ebu (a'fer Muhammed (ö. 310/923), (ami'u'l-beyan, Kahire 1373/1954, I-XXX.

Tahavi, Ebu Cafer Ahmet (ö. 321/933), el-Muhtasar, Kahire 1370.

Zemahşeri, Muhammed b. Ömer (ö.538/1143), el-Keşşaf Beyrut, ts. (Darü'l-Ma'rife), I-IV.

Zühayli, Vehbe, el-Fıkhu'l-İslami ve Edilletüh, Dımaşk 1405/1985, I-VIII.

Toplumsal Yaşamda Kadın

Emet Aktaş

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin birinci maddesinde: Bütün insanlar hakları ve onurları eşit ve özgür olarak doğarlar, demektedir.

(Birleşmiş Milletlerde Kabulü 10 Aralık 1948) (Türkiye'nin Kabulü 6 Nisan 1944)

Kadını önce insan gördüğümden toplum içinde insanca yaşayabilmesine elverişli etkin bir konumda olması gerektiğini düşünürüm. O, genç kız, anne, toplum bireyi, düşünen ve duygulu bir yaratık olarak yaşamının her çağında saygınlığını ortaya koyabilecek etkinlikler içinde olmalıdır. Kadının sosyal konumunun dört duvar arası ile komşu ya da akraba ilişkileriyle çerçevelenmiş anlamda ev tutuklusu görmek istemiyorum. Onun yaşamı boyunca çocuk bakmaya, yemek-temizlik yapmaya ve kocasının direktifleri altında tüm davranışlarını biçimlendirmeye mahkum edilmiş bir zayıf yaratık olarak algılanmasına karşıyım. Kadının erkekten aşağı kalmayan özgün yeteneklere sahip olduğunu, genç kızlık çağında evlilik beklemekten öte üretken çabalarla daha olumlu bir kişilik kazanacağını kabul ederim. Evlendiğinde yuvasına, kocasına ve çocuklarına ilişkin yükümlülükleri yanısıra toplumsal kişiliğini bütünleyecek artı uğraşları olmasını zorunlu görürüm. Kadınlarımız, toplumsal kişiliklerini ve konumlarını bulamamanın sancısı içindedir.

Müslüman kadın denilince, kişiliğini İslam inancı ve kültürüyle biçimlemekle birlikte, kendi toplumunda ve dış dünyada olup bitenlerin sağlıklı yorumunu yapabilecek düzeyde kendini yetiştirmiş; sosyal kişilikle kadınsılığın uyumunu bulabilen; medenî cesaret ve incelik sahibi insan anlaşılmalıdır. Müslüman Kadın'dan, İslam'ın devrimci özünü yakalayabilmiş, diğer kadınların bilinçlendirilme ve sorunlarının çözümlenmesi ödevinde "Öncü Kadın," bilgili ve yürekli çocuklar yetiştiren "Ev Öğretmeni," toplumsal ve İslami sorumluluklarının farkında kadın olması beklenir. Evde ve toplum içinde hep gerilerde, arka planlarda, sessiz, silik, soluksuz, heyecansız, özensiz, düzensiz, bilgisiz; İslâm'dan, yaşadığı toplumun sorunlarından, çağından ve kendisini ilgilendiren konulardan habersiz, yüreksiz kadınlar Müslüman Kadın'a en uzakta kalan kadıncıklardır. (1)

Müslüman kadın, hangi dine mensup olursa olsun, o bütün toplumlarda gözlemlenebilecek "ağzına vur lokmasını al" diye tabir edilen pısırık, sessiz ve silik kadın değil! Müslüman kadın, kapitalist sistemlerin üretim ve tüketim kısır döngülerinde çeşitli şekillerde rol alarak sistemin işleyişine eti ve kemiğiyle yakıt olan, müsrifliği ve cinselliğiyle katkıda bulunan taklitçi, boş, yoz ve nesne kadınlardan farklı olmak zorundadır. Onun okuyup yazmışlığıyla entellektüel düzlemde takılı kalarak toplumu açısından yararsız ve boş düşünceler üretmek gibi kaygıları da yoktur. Beyniyle, yüreğiyle ve emeğiyle toplumun ileriye doğru gidişinde fiilen rol almak isteyen o, salt aydın olarak da değil, aydın Müslüman kadın olarak bulur tanımını ve tamamlanır. Gerçekten, aydın Müslüman kadın, gerek statüko açısından ve gerekse de okur-yazarlığı, akıl yürütmeyi ve toplumsal bir kişilik olmayı ona çok gören toplumsal örgü açısından çok farklı sayılan, yeni sanılan bir tip. Oysa ki, aslında hep var olan ama görmezden gelinen, kimileyin iyice hayatın kıyısına itildiği için eksikliği toplumsal gidişe yansıyan canlı, gerçek biri o. (2)

Hurafelerin ortaya çıkması, aile gelenekleri arasında yer alan geçmişe ait inançların yayılması, köleci düzenlerden miras kalan hatalı kuralların yaygınlaşması, toplumdaki "baba hakimiyeti" geleneği ve gerekli ruhi donanım yetersizliği gibi unsurların tümü birbirlerini örümcek ağı gibi örüyor. İşte bu yoğun ağdır, kadını içerisinde verimsizleştiren. Kadın artık "perde arkasındaki biri" diye bilinmeye başlıyor. Bütün bunlar İslâm adına, din adına, gelenek adına en kötüsü "Fatıma'ye benzemek" adına gerçekleşiyor.

Kadına bütün bunlar, iffet bağlamında açıklandı ve sürekli çocuklarını yetiştirmesi üzerinde duruldu. Eksik, yetersiz, fonksiyonsuz ve akıldan yoksun; okuma-yazmadan, kitaplardan, eğitimden, disiplinden, düşünceden, kültürden, medeniyetten ve sosyal hareket tarzından uzak tutulan birinin, yarının neslini yetiştirmesinin nasıl mümkün olabileceğini bilmiyorum. (3)

Yüce Rabbimiz şöyle buyuruyor:

"De ki: Bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?" (Zümer: 39/9)

Enes bin Malik (r.a.)den, rivayet edildiğine göre Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "İlim aramak her müslüman üzerine farzdır."(4)

Kadın kocasından izinsiz (anası-babası ölse bile) sokağa çıkamadığı için birçok farzlar ve sünnetler gibi (ilim aramak-öğrenmek farzından da) genelde erkekler

faydalanmaktadır.

Bazı aşamalarda kadınların tarihin oluşumuna dolaysız katılımları çeşitli yaptırımlarla engellenmiştir. Bu gibi durumlarda kadınlar evlerinde oturup yalnızca ev işlerinden sorumlu oldukları inancıyla zihinsel bir tembellik süreci yaşamışlardır. İnsani yeteneklerinin hiçbiri; düşünebilmeleri, bilinçleri, uyanıklıkları, toplumsal duyarlılıkları, özgürlük severlikleri, iradeleri, haksızlığı telin etmek istemeleri, seçme yetenekleri, sanat ve teknikteki ustalıkları; hatta, Allah için yaptıkları ibadetleri ve arifane eylemleri de yeterince gelişememiştir. Böyle durumlarda kadın aile hayatı içinde tamamlayıcı bir "araç"tır.(5)

İslâm toplumunun ihtiyaç duyacağı kadın, geleneksel kadın değildir, modern kadın hiç değildir. Sessiz, sakin, uysal ve eski kalıbı içinde uyuklayan kadının, oluşacak İslâm toplumuna verecek hiç bir şeyi olmadığı gibi modern oyuncakların da verecekleri bir şeyleri olmak şöyle dursun, daha da zararlı ve tehlikeleri vardır.

Öyleyse kim olmalıdır bu kadın? Nasıl bir kişilik seçmelidir? Bir model lâzımdır onun için; evet model... Bir değil bir kaç model vardır önüne....(6)

Müslüman kadının arketipleri, Hz. Hatice, Hz. Aişe, Hz. Fatıma, Hz. Zeynep; cahil, bilgisiz, kendi başına hareket edemeyen, toplumsal sorunlardan habersiz ve politikayla ilgilenmemeyi kadın işi sayan kadınlar değillerdi. Hz. Hatice tüccar, Hz. Aişe bilgin, Hz. Fatıma da bilginliğinin yanısıra şair ve hatibe, Hz. Zeynep ise muhalefet sözcüsüydü. Aslında bu hanımların hepsi politikayla yakından ilgili bulunuyorlardı. Ve elbette toplumsal birer kişilik sahibiydiler. Müslüman kadın başını kuma gömmüş devekuşu gibi bir hayat sürdüremez. Çünkü dünya görüşü onu ailesiyle ilgilendiği gibi toplumun sorunlarıyla, politikayla ilgilenmesini de gerektirir. Emperyalistleri ve onların bölgedeki temsilcisi Şah'ı protesto için meydanlara dökülen İranlı müslüman kadınlar kırkıncı odanın mahkumu olmadıklarını, Kur'an'la doğrudan temaslarını yitirmedikçe bireysel ve toplumsal faaliyetlerden koparılamayacaklarını ifade etmişlerdi.

Sokak müslüman kadına yasaklanmış değil; evi de sanıldığı gibi onu mahkum eden etrafı kafeslerle çevrili bir zindan değil. Yeryüzü ise kadınlı erkekli bütün insanlar için geçmiş kavimlerin izlerinden ibret almak üzere gezilip görülmesi öğütlenen açık bir dershane. (7)

Hz. Ali ile Hz. Fatıma'nın kızları olan Zeyneb'in biyografisini okuduğumuz zaman, İslâm'ın istediği kadının nasıl olup ta toplum dışı, ağzı var dili yok, sessiz, silik ve bütünüyle edilgen biri olarak anlaştırıldığına şaşıp kalıyoruz. Bu tür gelenekçi ve din karşıtı iddialar karşısında Zeyneb örneği, kadının etkinlik alanlarının yerine göre kimi zaman ne denli genişleyebileceğini kanıtlıyor bize.

Her zaman özlemini çektiğimiz Asr-ı Saadette toplumsal yaşamda kadınların-kadına yaşama hakkı vermeyen cahiliyyeden sonra- ulaşabilecekleri en üst noktaya çıktıklarını görüyoruz. Ne var ki bu haklar Rasûlulah'ın vefatıyla kısa bir sürede eki haline dönmüş ve bir daha Asr-ı Saadete ulaşamamıştır.

Nilüfer Göle'nin Modern Mahrem'inde (İslamcı) kadıların eğitimi ve çalışmasıyla ilgili şu satırlar yer almaktadır:

Hem yüksek eğitime yönelen, hem de İslâmi ilkelere sâdık kaldıklarını ilân eden, ne türbanlarından ne diplomalarından vazgeçebilen İslamcı kadınlar, kamusal alana girmelerini nasıl meşrulaştırmaktadırlar? Başka bir deyişle, namahrem alana, erkekler dünyasına açılmalarını simgeleyen çalışma ve karma yaşamı nasıl değerlendirmekte, bu dünyaya nasıl adım atmaktadırlar? Dinsel inançlarıyla mesleki beklentilerini nasıl bağdaştırmaktadırlar? Kadınları özel yaşama hapseden, toplumsal yaşamı cinsiyet ayrımı ilkesine göre düzenleyen İslam nasıl oluyorda bu eğitim heveslisi kadınların siyasal-dinsel idealleri haline geliyor?

İslam dininin kadının eğitimine engel teşkil etmediği görüşü artık kabul görmüş bir yorumdu. Ancak eğitimden sonra çalışma, kamusal alana doğru yeni bir eşik atlamayı gerektirmektedir.

İslâmcı haraketin tanınmış kadın militanlarından Mısırlı Zaynab al Gazzali ile yapılan söyleşide siyasal devrimci İslam ile geleneksel cins kimlikleri arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmaktadır. Yaşamını adadığı siyasal ve dinsel misyon bir yandan, aile içindeki rollerine verdiği öncelik diğer yandan, birey-kadın olarak kimliğini ikinci plâna itmektedir. İlk evliliğini İslâmcı misyonuna engel olarak değerlendiren Gazzali, İslâm dininin, annelik görevine engel olmadığı takdirde, kadınların aktif bir biçimde siyasal yaşama katılmasını ya da başka bir şey olmasını engellemediğini söyler. Ancak kadının en önemli misyonunun ve en kutsal görevinin annelik ve zevcelik olduğunu hatırlatır.

Kadınların çalışma fikri, önce toplumsal fayda çerçevesinde ortaya atılmaktadır. Kadınlar eğitim yaparak, doktor, eczacı, öğretmen olarak çalışmak istiyor, bunu da müslüman kadınlara ve çevrelerine faydalı olmak için yapacaklarını belirtiyorlardı. Ancak bu eğilim daha radikal bir biçimde dile getirilerek, önce çalışmanın İslâm tarafından yasaklanmadığı ileri sürülür ve arkasından da, kadınların sadece anne olmayı isteyebilecekleri gibi, eğitim ve toplumsal yaşamı da tercih edebilecekleri; yani bunun bir kişisel tercih meselesi olduğu belirtilir.(8)

Rasulullah zamanına şöyle bir bakacak olursak kadınların günümüze göre daha aktif olduklarını göreceğiz. Kadınların evde namazda kılmalarının daha faziletli olduğunu gördüğümüz gibi vakit namazlarında ve cuma namazlarında cemaate katıldıklarını da görüyoruz. Bugün bize kadar ulaşan hadislerin yarısını veya dörtte birini Hz. Aişe kanalıyla öğreniyoruz. Buna karşın ülkemizde bugün kadın yazarların sayısı bir elin parmaklarını geçmeyecek kadar azdır.

Hz. Aieşe dört halife zamanında fetva vermiş, sahabeden bazıları önemli meselelerde onun görüşünü

almışlardır. Hz. Osman'ın eşi en sıkıntılı siyasi günlerinde ona yardımcı olmuş ve fikir beyan etmiştir. Kadınların siyasi faaliyetlerinin bir başka örneği de Hz. Peygamber'in amcası Ebu Talib'in kızı Ümmü Hânî'nin, Mekke'nin fethi sırasında müşriklerden olan kocası İbn Hübeyre'ye eman vermesidir. Hz. Peygamber de "senin ahd ve eman verdiğin kimseye biz de eman verdik." diyerek Ümmü Hânî'nin bu davranışını tasdik etmiştir.

Kadının her devirde iyiliği emretmek ve kötülükten sakındırmakla görevlendirilmesi, toplumun hedeflerine ulaşmasında kadınında erkek gibi mesul olması, kadın için en büyük görev olarak kabul edilmektedir. İyiliği emretmek ve kötülükten vazgeçirmeye çalışmak vazifesini mümin erkekler gibi mümin kadınlarında ifa edebileceğini söyleyen Hamidullah, devlet başkanlığı da dahil olmak üzere bir işi millet adına yapmak şeklinde tarif ettiği siyaset görevini kadının da üstlenebileceğini söylemektedir.

İslâm tarihinde yer alan bir çok uygulamanın ve kadınların üstlendikleri görevlerin, kadının aklî yönden eksik olmadığının en büyük ve en önemli delili olduğu kanaatindeyiz.

Hz. Aişe'nin ilmi sahada gösterdiği başarı ancak akli yeterliliğine sahip bir kişinin gösterebileceği bir başarıdır. Sahabeden en büyük fakihler bile, fıkhi meselelerde Hz. Aişe'ye danışıyorlardı. Ayrıca Hz. Aişe sahabe arasında en güvenilir hadis ravilerinden idi. Urve'nin Hz. Aişe hakkında;

"Hz. Aişe'nin şiir bilgisine hayret etmiyorum, çünkü Ebû Bekir'in kızıdır. Fıkıh konusundaki ilmine de hayret etmiyorum, çünkü Hz. Peygamber'in zevcesi ve Ebû Bekir'in kızıdır. Fakat tıp konusundaki bilgisi beni hayrete düşürüyor" dediği rivayet edilir.

Hz. Peygamber ve dört halifefnin kadınlarla istişare ettiği ve onların fikirlerini aldığı tarihi bir gerçektir. Hz. Peygamber'in Hudeybiye Anlaşması esnasında, müslümanları ilgilendiren bir işte, Ümmü Seleme'nin görüşünü aldığı ve onun görüşüne uygun şekilde hareket ettiği rivayet edilmektedir.

Hz. Ömer'in hicretten önce müslüman olmuş ve akıllı bir kadın olduğu bildirilen Şifâ bintü Abdillâh'ı çarşı pazar işlerinde görevlendirdiği rivayet edilmektedir. Bazılarına göre Hz. Peygamber'in verdiği bu vazifeyi, Hz. Ömer ettirmiştir bu da Şifa'nın en azından ticari ihtilaflar üzerinde muhakeme yetkisini kullanmış olması gerektiğini göstermektedir. İbn Abdilberr, Semra b. Nuheyle el-Esediyye isminde sahabeden bir başka kadının da, çarşı pazar dolaşarak, denetimlerde bulunduğunu zikretmektedir. Hamidullah onun bu davranışının resmen bu işle görevlendirildiği anlamına geldiğini söylemektedir. (9)

Bunlardan başka Hz. Peygamber (s.a.v.) devrinde kadınları ilgilendiren mesleklerle iştigal eden kadınlara da rastlamaktayız. Bu meyanda kızları sünnet eden kadın sünnetçi, gelinleri tezyin edip gerdeğe hazırlayan kadın berberi(mâşıta), doğumlarda yardımcı olan ebe, bayram ve düğünlerde def çalıp şarkı söyleyen muğanniler (kadın şarkıcılar) vs. hatırlatılabilir. (10)

Bugünkü gibi sadece aşurada Hüseyn ve Zeyneb olmak değil veya Hüseyn'in olmadığı yerde Zeyneb olmak değil, Hüseyn'le beraber Zeyneb olabilmenin örneklerini görelim:

Uhud savaşının kadın kahramanı Ümmü Umare diyor ki:

"Savaşta oğlumu vurup öldüren kişi bize doğru yöneldiğinde Rasûlullah (s.a.v.) bana:

"İşte oğlunu vuran bu kişidir" dedi. Bunun üzerine ben bu kişinin karşısına dikildim. Ayağına bir kılıç darbesi yerleştirdim. O da yere çökmek zorunda kaldı.Bu manzara karşısında Rasulullah'ın (s.a.v.) gülümsediğini gördüm, ta ki azı dişleri görünmüştü ve bana: "İntikamını aldın ey Ümmü Ümâre!" dedi. Sonra kılıçla peşpeşe ona vurmaya başladık, onu öldürdük. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.): "Seni muzaffer kılan, düşmanına karşı hoşnud eden ve kendi gücünle sana intikamını gösteren Allah'a hamdü senalar olsun" buyurdu."(11)

Bir başka örnekte şöyledir: Enes şöyle demiştir: Uhud harbinde insanlar bozulup Peygamber'in yanından dağılmışlardır. Enes dedi ki: İşte bu tehlikeli harb gününde Ebû Bekir'in kızı Aişe ile (anam) Ümmü Suleym'i muhakkak şöyle gördüm: Bunlar kollarını sıvamışlardır. Ben onların ayaklarının halhallarını görüyordum. Bunlar çabuk çabuk ve devamlı arkalarında su kırbalarıyla koşuyorlardı.

Diğer ravi (Ca'fer b. Mihrân) şöyle demiştir: Onlar sırtlarında su kırbalarını taşıyorlar, sonra bunu yaralıların ağızlarına boşaltıyorlar, sonra tekrar çabucak dönüyorlar, kırbaları dolduruyorlar, sonra yine acele gelip kırbaları yaralı askerlerin ağızları içine boşaltıyorlardı.(12)

Hz. Peygamber ve Raşid halifeleri zamanlarında kadınların ictihad ettikleri, hüküm ve fetva verdikleri, hakimlik yaptıkları, savaşa katıldıkları, yönetimin kararlarını etkiyelecek siyasi faaliyetlerde bulundukları yukarıda örnekleriyle ifade edilmişti. Bunlara ek olarak kadının devlet başkanlığı da dahil bulunmak üzere gerektiğinde kamu görevi yapabileceklerini gösteren delilleri şöylece sıralamak mümkündür:

a- "Mümin erkekler ve mümin kadınlar birbirlerinin velileridir (evliyâ); iyiyi emreder, kötüyü menederler, namazı kılar, zekâtı verir, Allah ve Rasûlüne itâat ederler, Allah'ın esirgeyeceği kimseler işte bunlardır; Allah sonsuz izzet ve hikmet sahibidir." (Tevbe: 9/71)

Bu ayet açık bir şekilde mümin erkekler gibi mümin kadınlara da toplumda değerlerinin korunmasını kontrol ve temin vazifesi vermektedir. Kadının bu vazifeyi hem kadınlara

hem de erkeklere karşı yerine getirmek durumunda olduğunu da "her biri diğerinin, birbirlerinin velisidir... "ifadesi delil teşkil etmektedir.

b- Kur' an-ı Kerim' de, Neml sûresinde Hz. Süleyman ile Saba melikesi (hükümdarı) Belkıs arasında geçen olaylar anlatılmaktadır. Buna göre Hz. Süleyman'a Yemen'de bir kadın hükümdarın bulunduğu, büyük bir refah ve debdebe içinde ülkeyi yönettiği, ancak hak dinden sapmış bulundukları ve güneşe tapınmakta oldukları... haber verilir. Hz. Süleyman onlara bir mektup gönderir ve kendilerini hak dine davet eder. Belkıs bir müstebit değildir, devlet işlerini danışma yoluyla yürütmekte, meclise (mele) getirmeden hiçbir kararını uygulamaya koymamaktadır. Mektup mecliste müzâkere edilir, meclis üyeleri ülkenin yeterince güce sahip bulunduğunu savaşı kabul edebileceklerini, yine de kararı kendisine bıraktıklarını söylerler. Belkıs: "Hükümdarlar bir şehre girince orayı harabeye çevirir, bozup dağıtır, ahalisinin aziz olanlarını zelil hale getirirler, hep böyle yapalar... "diyerek meseleyi hediye göndermek ve görüşmeler yapmak suretiyle çözmeye çalışacağını söyler, bu yoldan yürüyerek Hz. Süleyman'a hediyeler gönderir bilâhare kendisi de gider, görüştükten sonra hak dini kabul eder ve "Rabbim ben kendime zulmetmişim, Süleyman'la beraber alemlerin Rabbi olan Allah'a teslim oluyorum" der. (Neml: 27/22-44)

Bu tarihi hadise İslâm öncesine ait bulunmakla beraber Kur'an-ı Kerim'de anlatılmakta, müslümanların bundan ibret ve örnek almaları istenmektedir. Belkıs yönetiminin aleyhinde hiçbir şey söylenmemekte, onun bilgisini, ileri görüşlülüğünü, yönetim becerisini gösteren sözleri ve bu davranışları nakledilmektedir. Tam yeri geldiği ve münasebet düştüğü halde bir ülkeyi kadının yönetmesinin kötü sonuçlar doğuracağına ait bir işarete yer verilmemektedir.

c- Hz. Aişe'nin başkanlığında gelişen Cemel vak'ası açık bir siyasi muhâlefet hareketidir ve bu harekette Hz. Aişe'nin yanında yer alan büyük sahabiler vardır.

d- Devlet başkanı erkek de olsa bazı görevlerini yetişemediği için başkalarına yaptırabilir. Kadın da imamlık ve komutanlık gibi vazifeleri erkeklere yaptırabilir.(13)

Geçmişte ve günümüzde her erkeğin iyi bir yönetici olduğunu, her kadının da kötü bir yönetici olacağını söyleyemeyiz.

Kadınların yöneticilik pozisyonlarına getirilip getirilemeyecekleri sorusu, İslâm tarihi boyunca epeyce tartışılmış konulardan biridir. Bu tartışılma durumu, İslam'ın prensip olarak kadının kamu hizmetlerinde görevlendirilmesine, politikayla aktif olarak ilgilenmesine ve genel olarak da önemli toplumsal roller edinmesine olumlu bakan bir din olduğunu gösterir. Dönemin şartları gözönünde bulundurulunca, İslâm'ın kadınlara ilişkin olarak getirdiği prensiplerin devrimci ve ilerici özelliği daha bir anlam kazanmaktadır. Ve yine belki de bu yüzden bu bağlamda bazı prensipler zaman geçtikce pratiğe oldukça kısıtlı olarak dönüştürülebilmiş, çeşitli tartışmaların ve çıkarımların kaosunda karmaşık bir mahiyet kazanabilmiştir.

Kadınların yargı ve benzeri makama atanabileceklerini söyleyen Muhammed Gazzali ise, bu konuda şunları söylemektedir:

"Aslında bu konuda, devlet başkanlığı (halifelik) dışında, kadınların her türlü idari görev alabileceğini söyleyen İbn-i Hazm'a tabi oldum. Bu meyanda, Hz. Peygamber'in İranlılarla ilgili olarak; "Başlarına yönetici olarak bir kadın getiren topluluk helâk olmuştur" hadisini tevil ettim ve dedim ki: O günkü Fars Toplumu putperest bir toplumdu. Monarşik ve müstebit bir sistemleri vardı. Hz. Peygamer, bu devletin günden güne çöktüğünü görüyordu. Bu durumdan kurtulmak için veraset yoluyla başlarına tecrübeli bir asker getirmeleri gerekirken bir kadını kral seçtiler."(14)

Acaba Peygamber (s.a.v.) bu sözüyle genel bir kuralı mı belirliyordu yoksa taht kavgalarıya zayıflayan ve nihayet yönetimi bir kadına bırakmak zorunda kalmış olan İran yönetiminin sonunun geldiğini mi anlatıyordu? (15)

Şimdi de İran'ın bugünkü yönetimine ve kadının toplumsal yaşamdaki rolüne bakalım.

Kadınlar en önemli idari makamlarda bulunabiliyorlar. İran Anayasa'sının 115. maddesi Cumhurbaşkanı'nın "rical" arasından seçilmesi gerektiğini söylüyor. Geleneksel kesimlerde bu kavram erkeğe tekabül ederken, diğer kesimlerde kişi olarak yorumlanıyor ve kadınları da içine alıyor. 1997 seçimlerinde Cumhurbaşkanlığına aday olan dokuz kadının adaylığının, kadın olmaları sebebiyle değil de Şurâ-yı Nigehban tarafından, başvuran ikiyüzdoksandört erkek adayla aynı gerekçeyle-siyasal tecrübe ve kimliklerinin olmaması nedeniyle geri çevrilmiş olmaları dikkat çekicidir. Cumhurbaşkanlığına seçilen Seyyid Muhammed Hatemi'nin yardımcısı olarak bir kadını seçmesi ülkede saygıyla karşılanıyor. Politikada en çok yükselen, oldukça birikimli bir kadın olan Faize Haşimi (Rafsancani) 1996 seçimlerinde en çok oy alarak ikinci milletvekili olarak Tahran'dan seçiliyor. (16)

(Faize Haşimi-26 Eylül 1996- Yeni Şafak Gazetesinde yayınlanan bir röportajında bu kez karşımıza İslâm Ülkeleri Kadın Sporcuları Dayanışma Konseyi Başkanı olarak çıkıyor.)

- İslâm Cumhuriyeti'nin bir kadın tarafından yönetileceği bir günü tasavvur edebiliyor musunuz? sorusuna şöyle yanıt veriyor.

- Evet. Bizim istediğimiz İslâmi öğretiye dayanır. Bir hükümeti idare eden insanın cinsiyeti çok önemli değil. Önemli olan onun bilgili, anlayışlı ve ehil olmasıdır. İslâm devrimi kadın ve erkeklerin birlikte verdikleri mücadelenin bir sonucuydu. Bizler sokakları kapladığımız ve tağutun güçleriyle çatıştığımız zamanlar sadece Müslümanlar'dık. Müslüman olarak şehid olduk ve o zaman aramızda mezhep, cinsiyet ve yaş ayrımı

yoktu. Kadınlar yaşayan devrimin bir parçalarıdır. Toplumsal alanda ve yönetimde çok önemli görevlerimiz var ve biz misyonumuzu yerine getirmeye kararlıyız.)

Televizyonda başörtülü haber spikerleri, bayan artistler, müzisyenler, klasik batı müziği icracısı bay ve bayan karma orkestralar... Kadınların icra etmediği meslek yok gibi. Yazarlar, tiyatro oyuncuları, doktorlar, en çok da öğretmenler. Sivil savunmada görevli çok sayıda kadın pilot da ilgi çekici. Hiç bir İslâm ülkesinde kamusal alanda bu kadar çok kadının çalışmasına rastlayamazsınız. Yüksek öğrenime talep çok yüksek. Üniversitelerde kız öğrencilerin oranı yüzde otuzları geçiyor.

Günümüze gelirsek, bürokrasinin yüzde otuzdan fazlasında yer alan, dünyada en çok kadın sinema yönetmenine sahip olan, ev işleri, çocuk bakımı ve kariyerlerinde eşlerinden büyük yardım gören, kadın spor olimpiyatları düzenleyen, üniversiteleri, sanat etkinliklerinin yaşandığı mekanları özgürce dolduran İran'lı kadınları, Betty Mahmoudi'nin dar penceresinden görmekte ısrar edenler, elbette dünyadaki müslüman kadın potansiyelini göremeyeceklerdir.(17)

Ve son cümle olarak:

Kadınlar toplumsal yaşama katılsınlar derken, kadının sokaktan eve girmemesini dilemiyoruz kuşkusuz, kadın önce iyi bir eş, sonra iyi bir anne, daha sonra da toplumun sorunlarına uzanan şefkâtli bir el olmalı.

DİPNOTLAR

1- İhsan Işık-Kültürümüz ve Kadınlarımız-Akabe Yay, s.101-102
2- Cihan Aktaş-Sistem İçinde Kadın-Beyan Yay. s.10-11
3- Ali Şeriati-Fatıma Fatımadır- Dünya Yay. s.113
4- İbn Mace-Kahraman Yay. I.387 . Hadis no:224
5- Cihan Aktaş-a.g.e.131
6- Mustafa Yağmurlu-Çağımızda Kadın Sorunu-Beyan Yay. s59
7- Cihan Aktaş-Modernizmin Evsizliği ve Ailenin Gerekliliği-Beyan Yay. s.175-176
8- Nilüfer Göle-Modern Mahrem-Metis Yay. s.95-110-114
9- Nejla Akkaya-İslâm Hukukunda Kadının Sosyal ve Siyasal Hakları- Rehber Yay. S.186-195-202-206.
10-İbrahim Canan-Çocuk Terbiyesi-Cihan Yay. s.188
11- Münir Muhammed Gadban-Nebevi Hareket Metodu-Nehir Yay. I.416
12- Sahihi Buhari- Ötüken Yay. VI, 2708
13- Hayrettin Karaman-Kadının Şahitliği, Örtünmesi ve Kamu Görevleri- Rehber Yay. s.317
14- Cihan Aktaş-Modernizmin Evsizliği ve Ailenin Gerekliliği- Beyan Yay. S.56-57
15- M. Said Şimşek-Günümüz Tefsir Problemleri- Esra Yay. s. 218
16- Yıldız Ramazanoğlu-Bir Dünyanın Kadınları-Etkin Yay. s.20
17- Yıldız Ramazanoğlu- a.g.e, s. 22-70

Hukuk-i Aile Kararnamesi Giriş ve Tarihçesi

Prof. Dr. Orhan Çeker

Osmanlılar çeşitli devirlerde farklı hukuki yapılara baş vurmak durumunda olmuşlardır. Başlangıcından son asra yakın zamanlarına kadar hukuki yapı, fermanları ve fetvaları uygulamak şeklinde olagelmiştir. Hakimlerin/kadıların hükmederken bağlı kaldıkları müdevven bir kanun külliyatı mevcut değildi. Bir hakim için, bütün hanefi fıkıh kitapları ve kendi ictihadları hüküm kaynağı teşkil ediyordu. Fetva kitabının sahibi, resmi görev icra ederken veya otoritenin emriyle bu mecmuayı oluşturmuşsa bu fetva mecmuasına resmi gözle bakabiliriz. Ebu's-Suûd'un fetvalarını bu grupta saymak mümkündür. Osmanlıların hakimiyeti dışındaki yerlerden de el- Fetava'l-Hindiyye'yi güzel bir örnek olarak zikredebiliriz. Bazan da fetva kitabı sahibi, tamamen sivil bir faaliyet olarak yıllar yılı verdiği fetvaları bir yere kaydedip neticede bir kitap oluşturabiliyordu. Bu şekilde meydana getirilmiş fetva kitaplarını da sivil yolla oluşmuş sayabiliriz. Fetva kitaplarının yanısıra padişah fermanları da uygulamada önemli yer tutuyordu. Bu durum Mecelle ile başladığı kabul edilen kanunnameler dönemine kadar sürmüştür.

Mecelle'nin oluşturulmaya başlandığı yıl olan 1869'dan itibaren her sahada kanun yapma faaliyetleri başlamıştır. Aslında Mecelle'den önce 1858'de Arazi kanunnamesi çıkartılmıştı ama bu kanunname Mecelle gibi kapsamlı, etkili olmadığı ve özel hukuku ilgilendirmediği için kanun yapma devrini başlatan bir faaliyet olarak dikkat çekmemiştir. İşte Hukuk-i Aile Kararnamesi bu kanunlar döneminin önemli bir faaliyetini ifade etmektedir.

Hukuk-i Aile Kararnamesi 1917 tarihinde yürürlüğe konmuş, içten ve dıştan gelen yoğun baskılar neticesinde ancak 1,5 sene gibi kısa bir süre yürürlükte kalabilmiş ve nihayet 1919 yılında yürürlükten kaldırılmıştır. Bundan sonra da aile hukuku konusunda kanun yapma faaliyetlerinde bulunulmuşsa da bunlar ne yürürlüğe girebilmiş ne de seviye olarak Hukuk-i Aile Kararnamesi'ne ulaşabilmiştir.

Hukuk-i Aile Kararnamesi, Osmanlılarda çok kısa süre yürürlükte olmasına karşılık Osmanlı hakimiyetinden çıkan ve müstakilleşen ülkelerde daha uzun süre yürürlükte kalmıştır. Bu cümleden olarak, Suriye'de 1953 yılına kadar meriyyetini sürdürmüş, Lübnan ve ona mücavir bölgelerde hâlâ yürürlüğü devam etmektedir. Lübnan ve civarında sünni müslümanlar arasında uygulanmaktadır. Bu sebeple Ezher Üniversitesi dahilinde Lübnan'lı öğrencilere ders olarak okutulmaktadır. Misak-ı Milli sınırları dışında etkisini sürdürmesi yönüyle Kararname, M.Akif Aydın'ın da dediği gibi (İslam-Osmanlı Aile Hukuku, İst. 1985, s. 152) Osmanlı hukuk tarihinden ziyade, İslam hukuk tarihinde etkili olmuş ve gayesinin üzerinde bir yer edinmiştir.

Kararname'nin yürürlüğe konması kolay olmamıştır. Siyasi açıdan, aile konusunda İslami bir kanun yapma işi engellerle karşı karşıya bulunuyordu. Kanunları olduğu gibi batıdan almak ve aile ile ilgili İslâm'ı da aşan yenilikler yapma fikri etkisini hissettiriyordu. Bu bakımdan Aile Kararnamesi Meclis-i Mebusan'dan çıkma bir kanun hüviyetini alamamıştır. Meclisin buna müsait olmaması sebebiyle Kanun Hükmünde Kararname olarak niteleyebileceğimiz şekilde yürürlüğe sokulmuş ve mer'iyyet süresi kısa olmuştur.

ÖZELLİKLERİ VE MUHTEVASI

Toplam 157 maddeden meydana gelen Hukuk-i Aile Kararnamesi'nin Mecelle'den daha üstün, ama Mecellle'nin sonradan ta'dil edilen maddelerine denk bir tekniğe sahip olduğunu söylememiz mümkündür.

Herşeyden önce farklı ictihadlardan istifade etme yönüyle ana Mecelle'yi aşmış, mezheb taasubu ile hareket etmemiş, zamanın ihtiyacını karşılayabilecek, sıkıntıya fırsat vermeyecek hangi ictihad varsa onu tereddütsüz almıştır. Kararname'yi yayınlamış olmamız (İst. 1985) ve şimdi de bir makale konusu etmemiz bu dikkat çekici sebebe dayanmaktadır.

Kararnamenin özelliklerini maddeler halinde özetleyecek olursak:

1. Hanefilerin de dışından görüş alıp uygulamaya koymuştur. Aile kararnamesinden buna örnek olarak birkaç konuyu hatırlatalım:

a. Nikah akdinin önceden ilan edilmesi mecburiyetini Maliki mezhebinden etkilenerek almıştır. (Md.33) Her ne kadar malikiler nikah akdi sırasında ya da zifaftan önce ilanı yeterli görüyorlarsa da yine de bu maddenin malikilerden etkilendiğini söyleyebiliriz.

b. Nikah akdinin sadece sarih sözlerle

akdedilebileceğini Şafii ve Hanbeli görüşünden almıştır. (Md.36).

c. Asgari bulûğ (kızlar için 9, oğlanlar için 12) yaşından önce hiç kimsenin evlendirilemeyeceği hükmü Ebû Bekir el-Esamm ve İbn Şübrüme'ye aittir. (Md. 7).

d. Deli onlanların evlendirilemeyeceği maddesi (Md.9) Şafii'nin görüşüne dayalıdır.

e. Zorlama (ikrah) ile akdedilen nikah ve boşamanın geçersiz olacağı hükmü Hanefilerin dışındaki üç mezhebe aittir. (Md. 57 ve 105).

f. Koybolmuş olan kocanın ölüp ölmediği hakkında bilgi alınamadığında tehlikeli bir ortamda kaybolmuşsa 1 sene, normal bir ortamda kaybolmuşsa 4 sene sonra kocanın ölümüne hükmedileceği ve karısının iddet bekledikten sonra başkasıyla evlenebileceği hükmü (Md. 127). Malikilerden alınmıştır.

g. Ayrıca ailevi nizaları halletmek için teşkil edilecek olan Aile Meclisi (hakem hey'eti)'nin yetki sınırları yine maliki görüşüne dayalıdır. (Md.130)

h. Mümteddetü't-tuhr (ayhali gecikip giden kadın) un iddeti Maliki görüş esas alınarak nihayet 9 ay olarak kabul edilmiştir. (Md. 140).

i. Sarhoşun boşamasının geçersiz olduğu hükmü hanefilerin dışındaki mezheplerden alınmıştır. (Md. 104).

j. Zinanın, sıhriyet sebebi yani evlenme engeli olamayacağı hususu da Şafi mezhebinden alınmıştır. (Layiha kısmında beyan edilmiştir.

2. Kararname, gayr-i müslim vatandaşların aile hukukunu da tanzim etmiştir. Gayr-i müslim olarak sadece yahudi ve hristiyanları söz konusu yapmıştır. Bundan da şu sonuç çıkarılabilir: Gayr-i müslim teba içerisinde sadece yahudi ve hristiyanlar devlet üzerinde ve toplum içerisinde etkilidir. Diğer gayr-i müslimler ciddi bir problem oluşturmamıştır. Gayr-i müslimlere ait hükümler, her cemaatin kendi dini liderleri olan papaz ve hahamlardan aldıkları bilgilerden alınmış, onlara rağmen herhangi bir muhalif hüküm uygulamaya konmamıştır. 157 maddelik Kararname'nin 41 maddesi münhasıran gayr-i müslimlerle ilgilidir. Müslümanlarla hükümde ortak oldukları için ayrıca madde tahsisine gerek kalmayıp oktakça tabi oldukları maddeleri de hesaba katarsak bu rakam daha da yükselir.

3. Evlenme ve boşanmanın resmiyete bağlanmasını ve tescilini öngörmüştür. Evlilik ya da boşanmayı tescil ettirmeyen veya usûlüne uygun olarak bunları yapmayanlar hakkında cezalar tertip olunmuştur.

37. maddede nikah akdinin, tarafların ikâmetgâhında bulunan kaza (ilçe) hakimi veya onun izinli vekili tarafından akdedilip akidnâme tanzim edileceği, 110. maddede karısını boşamış olan kocanın, hakime durumu bildirmeye mecbur olduğu, 131. maddede tefrika hükmedildiği takdirde bunun tescil edileceği beyan edilmiştir.

Ceza Kanunu'na ilave edilen maddede ise nikâh akdinde usule uymayan koca veya her iki taraf vekillerine 1 aydan 6 aya, şahidlere 1 haftadan 1 aya, kendi din adamlarından alınan bilgilere göre şekillenen usûle uymayan gayr-i müslimlerin de 1 aydan 6 aya, kim olursa olsun karısını boşayıp 15 gün içerisinde durumu hakime bildirmeyen kocanın 1 haftadan 1 aya kadar hapsedileceği hükmü getirilmiştir. (İlave md.1)

4. Kararname'nin sonuna bir Esbab-ı Mûcibe Layıhası (gerekçe) ilave edilmiştir. Bu gerekçenin, farklı mezheb görüşlerinin alındığına yapılabilecek bir itiraza cevap ve ikna gayesi taşıdığı kanaatındayız.

Layihada uzunca bir mukaddime nikah ehliyeti, küçüklerin nikâh edilmeleri, büyük bayanın kendi kendisini evlendirebilmesi, delilerin evlendirilmemesi, velilerin ısrarı, evlenmesi yasak olanlar, nikâhın ilan edilmesi, nikâh akdinde kullanılacak sözler, akidnamenin tanzim ve tescili, mehr-i mislin kefâet (denklik) sebebi olmadığı, nikâhın fasid ve batılı arasında fark olduğu, ikrah (zorlama) ile akdedilen nikâh ve talakın durumu, mehrin en az mikdarı, mehr-i mislin mehir mikdarını tesbitte esas alınacağı, sarhoşun boşaması, talakta kinevîî söz kullanılması, kayıp (mefküd) kişinin karısının durumu, Aile meclisi ve hayzı gecikip temizliği süren karının iddeti söz konusu yapılmıştır.

5. Tanzim ettiği aile hukuku konuları şunlardır: Nişanlanma, evlenme ehliyeti, evlenme engelleri, nikah akdinin yapılış şekli, eşler arasında denklik, fasid ve batıl nikahlar, nikahın hükümleri, mehir, nafaka, evlenmenin sona ermesiyle ilgili genel hükümler, ric'î ve bain talaklar, tefrik ve iddet.

6. Kararnamede klasik Osmanlı ilim dili kullanılmıştır. Zamanımız Türkçe'sine göre ağır sayılabilecek olan bu ilim dilinde Arapça ve Farsça kelimeler çok bulunmaktadır.

BİR TASHİH

Hukuk-i Aile Kararnamesi ile ilgili bir yanlış değerlendirmeye temas edip tashih etme zarureti görüyoruz. Bu yanlış anlaşılma taaddûd-i zevcat yani birden fazla karı ile evli olmakla ilgilidir.

İddialara göre Hukuk-i Aile Kararnamesi ikinci bir kadınla evlenmek isteyen kocaya ilk eşinden izin alma mecburiyetini getirmiş, denilmektedir. Bu iddiayı söylerken de 38. maddeyi kaynak almaktadırlar. İlgili maddenin ifadesi şöyledir:

"Üzerine evlenmemek ve evlendiği sûrette kendisi veya ikinci kadın boş olmak şartıyla bir kadını tezevvüc sahih ve şart muteberdir."

Bu maddede, ikinci bir eşle evlenmek isteyen kocanın ilk eşten müsaade alması mecburiyeti söz konusu yapılmamıştır. Maddeyi o şekilde yorumlamak yanlıştır. Madde, kadın nikâh akdi sırasında böyle bir şartı ileri sürebileceğini ifade etmiş, fakat koca bu şarta riayet etmediği takdirde herhangi bir ceza tertip

etmemiştir. Kendisinin ya da ikinci eşin boş olması ceza değildir. Birinci eşten müsade almanın şart olmadığı, layiha kısmında çok açık ifade edilmiş ve eğer koca, ikinci defa evlenecekse birinci eşten müsaade alma şartı getirilecek olursa, birinci eş razı olmayacağı için ikinci evliliği tümden yasaklamak manasına gelir ki, o da ikinci evlilikten beklenen maslahatın ortadan kaldırılması demek olur, denilmiştir. Layihadaki ilgili kısım şöyledir : "Taaddüd-i zevcenin vacibattan olmayıp umûr-i caizeden olmasına ve umûr-i câizede veliyyu'l-emrin tasarrufa salahiyeti kaidesi müsellemâttan bulunmasına binaen taaddüd-i zevcenin menedilmesi ve hiç olmazsa ilk zevcenin rızasının şart kılınması lüzumu vârid-i hâtır olmuş ise de Şeri'-i Şerifin taaddüd-i zevceye müsaadesi fuhşun men'i ve nüfus-i ahalinin tezyidi gibi nice esbâb ve masaliha müstenid olup kadınların erkeklerden ed'af-ı müdaafa ziyade olduğu hali hazırda taaddüd-i zevcenin cevazına olan ihtiyaç sadr-ı İslam'dan dûn bulunmamasına hasbe'l-beşeriyye hiçbir kadının darra (kuma) ya muvafakat etmeyeceği tabii olup bu halde keyfiyeti onların rızasına talik etmek men'a muadil ve bu surette de cevazındaki mesalih zail olacağına....)

Yukardaki ifadelere dikkat edildiği zaman adı geçen iddianın yanlış yorumlandığı görülür. Çünkü öyle bir şart çok eşliliği tümden yasaklamak sonucunu verir o ise İslam'a aykırı olur.

AİLE MECLİSİ VE BİR TEKLİF

Hukuk-i Aile Kararnamesi maliki mezhebi görüşünü esas alarak önemli bir müesseseye yer vermiş ve adına Aile Meclisi demiştir. Kararname'nin Aile Meclisi adını verdiği müessese,

"Karı-kocanın arasının açılmasından endişe ederseniz kocanın ailesinden bir hakem, karının ailesinden de bir hakem göndeririz. Bunlar arayı düzeltmeyi murad ederlerse Allah aralarını buldurur. Allah herşeyi bilen ve haberdar olandır." (Nisa:35)

Âyet-i Kerime'nin ifadesine göre karı-koca arasındaki geçimsizliklerde tarafların hakemlerinden oluşan bir hey'et olaya müdahele edecek, tarafları dinleyecek ve çözüm yoluna gidecektir. Böylece aile sırları çevreye yayılmadan aile içerisinde olay çözülmüş olacaktır.

Hakem heyeti demek olan Aile Meclisi'nin yetkileri hakkında Hanefi mezhebi, hakemlerin tarafların vekili olmadığı gerekçesiyle meclisin sadece nasihatta bulunacağı, taraflar arasındaki nikahı feshetme yetkilerinin olamayacağı görüşündedir. Buna karşılık maliki mezhebi, hakemleri aynı zamanda tarafların vekili olduğu gerekçesiyle nikâhın feshine veya boşamaya bile karar verebilcekleri ve onların tüm kararlarının bağlayıcı olduğu görüşünde olmuştur.

Aile Kararnamesi bu konuda maliki görüşünü zamanımız açısından daha faydalı gördüğünden maddeleri arasına almıştır. Md. 130'da şöyle denmektedir:

"Zevceyn beyninde niza ve şikak zuhur edip de tarafeynden biri hakime müracaat ederse hakim tarafeyn ailesinden birer hakem tayin eder. Bir veya iki taraf ailesinden hakem tayin olunacak kimse bulunamazsa veya bulunup ta hakem olarak evsafı haiz olmazsa hariçten münasiplerini tayin eyler. Bu sûretle teşekkül eden aile meclisi tarafeynin ifâdât ve müdâfaâtını tedkik ile beynlerini ıslaha çalışır. Kabil olmadığı sûrette kusur zevcde ise beyinlerini tefrik eder. Ve zevcede ise mehrin tamamı veya bir kısmı üzerine muhalaa eyler. Hakemler ittifak edemezler ise hakim evsâf-ı lazımeyi hâiz diğer bir heyet-i hakemiyye veya tarafeyne karabeti olmayan üçüncü bir hakem tayin eyler. Hakemlerin verecekleri hüküm kat'i ve nâ-kâbil-i itirazdır".

Osmanlı uygulamalarında adliye teşkilatı içerisinde arabuluculuk müessesesi diye ifade edebileceğimiz "Muslihûn" var idi. Islah ediciler demek olan muslihûn, niza mahkemeye intikal etmeden önce araya girerler ve nizayı gönül rıza ile halletmek için nasihat ederler, tarafları anlayışlı, sabırlı ve fedakâr olmaya çağırırlar, onları uygun bir sonuca ikna etmeye çalışırlardı. Böylece yoğun işleri arasındaki hakime, daha beride güzellikte halledilebilecek meseleleri vardırmadan, işi çözerlerdi.

Zamanımızda da özellikle ailevi meselelerde arabulucuklara ve daha özel manada hakem heyetine ihtiyaç duyulmaktadır. Bize intikal eden pek çok ailevi mesele ve hatta diğer bir çok niza konularında arabuluculuğun çok müsbet etkisini görmüş bulunmaktayız. Aile danışma merkezi olarak da düşünebilceğimiz sivil ve gönüllü kuruluşların halledeceği pek çok ailevi mesele mevcuttur. Sivil ve gönüllü kuruluşlarımıza bu yönde de faaliyet göstermelerini teklif ediyoruz. Bu hususta Aile okulları da kurulabilir. Ailevi konuların, aile fertlerinin hak ve sorumluluklarının öğretildiği, yanısıra sağlık bilgileri ve ekonomik becerileri kazandırmaya çalışan Aile okullarının son derece faydalı çalışmalar yapacağı ümidindeyiz.

İnsanın değeri, insana hizmetle orantılı kabul edilmelidir. Kendi hukukunun korunmasını arzu eden kişi, başkasının hakkına saygı duymalıdır. Başkasının hakkına saygılı olmayan kişi, kendi hakkını savunmaya hakkı olmamalıdır. Bilelim ki bizim huzursuz olmamız çok sevgili Peygamberimizi üzer, onu üzmek hakkımız yoktur. (Tevbe: 128)

Dünya ve Ahiret saadeti dileklerimle.

Tüp Bebek, Zaruret Halinde 3 Metoda Uymak Kaydıyla Caizdir

Çeviren:
Doç. Dr. Hüseyin Tekin Gökmenoğlu

Mekke-i Mükerreme'deki Fıkıh Akademisi Kurulu, yedinci döneminde, suni dölleme ve tüp bebekler konusunda dinlerine sıkı sıkıya ve ihlasla bağlı olanları bu uygulamaya başvurmamalarını teşvik eden, ancak sadece zaruretin son noktasında ve yine sperm ve döllerin değiştirilmesinden azami surette kaçınmak ve aynı şekilde itiyatlı olmak durumunda başvurulabileceğini öngören bir karar yayınlandı.

Karar şöyle:

Çocuk sahibi olmak için erkek ve kadının doğrudan cinsi birleşmesi şeklindeki tabii yol dışında suni dölleme iki ana yoldan biriyle tamamlanır.

Birincisi: Dahili (iç) dölleme yolu ki, bu bir erkeğin nutfesini hukne ile kadının rahmindeki döllenmeye uygun yere yerleştirilmesidir.

İkincisi: Harici (dışarıdan) dölleme: Bu da erkeğin nutfesi ile kadının yumurtacığını, (bu amaç için tesis edilmiş) tıbbi laboratuvarlarda bir deney tüpünde dölleyip, sonra da bu döllenmiş yumurtanın kadının rahmine yerleştirilmesidir.

Her iki yolda da (rahmine döl yerleştirilecek) kadının (avret yerinin suni dölleme) işlemlerini yapacak kimseye görünmesi (açılması) mecburiyeti vardır.

Akademi kurulunun vardığı sonuca göre, çocuk elde edebilmek için dahili ve harici yollarla suni döllemenin yapıldığı teknik ve yollar, farklı durumlara göre 7 (yedi) tanedir. Bunların dinen helal veya haram oldukları konusu bir yana bırakılırsa iki tanesi dahili, beş tanesi de harici dölleme tekniğidir.

Bu teknikler şunlardır:

Dahili suni dölleme:

Birinci teknik:

Erkeklik sperminin, kadının yumurtalıklarının ifraz ettiği yumurtacıklarla tabii olarak birleşebilmesi ve döllemenin gerçekleşmesi sonra da Allah'ın izniyle tıpkı cinsel birleşmede olduğu gibi rahim duvarına asılma (uluk) olayının oluşması için, evli erkeklerin erkeklik sperminin alınarak karısının rahim veya döl yolunun içindeki uygun yere yerleştirilmesi (zerkedilmesi)dir.

Bu tekniğe, kocada cinsel ilişki sırasında spermini herhangi bir sebeple uygun yere ulaştıramayan bir kusurun bulunması durumunda başvurulur.

İkinci teknik:

Bir erkeğin menisinin alınıp, başka birisinin karısının uygun yerine zerkedilip, böylece onun içinde döllenmenin gerçekleşmesi ve sonra birinci teknikte olduğu gibi rahim duvarına asılmanın oluşmasıdır.

Bu tekniğe, kocanın menisinde tohum bulunmamasından dolayı kısır olması durumunda başvurulur. Bu yola başvuranlar spermi bir başkasından almaktadırlar.

Harici suni döllemede:

Üçüncü teknik:

Kocadan spermin ve karısının yumurtalıklarında yumurtacığın alınarak, belli doğa şartlarında tıbbı deney tüpüne konulması, böylece kocanın menisi, karısının yumurtacığını deney kabında döllemesi, sonra bu döl, bölünme ve çoğalmaya başladıktan sonra uygun bir zamanda deney tüpünden alınarak rahim duvarına asılması,g elişmesi ve diğer ceninler gibi yaratılması için o yumurtacığın sahibi olan kadının rahmine nakledilmesi ve daha sonrada tıbbi hamilelik müddetinin sonunda kadının erkek veya kız çocuk doğurmasıdır.

İşte bu Allah'ın kolaylaştırdığı ilmi başarının gerçekleştirdiği, erkek, kız, ikiz şeklinde çocukların doğduğu; uluslararası gezetelerin ve çeşitli iletişim araçlarının haber verdiği tüp bebektir.

Bu tekniğe, karının rahim ve yumurtalığını birleştiren kanalın kapalı olması (kanal-ı falub) dolayısıyla kısır olması sebebiyle başvurulur.

Dördüncü teknik:

Harici döllemenin kocadan alınan meninin, bu kocanın karısı olmayan (yabancı) "müteberri'ayn" (Yani iki gönüllü) adı verilen başka (ikinci bir) kadının yumurtalığından alınan yumurtacığı ile deney tüpünde yapılması işlemidir. Sonra bu döl o erkeğin karısının rahmine yerleştirilir.

Bu tekniğe, kadının yumurtalığı alındığı yahut çalışmaz (muattal) bir halde bulunduğu, fakat kadının rahminin dölün asılmasına (yani çocuğun oluşumuna) elverişli olacak derecede sağlıklı olması durumuda başvurulur.

Beşinci teknik:

Harici döllemenin birbirleriyle evli olmayan, "mütebberi aynı" (yani iki gönüllü) olarak isimlendirilen bir erkek ve bir kadından alınan sperm ve yumurtacığın bir deney tüpünde döllenerek sonra bunun evli başka bir kadının rahmine yerleştirilmesi şeklinde yapılmasıdır.

Bu tekniğe, rahmine döl yerleştirilen kadının yumurtalığının çalışmaması sebebiyle kısır durumda olması, fakat rahmin (diğer yönlerden) sağlıklı halde bulunması ve kadının kocasının da aynı şekilde kısır olması durumunda (ama buna rağmen) her ikisinin de çocuk istemesi halinde başvurulur.

Altıncı teknik:

Harici döllemenin karı ve kocanın tohumlarının bir deney kabında döllenip sonra bu dölün, ona hamile olmaya gönüllü bir kadının rahmine yerleştirilmesi şeklinde yapılmasıdır.

Bu tekniğe, kadının rahmindeki (herhangi bir kusur) sebebiyle hamile olamaması, fakat yumurtalıklarının çalışır ve sağlam olması durumunda yahut kadının hamile kalmak istemesi ve reddetmesi halinde onun yerine hamile olmaya gönüllü bir kadının bulunması durumunda başvurulur.

Yedinci teknik:

Bu da yine altıncı teknik gibidir. Ancak buradaki hamile olmaya gönüllü kadın, sperm sahibi kocasının ikinci karısıdır. Döle hamile olmak o kadının (sağlığına) zararlı olduğundan (ikinci karısı) buna gönüllü olmuştur.

Bu teknik, (hukuk) sisteminin birden fazla kadınla evlenmeyi yasakladığı ülkelerde değil, ancak buna izin veren ülkelerde uygulanır.

Kurul üyesi ve bu konudaki araştırma-incelemeyi yapan Dr. Mustafa ez-Zerka diyor ki:

"Hamile kalamama sebeblerini tedavi etmek için ilmin gerçekleştirdiği suni dölleme teknikleri işte bunlardır (bunlardan ibarettir)".

Kurul, neşredilen ve yayınlanan (materyallere) bakıp gördü ki, Avrupa ve Amerika'da (ilmin) bu başarılarının tatbikat olarak kullanılması farklı amaçlarla fiilen yapılagelmektedir. Bu amaçlardan bazıları ticari, bazıları "insan cinsini güzelleştirme" adı altında bazıları da "maderşahi" durumda evlenmemiş kadınları, yahut evlenmiş olmakla beraber kendilerindeki veya kocalarındaki bir sebepten dolayı hamile olamayan evli kadınların anne olma arzusunu yerine getirmektir. Ve yine bu muhtelif amaçlar için muayyen veya gayri muayen erkeklerden teberruan veya bir bedel karşılığı alınmış spermleri teknik bir biçimde döllenmeye elverişli olarak uzun süre muhafaza edecek teknik insan spermleri bankaları inşa edilmiş.

Şüphesiz bunlar dünyanın bazı gelişmiş ülkelerinde vakidir.

Bu konuda İslam hukukunun görüşü nedir?

Kurul aşağıdaki kararı yayınladı.

Genel Hükümler

1. Müslüman bir kadının, aralarında dinen cinsel birleşme helal olan kişi haricinde herhangibirisine, dinin mübah olarak kabul ettiği meşru bir amaç dışında görünmesi (açınması) hiçbir durumda (asla) caiz değildir.

2. Kadının kendine eziyet veren bir hastalıktan veya bedenindeki, onun rahatsızlığının sebebi olan gayri tabii bir durumdan dolayı tedaviye muhtaç olması, meşru bir amaç olarak kabul edilir. Bu tedavi için kocası dışında birine görünmesi mübahtır. Ancak (bu durumda) bu görünme (açınma) zaruret miktarıyla kayıtlıdır.

3. Meşru bir amaçla kadının, kendisiyle cinsel ilişkinin helal olduğu kimse dışında birine görünmesi mübahtır. Ancak mümkün oldukça kadını tedavi eden kimsenin müslüman bir kadın, yoksa gyarı müslim bir kadın, o yoksa güvenilir bir müslüan erkek doktor, o da yoksa gayr-ı müslim biri olması gerekir. Bu tertiple birlikte, tedavi eden erkekle tedavi edilen kadının, kocası yahut başka bir kadın yanyana olmadıkça başbaşa kalmaları da caiz değildir.

Suni döllenmenin hükmü:

1. Evli, hamile kalamayan bir kadın ile onun kocasının çocuk ihtiyacı, izin verilen (mübah) suni dölleme yollarından birisiyle tedavisini mübah kılan meşru bir gaye olarak kabul edilir.

2. Evli erkekten erkeklik sperminin alınıp, karısının rahmine şırınga edildiği "dahili dölleme" yolundaki birinci teknik, yukarıda zikredilen umumi hükümlerin şartları çerçevesinde dini açıdan caizdir. Ancak bu, kadının hamile olabilmesi için böyle bir ameliyyeye (işleme) ihtiyaç olduğunun tesbit edilmesinden sonra olur.

3. Birbiriyle evli erkek ve kadından, erkeklik ve dişilik tohumlarının alınıp, harici olarak deney tüpünde döllemesinin tamamlanıp, sonra yumurtacığın sahibi aynı kadının rahmine dölün yerleştirildiği "üçüncü teknik" dini açıdan bakıldığında ilke olarak haddi zatında makbuldür. Ancak bu işin gerektirdiği ve onu kuşatan ortamlar da karışıklık olabileceğinden şüphe ve endişeden tamamen salim değildir. Bu yüzden, zikredilmiş olan umumi şartların tamamen yerine getirilmesinden sonra, ancak zaruretin son haddinde bu tekniğe başvurulmalıdır.

4. Kurul Evli çiftten sperm ve yumurtacığın alınıp bir deney kabında dölledikten sonra bunu, sırf kendi rızasıyla, yumurtacığın kendisinden alındığı diğer kadına zararından dolayı bu hamileliğe gönüllü olan aynı kocanın diğer bir karısının rahmine umumi şartların yerine getirilmesi durumunda bunun caiz olduğu kararına vardı.

5. Kurulun cevazını kabul ettiği üç durumda, doğan çocuğun nesebi, tohumların kendilerinden alındığı karı-koca için sabit olur. Miras ve diğer haklar da nesebe

tabi olur. Zira doğmuş kimsenin nesebi, bir erkek ve kadın için sabit olduğunda, irs ve çocukla nesebin kendisine bağlandığı kimseler arasındaki diğer hükümler de sabit olmuş olur.

Diğerinin (sağlığına) zararından dolayı hamileliğe gönüllü olan (zikredilen "yedinci teknikte") kadın ise doğan çocuğun süt annesi hükmünde olur. Çünkü o çocuk onun bedeninden ve uzuvlarından, nesebin haram kıldıklarını haram kılan emmenin (rida) nisabındaki süt emen çocuktan çok daha fazla yararlanmıştır.

6. Açıklamaları geçen dahili ve harici yollardaki suni dölleme tekniklerinden diğer dört tanesine gelince, onların hepsi İslami açıdan "haram"dır ve hiçbirinin mubah tarafı yoktur. Çünkü bu uygulamalardaki erkeklik ve dişilik tohumları (birbirleriyle) evli karı-kocalardan değildir. Veya hamileliğe gönüllü kadın, kendilerinden tohum alınan karı ve kocaya yabancı bir kadındır.

Akademi kurulu fetvasını şu sözüyle bitiriyor.

Suni döllemede şer'an caiz olan suretlerde bile genel durumlara ve deney tüpündeki nutfe veya döllerin karışma ihtimaline son derece dikkat ve özellikle de şayet uygulama çoğalıp yaygınlaştığında akademi kurulu, dinlerine sıkı sıkıya bağlı olanların bunu uygulamaya, zaruretin son haddinde, nutfe ve döllerin karışmalarının önlenmesi ve sakınılmasına nihayi gayretle dikkat ettikten sonra başvurmalarını tavsiye eder.

DEMİR KARDEŞLER

DÖKÜM-OTOMOTİV VE MAKİNA SAN. TİC. LTD. ŞTİ.

Müd: Mustafa Demir

Tel:3421067 Fax::3421367

F.Çakmak Mah.Hüdai Cad. Beşer Sk. No:2 KONYA

AKTİF TİCARET

3 AYLIK ÇEKİLİŞ KARTI

Televizyonlar
Teypler
Sürpriz Hediyeler

Beyaz eşya alım satımı
mutfak araç ve gereçleri uygun fiyat
uygun taksit kolay ödeme!...

Herkes için 24 saat hizmetinizdeyiz.

Karaman cad. Melike Hatun çarşısı Kat:3 No:224 Tel:3535996 Cep:05324644997

Evlilik Öncesi ilişkiler

Yrd. Doç. Dr. Ahmet Yaman

A. Görüşme

Hayat boyu beraberlik hedefiyle bir araya gelecek olan kişilerin birbirlerini görmeden, tanımadan evlenmeleri düşünülemez. Tarafların birbirlerini tanımadan yapacakları bir evlilik, aile kurumunun esas maksatlarını da gerçekleştiremez.

Evlilik ilişkisini daha sağlam bir zemine oturtmak için İslam, önceden görmeyi ve bir dereceye kadar görüşmeyi önermiştir. Hz. Peygamber (s.a.s.), bir kadınla evlenmek isteyen Muğîra b. Şu'be'ye onu görüp görmediğini sormuş, görmediğini öğrenince "Git onu gör. Çünkü bu, ileride mutlu olabilmeniz/ birbirinize ısınabilmeniz için en iyisidir." (1) buyurmuştur. Yine bir mübarek sözünde daha belirgin bir biçimde şöyle buyurmuştur: "Bir kadınla evlenmek istediğiniz zaman onun kadınsı niteliklerine bakabilirseniz bakın." (2)

Hadislerin erkeklere hitap etmesi, görmenin sadece erkek tarafın hakkı olduğu anlamında algılanmamalıdır. Evlilik rızaya dayanan bir akit olduğuna göre, kadının da neye razı olduğunu bilmesi tabiî hakkıdır.

Evlilik niyeti taşımayan normal durumlarda, birbirleriyle evlenmeleri hukuken mümkün olan karşı cinslerin birbirlerinin mahrem yerlerine bakmaları, ilgili naslar ile haram kılınmışken (3), samimi evlenme niyeti bulununca belli sınırlamalarla buna izin verilmiştir.

Fukahanın, sadece el ve yüze bakılabilir şeklindeki dar ictihadı ile bütün bedenine bakabilir şeklindeki geniş ictihadı arasında (4), evlenilmesi planlanan karşı cinse bakmanın ve onunla görüşmenin ölçüsü hakkında özetle şunlar söylenebilir. Taraflar birbirlerinin fizikleri hakkında fikir verecek yerlere bakabilirler. Evliliğin asıl maksadı cinsellik olmadığına göre, görme konusunda haddi aşmak da doğru değildir.

Evlilik öncesi görüşme konusuna eklenecek bir önemli nokta da, bu görme veya görüşmenin, tarafları rencide etmeyecek tarzda olması ve bir de tarafların yalnız başlarına bırakılmamalarıdır. Bu iş, yakınlarında üçüncü kişilerin bulunduğu ortamlarda yapılmalıdır. Bu hassasiyette dikkat edilmesi şartıyla tarafların görüşüp konuşmaları caiz olacaktır. Zira Hz. Peygamber (s.a.s.), "Sizden kim Allah'a ve ahiret gününe inanıyorsa, yanında mahremi (kendi yakını) olmayan bir kadınla başbaşa kalmasın. Çünkü bunu yaparsa üçüncü kişileri şeytan olur" buyurmuştur. (5)

B. Nişanlanma

Nikah akdinden önce geçirilen bir evre olan nişanlanma, birbirlerini gören iki tarafın karşılıklı olarak evlenme vaadinde bulunmasıdır. Bir erkekle bir hanım, ileride birbirleriyle evleneceklerine dönük niyetlerini dile getirince nişanlanmış olurlar. Böylece nikâh anına kadar sürecek olan nişanlılık hali de hukuken başlamış olur.

Nikâhtan önece böyle bir ara dönemin meşru kılınmasındaki maksat, ileride bir yuva kuracak olan iki tarafın yekdiğerini tanıması ve doğru karar verebilmek için bir düşünme fırsatını kullanmalarıdır. Bu maksat, ailenin daha sağlam temellerle kurulmasına fayda sağlayacaktır.

Nişanlanma, daha sonraki bir zamanda gerçekleşecek olan evliliğe vaad yani söz verme olduğu için onu bizzat evlenme demek olan nikâh ile karıştırmamak gerekir. Zira her ikisi de ayrı hükümlere sahip ayrı süreçlerdir. Bu sebepledir ki, nişanlanmış kişiler nikah kıyılıncaya kadar birbirlerine yabancıdırlar. Sadece nişanlamakla nikâh meydana gelemeyeceğinden 6 kız ve erkek, nişanlılık devresinde iken birbirlerine helal olmazlar.

Düğün merasimine kadar geçecek zaman diliminde kız ve erkeğin günaha girmeden görüşmelerini sağlamak amacıyla günümüzde nişanın hemen arkasından nikah da kıyılmaktadır. Bir mahzurdan kurtulmak için yapılan bu muamele, telafisi çok güç zararlara sebep olduğundan doğru bir uygulama değildir. Çünkü nişanlılık, İslam hukukuna göre taraflara evlenme mecburiyeti yüklemediğinden her an bozulma ihtimaline açıktır. Dolayısıyla şu veya bu sebeple nişan bozulduğunda, nişanla beraber yapılan nikâh, genellikle resmî kaydı olmadığından aileler ve taraflar arasında husumete ve inatlaşmaya kurban verilmektedir. Bu sebeple nişan ve nikah birbirinden bağımsız düşünülmeli ve nikâh ilerideki merasime kadar ertelenmelidir.

Söz kesme, şerbet içme, mehir üzerinde konuşup tesbit etme vs. gibi örfe dayanan hususlar dışında nişanlanma konusunda İslâm hukuku iki noktada düzenleme getirmiştir. Birisi kimlerle nişanlanılabileceği, diğeri ise nişanın bozulmasından doğan neticelerdir.

Birinci meseleyle ilgili olarak kısaca,

evlenmelerinde hukuken sakınca bulunmayan kimselerin nişanlanabileceklerini söyleyebiliriz. Evlenme mânilerinden/engellerinden birine sahip olan taraflar birbirleriyle nişanlanamazlar da. Buna göre nasıl kardeşler ve kardeş çocukları (yeğenler); amca-hala, dayı-teyze gibi onlarında doğrudan meyadana gelen kan hısımlığı bulunanlar birbirleriyle nişanlanamazlar. Aynı şeklide, üvey kızlar, kayın valide, çocuk veya torunlarının eşini yada üvey anneler gibi onada evlenme sebebiyle meydana gelen bir hısımlık bulunanlar da nişanlanamaz. Bu hallere İslam hukukuna has bir olanak süt emzirmeden doğan hısımlık faktöründe dahil edilmelidir. Bütün bunlara bir de Hz. Peygamber'in (s.a.s.), "....Sizden biriniz kardeşinin söz kesip nişanlanmasının üzerine nişan yapmasın." (7) buyruğuyla nişanlanmış kız veya kadınların istenmeyeceğini eklemeliyiz.

İkinci meseleye gelince; ulvî bir gayeye sebep olduğundan nişanın gerekçesiz olarak bozulması doğru bir davranış değildir. (8) Bununla beraber her iki taraf da nişanı bozma hakkına sahiptir. Nişan bozulduğu anda taraflar birbirlerinden bağımsız hale gelirler ve nişan süresinde alınan-verilen hediyeleri aynen iade ederler. Verildikten sonra değişikliğe uğramuş hediyeler, değişikliğe uğramış şekliyle iade edilirken, harcanmak veya yenmek suretiyle elden çıkan hediyeler var ise, onların iade sorumluluğu da düşer. (9)

Bu arada mehir olmak özüre nişanlılık devresinde kıza verilen şeyler de erkeğe aynı biçimiyle iade edilir. Kullanılmış veya elden çıkarılmışsa bedeli ödenir. (10)

Nişanlılardan birinin ölümü halinde de mehir hakkında aynı hükümler geçerlidir; fakat hediyeler kabzedildikten sonra iade edilmez.

C. Düğün Merasimi

Yuvanın kuruluşunu adeta bir bayram olarak telakki eden İslam Peygamberi, bunun bir merasimle kutlanmasını istemiştir. Böylece herkes bu sevince ortak olacaktır.

Günümüzdeki zevksiz, renksiz ve donuk anlayışa karşı Asr-ı Saâdet düğünleri çok şenlikli ve canlı icra edilirdi. Hz. Peygamber'in (s.a.s.) aşağıda vereceğimiz tatbikatı, günümüzün bir uçta matem havası estiren mevlitli, ağdalı; diğer uçta kimliğimzile hiç ilgisi olmayan danslı, balolu düğün anlayışının nasıl olması gerektiğine ışık tutacaktır.

Yetim kalmış bir kızı himaye edip büyüten Hz. Aişe (r.a.) daha sonra onu evlendirmiş ve kendi eliyle gelin gittiği eve yerleştirmişti. Döndüğünde merasimin nasıl yapıldığını Hz. Peygamber'e anlatınca Efendimiz Farklı rivâyetlerle şöyle buyurmuştur:

"- Ey Aişe! Sizin eğlenceniz yok mu? Çünkü Ensar eğlenceden hoşlanır."

"- Gelinle birlikte tef çalıp şarkı söyleyecek bir cariye göndermediniz mi?" (11)

Mâbed el-Kays'ın düğününde Hz. Peygamber (s.a.s.) damadın yanına gelerek "Bir eğlence var mı?" diye sormuştu. (12)

Rubeyyi' isminde bir sahâbî hanım anlatıyor:

"Zifafa gireceğim zaman Rasulullah gelip içeri girdi ve sedirimin üstüne oturdu. Genç kızlar tef çalıp Bedir'de öldürülen atalarımın iyiliklerini dile getiren şeyler söylemeye başladılar. O arada birisi "İçimizde yarın ne olacağını bilen bir Peygamber var" diye ikaz edince, Rasulullah "O konuyu bırak, söylemekte olduğunu söylemeye devam et" buyurdu." (13)

Şunu da Muâz b. Cebel anlatıyor:

"Hz. Peygamber (s.a.s.) Ensardan birisinin düğünündeydi. Kısa bir konuşma yapıp nikâhı kıydı ve Ülfet, hayır, bereket ve uğur üzere arkadaşınızın başı üzerinde tef çalın" buyurdu. Onun üzerine tef çalındı. Genç kızlar, içinde badem ve şeker bulunan kaplarla gelip onların üzerine saçtılar. Oradakiler geri durup ellerini tabaklara uzatmayınca Hz. Peygamber "kapışmıyor musunuz?" buyurdu." (14)

Bu nakiller düğünün neşe içinde eğlence ile geçirilmesinin işaretini vermektedir. Tabiatıyla bunlar, bağlayıcı şekiller değil, sadece örnek konumunda bilgilerdir. Her toplum kendi eğlence örfü ve düğün adetlerini meşru çerçevede yaşatacak, mahalli zevkler ve canlılıklar muhafaza edilecektir. Hz. Peygamber'in günlerce düğün yemeği vermesi, Sudan'dan gelen halk oyunları ekibini eşi Hz. Aişe ile seyredip tempo tutması (15), O'nun bu noktalara gösterdiği yaklaşımı yeterince belirlemektedir. (16)

II. Evlilik Öncesinde Bilinmesi Gerekli Bir Konu: Evliliğin Sonuçları ya da Evlenme Akdinden Doğan Hak ve Sorumluluklar

Usulüne uygun olarak kurulmuş olan evlilik akdi artık sonuçlarını doğurmaya hazırdır. Böyle bir evlilik akdi taraflara bazı haklar tanıdığı gibi kimi sorumuluklar da yükler. Aşağıda, şahsî sonuçlar ve mâli sonuçlar biçiminde iki başlık altında konu özetlenecektir.

A. Evlenme Akdinin Şahsî Sonuçları

İslâm, hukukî norm kadar ahlâkî düşünce ve davranışa da büyük önem vermiştir. Bu sebeple İslam hukukçuları, ahlakî niteliği daha ağır bassa da evliliğin karı-koca üzerinde doğurduğu şahsî sonuçlara da değinmişlerdir. Zaten Kur'an'da da;

"Erkeklerin kadınlar üzerindeki hakları gibi kadınlarında erkekler üzerinde belli hakları vardır. Ancak erkekler, kadınlara göre bir derece üstünlüğe sahiptirler..." (17) âyete ile evliliğin şahsî sonuçlarına işaret edilmiştir. Buna göre:

1. Hanımın Hakları ve Görevleri:

Eğer mehrini almışsa hanım, beyinin belirlediği eve gider ve ona tâbî olur. Normal hayatın akışı içinde ve dinin izin verdiği durumlarda beyinin izni gerekmeden evin dışına çıkabilir; bunun dışındaki hallerde ancak beyinin izniyle çıkabilir. (18)

"...Kadınlarınızla iyi geçinin..." (19); "Sizden en hayırlınız ailesine karşı en hayırlı olanınızdır..." (20) gibi temel naslar, kadınların beylerinden iyi muamele görme haklarına işaret etmektedir.

İslamın öngördüğü hukuk anlayışına uygun olan noktalarda hanım, beyinin isteklerini yerine getirmek zorundadır. Yine beyinin yokluğunda evine ve onun haklarına sahip çıkıp korumak, kadının görevleri arasındadır. (21)

"Kadınların en hayırlısı, kendisine baktığın zaman seni sevindiren, birşey istediğin zaman sana itaat eden ve senin yokluğunda, iffetini ve senin malını koruyan kadındır." (22) hadisi, kadının evlilik içindeki sorumluluklarını veciz bir biçimde özetlemektedir.

2. Kocanın Hakları ve Görevleri

Evlilik içinde kocanın en önemli görevi hanımına iyi muamele etmektir. Cinsellikten adalete kadar kocalık görevlerini yerine getirmeli, hanımlarıyla beraber yaşamalıdır.

"Onlarla iyi geçinin, eğer kendilerinden hoşlanmadınızsa olabilir ki bir şey sizin hoşunuza gitmez de, Allah onda bir çok hayır takdir etmiş olur." (23) "Kadınlarınız hakkında Allah'tan korkun! Kuşkusuz siz onları Allah'ın bir emaneti olarak aldınız ve onların cinselliklerini Allah'ın kelimesiyle (nikâh akdi ile) kendinize helal kıldınız." (24) "İyi kulak verin! Kadınlara hayrı tavsiye edin, onlar üzerinde hayırdan başka birşeye sahip değilsiniz...." (25) gibi âyet ve hadisler, bu konudaki temel İslamî yaklaşımı sunmaktadır.

Bu görevlerine karşılık kocanın da hanımı üzerinde bazı hakları vardır. Yukarıda hanımın sorumlulukları sadedinde söylenenler burada kocanın hakları olarak karşımıza çıkacaktır. Onlara ek olarak burada şu hakları da sayabiliriz:

Koca, eve ziyaretçi kabulünü sınırlayabilir, kadını kendi memleketi dışında bir yere götürebilir. (26) Koca bir dereceye kadar hanımını tedip hakkına da sahiptir. Şu âyet-i kerime söz konusu tedip hakkının mahiyetini şöyle belirlemektedir:

"Baş kaldırmalarından/serkeşliklerinden endişe ettiğiniz kadınlara gelince, onlara önce öğüt verin, vazgeçmezlerse yataklarında yalnız bırakın, bu da fayda vermezse dövün!..." (27)

Ayette ifade edilen "dövmek" fiili, kadına karşı şiddet kullanma anlamında beden üzerinde iz bırakacak ve hasar meydan getirecek tarzda dövme anlamında değildir. Buradaki maksat evliliğin devamını temin için başka yol kalmamışsa hafifçe dövme seçeneğinin kulanılmasıdır. (28) Zaten Hz. Peygamber (s.a.s.), bu amacın dışındaki şiddet içerili dövmeleri şu sözleriyle yasaklanmıştır:

"Kadınları dövmeyin!" (29) "Sizden biriniz gece beraber olacağı eşini köleye vurur gibi dövmesin!" (30)

Genel Değerlendirme

Evlilik öncesi ilişkiler ve karşılıklı haklar-ödevler konusunda kısa bilgiler sunduğumuz bu makele evlenme akdi ve hukukî yansımaları ile evliliğin sona ermesi ve bunun doğurduğu sonuçları içeren iki bölüm halinde sunduğumuz bu çalışma, bize genel hatlarıyla İslamın aileye bakışındaki temel hukukî çerçeveyi çizmiş oldu. Bir cümleyle özetleyecek olursak bu temel, Kur'an-ı Kerim'in ifadesiyle bir huzur ve sevgi kynağı olan ailenin, bireylerinden hiçbirisinin haksızlığa uğramadığı ve yaratılıştaki kadın-erkek niteliklerine uygun bir yuva olmasını sağlamaktır.

Bunun için fıkhî düşünce kaynaklarının kendilerine sunduğu malzemeyi değerlendiren İslam hukukçuları; adil, ihtiyaçları gideren ve sosyal-hukukî istikrarı sağlayan bir aile hukuku düzeni kurabilmeyi hedeflemişlerdir.

Tabiatıyla, içinde yaşanılan toplumun önkabulleri/telakkîleri ve mevcut örf-adet gibi etkenler de mezkur hedefin gerçekleştirilmesinde etkili olmuştur. Bu sebeple olsa gerek, özellikle karı-koca arasındaki ev içi ve dışı rollerin dağılımı ve her bir tarafın hısım-akrabalarına dönük hak ve sorumlulukları tesbit edilirken, fıkıh eserlerimize, dönemin telakkîleri de yansımıştır.

Sözgelişi, kadının yemek hazırlamak ve temizlik dahil ev işlerini yapma mecburiyetinin hukûken bulunmadığı, kayınvalide ve kayınpederine bakıp ihtiyaçlarını görmek yükümlülüğünün olmadığı söylenmiştir. Buna karşılık hanımın haftada bir kere kendi ana-babasını, yılda bir kere kardeş, dayı-teyze, amca-hala gibi mahrem yakınlarını ziyaret etme hakkına sahip olup, bunun ötesinde kocanın fazlasını engelleme hakkının bulunduğuna hükmedilmiştir. Hatta ağır hasta olan ana-babasıyla ilgilenmek üzere kocasının izni olamadan evinden ayrılan kadının, nafaka hakkını kaybedeceği hükmü tesbit edilmiştir. (31)

Aileyi sırf bir hukukî birliktelik olarak görmek, onun arka planında bulunan sevgi, huzur, yardımlaşma, fedâkarlık ve hayatı birlikte göğüslemek gibi nitelikleri yeterince dikkate almamak, bu tür mekanik sonçulara götürebilir. Oysa gerek Kur'an-ı Kerim, gerek Hz. Peygamber'in (s.a.s.) aile anlayış ve tatbikatı çok daha müsâmahalı bir yapıyı öngörmekte ve bir çok alanı ahlaki erdemlerin, fıtrat kurallarının ve akl-ı selîmin çözümlemesine bırakmaktadır.

"Kadınların hakları mâ'ruf bir ölçüyle vazifelerine denktir. (Erkeklerin kadınlar üzerindeki hakları gibi, kadınların da erkekler üzerine hakları vardır.)...." (32) , "...Kadınlarla güzellikle geçinin..." (33), "İyi kadınlar, gönülden saygılı olup, Allah'ın kendilerini korumasına karşılık saklı olanı muhafaza ederler..." (34)

"Kadınlarınızın iyi olması için çaba sarfedin, onlara iyi muamelede bulunun. Çünkü onlar hakkında apaçık bir günah işlemedikleri sürece bundan başka bir hakka sahip değilsiniz... Eğer size itaat ederlerse, onların aleyhine bir yol aramayın." (35)

"Hz. Peygamber ev içi işlerini kızı Fâtımâ'ya, dışarıdaki işleri Ali'ye vermişti." (36) "Ey kadınlar sizin

göreviniz evinizle ilgilenmektir, cihadınız da evinizdedir." (37) " Çalışmaktan yorulan, değirmen çevirmekten eli yaralanan Fâtımâ, Hz. Peygamber'den bir hizmetçi istemiş, Efendimiz ise şöyle buyurmuştur: "Ey Fâtıma, Allah'a karşı müttakî ol, Rabbinin farzlarını edâ et, ailenin işlerini yap, yattığında 33'er defa Subhanallah, Elhamdulillah ve Allahu Ekber de. Bu, hizmetçiden daha iyidir." (38)

"Kocası kendisinden hoşnut olarak ölen bir kadın, cennete girecektir." (39)

Genel değerlendirme makamında ancak verebildiğimiz bu birkaç nas örneği, bize aile gibi kutsal bir kurumun sadece hukukî bir yapı olmadığını, onun ötesinde anlamlar taşıdığını göstermektedir. "İçinizden kendileriyle huzura kavuşacağınız eşler yaratıp, aranızda sevgi ve rahmet var etmesi, O'nun varlığının belgelerindendir. Bunlarda, düşünen toplum için dersler vardır." (40) mesajına muhatap olan müslümanlar, kendi toplumlarını, elinizdeki bu çalışma boyunca sergilmeye çalıştığımız model üzerine şekillendirmelidirler. Bu niteliklerle bezenmiş aileler, ahlaki değerlerin olabildiğince tahrip edildiği, iffetsizilğin ve nikahsız birlikteliklerin özgürlük diye takdim edildiği günümüzde insanlığın devamı için bir şanstır.

En doğrusunu yine de Yüce Allah bilir.

DİPNOTLAR

1 Müslim, "Nikhah", 74; Tirmizî, "Nikâh", 5; Nesâî, "Nikâh" 17; İbn Mâce, "Nikâh" 9; Müsned 4/245.
2 Ebu dâvud, "Nikah", 18; Tirmizî, "Nikâh" 5; Müsned 3/334,360.
3 Nûr, 24/30-31;Ebu Dâvud, "nikah", 43.
4 Bkz. Döndüren Hamdi, Delilleriyle Aile İlmihali (İstanbul 1995) s.145.
5 Buhârî, "Nikah", 111; Müslim, "Hac", 424; Tirmizî, "Radâ" 16.
6 Hukuk-i Aile Kararnamesi, (İstanbul 1918) md. 1; bkz. Şevkânî, es-Seylü'l-Cerrâr, (Kahire 1403) 2/245-246.
7 Buhârî, "Nikâh", 5; Müslim, "Nikah", 49; Ebu dâvûd, "Nikah" 17; Tirmizi, "Nik^üh" 38; Muvatta, "Nikah" 1.
8 İsrâ, 17/34.
9 el-Fetâvâ'l-Hindiyye, (Beyrut 1400/1980) 1/328; Bilmen Ömer Nasûhi, Hukuk-i İslamiyye, ve Islahat-ı Fıkhıyye Konusu2/12.
10 el-Fetâvâ'l-Hindiyye, 1/328;Hukuk-ı Aile Kararnamesi, md:2.
11 Buhârî, "Nikâh", 63; İbn Mâce, "nikah", 21.
12 Kattânî, et-Terâtibu'l-İdâriyye, (tesc A. Özel, İstanbul 1990
13 Kettânî, a.g.e., 2/348.
14 Kettânî, a.g.e., 2/372. Yine "kapışma" ve "gelin-damat üzerine şeker, badem, hurma serpme" içeren benzer mealdeki bir hadis için Şevkânî, "Bu tür haberler sahih değil, uydurmadır" yorumunu yapar. Bkz. es-Seylü'l-Cerrâr, 2/248.
15 Buhârî, "İdeyn", 2; Müslim, "İdeyn", 19; Nesâî, "İdeyn" 34.
16 Sünnet verilerine göre asr-ı Saâdetteki evlilik merasemleri ve düğün eğlenceleri hakkında geniş bilgi için bkz. Nebî Bozkurt, Hadis'te Folklor Eğlence (İstanbul 1997), s. 56-67.
17 Bakara, 2/228.
18 Ebu Dâvûd, "Nikâh" 40; İbn Mace, "Nikâh"4.
19 Nisâ, 4/9.
20 Ebu Dâvûd, "Sünnet" 14; Tirmizi, "İman" 6; "Menâkıb" 63; İbn Mace, "Nikah" 50.
21 Buhârî, "Ahkâm" 1; Müslim, "İmârâ" 20.
22 Ebû Dâvûd, "Zekât" 32; İbn Mace, "Nikah" 5.
23 Nisâ, 4/19.
24 Müslim, "Hac" 147; Ebu Dâvûd, "Menâsık", 56; İbn Mâce, "Menâsik" 84; Müsned, 5/73.
25 Buhârî, "Enbiyâ" 1; "nikah" 80; Müslim, "Radâ" 62.
26 Hukuk-ı Aile Kararnamesi, md: 71-72.
27 Nisâ, 4/34.
28 Cassâs, Ahkâmu'l-kur'an (Beyrut 1414/1993) 2/268-269; İbnu'l-Arabhi, Ahkâmu'l-Kur'an, (Beyrut 1408-1988) 1/535.
29 Ebu Dâvûd, "Nikah" 41; ibn Mace, "Nikâh" 51.
30 Buhârî, "Nikâh" 41,42; İbn Mâce, "nikah" 51.
31 Bkz. el-Fetâvâ'l-Hindiyye, 1/556 vd.
32 Bakara, 2/28.
33 Nisâ, 4/19.
34 Nisâ, 4/34.
35 Tirmizî, "Radâ" 11.
36 İbn Hacer, el-metâlibu'l-Âliye 2/39.
37 Müsned, 6/68.
38 bkz. Buhârî, "De'havât" 11; "Nafakât" 6.
39 Tirmizi, "Radâ" 10.
40 Rûm, 30/21.

Sünnette Düğün

Doç. Dr. Nebi Bozkurt

Evlilik merasimleri ile ilgili tartışılması gereken konulardan biri bunun şeklidir. Yakın zamana kadar evlilik merasimlerinde genellikle düğünler vardı. Günümüzde bunun bir çok değişik şekli ortaya çıktı. Bu yazımızda düğün geleneğinin tarihi hakkında kısa bir bilgi verdikten sonra Sünnet'te düğün konusunu ele almaya çalışacağız.

Herşeyden önce düğün bir eğlence veya eğlenceler topluluğudur. Bu tür eğlenceler bayram ve çocukların sünnetinde de olduğu gibi sevinilecek bir olayın kutlanması ve mutluluğun yakınlarla veya milletle geleneğe uygun bir şekilde paylaşılmasıdır. Bunun evliliğin ilanı ve toplum tarafından iki çift arasındaki ilişkilerin meşruiyetinin bilinmesi gibi pratik faydaları vardır.

Geçmişte evlilik ve sünnet için yapılan düğünlerde birtakım eğlenceler mutlaka bulunurdu. Osmanlı düğünleri hakkında günümüze ulaşan suriyye veya surname denilen minyatürlü eserler önemli bilgiler vermektedir. Özellikle günlerce devam eden sünnet düğünlerinde cambazların maharetlerini sergilemelerinden, musiki eşliğinde oyunlara, spor gösterilerine, havai fişeklere kadar bir çok gösteri şekli görülüyor. Şehzadelerin ve onun şerefine binlerce çocuğun sünneti vesilesiyle yapılan düğünler Osmanlı Devleti'nin ihtişamını da yansıtacak özelliktedirler. Ancak bunlar arasında bazen dışa karşı yapılan bir savaşta alınan mağlubiyeti gizleme veya halkın üzüntüsünü hafifletme gayreti güdenler de vardır. Halkın düğünü bunların yanında şüphesiz çok mütevazi idi. Onların düğünlerinde davul zurna eşliğinde, oyunlar oynanır, cirit gibi gösteriler yapılır, ziyafetler verilirdi.

Günümüz evlilik merasimlerine kısa bir bakış

Çocukluğumda gördüğüm ve çok iyi hatırladığım düğünler vardır. Bu düğünlerden önce bir takım hazırlıklar yapılırdı. Köyün kadınları toplanıp yardımlaşır, yufka ekmek atarlar, verilecek ziyafet için hazırlıklar yaparlardı. Yemek için yetecek sayıda hayvan kesilir, yahni, dövme pilavı, üzüm hoşafı ve kazanlar dolusu yöresel yemekler yapılırdı. Elektirik olmadığı için köy meydanında yakılan ateşlerin ışığında davul zurna eşliğinde oyunlar oynanırdı. Bazı mukallid kişiler halkı güldürecek taklid ve gösteriler yaparlardı. İçi saman dolu çuvalla güreşmek bunlardan biriydi. Düğün vesilesiyle komşu köylerden gelen atlılar arasında cirit oynanırdı. Yüzü kapalı olan gelin özel elbisesiyle beyaz ata bindirilir, önceden gönderilen çeyiziyle süslenmiş yeni evine gitmek üzere anne babasından ayrılırken bunun acısını dile getiren ve hemen herkesi ağlatan acıklı bir türkü söylenirdi. Bu arada yeni evlilere hediyeler takdim edilir, bilhassa başta ebeveynler olmak üzere altın, tarla, damızlık hayvan vs. bağışlanırdı. Batı kültürünün etkisi memleketimizde iyice hissedilmeye başlayınca toplum kültüründe bir takım değişiklikler oldu. Yapılan salon düğünleri çoğu kere kulak tırmalayan uğultulu bir müzik eşliğinde danslar bazen de çılgınlığa varan eğlencelerle yapılır oldu. Düğünler içki içmek için bir vesile sayıldı. Köy düğünlerinde bile kasalar dolusu içki tüketilir oldu. Düğünler eski güzelliğini ve nezahatini yitirmeye başladı. Bu arada bu durumu gören hocalarımız fıkıh kitaplarının çoğunda düğün ve bayramlarda içinde küfür ve iffetsizlik bulunmayan müziğe ve oyunlara izin verilmesine rağmen istisnasız düğünlere karşı çıktılar. Ve sonuçta öyle bir hal aldı ki halk arasında düğün şekli yüzünden bir birine küsenler, yüzükleri daha baştan atıp ayrılanlar oldu. Bir çok müslüman çocuğunu sünnet ettirirken, evlendirirken ve cenazelerini defnederken mevlid okutmaya başladı. Velimenin yerini limonu bile hakiki olmayan limonata ve kuru pastalar aldı. Çoğu kere yörede tanınmış bir hoca çağrılıp va'zu nasihat yaptırıldı. Bazen arda arda kürsüye çıkan bu arkadaşlarımız uzun vaazlarıyla milleti sıktılar. Ama davul zurna ile değil de mevlidle çocuklarını evlendiren düğün sahibini tebrik ettiler. Bu usülleri beğenmeyen bazı vatandaşlarımız da belediyelerin özel salonlarında yapılan nikah merasimleriyle bu işin kolayını buldular. Nihakın ardından orada takılar takılıyor ve davetlilere daha çok hatıra niteliği taşıyan minyatür bir şekerlik içinde üç beş şekerden oluşan "nikah şekeri" hediye ediliyordu. Kısaca özetlemeye çalıştığımız evlilik merasimleri toplumdaki kültürel yozlaşmayı da çok iyi yansıtmaktadır.

Problem

Düğünler için esas tartışma genel olarak eğlencenin meşru olup olmamasında düğümleniyor. Nedir eğlence? Sabri Akdeniz, Kültür Sömürgeciliği adlı eserinin bir bölümünü eğlenceye [1].ayırmıştır. İnsanoğlu eylenceye çocukluğunda başladığını söyler. Her türlü oyunu, sanat olarak nitelendirilen pek çok şeyi -musiki tiyatro, sinema, festivaller, bir çok yazılar, spor oyunları, cambazlık vb. eylence kapsamına alır. Ona göre Oyuncu, şarkıcı, besteci, çalgıcı, sporcu vb. doğrudan doğruya eylendiricilerdir"[2].

Arapça'da eğlence karşılığında daha çok "lehv" kelimesi kullanılıyor. Araplarda düğün bayram şölenleri gibi toplu eğlencelerde musiki ve oyunun önemli bir yeri vardı. Davul, def gibi çalgı aletleriyle eğlence için aynı kelimeyi (lehv'i) kullanmaları da bu sebepten olmalıdır. Aslında musiki bir kısım eğlenceler için bir vasıta olarak görülmektedir. Özellikle düğün ve bayram gibi insanların toplu olarak eğlendikleri zamanlarda musiki eşliğinde oyunlar sergilenirdi.

Eğlenmenin değişik şekilleri olduğu muhakkaktır. Arapça ve Türkçe'de benzer eğlence türlerini ifade eden bir çok kelime vardır. Bunların bazıları farklı adla anılsalar da dünyanın bir çok bölgesinde benzerlik arzeder. Türkler'in "toy"u ile Araplar'ın "velimesi"sinde olduğu gibi...

Arapça'da ayrıca eğlence ve oyun anlamına gelen "def" kelimesi de kullanılmıştır.

İbnü's-Sikkit kelimenin "batıl" manasında olduğunu söylemekte ve hadisin "Ben batıldan değilim, batıl da benden değildir" şeklinde anlaşılması gerektiğini ifade etmektedir[3]. İbn Kuteybe de eğlenceye dair rivayetlerle bu hadisin çeliştiği iddiasına cevap verirken kelimenin "boş ve batıl şey" anlamında olduğunu ifade etmiştir[4]. Buhari hadisi Edebü'l-Müfred'de ğına ve lehv (müzik ve eğlence) babında değişik bir lafızla zikreder[5]. Zikrettiği baba bakarak Buhari'nin kelimeden oyun ve eğlence anlamı çıkardığı söylenebilirse de rivayetin sonunda şeklinde açıklama da getirilmiştir[6]. Kelimeye "oyun ve eğlence" anlamı verildiğinde ise hadis: "Ben oyun ve eğlence ehlinden değilim, benim meşguliyetim eğlence değildir"[7] şeklinde anlaşılmalıdır.

Bir kısmı Arapların da atası sayılan Mezopotamya kavimlerin nesilden nesile intikal eden eğlence alet ve şekilleri olmuştur. Günümüze ulaşan tasvirlerden ve tabletlerden bunu anlıyoruz. Halen musiki meclisleri ve eğlencelerde önemli yeri olan bir takım estrümanların binlerce yıllık bir tarihi olduğu görülmektedir. Hatta tabletlerdeki bir kısım kelimeler Arapça'da aynen korunmuştu. Mesela Akadca şarkı söylemek ve şarkıcı anlamına gelen "zamaru" "zammeru(m)" pek fazla bir değişikliğe uğramadan Arapça'da da kullanılmaktadır. Arapça zmr (benzer şekilde ney flüt gibi nefesli saz çalmak, şarkı söylemek, name yapmak anlamlarına gelir. Ney, flüt gibi aletleri çalan kimseye "zemmar" denilir[8]. Bir takım enstrüman isimleri de bu şekilde intikal etmiştir. "Def" kelimesinin aslı Sumerce dap olup Akkadca aracılığıyla Arapça'ya ve diğer Sami dillerine geçmiştir. Arapça deff ve düff, Arami ve İbrani dilinde dapp/toff şeklindedir. Akkadca tapletlerde giş dappu/adappunun "ağaç tepsi" ve urudu adapunun "bakır def" anlamında kullanıldığı görülmektedir[9]. Akkadlar davula da tapalu/tabalu diyorlardı. Kelime "çift" anlamına gelmektedir[10] ki tek tarafı deriyle gerilmiş olan kasnağa def, çift taraflı olana da davul denmiş olmalıdır.

Yine Sami kavimlerinden olan Yahudilerin geleneğinde de şenlikler vardır. Şenlik vesilelerinden biri evliliklerdir. Eski Ahid'de çeşitli vesilelerle yapılan eğlence ve merasimlerden, çalgılı ve çalgısız oyunlardan söz edilir. "İsrail'in ere varmamış kızı, yine teflerinle süsleneceksin ve şenlik edenlerin oyun alayları ile çıkacaksın"[11] ifadeleri o dönemde İsrail Oğulları'nın düğünlerinde eğlence tertiplendiğini ve gelinin şenlik alayları ile güvey evine götürüldüğünü göstermektedir. Bayram ve zafer kutlamalarında da ziyafet, terennüm ve oyun (raks) 13; düğün ziyafeti (velime) Yahudi geleneğinde de vardır[12]. Gelinin özel elbise (gelinlik) giymesi, süslenmesi de adetti. Yeremya bir vesile ile "Ere varmamış kız kendi süslerini, gelin kendi kuşağını atabilir mi?"demektedir[13]. "Yeruşalim sokaklarından meserret sesini ve sevinç sesini ve güvey sesini ve gelin sesini sona erdireceğim. Çünkü harp olacak"[14] şeklindeki ifadeler düğün eğlencelerine dolaylı olarak işaret etmektedir.

Sünnet'te Düğün

Arapçada düğün merasimleri çin kullanılan 'urs, 'urus (çoğulu a'ras ve 'urusat) başlangıçta gelinin güveye götürülmesi, düğün ve düğün yemeği[15] manasına gelmekte idi. Bununla birlikte düğün yemeği ayrıca zikredilerek "velimetü 'urs" diğer bir hadiste de "ta'amü'l-'urs" şeklinde geçmektedir. Birincisiyle Hz. Peygamberin hadisinde:

"Sizden biri düğün yemeğine çağrıldığında ona icabet etsin"[16] buyurmaktadır. İkincisi ise;

"Yemeklerin en şerlisi zenginlerin yeyip fakirlere mani olunan düğün yemeğidir." buyurmaktadır[17] Erkek kadınla kendi kabilesinde veya evinde zifafa girerse buna 'urs kadının kabile veya evinde düğün yapıp girmek manalarına gelmektedir[18]. 'Arus kelimesi ise hem gelin hem de güvey için kullanılmaktadır[19].

Gelin ve Güveyin Hazırlanması

Araplarda hem gelin hem de güveyin süslenmesi gelenekti. Bir Arap darb-ı meseli (Güvey nerdeyse emir olacak) şeklindedir[20]. Bununla onun krallar gibi süslendiği vurgulanmak istenir. Bazı rivayetlerden güveyin safrandan (za'feran) elde edilen sarı bir boyayı elbise veya yüzüne sürdüğü anlaşılıyor. Hz. Peygamber Abdurrahman b. Avf'ın üzerinde gördüğü böyle bir sarılık izini kendisinden sormuş o da evlendiğini haber vermiştir. Buhari rivayeti "Evlenen için sarı boya sürünme" başlığı altında verir[21].

Hadislerde gelinin süslenmesiyle ilgili bilgilere de raslanılmaktadır. Buhari düğünde doğrudan ilgisi olmadığı halde Hz. Aişe'nin Esma'dan ödünç aldığı gerdanlıkla ilgili rivayeti "Gelin için elbise ve başka şeyler ödünç alma" başlığıyla Nikah kitabında verir ki bu tür eşyanın gelinin süslenmesi için ödünç alınıp kullanıldığına dikkat çekmek istemektedir[22]. Yine Buhari'nin rivayetine göre beş dirhem değerinde kırmızı çizgileri olan Katar işi pamuklu bir dir'i (gömlek, fistan) yeni evlenecek kızlar tarafından gelinlik olarak ödünç alınıp kullanılmıştır[23]. Hz. Aişe: "Medine'de (evlilik için) süslenen hiç bir kadın yoktu ki onu benden ödünç almak için (adam) göndermesin?" demektedir.

Gelini süsleyen kadınlara "maşita" veya "mukayyine" denirdi[24]. İlk kelime "saç tarayan" anlamına gelmektedir ki gelin için saç yapımı her zaman en önemli hazırlık olarak görülmektedir. Hz. Hatice'nin maşitası Ümmü Züfer yaşlanmış olduğu halde Medine'de Hz. Peygamber'le görüşmüştür[25]. Hz. Aişe'nin kendisinin gelin olması ile ilgili rivayete göre annesi Ümmü Rûmân tarafından bir odaya alınmış ve orada bir takım kadınlar tarafından saçları yıkanıp süslenmiştir[26]. Kendi ifadesinden bunlardan birinin Esma bintü 'Umeys olduğu anlaşılıyor[27]. Hz. Aişe, ifadesini kullanıyor[28] ki bu kelimeler geline güzel bir şekil verildiği saçının başının yapıldığını ifade etmektedir. Hz. Peygamber Safiyye ile evlenirken Ümmü Süleym tarafından aynı şekilde zifafa hazırlanmıştır[29].

Düğünlerde Eğlence

Hz. Peygamber'den, nikahın def çalınarak ilanı konusunda hadis literatüründe az sayılmayacak kadar rivayet vardır. Aslında bu Cahiliye döneminde normal evliliklerde[30]. var olan oradan intikal eden bir gelenekti. Bir rivayete göre Hz. Peygamber, gençlik yıllarında Mekke sırtlarında çobanlık yaparken iki defa gençlerin eğlencesine katılmak istemiş, koyunlarını bir arkadaşına emanet ederek şehre inmiş, her ikisinde de daha girişte def çalınarak ve şarkı söylenerek icra edilen bir düğünle karşılaşmış onlara bakarken uyuyup kalmış ve Mekkeli gençlerin "semer" olarakbelirtilen eğlencelerine katılamamıştır. Hz. Peygamber bunu Allah Taâla'nın kendisini kötülüklerden koruması olarak değerlendirmektedir[31]. İslam, belki Cahiliye geleneğinde var olan bir takım taşkınlıklar ve küfür niteliği taşıyan söz ve davranışları ayıklıyarak bu geleneği sürdürmüştür. Temel hadis kaynaklarında bu konuda birçok rivayet bulunmaktadır:

Buhari'nin Nikah kitabındaki başlıklardan biri "Nikah ve düğün yemeği sırasında def çalma" konusundadır[32]. Bu başlık altında söz edilen hadisin biraz farklı bir rivayetini İbn Mace de zikreder. Onun rivayetine göre Ebu'l-Huseyn b. Halid Zekvan bir Aşura günü Medine'de cariyelerin[33] def çalıp şarkı söylediklerini görünce bazı arkadaşlarıyla birlikte er-Rubeyyi' bintü Muavviz'in yanına gelmişler ve ona bundan söz etmişler, er-Rubeyyi'de kendilerine şöyle söylemiştir:

"Düğünüm olduğu günün sabahı Rasulullah (s.a.s.) beni ziyarete geldi. Yanımda, def çalıp, Bedir günü şahit olan atalarımın iyiliklerini sayarak mersiyeler söyleyen iki cariye vardı. Söylemekte olduklarına devam ederken bir ara onlardan biri "Aramızda yarın ne olacağını bilen bir peygamber var" dedi. Hz. Peygamber, "Bunu bırak, öyle şeyler söyleme, yarın ne olacağını ancak Allah bilir"[34].

Asr-ı Saadet'te gerek evlilik ve gerekse sünnet düğünlerinde eğlence tertiplenirdi. Hz. Peygamber, Hicret'ten sonra Medine'de ilk vefat eden Ebu Umame Es'ad b. Zurare'nin kendisine emanet ettiği kızlarından Fariğa'yı Nübeyt b. Cabir ile evlendirirken[35] Hz. Aişe'ye Ensar'ın eğlenceyi sevdiğini, bir muğanniye gönderilip gönderilmediğini sormuş[36]. ve gönderilmediğini öğrenince düğünlerde şarkı söyleyen Erben'in (veya Zeyneb'in) hemen gönderilmesini istemiştir[37]. Rivayetlerden genellikle gelinin güvey evine götürülmesi sırasında def eşliğinde bir takım ezgilerin söylenmesinin bir gelenek olduğu anlaşılmaktadır. Hz. Aişe'nin rivayetine göre Hz. Peygamber bir düğün sırasında kadınların:

"Ona bir koç hediye etti Ağılda iyi durumdadır.

Kocan meclistedir. Ve o yarın ne olacağını bilir.

Hz. Peygamber müdahele etmiş ve:

"Yarın ne olacağını Allah bilir. Siz:

Size geliyoruz size geliyoruz. Bizi selamlayın sizi selamlıyalım deseniz" buyurmuşlardır[38].

Cabir (r.a)'in rivayetine göre Hz. Peygamber Hz. Aişe'ye:

"Kızı evine verdiniz mi?" diye sormuş. Hz. Aişe, "Evet" deyince Hz. Peygamber: "Onlara teğanni edecek (şarkı söyleyecek) birini gönderdiniz mi?" demiştir[39]. Buhari rivayeti. "Gelini kocasına götüren kadınlar babı" başlığı altında verir. Bu rivayette Hz. Peygamber eğlence olup olmadığını sorması ve Ensar'ın eğlenceyi sevdiğini belirtmesine rağmen eğlencenin şekli hakkında bilgi verilmez[40]. Ancak hadisin bazı versiyonlarında bunun kadınların def çalıp şarkı söylemesi şeklinde olduğunu görüyoruz. Hatta bazı rivayetlerde düğünlerde genellikle hanımlar tarafından söylenen ve yukarıda iki beyti verilen ezgilerin ilk üç beytini görebilmekteyiz.[41]

Hezeç tarzında söylenen bu ifadeleri şu şekilde tercüme etmek mümkündür:

Size geliyoruz size geliyoruz

Bizi selamlayın sizi selamlıyalım

Kırmızı altın olmasaydı

Vadinize kimse gelip konmazdı

Esmer buğday olmasaydı

Bakireleriniz beslenip gelişmezdi

Aynı düğünle ilgili Hz. Aişe'ye nisbet edilen bir rivayette Hz. Peygamber'in bir oyun işitmeyince Ensar'dan bir kabilenin adını vererek onlar şundan şundan hoşlanır tarzında ikaz da bulunduğu görülüyor[42]. ki def eşliğinde şarkı söylenirken bir takım ritmik hareketlerin de yapıldığı anlaşılıyor.

Verilen rivayetlerden de anlaşılacağı üzere Hz. Peygamber düğünlerde belli bir edep dahilinde eğlenceye izin vermiş hatta buna teşvik te etmiştir. Bu konuda hadis kaynaklarında daha başka rivayetler de vardır. Bunlardan birine göre Ebu Leheb'in kızı Dürre, sahabeden biri ile evlenirken Hz. Peygamber yanlarına gelmiş ve "Eğlence yok mu?" diye sormuştur[43]. Bir başka rivayete göre ise Hz. Peygamber düğün eğlencelerine katılan kadın ve çocukları görmüş ve onların kendisine insanların en sevgilisi olduğunu

belirtmiştir[44].

Bazı hadislerde helal ve haram olan ilişki arasındaki farkın def ve savt (ses) olarak belirtilmektedir[45]. (Ses) ten maksat şarkı, müzik olmalıdır. Bu, "nikah-ı sır" (gizli nikah) denilen ve fuhşun yayılmasına sebeb olan ilişkilerin önüne geçmek açısından önemli görülmüştür. Hz. Peygamber, bu tür ilişkileri hoş görmemiş, onu zina olarak nitelendirmiş ve Araplar'ın geleneğinde de var olduğu anlaşılan def çalınarak nikahın ilanını arzu etmiştir[46].

Rivayetlerde düğünde tef çalıp eğlenmenin genellikle gelinin damadın evine götürülmesi sırasında ve zifaf sonrası eğlence tertiplendiği veya düğün yemeği verildiği de görülmektedir.

Düğün Yemeği (Velime)

Türklerin toy ve küden adını verdikleri düğün yemeğine Arapça'da velime veya yukarıda geçtiği gibi 'urs denilir. Velime genel olarak ziyafet anlamına gelir se de daha çok düğün yemekleri için kullanılmıştır.

Rivayetlerden Hz. Peygamber'in düğün yemeğine büyük bir önem verdiği anlaşılıyor. Ebu Hureyre: "Velime bir hak ve bir sünnettir. Kim çağrılır ve icabet etmesze Allah'a ve Rasulüne isyan etmiş olur...."[47] demiştir. Hz. Peygamber, yeni evlenen Abdurrahman b. Avf'tan bir koç ile de olsa düğün yemeği vermesini istemiştir[48]. Hz. Peygamber evliliklerinde imkana göre düğün yemeği vermiştir. Mesela Ümmü Seleme ile evliliğinde hurma ve tereyağı[49], bir rivayete göre hurma ve sevik (kavrulmuş arpa unu); bazı hanımları için ise "heris" denilen bir tür yemek vermiştir[50]. Bu daha çok düğün sahibinin o günkü imkanlarına göre israfa kaçmadan yapması gereken bir iş olarak görülür. Daha çok ekmek ve et düğün yemeği olarak görülürse [51] de yerine göre hurma, ekıt (kurutulmuş süzme), yağ ve kavrulmuş arpa unu (sevik) ile yapılan ve hays denilen bir çeşit yemek bunlardandır. Hz. Peygamber'in Safiyye ile evlenmesinde bu türbir yemek verilmiştir[52]. Rivayetlerde velime sırasında bizzat gelinin hizmet ettiği de görülüyor[53].

Düğün yemeğinin müddeti konusunda da farklı rivayetler vardır. Buhari, Nikahla ilgili bölümünde bir bab başlığıyla bu konuda bir veya iki gün gibi bir sınırlamanın olmadığından; yedi güne kadar ziyafet veren kimse bulunduğundan ayrıntılara grimeden söz eder. Fıkhi görüşleri bab başlıklarında olan Buhari, bununla imkanı olan bir kimsenin riya ve gösteriş gibi çirkin bir amacı olmaksızın ziyafet süresini bir haftaya kadar uzun tutabileceğine işaret etmek istemiştir[54].Bununla beraber düğün yemeğini ilk gün bir vazife, ikinci gün makbul bir davranış (ma'ruf), üçüncü gün ise gösteriş (sum'a ve riya) olarak vasıflandıran rivayetler vardır[55]. Ancak bu rivayetlerin senedi genellikle zayıf bulunmuştur[56]. Sa'id b. el-Müseyyeb'in ilk iki günkü davete icabet ettiği üçüncü gün çağrıldığında ise davet sahibini "riya ve gösteriş ehli" olarak niteleyip gitmediği rivayet edilir[57].

Düğün yemeğine iştirak bir Müslüman'ın diğer Müslüman kardeşine karşı önemli bir sorumluluğu olarak kabul edilir. Hz. Peygamber velimeye mutlaka iştirak edilmesini[58] emreder. Zenginlerin davet edilip fakirlerin unutulduğu velimeyi de en şerli yemek olarak tanımlar[59].

Ziyafet ve velime ile ilgili bazı rivayetlerde davetin adabı ile ilgili bir takım inceliklere de işaret edilmiştir. Davet sahibinin dikkat etmesi gereken bir takım edep kuralları vardır. Mesela bunlardan biri misafirini kapıya kadar gelip yolcu etmektir[60].

Hz. Peygamber'in vefatından sonra bir kısım ashabın uygulamaları düğün ve bayramlarda nezih bir şekilde eğlenmeye izin verildiğini göstermektedir. Ancak Sahabe'den bazılarının bu ruhsatı bilmedikleri veya onun sınırı konusunda tereddütte oldukları görülmektedir. Mesela Amir b. Sa'd, Karaza b. Ka'b ve Ebu Mes'ud el-Ensari'ye bir düğünde şarkı söyleyen kayneyi dinlerken tesadüf etmiş, buna hayret eden Amir: "Siz Allah Rasulü'nün arkadaşları ve Bedir ehlisiniz, yanınızda böyle hareketler yapılıyor (hiç aldırmıyorsunuz)" deyince Karaza ve Ebu Mes'ud: "Dilersen otur bizimle beraber sen de dinle, dilersen git. (Ancak şunu bil ki) bize düğünde eğlenme ruhsatı verilmiştir" şeklinde cevap vermişlerdir[61].

Evlenme ve sünnet için yapılan düğünlerde def çalıp eğlenmenin Hulafa-i Raşidin dönemlerinde de devam ettiği görülüyor. Hz. Ömer bir şarkı ve def sesi duyduğunda "nikah mı yoksa sünnet mi var?" diye sorduğunu, bunlardan biri olduğunda sesini çıkarmadığını Abdürrezzak nakleder[62].

Medine'de şarkı söylemeyi becerebilen ve mesleği olmadığı halde şarkı söyleyen hanımlar vardı. Erneb, bunlardan biridir. Bu kadın muhtemelen Zeyneb el-Ensariye ile aynı hanımdır[63]. Bu hanımlardan biri de Feray'a bintü Mu'avviz b. Afra idi. Bu hanım düğünlerde def çalıp şarkı söylerdi[64]. Yukarıda verilen rivayette bayram günü Hz. Aişe'nin yanında şarkı söyleyen kızlardan biri olan Hammame'nin de bu konuda kabiliyetli olduğu anlaşılıyor[65].

Hicaz üleması genelde musikiye karşı diğerlerinden daha müsamahakar bir tutum izlemiştir. Çünkü onların geleneğinde bu vardı ve Hz. Peygamber'in vefatından sonra da devam etti. Abdullah b. Cafer şarkı dinlemede bir mahzur görmezdi. Abdullah b. Zübeyr'in ud çalan cariyeleri olduğu rivayet edilir[66]. Yine ashabtan Hassan b. Sabit'in şarkı söyleyip rakseden "Sirin" adında bir cariyesi vardı. Kıpti asıllı bu cariye Hz. Peygamber'e mukavkıs tarafından gönderilen iki cariyeden biriydi. Bilindiği gibi birini Hz. Peygamber almıştır ki oğlu İbrahim'in annesi Mariye idi. Diğerini Hassan b. Sabit'e hediye etmişti. Bu cariye de Hassan'a bir çocuk doğurmuş ve ümmü veled statüsü kazanmıştı. Bir defasında Hz. Peygamber Hassan'a uğramıştı. Hassan arkadaşlarıyla birlikte oturuyordu. Sirin, karşılıklı iki sıra halindeki misafirlerin arasında şarkı söylemeye başladı. Hz. Peygamber onlara emir veya nehiy anlamı taşıyan herhangi birşey söylemedi[67]. İbn Abdirrabbih'in verdiği bir rivayete göre sözü edilen kişiler Hassan b. Sabit'in Medine'de Fari' (hoş ve yüksek) adını verdiği köşkünün(ütum) gölgesinde

bulunuyorlardı. İbn Şebbe, Hassan'ın bu köşkte yere serilmiş yaygılar üzerinde arkadaşlarıyla zaman zaman oturup sohbet etiğini rivayet eder[68]. Hz. Peygamber uğradığında cariye biraz eğlenmesinin mahzuru olup olmadığını sormuş, Hz. Peygamber de "İnşallah bir beis yoktur" buyurmuşlardır[69]. Olayın bir bayram günü olması muhtemeldir. Bu cariyenin bir bayram günü saçları çözülmüş şekilde def çalıp şarkı söylediği, Ümmü Seleme'nin kendisini azarladığı, bunun üzerine Hz. Peygamber'in: "Onları bırak! Her toplumun bir bayramı vardır. Bu gün de bizim bayramımızdır" dediği de rivayet edilir[70].

Kayne veya muğanniyelerin alınıp satılmasının haramlığı ile ilgili hadisler de genellikle zayıf bulunmakla beraber bunu meslek edinmiş bir çok cariyenin bulunduğunu göstermektedir. Kaynelerin alınıp satılmaması, eğitilmemesi; onların ticaretinde hayır olmadığı ve onların satımından elde edilecek paranın haram ve "İnsanlardan öyleleri vardır ki, her hangi bir ilme dayanmadan Allah yolundan saptırmak, onu eğlenceye almak için boş laf satın alırlar..."[71] ayetinin bununla ilgili olduğuna dair merfu' olarak rivayet edilen hadis hakkında Tirmizi garip (ferd) demiş ve ravilerinden birinin za'fına işaret etmiştir[72]. İbn Mâce de muğanniyelerin alınıp satılması onlardan kazanç temin edilmesinin ve paralarının yenilmesini Hz. Peygamber'in nehyettiğine dair benzer bir rivayeti vermektedir[73]. Taberani de bu konuda Hz. Aişe'den bazı rivayetler verir[74]. İbn Hazm bu konudaki rivayetlerden örnekler vererek bunların zayıf olduğunu belirtmektedir[75]. Ebu Ubeyd Kasım b. Sellam el-Herevi, bu rivayetlerden biri olan hadisiyle ilgili bilgi verirken. Hacca (b. Muhammed v. 205 h.)'ın "zemmare"nin burada şarkı söyleyen değil zina eden anlamına geldiği şeklindeki yorumunu zikreder ve bu hadisde konu edilen "zemmare"nin: "... Dünya hayatının geçici menfeatlerini temin edeceksiniz diye, namuslu kalmak isteyen cariyelerinizi fuhşa zorlamayın..."[76] ayetinde sözü edilen fuhşa zorlanmış cariyeler olduğunu belirtir[77].

Rivayetlerde şarkı söyleyenlerin genellikle kadınlar olduğu görülüyor. Bunların da çoğu cariye idi. Bazı rivayetlerde düğünlerle ilgili olarak "onda def çalın" şeklinde erkeklere hitaben kullanılan bir ifade geçiyorsa[78] da erkeklerin düğünlerde def çalıp teğanni yapmaları Hicaz geleneğinde pek görülmez[79]. Bir muhannesin (kadınlığa özenen kimse) geçimini def çalmaktan temin ettiği ve Hz. Peygamber'den bunun için izin istediği şeklindeki rivayet son derece zayıftır[80]. Ancak erkeklerin şarkı söyledikleri ve terennümleriyle ilgili rivayetler bulunmaktadır. Abdürrezzak'ın Muhacirlerle ilgili bir rivayeti Abdullah b. Zübeyr'in tanıdığı muhacirlerin hemen hepsinin terennüm ettiklerinden söz ediyor[81]. Ashabın içinde özellikle dinlenilmek istenen kişiler vardı. Hz. Peygamber'in süvarilerinden Havvat b. Cübeyr'den nakledildiğine göre aralarında Hz. Ömer, Ebu Ubeyde b. el-Cerrah ve Abdurrahman b. Avf'ın da bulunduğu bir grup atlı hac yolculuğu sırasında kendisinden diyerek şarkı söylemesini istemişlerdir. O da onları kırmamış söylemiştir. İçlerinden biri "Bize Dırar'ın şiirinden oku" deyince Hz. Ömer, "Ebu Abdillah'ı bırakın. O kendi gönlünden doğanları bize söylesin" demiş ve Havvat kendilerine tan yeri ağarana kadar[82] söylemeye devam etmiştir[83]).

Ashabın terennümleriyle ilgili başka rivayetlerde vardır. Bu rivayetlerden terennüm etmenin genellikle hoş görüldüğü halde farklı düşünenler olduğu da anlaşılıyor. Mesela, Abdullah b. Ömer'in aralarında şarkı söyleyen biri bulunan ihramlı bir gruba uğrayıp, "Dikkat edin. Allah sizi dinlemiyor"[84] diye iki defa tekrarladığı rivayet edilir[85]. Bir başka rivayete göre Hz. Ömer hilafeti sırasında Mekke yolunda bir şiir terennüm edince bir Iraklının kendisine "Ya Emira'l-mü'minîn! Onu sen değil başkaları söylesin" demiş, Hz. Ömer utanarak bineğini hızlı sürmüş ve beraber gittikleri gruptan kopmuştur[86].

Şevkani, Sahabe ve Tabiûn'dan şarkı dinlediği rivayet edilen birçok kimsenin bulunduğunu belirtir. Onun tespit edebildiklerinden bazıları şunlardır; Sahabe'den: Hz. Ömer, Hz. Osman, Abdurrahman b. Avf, Ebu Ubeyde b. el-Cerrah, Sa'd b. Ebi Vakkas, Ebu Mes'ud el-Ensari, Bilal, Abdullah b. el-Erkam, Üsame b. Zeyd, Hz. Hamza, Abdullah b. Ömer, el-Bera b. Malik, Abdullah b. Ca'fer, Abdullah b. Zübeyr, Hassan b. Sabit, Karaza b. Bekkar, Havvat b. Cübeyr, Rabah, el-Muğire b. Şu'be, Amr b. el-As, Hz. Aişe ve er-Rabi': Tabiundan: Said b. el-Müseyyib, Salim, İbn Hassan, Harice b. Zeyd, Kadi Şurayh, Said b. Cübeyr, Abdullah b. Ebi Atik, Ata b. Ebi Rebah, İbn Şihab ez-Zühri, Ömer b. Abdülaziz, Sa'da b. İbrahim ez-Zühri ... Şevkani, Sahabe ile ilgili rivyatlerin kaynaklarını da vermektedir[87].

Kur'an'a ve Sünnet'e uymadaki titizliği ile tanınan Hz. Ömer'in tutumu düğünlerde eğlenmenin caiz hatta bir sünnet olduğunu düşünmesindendir. Yoksa onun buna izin vermesi söz konusu olamazdı. Ancak Hz. Ömer her konuda olduğu gibi eğlenme konusunda da aşırılıklara izin vermemiştir.

Verdiğimiz rivayetler öteden beri devam edegelen düğün eğlencelerinin sürdüğünü gösteriyor. Ancak yukarıda belirtildiği gibi. Sahabe'den bir kısmının vera' düşüncesiyle bu eğlenceleri hoş görmediği anlaşılıyor. Hatta bayramlarda Habeşilerin mızraklarla yaptığı gösterilerin bile terkedildiği görülüyor. Sahabe'den İyaz el-Eş'ari'nin[88] Enbar'da bulunduğu bir bayramın sönük geçmesine üzülmesi ve: "(Arkadaşlar) ne oluyor da sizi Rasulullah (s.a.s.)'ın huzurunda oynadığı gibi oynarken (kals veya dirkele yaparken) görmüyorum?"[89] demesinden bunu anlıyoruz.

Sahabe'den şarkı söyleyen cariye sahibi olanlar vardı. Bir rivayete göre Abdullah b. Cafer'in[90] ud çalan cariyeleri vardı. O, cariyelerin şarkı söylemelerini ve onları dinlemeyi meşru kabul eder, bir beis görmezdi. Kendisi çok seven bir arkadaşı olan İbn Ömer bir kuşluk vakti onu ziyarete gelmişti. Yanında bir cariyesi, onun odasında da bir ud vardı. İbn Ömer:

"- O nedir ya Eba Muhammed?" diye sordu.

Abdullah:

"- Ne olduğunu düşünüyorsun ya Eba Abdurrahman? (Tahmin et!) Eğer tahmininde isabet edersen bu cariye senin" dedi. İbn Ömer:

"- Kendimi onu almış görüyorum. Bu bir Rum terazisidir" dedi. Bunun üzerine Abdullah b. Ca'fer güldü ve:

"- Doğru söyledin" dedi, "bu bir terazidir ki onunla sözler tartılır. Cariye senin...."Sonra cariyeye dönerek,

"Gel şarkı söyle!" dedi. Cariye:

Mekke'ye,Zemzem ile Hucun[91] arasında yaşayanlara duyulan özlemi dile getiren beyitler söyledi. Bunun ardından iki Abdullah arasında şöyle bir konuşma geçti. İbn Ca'fer:

"- Bir beis gördün mü?"

"- Bundan başka bir şey var mı?"

"- Hayır, yok"

"- Öyleyse bunda bir beis yok."[92]

Bazı rivayetlerde benzer bir olay İbn Ömer'le ud çalan bazı cariyeler olan Abdullah İbnü'z-Zübeyr arasında geçmiş olarak görülüyor. İbnü'z-Zübeyr, onun bir Rum terazisi olduğunu söyleyen ibn Ömer'e, "Onunla akıllar tartılır" diyor[93]. Mufaddal b. Seleme, İbn Ömer'in Abdullah b. Cafer'i ziyaret ettiğini onun yanında bir "berbat" (ud) gördüğünü, onu bir Rum terazisi olarak tahmin ettiği şeklinde detaylara girmeyen bir rivayeti zikreder[94]. Bir rivayete göre Medine'ye ud çalmayı bilen bir cariye satılmak üzere getirilmişti. Sahibine Abdullah b. Cafer tavsiye edildi. Abdullah cariyeden udu alıp bir şarkı söylemesini istedi. Dinledikten sonra onu satın aldı. Rivayete göre sözü edilen İbn Ömer ziyareti bundan sonra vuku buldu[95]. Anlaşıldığına göre Abdullah onun sesinden çok hoşlanmıştı. İbn Kuteybe'nin rivayet ettğine göre bir adama: "Benim falan cariyem o güzel sesiyle sana bir şarkı söyleseydi zekatını verme zamanına yetişemezdin (yani kısa zamanda ölürdün)" demiştir. Cahiz'in rivayet ettiğine göre Abdullah b. Cafer'in şarkı söyleyen bir cariyesi ve Bedi' adında bir de gulamı vardı. O da şarkı söylerdi. el-Hakem b. Mervan kendisini bu yüzden kınamış o da "Arabın şiirinden güzel olanları seçip onu cariyelerimim terennüm ve inşad etmeleri, onunla çalıp söylemelerinde bir beis yoktur" demiştir[96].

Saçı

Bazı düğün ve şenliklerde ortaya saçılması adet olan inci, madeni para, şeker, hububat gibi şeylere Türkçemizde "saçı" veya "saçu" denilir[97]. Bu gelenek birçok toplumda vardır. Özellikle buğday gibi şeyler bereketi temsil etmektedir. Sünnete uygulanışı tamamen bir eğlence niteliğindedir. Hz. Peygamber, def çalıp şarkı söyleme ve ziyafet dışında değişik bir eğlence türüne de yer vermiştir. O da bir tepsi içindeki şeker, hurma ceviz gibi şeyleri halkın üzerine serpiştirmesi ve bunun kapışılmasını istemesidir. Beyhaki'nin rivayetine göre Hz. Peygamber, Sahabeden birinin nikahında bulunmuş dua ve tebrikten sonra içinde şeker ve meyve bulunan bir tabak getirilmiş ve Hz.Peygamber bunu ortaya getirerek insanların kapışmasını istemiştir[98]. İbnü'l -Esir'in rivayetine göre bu şahıs Abdurrahman b. Fulan veya Fulan b. Abdurrahman'dır. Rivayete göre Hz. Peygamber şeker ve meyveyi serpiştirmiştir[99]. Bir rivayete göre Hz. Peygamber ensardan birini evlendirmiş ve onu:

"Birbirinizi sevmeniz, hayırlı uğurlu olması dileğiyle..." şeklinde tebrik ettikten sonra "Arkadaşınızın başında toplanın!" buyurmuştur. Sonra içinde şeker ve meyve bulunan bir sepet getirilmiş Hz. Peygamber bunları orada bulunanların üzerine serpmiş ancak insanlar kapışmak için harekete geçmemişler, sebebini sorduğunda ise kendisinin onlara yağmalamayı (nühbe) yasakladığını söylemişledir. Hz. Peygamber bunun üzerine onlara kendisinin savaş sırasında veya ganimetlerle ilgili yağmalamaları (nühbetü'l-asakir) yasakladığını, düğünlerde ortaya getirilen veya serpilen şekerleme vb. şeylerin kapışılmasını (nühbetü'l-velime) yasaklamadığını söylemiştir[100].

Saçı İslam alimlerinin ihtilaf ettikleri bir konudur. Ebu Yusuf'un bir düğünde serpilen şekerleri kapmaya çalışmasını hafiflik sayan ve kendisine darılan İbn Ebi Leyla ile bunu Hz. Peygamber'in bir sünneti olarak gören Ebu Hanife arasındaki ihtilaftan[101] da anlaşılacağı üzere bu gelenek daha sonraki asırlarda da devam etmiştir. Anadolu'nun bir çok yörelerinde düğünlerde halen gelin inerken çevresindeki halkın üzerine şeker serpilir ve halk bunları kapmak için birbirleriyle yarışırlar. Mesir şenliklerindeki benzer uygulamada Hz. Peygamber'in bu sünnetinden kaynaklanmış olmalıdır. Emevi ve Abbasilerde bu bazı latife ve şehzadelerin düğünlerinde altın ve gümüş para saçılması görülüyor[102].

Gerdek Odası (hacle)

Yeni evliler için kumaşlar, serir ve perdelerle süslenmiş[103] özel bir çadır (kubbe) kurulurdu. Buna "haceletü'l-arus" denirdi. Bu çadırların kapıları büyük düğmelerle tutturulurdu ki rivayete göre Hz. Peygamber'in sırtındaki nübüvvet mührü bu düğmelere benzemekteydi[104]. Herhalde bu oda özel olarak süslenirdi. "Gelin divanı" ifadesi hadiste geçmektedir[105].

Sünnet Düğünü

Esas konumuz olmamakla beraber bir tür düğün olması dolayısıyla kısaca sünnet eğlencelerinden de bahsetmek gerekir. Arapların geleneğinde ziyafetler sadece evlilik merasimleriyle sınırlı değildir[106]. Sünnet yemeğine "azira" denir. İ'zar, hıtan yani sünnet etmek manasınadır. Sa'd(r.a) bazı arkadaşlarıyla aynı yılda sünnet olduklarını ifade için demektedir[107]. Muhtemelen derideki fazlalık giderildiği için bu şekilde adlandırılmıştır.

Düğünde olduğu gibi sünnette de herkes gücü nisbetinde bir ziyafet verirdi. Salim'in anlattığına göre kendisini ve Nuaym'i sünnet ettireni ibn Ömer bir koç keserek yemek verdiği için o ikisi çocuklara karşı

"'bizim için koç kesildi" diyerek sevinçlerini dile getirirlermiş[108].

Asr-ı Saadet ve sonrasında sünnet merasimlerinde evlilikte olduğu gibi eğlence tertiplenirdi. Yukarıda Hz. Ömer'in uygulaması hakkında verilen rivayette de bunu gördük[109]. Ayrıca bu konuda başka rivayetler de vardır. İbn Abbas oğullarını sünnet ettirirken İkrime'den düğünde oynayacak oyuncular çağırmasını istemiş. Oyuncular gelip oynamış ve İbn Abbas onlara dört dirhem ücret vermiştir[110].

Fakihi, Mekke'de Cahiliye ve İslam döneminde düğün, sünnet vb. vesilelerle yapılan eğlenceler hakkında kısmen bilgi vermektedir. Onun anlattıklarına göre gerek Cahiliye ve gerekse İslam döneminde velime (ziyafet) ve def çalıp eğlenmek düğünlerin başlıca özellikleriydi.

Sünnet yemekleri evlilik için verilen yemek kadar önemsenmemiştir. Çünkü sünnetin ilan edilip edilmemesi toplum ahlakı koruma açısından nikah gibi büyük bir önem taşımaz. Hatta Arap toplumunda eskiden beri var olan kadınların sünneti için verilen yemek bu işin gizli yapılması gerektiği açısınan hoşgörülmemiştir[111]. Belki çocuklar için bir eğlence tertiplenirdi. Bir rivayete göre kardeşinin kızları için tertiplenen böyle bir merasimde eğlendirici olarak çağırılan dağınık uzun saçları, çalıp söylerken sağa sola savrulan ve bu haliyle çirkin bir manzara oluşturan bedeviyi görünce "Öff şeytan, şeytan! Çıkarın onu, çıkarın onu!" demişti[112].

Dejenerasyona uğramadan önce bizim düğünlerimize baktığımızda def veya davul çalma, oyun, güreş, cirit veya at yarışı gibi her biri sünnette var olan eğlencelerin bir araya gelmesinden oluştuğu görmekteyiz. Bu eğlence türleri beli bir amaca da yöneliktir. Eğlenmekten maksat ruhen ve bedenen dinlenmektir. Ancak insan karagöz de olduğu gibi eğlenirken de bir şey öğrenebilir. Eb's-Suud Efendi'ye "Bir gece meclise hayal-i zıl oyunu getirilip, imam ve hatip olan Zeyd ol mecliste bile olup, oyun ahirine değin seyreylese, şer'an imametten ve hitabetten azle müstehak olur mu?" diye sormuşlar. O, "Eğer ibret için nazar edip ehl-i hal fikriyle tefekkür ettiyse olmaz." diye cevap vermiş[113]. Ancak bütün oyun ve eğlencelere de böyle bir gaye aranmamalıdır. Öyle olsaydı karı-koca arasında çocukla sonuçlanmayan her mübaşereti haram saymak gerekirdi.

Bayram, düğün kandil gibi vesilelerle toplu olarak düzenlenen eğlencelerin toplum psikolojisi açısından büyük bir önemi vardır. Batıda özellikle Fransız devriminden sonra bunun önemi daha iyi anlaşılmıştır. Robesprierre, tabiattaki en büyük nesnenin insan ve gösterimlerin en muhteşeminin halk topluluklarının bir araya gelmesi olduğunu söyler. J.j. Rousseau, tiyatroyu büyük kentlerin yozlaşmış sanatı olarak gördüğü halde, şenlikleri insanlar arasındaki engelleri kaldıracak, kardeşlik bilinci verecek, çıkar çatışmalarını önleyecek bir davranış olarak görür. Durkheim, toplu olarak yapılan dini merasim ve şenliklerin, bireyleri bir araya getirmek; bireyler arasında sosyal bağları güçlendirmek; kültür mirasının, geleneklerin, inançların canlanması; mutluluk ve huzur verme gibi fonksiyonlarından söz eder. Eğlenmenin sosyal ve psikolojik yönünü inceleyen Erol Güngör şöyle der: "Psikoloji bakımından eğlenme olayı, herşeyden önce bir heyecan halidir. Eğlence insana haz veren bir faaliyettir ve gayesi de haz vermektir. Bu yüzden insanın öbür faaliyetlerinden ayırt ederken "gayesi kendinde olan bir davranış"diyoruz. Ama bu tarifin üzerinde biraz durmalıyız. Haz dediğimiz şeyin psikolojik mahiyetini iyice incelediğimiz takdirde onun insan için ilk bakışta farkedilmeyen derin ve önemli bir takım fonksiyonları yerine getirdiğini görürüz. Gayesinin kendinden oluşu, onun asgari yaşama şartlarını yerine getirmek üzere yapılan faaliyetlerden biri olmayışı ve mecburiyet ifade etmeyişi yüzündendir. Karnımızı doyurmak için eğlenmeyiz; belli bir şeyi elde etmek için de eğlenmeyiz. Ama eğlencenin sonucu olarak hiç bir şey doğmadığını, insanın eğlenceden önce ne ise sonra da aynı olacağını söyleyemeyiz." Erol Güngör insanın eğlenme ihtiyacını da şöyle açıklar: "Bunun psikolojik mekanizması sinir sisteminin uyarılma ihtiyacı ile ilgilidir. Günlük hayatımız sürekli biteviyelik içinde geçtiği için, sinir sistemimizin aldığı uyarıcılar hep bir birinin tekrarı mahiyetindedir ve bu yüzden organizmamızın uyanıklık seviyesi düşer. Organizmanın normal fonksiyonlarını yerine getirebilmesi için yenilik ifade eden uyarıcılar alması gerekir. Fakat her türlü uyarıcı optimal uyanıklık seviyesini tutturmaya yetmez. Alışılmışın dışında uyarıcıların uyanıklık seviyesini uygun ölçüde tutabilmeleri için bunların yenilikle birlikte uyuşmazlık, karmaşıklık veya giriftlik, beklenilmezlik, gayr-ı muntazamlık gibi özellikler taşıması gerekmektedir[114].

İnsanın tabii bir ihtiyacı olarak görülen eğlence, aşırılığa kaçmamak şartıyla, insanın çalışma, ibadet vb. asli ve ciddi görevlerini daha güzel yapmasına da yardımcı olur. İmam Gazzali, oyunun kalbi rahatlatacağını, ağırlık ve sıkıntıyı gidereceğini söyler. Ona göre, gönül ağırlaştığı zaman, körleşir ve tenbelleşir. Eğlenme yorgunluk ve tenbellik hastalığına karşı kalbin devasıdır. Ne var ki bütün eğlence, şaka ve oyunlar mübah olmalıdır. Diğer hastalıkları tedavi eden ilaçların fazlası zararlı olduğu gibi, kalbi tenbellikten tedavi edecek olan oyun ve eğlencelerin fazlası da zararlıdır. Gazzali yüzdeki ben gibi azı güzel olan her şeyin çoğunun da güzel olmadığını, ekmek yemek gibi azı mübah olan her şeyin çoğunun da mübah olmadığını belirtir. Gazzali'ye göre bu ölçüye uyularak yapılan eğlenceler ibadet hükmündedir[115]. Gazali ayrıca gerek mantık ve gerekse naslar yoluyla musikinin helal; haramlığına dair delillerin de bir kısmının uydurma bir kısmının da arızi olduğunu ortaya koymaya çalışmıştır. İmam Gazzali insanın aklı ve beş duyusunun bulunduğunu, her duyunun kendine has bir anlayışı olduğunu ve kendi anlayışına göre zevk aldığını belirtir. "Gözün zevki güzel şeyleri görmek olduğu gibi kulağın zekvi de güzel şeyleri duymaktır" der. Musikinin gönül üzerindeki etkisini bir "hıda" hikayesiyle açıkladıktan sonra, ondan etkilenmeyen insanın ruh halinin bozuk ve hayvanlardan daha kaba

olduğunu söyler[116].

Eğlencede ölçüyü ayarlamanın zorluğu, İslam topraklarının genişlemesi ve yabancı kültürlerin etkisine karşı İslam kimliğinin korunma ihtiyacı gibi sebepler, bazı eğlence türlerine karşı bir kısım ulemanın sert tavırlar ortaya koymasına neden olmuştur. Bu konuda sahih olmayan bir kısım hadisler ve ilgisi olmayan bazı ayetler müzik ve eğlencenin haramlığına delil sayılmıştır. İbn Hazm, şarkının haram oluşuna delil gösterilen hiç bir rivayetin sahih olmadığını söyler. Ona göre bu konuda varid olan şeylerin tamamı zayıf veya uydurmadır[117]. İbn Kuteybe'nin rivayetine göre tabiinden Harice b. Zeyd b. Sabit'e "düğünlerde teğanni olur muydu?" diye sorulmuş o da "Olurdu ama bugünkü gibi taşkınlıklar ve bayağılıklar olmazdı" şeklinde cevap vermiştir[118]. İşte yukarıda da vurgulandığı gibi İslam fukahanın musiki ve eğlence gibi konularda karşı çıkışların çoğunun altında fethedilen topraklarda özellikle çoğunun yaşadığı zaman olan Emeviler döneminde henüz müslüman olmamış veya olmuşsa da eski geleneğini bırakamamış insanların kültürel etkisinden toplumu korumak gayretleri ve verilen rivayette sözü edilen taşkınlıklar yatar.

Sonuç olarak

İnsanı ibadet ve taatten alıkoymayan, ona ahlak dışı yollar telkin etmeyen ve rızkına zarar vermeyen her eğlence mübahtır. İnanç ve milli kültür açısından eğlencenin büyük bir önemi vardır. Özellikle eğlendirenlerin tarihin hiç bir döneminde olmadığı kadar önem kazandığı, milyonların gözdesi olduğu ve haber alma tekniğinin dünyamızı küçülttüğü günümüzde eğlence, milli kültürümüzün korunması açısından büyük bir önem arzeder. Unutmamak gerekir ki fertler yabancı eğlencelerle eğlendiği ölçüde kendi toplumuna yabancılaşmaya, onun bir ferdi olmaktan çıkmaya, oyunlarını oynadığı, benimsediği grubun veya kültürün insanı olmaya başlamış demektir. Bu bakımdan çok zengin olan kendi eğlence kültürümüzü unutmamaya ve canlı tutmaya mecburuz. İbn Kuteybe eğlencenin insanın fıtratında var olduğunu, tabiat ve huya engel olunamıyacağını söylüyor. Bu bakımdan insanlarımızı eğlenmekten tamamen vazgeçirmek yerine milli ve dinen meşru sayılanları seçmelerini tavsiye etmeliyiz.

Konuyu en uygun son söz olacağını düşündüğümüz bir iki hadisle noktalamak isteriz. Hz. Peygamber: "Allah yapılmasını günah saymadığı davranışları (ruhsatları) yapmanızdan, günah saydığı davranışları çirkin görmesi nisbetinde hoşnut olur"[119] veya "Allah azimetleri yerine getirmenizden hoşnut olduğu gibi ruhsat verdiği şeyleri de yapmanızdan hoşnut olur[120] buyurmuştur.

DİPNOTLAR

1) Kültür Sömürgeciliği (İstanbul 1988) adlı eserinin ikinci bölümü " Eylence ve Eylendirici" başlığını taşımaktadır Bk. s. 48-11
2) A.g.e., 49-50
3) İbnü'l Cevzi, a.g.e., I. 330.
4) Te'vil, s. 385 vd.
5) Metin şeklindedir.
6) Edebü'l-Müfred., II, 254 (Bab. 340, hadis no: 785)
7) Bk. İbn Manzur, Lisan, XIV, 253; en-Nihaye, II, 109, Zemahşeri, el-Faik, I, 421. Hadisin bu şekilde yorumlanması ancak bazı takdirlerle mümkün olabilmektedir.
8) Bk. Mebrure Tosun-Kadriye Yalvaç, Sümer dili ve Grameri, Ankara 1981, s. 86; Ayrıca bk. v. Soden, Akkadisches Handwörterbuch, II, 1509.
9) v. Soden, a.g.e, I, 10-11. Bu konuda daha eniş bilgi için bk. Nebi Bozkurt, "Def! Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, IV, 83-85
10) v. Soden, a.g.e., II, 1320-1376
11) Yeremya 321/4 Evliya Çelebi, defin ilk defa Süleyman (a.s.) Belkıs'ın düğünlerinde çalındığını söyler (Seyahatname, I, İstanbul 1928, 622). Bilindiği gibi Hz. Süleyman'ın Belkıs'la evlenip evlenmediği ihtilaflı bir konudur. Ayrıca defin daha eski bir tarihi olduğu kanaatindeyiz.
12) Çıkış, 32/6, 18
13) Bk. Tekvin, 29/22
14) Yeremya, 2/32
15) Yeremya, 7/34; 16/9; 25/10;33/11
16) Hassan b. Sabit bir yemeğe çağrıldığı zaman; "Urs (düğün yemeği) mi; hus (doğum veya nifastan kurtulma yemeği)mi? diye sorarmış (İbnü'l-Cevzi. A.g.e., II, 81). Bir rivayete göre bu ikisine ilaveten bir de "i'zar mı? (sünnet yemeği mi?) diye sorarmış. Bunlardan biri içinse davete icabet ettiği anlaşılıyor. Ebu Übeyd Kasım b. Sellâm bu rivayeti verdikten sonra "'urs"u düğün yemeği olarak açıklamaktadır. (Bk. Garibü'l-hadis, IV, 491).
17) Müslim, Nikah, 98, 101; İbn Mace, Nikah, 25;
18) Ahmed, II, 494
19) Bk. İbn Manzûr, Lisanü'l-Arap, IV, 605
20) İbn Manzûr, a.g.e, VI, 134-135
21) Günümüz arapçasında 'arus ve 'aris güvey için 'aruse de gelin için kullanılmaktadır.
22) Bk. İbn Manzûr, a.g.e., VI, 135
23) Buhari, Nikah, 54. Bu konuda ayrıca bk. Buhari, Deavat, 53; Büyu' 1; Müslim, Nikah, 79; Ebu Davud, Tereccül, 8; Tirmizi, Nikah, 11; Nesai, Nikah, , 74, 75, 84; İbn Mace, Nikah, 24; Darimi, Nikah, 22; Muvatta, Nikah, 47, Hac, 20; Ahmed b. Hanbel, Müsned, III, 227
24) Ayni, 'Umdeü'l-kari, XVI, 347-348
25) Buhari, Nikah, 65
26) Bk. Ayni, a.g.e., XI, 92
27) Bk. Davudoğlu, Sahih-i Müslim Tercemesi ve şerhi, İst. 1977, X, 108, 109. Müslim, Fedail, 76 ve Ebu Davud, Edeb, 13'te söz edilen kadın Ümmü Züfer'dir.
28) Müslim Nikah, 69
29) Bk. Ahmed b. Hanbel, VI, 438
30) Ebu Ya'la, Müsned. Dımeeşk-Beyrut 1984-1990, VIII, 74; Hadis no: 4600. Müslim'in rivayetinde denilmektedir (bz. Nikah, 69)
31) Bk. Müslim, Nikah, 87; Ebu Davud İmare, 21; Ahmed b. Hanbel, III., 246
32) Cahiliye döneminde on kadar değişik nikah türü vardır ki bunların bir kısmı bazı kadınların çok erkekle ilişkileri şeklindedir. Bu nikah şekilleri içinde İslam'ın meşru kabul ettiği tarzda olan da vardır.

33) Bk. Muhammed ibn-i Hibban, El-İhsan Bi Tertib-i Sahih-i İbn-i Hibban, thk. Kemal Yusuf El Hud, Beyrut 1987, VIII, 56, 57
34) Buhari, Nikah, 48
35) Kız çocukları kasdedilmiş olmalıdır.
36) İbn-i Mace Rivayeti "Ona ve def" babında (Nikah, 21) zikretmiştir. Bu rivayete göre Hz. Peygamberin vefatından sonra medinede aşura gününde eğlence yapıldığı kiz çocuklarının def çalıp şarkı söyledikleri anlaşılıyor. Rivayet ve er-Rubeyyi' hakkında ayrıca bak. İbn-i S'ad, et-Tabakatu'l-Kübra VIII, 447-448
37) Ayni, a.g.e XVI, 345
38) Buharı Nikah 63
39) İbn Hacer, el-İsabe fi temyizi's-Sahabe, Kalküta 1853, VIII, 4
40) Heysemi, a.g.e., VIII, 129
41) Heysemi, IV, s.531 hadis no: 7535. Türk düğünlerinde de gelinin evinden çıkması, ata bindirilmesi ve güvey evine inmesi sırasında söylenen kalıplaşmış ezgiler vardır. Bunlar genellikle yanık bir sesle okunur. Yukarıda verilen ezginin bazı rivayetlerinde önemsiz bazı farklılıklar görülüyor. Bk. Taberani, Mu'cem, VII, 112 Hadis no: 6194: IV. 165, Hadis no: 3289
42) Buhari, Nikah, 63
43) Heysemi, a.g.e., IV, s. 532 hadis no: 7538; A. mlf. Mecmeu'l-Bahreyn, IV, 179, Hadis No: 2291
44) Bk. İbn Kesir Camiu'l-mesanid, Beyrut 1994, XXXIV, 241. Hadis Sehl b. Ebi Hasme'nin Hz. Aişe'den teferrüd ettiği bir rivayettidir.
45) Ahmed b. Hanbel Müsned, IV, 67; V, 379
46) Buhari, Nikah, 75
47) Tirmizi, Nikah, 6; Nesai, 72; İbn Mace, Nikah, 20; Ahmed b. Hanbel, a.g.e., III, 418, "Savt" akkında Beğavi'nin görüşü onun sema' olmayıp nikahın ilanı şeklindedir (Bk. Şerhu's-Sunne, IX, 48
48) Konuyla ilgili olarak bk. Ahmed b. Hanbel, Müsned,, IV, 78
49) Ebu Hureyre sözünün devamında muhatabı olan Mücahid'e "Sen hurs, i'zar ve tevkir'e gidip gitmemede muhayyersin" demiş ve kendisine bunları açıklamıştır. Taberani, el-Mu'cemü'l-evsat, Riyad 1995, IV, 563-564, Hadis no: 3960
50) Ebu Davud et-Tayalisi, Beyrut trs., s. 284, Hadis no: 2128; Buhari, Buyu', 1; Menakıbü'l-ensar, 3; Nikah, 7, 54, 56,67, 68, Edeb, 67, Deavat, 53; Müslim, Nikah, 79, 80, 81; Ebu Davud. Nikah, 29; Bezzar, III, 217, Hadis no: 1004; Taberani, Mu'cemü'l-evsat, I, 140 Hadis no: 166; VII. 363 Hadis no: 5772; VIII, 93, Hadis no: 7184. Bir rivayete göer Ebu Hureyler evleniken on ada aynı şekilde emretmiştir (Taberani, Mu'cemü'l-evsat, I, 468, Hadis no: 85; A. mlf; Mecmeu'l-Bahreyn, III, 321)
51) Taberani, Mu'cemu'l-evsat, VI, 346, Hadis no: 5739
52) Aynı eser, III, 441 Hadis no0 2949.
53) Enes (r.a), "Rasulullah için verilen velimede ekmek ve et yoktu" diyor. "Ne vardı?" diye sorulunca, hurma ve vesik olduğunu belirtiyor (Teberani, el-mu'cemü'l-evsat, I, 140.)
54) Bk. Buhari, Nikah, 13, 60, 68; Müslim, Nikah, 84, 87, 88;
55) Bu konuda bk. Taberani, el-Mu'cemü'l-kebir, VI, 180, Hadis no: 5925 Hadisin senedinde yer alan Abdülmüheymin b. Abbas zayıf bir ravidir.
56) Bk. BUHARİ- Nikah, 71. babın başlığı.
57) Tirmizi, Nikah, 10; Ebu Davud, Et'ıme, 5; İbn Mace, Nikah, 25
58) Hadisin senedinde bulunan Ebu Malik en-Neha'i za'fında ittifak edilen biridir. (İbn Mace, Nikah, 25. (1915 nolu hadis için Zevaid'den nota bk.)). Ebu Davud (Bk. Et'ıme, 5): Darimi (Bk. Et'ıme, 28) ve Beyhaki'nin (Bk. VII, 260) rivayetlerinde meçhul vardır. Tirmizi ise hadisin sonunda şu notu düşmüştür; İbn Mes'ud sözüdür. Merfu' olrak rivayetini ancak Ziyad b. Abdullah'dan biliyoruz. O ise garip münker hadisleri çok olan biridir." (Bk. Tirmizi, Nikah, 10). Taberani'nin bir rivayeti ravilerinden 'Ata b. es-Saib ihtilatla cerh edilmiştir (el-Mu'cemü'l-kebir, IX, 197. Hadis no: 8967). Ayrıca bk. Heysemi, a.g.e., IV, 56
59) Beyhaki, VII, 260
60) Buhari, Nikah, 71; Müslim, Nikah, 96-98; Ebu Davud, Et'ıme, 1; İbn Mace, Nikah, 25; Darimi, Nikah, 23; Muvatta', Nikah, 49; Ahmed b. Hanbel, II, 20, 22, 37
61) Buhari, Nikah, 72; Müslim, Nikah, 107, 109, 110; Ebu Davud, Et'ıme, 1; İbn Mace, Nikah, 25; Darimi, Et'ıme, 28; Muvatta', Nikah, 50: Ahmed b. Hanbel, II, 241, 267, 405
62) İbn Kuteybe, 'Uyunu'l-ahbar, Beyut 1986, III, 257
63) Bk. Nesai, Nikah, 80. İbn Hacer, Sabit b. Yezid el-Ensari'nin biyografisinde el-Baverdi ve Ebu Nuaym'den naklen olayı zikreder. Rivayete göre "yanlarında cariyeler ve bazı şeyler" deniliyor ki eğlence aletleri olmalıdır (Bk. el-İsabe, I, 218). İbnü'l-Esir'in verdiği rivayette, düğünde bulunanlar Ebu Mes'ud, Karaza b. Ka'b, ve Sabit b. Yezid'dir. Amir'in sözüne karşılık. "Bize düğünde şarkı (gına) ve niyaha yapmadan cenazenin ardından ağlama ruhsatı verilmiştir" demişlerdir (İbnü'l Esir, Usdü'l-gabe, Kahire 1390-1399, IV, 400)
64) Abdürrezzak, el-Musannef,(thk. Habibürrahman el-A'zami), Beyrut 1970, XI, 5. Bir rivayette Hz. Ömer def vb. musiki aletleri (mi'zef) çalıp oynayan bir gruba uğramış, ne olduğunu sormuş, "hıtan=sünnet) denilince sesin çıkarmamıştır Bk. en-Nihaye, II, 230.
65) Bk. el-İsabe, VIII, 99
66) el-İsabe, VIII, 167; Usdü'l-gabe, VII, 226
67) Bk. Nesai, 'İdeyn, 36 şerh kısmı.
68) Kettani, Teratibü'l-İdariyye, Trc. Ahmet Özel, İst. 1991, II., 344
69) el-İsabe, VIII, 118
70) İbn Şebbe, Kitabu Tarihu'l-medineti'l-Münevvere, (thk. Habib Mahmud Ahmed), Beyrut trs. I, 272
71) Bk. İbn Abdirabbih, el-'İkdü'l-ferid, Beyrut 1983, VII. 8-9
72) Ali el-Muttaki, Kenzu'l-Ummal, Beyrut 1985, XV, 214 (40629. hadis)
73) Lokman 31/6
74) Tirmizi, Tefsir Sure 31
75) İbn Mace, Ticarat, 11.
76) Bk. el-Mu'cemü'l-evsat, VII, 430, Hadis no: 6835; IX, s. 246, Hadis no: 8536
77) İbn Hazm, el-Muhalla, Kahire trs. I., 55-60
78) Nur 24/33
79) Bk. Ebu Ubeyd Kasım b. Sellam el-Herevi, a.g.e., I, 341-343 Ayrıca bk. II, 41. Bu konuda İbnü'l-Esir ve İbnü'l-Cevzi de aynı görüşleri zikreder (en-Nihaye,II, 312; Garibü'l-hadis, I, 442).
80) Tirmizi, Nikah, 6; İbn Mace, Nikah, 20 İbn Mace'nin rivayetinde, def yerine "gırbal" kelimesi vardır ki biraz daha geniş kasnaklı def için bu kelime kullanılırdı.
81) İbn Hacer, bu ifadelerden düğünlerde def çalmanın kadınlara mahus olmadığı sonucunun çıkarılamayacağını belirtir. Bu hadislerin isnadının zayıf olduğunu ve daha kuvvetli hadislerde def çalma izninin kadınlara verildiğini ayrıca erkeklerin kadınlara benzemesini yasaklayan hadislerin bulunduğunu belirterek bu konuda kadın ve erkeğin beraber mütala edilemeyeceklerini belirtir. Bk. Fethü'l-Bari, XIX, 271
82) İbn Mace'nin rivayetine göre, Safvan b. Ümeyye şöyle demiş: Bir gün Rasulullah'la beraberdik. Amr b. Mürre yanımıza geldi ve: "Ya Rasulellah! Şüphesiz Allah beni kaderimde sapık olarak yazmıştır. Elimdeki defter başka bir yolla rızkımı temin edebileceğimi zannetmiyorum. Fuhuş içerikli olmamak şartıyla şarkı söylememe izin ver." Bunun üzerine Hz. Peygamber şöyle söylemiş: "Hayır sana izin vermiyorum. Sana böyle bir iyilikte bulunup gönlünü hoş etmeyeceğim. Yalan söyledin Ey Allah'ın düşmanı. Allah sana helalinden güzel rızık vermişti. Bu işi yaptığını önceden bilseydim yaptığına şüphesiz engel olurdum. Yanımdan defol! Git Allah'a tevbe et. Bundan sonra bu işi yaptığını duyarsam seni feci şekilde dövdürür, ibret olsun diye başını tıraş ettirir, aileni senden uzaklaştırırım. Malını Medine gençlerine ganimet gibi helal sayarım" Ravi diyor ki: Amr kalktı. Ne kadar kötü ve mahcup durumda olduğunu Allah bilir. O dönünce Hz. Peygamber şöyle söyledi: "Bunlardan kim tevbesiz ölürse Allah (ac.) kıyamet günü onu dünyada olduğu gibi muhannes, insanlardan örtünecek bir dalı bile olmayan çıplak bir şekilde haşreder. Her kalktığında yere çarpılır." (İbn Mace, Hudud, 38) Hadisin ravilerinden olan Bişr b. Nümeyr el-Basri için Yahya b. Said el-Kattan "Yalanın köşelerinden bir köşe" diyerek cerh etmiştir (Ebü'l-Ferec İbnü'l-Cevzi, Kitabü'd-duafa ve'l-metrukin, I. 1447.) Hadis uleması onun hadislerin münker bulmuşlar ve terketmişlerdir (Ukayli, Kitabu'd-Du'afa el-kebir, Beyrut 1984 I, 138-139; Buhari, ed-Duafa es-Sağir, Beyrut 1985, s. 26). Ayrıca adı geçen Amr b. Mürre hakkında ne el-İsabe'de ne de Usdü'l-gabe'de bu tür bir rivayete yer verilmiştir. Onun kadim müslümanlardan olduğu ve Hz. Peygamber'le birçok savaşlara katıldığı rivayet edilmiştir. (Bk. el-İsabe, V, 15-16; Usdü'l-gabe, IV, 269-270)
83) Abdürrezzak, a.g.e., XI, 56
84) Rivayetin bu kısmı Arapların sıcak iklim dolayısıyle yolculuklara genellikle akşam vaktinde çıkmaları nazar-ı itibara alınarak değerlendirilmelidir.

85) Beyhaki, a.g.e., V. 69
86) Abdullah, dua ve zikir gibi şeylerle meşgul olacağınız yerde şarkı söylüyorsunuz demek istemiş olmalıdır.
87) Beyhaki, a.g.e. 68
88) Beyhaki, a.g.e. 69
89) Bk. Neylü'l-evtar, VIII, 115.
90) İbn Hibban onun Sahabi olduğunu söylemiştir. el-Bağavi, sahabiliği konusunda şüphe olduğunu söylemektedir. Bk. el-İsabe, V, 50
91) İbn Mace, İkame, 163
92) Abdullah b. Ca'fer, Hz. Peygamber'in amcası Ebu Talib'in torunu, Hz. Ali'nin yeğenidir. Babası Ca'fer-i Tayyar Habeşistan'a hicret eden sahabilerdendir. Annesi Esma b. Umeys el-Has'amiyye'dir. Kendisi Habeşitan'da dünyaya gelmiştir. Yedi yaşında Hz. Peygamber'e biat etti. Babası Ca'fer Mute savaşında vefat edince Hz. Peygamber kendisine büyük bir ilgi gösterdi. Son derece cömertti ve bundan dolayı kendisi "Bahru"l-cud" ve "kutbü's-seha" olarak anılırdı. Haşimilerin Hz. Peygamber'i en son görenidir. Hicir 80'de (699-700) Medine'de vefat etmiştir. (Bk. Ethem Ruhi Fığlalı, "Abdullah b. Ca'fer b. Ebu Talib", Diyanet İslam ansiklopedisi, I, 89.
93) Hucun (veya Hacun) Mekke yakınlarında yüksekçe bir dağın veya Beytullah'a bir veya yarım mil kadar mesafede bir yerin adı. Bk. Yakut, Mu'cemü'l-büldan, Beyrut 1979, II, 225.
94) İbn Abdirabbih, a.g.e, VII, 13.
95) Bk. Şevkani, Neylü'l-evtar, Kahire 1971, VIII, 114; Teratib, II, 344
96) Şevkani, a.g.e., VIII, 114
97) İbn Kuteybe, 'Uyun, I, 443
98) Cahiz, Kıyan, (Reasilü'l-Cahiz içinde) s. 159
99) TDK. Tarama Sözlüğü (XIII. Yüzyıldan Beri Türkiye Türkçesiyle Yazılmış Kitaplardan Toplanan Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü), Ankara 1967, V, 3216
100) Rivayette geçen 'nühbe" yağmalamak demektir. "Ey Allah'ın elçisi bize yağmayı yasaklamıştınız" dediklerinde yasak olanın ordunun yaptığı yağma olduğu böyle eğlence için yapılan kapışmanın yağma olmadığını belirtmiştir. Bk. Beyhaki, VII, 288. Yalnız rivayetin senedinde meçhul vardır.
101) Bk. Üsdü'l-gabe, III, 488
102) Rivayeti Taberani, el-Mu'cemü'l-evsat'ta nakleder (I, 114-115, Hadis no: 118). Rivayetin senedinde cerh edilen ravi vardır. Ayrıca bk. Heysemi, a.g.e., IV, 290, A. mlf., Mecmeu'l-Bahreyn, IV, 177-178, Hadis no: 2289.
103) Serahsi, el-Mebsut, XXX. 128-129
104) Kuzey Afrika düğünlerinde buğday sanılır ve bundan bereket umulur.
105) İbn Manzur, a.g.e., XI, 144
106) Bk. Buhari, Vudu, 40; Menakıb, 22; Merda, 18; Deavat, 30; Müslim, Fedail, 111; Tirmizi, Menakıb, 11
107) Buhari, el-Edebü'l-müfred, II, 579, Bab; 552, Hadis no: 1165
108) Bk. Ebu Mansur Sealibi, Fıkhu'l-Luga, Beyrut trs. s. 266
109) en-Nihaye, III, 196
110) Buhari, el-Edebü'l-müfred, II, 645 (Bab; 597, Hadis no: 1246)
111) Abdürrezzak, a.g.e., XI, 5'dence
112) Bk. İbn Kuteybe, Te'vils, 389; Uyun, I, 443; Fakihi Abdülmelik b. Abdullah, Ahbar-u Mekke, Mekke, 1986, III, 22-23
113) Ahmed b. Hanbel'in Müsned'de (IV, 217): Taberani'nin el-Mu'cemü'l-kebir'de (IX, 57, Hadis no: 8381-8382) yer verdiği bir rivayete göre Osman b. Ebi'l-'As davet edildiği bir yemeğin bu türden bir yemek olduğunu öğrenince yemek yememiştir. Ayrıca bk. Heysemi, A.g.e., IV, 60. Hadisin ravilerinden olan Ebu Hamza el-Attar için Ebu Hatim sika diğerleri zayıf diyor.
114) Buhari, el-Edebü'l-müfred, II, 646
115) Bk. M. Ertuğrul Düzdağ, Şeyhülislam Ebussuud Efendi Fetvaları Işığında 16. Asır Türk Hayatı, s. 200-201
116) Erol Güngör, "Eğlencenin Sosyal ve Psikolojik Yönü", Türk Edebiyatı Ağustos 1981, Sayı: 94, s. 14-15
117) Bk. İhya, II, 284
118) İhya, II, 273
119) İbn Hazm, el-Muhalla, IX, 55-60
120) A.g.e. 290-297

SARITAŞ
MOTOR YENİLEME MAKİNALARI
İMALAT SANAYİ VE TİC. LTD. ŞTİ.
İSMAİL SARITAŞ
GENEL MÜDÜR
Tel:0332 239 02 40 (pbx) Fax:0332 2390243-2350598
2. Organize san. Lalehan cad. No:5 42050-KONYA/TÜRKİYE
e-mail:saritasmak@ihlas.net.tr I www.saritas.com

MUAMMEROĞLU
İnşaat Elk.Rek.Tic.San.ltd.şti.
Hilsan Cam Sanayi
Fotoğraf Malzemeleri
Fotoğraf Çerçeveleri İmalat ve paz.
Hasan TÜRK
Sultan veled cad. No:19/A KONYA
Tel/Fax:0332 3503927
Cep:05425631351
Ev:3528884

KIYAM GİYİM SANAYİ

TAKIM ELBİSE
PALTO
PARDESÜ
KABAN
CEKET
PANTOLON
İMALAT TAAHHÜT
TOPTAN ve PERAKENDE SATIŞ

MUSTAFA ÖZDEMİR

Merkez:Mevlana Çarşısı, kat:1 No:116 Konya
Tel:(0 332) 350 79 79 Faks:(0 332) 350 46 07
Şube:Kapı Cami civarı Fıçıcılar No: 35 Konya
Tel:(0 332) 352 41 75

ZÜLFİKAR
TURİZM
Seyahat Acentası Ltd. Şti.

UMRE VE HAC ORGANİZASYONU

Dursun Ali Çömlekçi-Fatih Mehmet Çelik

Tel:(0332)3536933 Fax:3536934
Adres:Melikehatun Çarşısı (kadınlar Paz.) Kat:2 No:232
KONYA

Aile İçi İlişkilerde Rasulullah Örneği

Ali Öge

Toplum içinde yaşayan insanlar, birbirleriyle iyi ilişkiler kurmak, dostça geçinmek, kardeşçe yaşamak durumundadırlar. Bu ilişkilerin düzenli ve canlı tutulması toplumda arzulanan dostluk, kardeşlik sevgi ve barışı sağlar. dinimiz de bizden birbirimizle iyi münasebetler içerisinde olmamızı, af yolunu tutmamızı, iyilikte yardımlaşıp kötülüğe engel olmamızı tavsiye etmiş, nezaket kuralları içerisinde karşılıklı haklara saygı göstererek yaşamda ilişkilerimizi ayarlamamızı istemiştir.(1) Müslüman insanlarla iyi geçinen, kendisiyle de iyi münasebetler kurulabilen insandır. Ancak insanların akıl, kabiliyet, görgü ve kültür seviyeleri, aldıkları eğitim birbirlerinden çok farklıdır. Bunları göz önünde bulundurarak beşeri ilişkilerimizi geliştirir toplum hayatımızı iyi bir dengeye oturtursak, özlemini duyduğumuz sevgi kardeşlik ve barış kendiliğinden gelecektir.

İslam Dini, aileyi yaratılışın başlangıcıyla birlikte ortaya çıkan, bir erkekle bir kadından, yaratılmalarıyla başlayıp oluşan insanlığın en eski kurumu olarak göstermiş, "bütün insanlığın bu kurum sayesinde çoğalarak birbirlerini daha kolay tanıdığını"(2) bildirmiştir. İslâm ahlakçıları insanlığın üreme youluyla yaşayabileceği gerçeğinden hareketle evlenme yoluyla insan soyunun devamına katkıda bulunmayı fertlerin ahlaki bir sorumlulukları olduğunu belirtmişlerdir. Gerçekte evlenmenin temel amacı cinsel hazza ulaşma değildir; asıl amaç çocuk yetiştirme olup insanın tabiatında yaratılan karşı cinse eğilim bir hikmet olarak buna araç olmuştur. Ancak çocuk dünyaya getirmekle ailenin işlevi yerine getirilmiş sayılmaz, bilakis çocukların her türlü bedensel, zihinsel, ve ahlak bakımından sağlıklı ve dengeli biçimde yetiştirmelerinde birinci derecede rol almak suretiyle aile insanlığın en üst seviyeye gelmesinde en önemli katkıyı sağlamaktadır.

Aile en küçük toplum birimine verilen isimdir. Toplum bireylerden, bireylerin bir takım ilişkiler ve hukuki bağlıklar kurularak oluşturdukları ailelerden, ailelerin birleşmesiyle de toplumun oluşturduğu bir gerçektir. Toplumun esasını teşkil eden en küçük birim olan aile ne kadar sağlıklı olursa meydana gelen cemiyette o kadar sağlıklı olur. Böyle bir toplumda yaşaşan bireylerin, ailenin oluşturduğu milletlerde o derece kuvvetli olur.

Toplum ve milletlerin huzurlu olmaları anne- baba ve çocuk üçlüsünden oluşan "evlilik akdiyle" hukuki bir zemine oturan alilenin huzurlu olmasına bağlıdır. Birbirine yabancı insanları bir araya getirerek onları nikah akdiyle dini ve hukuki olarak birbirlerine bağlayan ve herbirine farklı yükümlülükler vererek topluma adapte eden aileler fertlerin toplumların ve milletlerin ahlakını, karakterini huzurlu ya da mutsuz olmasını sağlayacak olan ilk buluşma ve terbiye/sosyalleşme yeridir.(3)

Bu birlikteliğin devamı sağlıklı şekilde yürümesi ve kendinden beklenilen faydaları verebilmesi aileyi meydana getiren fertlerin karşılıklı sevgi ve saygı içerisinde kendilerine düşen mükellefiyetlerini samimiyetle yerine getirmelerine bağlıdır.

Aile içindeki karı-koca ilişkilerini meveddet (=sevgi) ve anlayış temel ilkeleri üzerine kuran İslam Dini yüce kitabında bu gerçeği şöyle dile getirir: "İçinizden kendileri ile huzura kavuşacağınız eşler yaratıp aranızda sevgi ve şefkat var etmesi de O'nun (Allah'ın) varlığının delillerindendir. Doğrusu bunda iyi düşünen bir millet için ibretler vardır."(4)

Ancak ailelerin yaşantılarının her zaman refah bolluk ve mutluluk içinde geçmesi garanti edilemez. Dünya hayatı bütün zorluk, külfet ve meşakkatleriyle bazen aileler üzerinde menfi etkiler yapar.

Bu açıdan bakıldığında bazı Kur'an ayetlerinde "çocuklar ve malların fitne" olarak nitelendirildiği görülür. Ancak temelde esas olarak almamız gereken gerçek "karı ile kocanın yaratılmasında birbirleriyle suküna/huzura kavuşmaları"(5) ve "malların ve çocukların dünya hayatının zineti olmasıdır."(6) Aile bireylerinin karşılıklı hak ve görevleri sağlam temeller üzerine oturtulduğu zaman bazı rahatsızlıklar halledilebilir. "Ey İnsanlar! Eşlerinizden ve çocuklarınızdan size düşman olanlarda vardır. Onlardan sakınınız ama bağışlayarak kusurlarını başlarına kakmaz da örterseniz biliniz ki Allah çok bağışlayan çok esirgeyendir."(7)

Aile için asıl tehlikeli olan durum sürekli huzursuzluğa yol açacak olan problemler ve bunların çözüme kavuşturulmamasıdır. Fertlerden bazılarının sürekli problem olması alileyi derinden etkiler, sinirlerin gerilmesine ve aile otoritesinin sarsılmasına kadar gidebilir. Bu hiç istenilmeyen sosyal çözülmelerin meydana gelmesine sebep olur.

İnsanlar için her konuda örneklik teşkil eden Peygamberimizin hayatını, aileleri ile olan ilişkilerini ve bu ilişkilerinde gözettikleri temel ilkeleri bu araştırmada ana hatlarıyla ortaya koymaya çalışacağız.

Konumları itibariyle toplumların önderleri olan peygamberlerin insan olmaları Kur'an'ın değişik yerlerinde bilirtilir.(8) Kur'an-ı Kerim de çok geniş olarak anlatılan peygamberlerin yaşantıları da insanlar için örneklik teşkil eder. Zira onlar da yerler içerler, evlenirler, çoluk çocuk sahibi olurlar. (9) Tüm bunları yaparken teblig ve tebyin/açıklama görevlerini ifa derler. Bir de bunların uygulamalarını yaşamda pratik olarak gösterirler. Kısaca görevlerini:

1- Allah'ın ayetlerini insanlara okumak,

2- İnsanları kötülükten arındırıp temizlemek,

3- İnsanlara kitap ve hikmeti öğretmek,

4- İnsanlara bilmediklerini öğretmek, şeklinde belirtebiliriz.(10)

Peygamberimiz alemlere rahmet olarak gönderilmiş ve bütün ahlaki güzellikleri üzerinde toplamıştı. Bu sebeple Allah'ın rahmetini ve ahiret nimetlerini arzulayanlar ve Allah'ı çokca zikr edenler için kendisinde güzel bir örneğin var olduğu(11) bildirilen Hz. Peygamber bu hususta olduğu gibi toplumun temelini teşkil eden alie hayatı içinde en güzel model ve eşsiz bir örnektir.

ÖRNEK AİLE REİSİ

Genel bir başlık olarak aldığımız bu konu hakkında şu iki hususu zikretmek suretiyle yetineceğiz.

Nafile namaz kılmak için dahi Hz. Aişe (r.a.)'den izin isteme inceliğini gösteren Hz. Peygamber ailenin haklarını nafile namaz kılmaya ve oruç tutmaya değişmemiş ve ailenin iznini öne çıkarmıştır.

Enes b. Malik "Aile fertlerine karşı Hz. Muhammed (sav) den daha şevkatlisini görmedim."(12) demiştir.

"Ailede erkek bir yöneticidir. ve yönetimindekilerden sorumludur. Kadın da kocasının evinde bir yöneticidir ve elinin altındakilerden sorumludur."(13)

İDEAL BİR EŞ-ÖRNEK KOCA

Peygamberimiz hanımlara güzel davranılmasını emreder ve "Sizin en hayırlınız kadınlara karşı en hayırlı olanınızdır."(14) buyururlardı.

Hz. Peygamber yaşlı bir hanımın, birden fazla kadının, yabancı bir beldeden ve başka bir dinden hanımının kocası olması onu bu hususdaki örnekliğinin ne kadar geniş olduğu gösterir.

Tüm bu evliliklerinde ve diğer vesilelerle hanımlara karşı gayet nazik ve güzel davranılması gerektiğini vurgulamış ve ümmetine de böyle olmaları gerektiğini bildirmiştir. (15) Çeşitli vesilelerle onların sırça gibi hassas olduklarını ve güzel davranılmasının gerektiğini vurgulamıştır. Peygamberimizin Enceşe isminde güzel sesli siyahi bir kölesi vardır. Develeri güderken nağmeler söyleyince develer hızlanır ve hevdeçteki hanımlar rahatsız olurlardı. Efendimiz Enceşe'ye:

Ey Enceşe! Develeri yavaşlat zira sırçaları kıracaksın buyurmuşlardı.(16)

Hz. Hatice validemizle 25 sene evli kalmışlar mutlu ve huzurlu bir evlilikten sonra Efenimiz onu ölümünden sonra hep iyilikle anmış "O kadınların en hayırlısıdır" demişlerdir. Hz. Aişe validemiz bir defasında dayanamayıp "O tarihe karışmış yaşlı bir kadın değil midir? Allah sana onun yerine daha hayırlısını verdi." demişti. Hz. Aişe validemiz bununla kendisini kastediyordu. Hz. Peygamber (s.a.v.) bu sözden dolayı kızmış ve hz. Aişe'ye hitaben: "Hayır, Allah'a yemin ederim ki bana ondan daha hayırlısını vermemiştir. İnsanlar bana inanmadıkları zaman o bana inandı, insanlar beni yalanladıkları zaman o beni tasdik etti, insanlar beni yardımsız bıraktıkları zaman o bana yardım etti, Allah hanımlarının içerisinden çocuklarımı bana ondan nasip etti" (17) buyurmuştur.

Hz. Hatice'nin arkadaşlarına da hediyeler vererek onu ardından hayırla yad etmiştir. (18)

Peygamberimiz evlilik hayatları boyunca hanımlarından gelebilen kıskançlık, çekememezlik, (19) gibi can sıkıcı davranışlara sabırla güzellikle mukabele etmiş, ne dayağa ne de kırıcı sözlere yer vermiştir. Hanımlarına çok içten muamele etmiş onları sevinçlerine ortak edip mutluluklarını artırmış, elemlerini paylaşarak azaltmıştır. Mehirlerini evlenirken vermişler, onlarla ayrı ayrı, toplu olarak sohbette bulunmuşlardır. Hanımlarıyla onları ilgilendiren meselelerde istişare etmişler aile fertlerinin her birine ilgi göstermiş kıymet vermiş onlara itibar bahşedip, akraba, eş dost ve arkadaşlarına da iltifat ve alaka göstermişlerdir. Ev işlerinde de Efendimiz hanımlarına yardımcı olmuşlardır.(20)

Kısaca Peygamberimiz ideal bir eş, mükemmel bir koca olarak:

1- Hanımlara karşı daima nazik ve kibar olmuşlar.

2- Yaptıkları hataları başlarına kalkıp asla kindar bir davranış sergilememişler.

3- Onları arkalarından hayırla yad etmişler.

4- Kendilerine yaptıkları iltifat ve itibar veren davranışları eşlerinin anne, baba ve yakın akrabalarına da göstermişler.

5- Hanımlara karşı saldırgan olmayıp, keyfi sertlik gibi kaba davranışlarda bulunmamışlar.

6- Hanımlarına sohbet, dinlenmek, eğlenmek (21) ve ülfet için vakit ayırmışlardır.

7- Mehirlerini vermişler.

8- Yiyecek, giyecek ve mesken ihtiyaçlarını karşılamışlar, onların temel ihtiyaçlarını görmüşlerdir.

9- Çeşitli sıkıntılarını, elemlerini hanımlarına anlatır onlarla sakinleşir sevinçlerini beraber yaşarlardı.(22)

10- Temel dini esasları öğretmişler.

11- Fiziki ve ruhi ihtiyaçlarının hepisini gidermişler.

12- Birden fazla hanımla evli bulunduklarında her hamına karşı eşit davranmışlar. (23)

13- Önüne konulan yemeği seçmez, bu hususta aksilik yapmazlardı.

14- Onların başında bir koruyucu olup onları Allah'ın birer emaneti kabul etmişlerdir.

Kısaca bu şekilde özetleyebileceğimiz örnek eş olma durumu bize çok şeyler söylemekte, toplumumuzda meydana gelen bir çok ailenin yıkılmasına da sebep olan anlaşmazlıkları çözmede yardımcı olmaktadır.

ÇOCUKLARINA KARŞI ŞEFKATLİ BİR BABA

Yüce Rabbimiz Tahrim Suresinde "Yakıtı insanlar ve taşlar olan cehennem ateşinden kendinizi ve ehlinizi koruyun..." buyurmuş ve biz de Rasulullah Efendimizi ailesine karşı olan tüm davranışlarında ve müminlere yaptıkları tüm tavsiylerde dikkat ettikleri hususun bu ayette ki mesajı vermek olduğunu görüyoruz.

Efendimiz gerçekten çok şefkatli bir baba idi. Çocklara karşı samimi ve içten sevgisi vardır. Çocuklarla olan ilişkisi onları rahat ve huzurlu kılacak her türlü çabayı içeriyordu, ancak bu onu hayatın asıl gayesinden uzaklaştırmıyordu. Onların dünyanın süsü olduklarını hem davranışlarında hem de sözlerinde yanında bulunanlara hissettiriyordu. Çocuklarının başını okşaması, onlara selam vermesi, şakalaşması, onların psikolojilerine, ruhi gelişimlerine ve çocuksu tavırlarına göre davranması, onların gönüllerini hoş tutmaya çalışması bunun en güzel örneğidir.

O çocuklar konusunda getirmiş olduğu ilkelerle de topluma bir denge getirmiştir. Arap toplumunda kız çocuklarının bir utanç vesilesi sayılıp, erkek çocuklarla övünme esası vardı.(24) Kız çocuğu dünyaya getiren anne hor görülür, itilip, dövülür, erkek çocuğu olan anne itibar ve ilifatlara mazhar olurdu. Kızların çocukken öldürülmeleri, ya da evde bir utanç vesilesi olarak bırakılmaları söz konusuydu.(25)

Ancak Cenab-ı Peygamber getirdiği ilkeler ve mesajlarda, teblğ ettiği dinin prensiplerinde, ortaya koyduğu uygulamalarda çocuklar arasında hiçbir farkın olmadığını, onların Allah'ın emaneti olduklarının ve yaratılışlarında, cinsiyetlerinde anne ve babanın rolünün bulunmadığını tüm bunların yaratıcısı olan Allah'a ait olduğunu belirtmiştir.(26)

Çocukları öpmek, sevmek, koklamak, onlarla haşir-neşir olmak Efendimizin çocuklarla ilişkileride göze çarpan özellikleridir. (27) Bir Arabinin çocuklarını öpüp koklamadığını duyunca "Allah senin kalbinde rahmeti söküp almışsa ben ne yapabilirim ki..."(28) buyurmuştur. Yine Hz. Hasan'ı bir dizine Üsame b. Zeyd'i öbür dizine oturtur sonra onları sinesine basarak "Allah'ım bunlara rahmet ve saadet buyur, çünkü ben onların saadet ve hayrını diliyorum." diye dua ederdi. (29)

Peygamberimizin örnek davranışlarına bakarak bir babanın çocuklarına karşı ilişkilerinde takınması gereken tavırları kısaca şu maddelerle belirleyebiliriz:

1- Eş seçiminde titiz davranmak suretiyle iyi bir anneye sahip olmalarını sağlamak.

2- Ana rahmine düşmeleri anından itibaren rızıklarının helal olmasına dikkat etmek.

3- Doğduktan sonra onlara güzel bir isim vermek,

4- Onlar için daima hayır dua edip, güzelliklere ulaşmaları için temennilerde bulunmak.

5- Allah'a verdiği nimet için çocuklarına karşılık fakirlere sadaka vermek, eşe dosta ziyafet düzenlemek suretiyle şükretmek.

6- Çocukların Allah'ın nimeti ve emaneti olarak kabul edip dünyanın zinetleri haline getirmek.

7- Kız çocuklarıyla erkek çocukları arasında fark gözetmemek.

8- Çocuklarına karşı sevgisini izhar edip onlarla şakalaşıp, oyunlar oynayıp gönüllerini almak.

9- Çocuğun talim ve terbiyesini güzel yapmak.

10- Okuma-yazmayı, atıcılığı, yüzmeyi, biniciliği, yani çağının gerektirdiği şekilde yetişmelerine yardımcı olacak eğitimi vermek.

11- Namaz kılmaya ve oruç tutmaya alıştırmak.(30)

12- Zamanı gelince onları evlendirmek. (31)

İnsanlığın ilk ve en hayırlı okulu ailedir. Her iyiliğin prensiplerini insan ilk önce aile ocağında öğrenir. Bu bakımdan aile değerini takdir edebilenler için çok feyizli ve bereketli bir hayat okuludur. (32)

Peygamber Efendimizin bu okulda nasıl davranışlar sergilediği, hanımlarıyla nasıl ilişkiler içerisinde bulunduğunu, çocuklarına karşı eğitim ve öğretimde gözettiği temel noktaları kısaca belirtmeye çalıştık.

Şu unutulmamalıdır ki:

Devamlı eleştirilen bir çocuk, ayıplama ve kınamayı, kin ortamında büyüyen bir çocuk, kavgacılığı, alay edilerek yetiştirilmiş bir çocuk, toplum içerisinde sıkılıp utanmayı, devamlı utandırılmışsa, kenidini suçlamayı kabullenir.

Hoşgörüyle büyüyen çocuk, sabrı,

Desteklenip yönlendirilmişse, kendine güvenmeyi ve başarıyı

Hakkına saygı duyulmuşsa, adaleti ve hakkaniyeti

Güven ortamında yetiştirilmişse, inancı

Kabul ve onay görmüşse sevmeyi

Aile içinde dostluk ve arkadaşlık görmüşse,

mutluluğu

Övülmüş ve beğenilmişse, taktir etmeyi öğrenir. Sağlıklı nesiller, huzurlu bir aile ortamının eseri olacaktır. Geleceğimize vereceğimiz en güzel hediye onları güzel ahlak ve terbiye ile süslememiz olacaktır.

DİPNOTLAR

1– 5/Maide /2.
2– 49/Hucurat/13.
3– ÖGE Ali, Sosyalleşme Açısından Aile, Mehir Üç Aylık İlmi ve Akademik Bülten, Kış 1997, sayı 1, s. 61-62.
4– 30/Rum/21.
5– 4/Nisa/1.
6– 18/Kehf/46.
7– 64/Teğabün/14.
8– 16/Kehf/110.
9– 14/İbrahim/11, 16/Kehf/110-22 Hac/75.
10– 2/Bakara/129,62/Cuma/2.
11– 33/Ahzap/21.
12– Müslim, Fedail 63, A. Hambel, Müsned 3/112.
13– Buhari, Ahkam 1, İmare 20.
14– A. Hambel, Müsned 2/472.
15– "Sizin en hayırlınız ailesine karşı en ahyırlı olanınızdır. Ben de aileme karşı sizin en hayırlı olanınızım." İbn Mace, Nikah 50.
16– Buhari, Edep 11. Müslim Fedail 70-73.
17– es-SABUNİ M. Ali, Şubuhat ve Ebatıli Teaddudi Zevcati'r-Rasul sy 36-37 Mekke 1980; Pusmaz Durak Örnek Aile Reisi Olarak Hz. Muhammed, Diyanet Aylık Dergi, Mayıs 1998, sayı 89, s. 50.
18– Müslim Fedail 75.
19– 66. sure olan Tahrim Suresinin ilk ayetlerinin tefsirlerine bkz.
20– Afzalur Rahman, Siret Ans. 2/208-209 İnkılap yay. İst. 1996.
21– Ebu Davud, Cihat 60.
22– Buhari, Bed'ül-Vahy 3, muslim, İman 252.
23– ...şayet aralarında adaletsizliten korkarsanızı bir tane almalısınız veya sahip olduğunuzla yetinmelisiniz. (4/Nisa /3)
24– 16/Nahl/57-58.
25– 81/Tekvir/8-9.
26– 42/Şura/49.
27– CANAN İbrahim, Peygamberin Sünnetinde Terbiye s. 147.
28– Tecrid-i Sarih, 12/1971.
29– Tecrid-i Sarih, 12/1974.
30– "7 yaşlarına geldikleri zaman namaza teşvik edin. 10 yaşlarına geldiklerinde kılmıyorlarsa kılmalarını sağlayın/dövün, ve yataklarını ayırın." Tecrid-i Sarih, 6/289, 18*Taha/132.
31– Bkz.31/Lokman/12-19.
32– DOĞAN Lütfi, Toplumun Temelini Sarsan Belli Başlı Problemler, sy 81 Ank. 1988.

Rasulullah'ın Dilinden Kadının Aile İçindeki Konumu

Huriye Martı

İnsanlık tarihi boyunca kimi kavimlerce baş tacı edilen, melike (kraliçe)) seçilen, komutanlık yapan kadın, kimi milletlerce de şeytanın çocuğu, lanetli varlık, ölüm ve doğal afetlerden çok daha tehlikeli bir düşman ilan edilmiş ve dışlanmıştı. Son ve mükemmel din gelmeden hemen önce, Arap toplumunda da kadının durumu bu sonunculardan çok farklı değildi. Ömer b. el-Hattab (ra) bile diyordu ki: "Allah'a yemin olsun ki, cahiliyye döneminde biz kadınlara hiçbir hak tanımazdık (onları adamdan saymazdık). Allah Teala kadınlarla ilgili olarak ne indirecekse indirene ve onlara ne kadar hak verecekse verene kadar!.. Sözgelimi, bir gün bir işi nasıl yapacağını düşünürken karım bana; 'şöyle yapsan' dedi. Ben de ona; 'sen kim, bu işe karışmak kim! Benim yapmak istediğim işte senin ne gibi bir katkın ve sorumluluğun olabilir ki' diye karşılık verdim. Bunun üzerine; 'Hayret doğrusu Hattab'ın oğlu! Sen kendine karşılık verilmesinden hoşlanmıyorsun ama kızın, Rasulullah'a (sav) öylesine karşılık veriyor ki, O'nun bütün gününü kızgın geçirmesine sebep oluyor' dedi[1].

Her alanda yozlaşma, haniflik çizgisinden uzaklaşma ve adaleti terketme ne kadar yaygınsa, kadın konusunda da durum o kadar içler acısı ve ürkütücüydü. Bu sebeple yüce Rasul (sav) gerçekleştirdiği en önemli köklü değişikliklerin arasına kadının erkekle aynı insani değere kavuşturulmasını ve saygı görmesini de almıştı. Öyle ki, kendisine nazil olan Kur'an-ı Hakim'i kavmine ilk anlatmaya başladığı Safa Tepesi'ndeki Darü'l-Erkam'da yapılan gizli toplantılara bile hanımları kabul etmişti[2]. Saklı davet döneminden itibaren dinin hızla yayılmasına cariyeler dahil bütün müslüman kadınlar -Mekke'deki teblig faaliyetleri öğrenilince sürgün edilen ve işkence gören Ğuzeyye misali- hem maddi hem de manevi gayretlerini ortaya koyarak, canla başla çalışmışlardı. Zira cahiliyye döneminde özledikleri izzet ve şerefe kavuşmuş, bu yolda amellerinin boşa gitmeyeceği müjdesini bizzat defalarca peygamberlerinden işitmişlerdi.

İlk müslüman, Kureyş kadınlarının hanımefendisi Hz. Hatice iken, ilk şehit ise sabır dolu bir kadın olan Hz. Sümeyye idi. Müşriklerin Hz. Peygamber'i (s.a.v) öldürme planlarını O'na gelip söyleyen Kukayka iken, hicret yolunda mağaraya yiyecek ve haber taşıyan ise Hz. Esma idi. Kadınlar, Habeşistan'a ve Medine'ye hicrette, Akabe'de bey'atta, Mescid-i Nebevi'de ibadette eşlerinin yanında yer alıyorlardı. Cihad meydanlarında eteklerini toplayıp koşuşturarak yaralılara su ve ilaç taşırken[3], bir yandan da -Ümmü Umare misali kılıç ve ok kullanarak saflarda savaşıyor, gövdelerini Rasul-i Ekrem'e siper ediyorlardı[4].

Rasulullah (s.a.v), kadınların ticari meselelerinden, eşleriyle aile hayatlarındaki sıkıntılarına kadar[5] her türlü müşkillerini hallediyor, onlara özel zaman dilimleri ayırıp İslam'ı öğretiyordu[6]. Hastalanan bazı sahabe hanımlarını ziyaret ederek teselli ediyor[7], aile yakını olan kadınların evlerinde istirahat ederek onlara hayır duada bulunuyor[8]. kendisine yemek hazırlayıp getiren, hediye eden kadınları asla geri çevirmeyerek taltif ediyordu[9]. Savaşlarda kadın ve çocukların öldürülmelerini kesinlikle yasaklayarak[10], esir kadınları çocuklarından ayırmıyordu. Onları İslam'a girmeleri için bile zorlamayarak iyi muamele ile alıkoyuyor ya da çeşitli bahanelerle salıveriyordu[11]. Hz. Muhammed (sav), kendi eşleri arasındaki adalete de son derece dikkat ediyor, risk taşıdığından dolayı sefere çıkarken yanında götüreceği hanımını kura ile belirlemesinden [12], gece nöbetlerini sıraya koyuşuna kadar her hareketiyle ashabına örnek oluyordu[13].

Okuma yazmadan çok, soru-cevap metoduyla ilmin ve dinin öğrenildiği bu dönemde, başta Hz. Aişe ve Hz. Ümmü Seleme olmak üzere, Peygamberimizin eşleri, O'nun hayatında da vefatıdan sonra da kadınıyla erkeğiyle tüm inananlara danışmanlık yapmışlardı. Özellikle Efendimizin aile içi yaşantısını anlatarak insanlığa örnek sunmuş, sünnetin nakledilmesinde en mühim köprü olmuşlardı.

Nihayet, asr-ı saadette kadınların kavuştuğu huzur ve güven ortamını Abdullah b. Ömer (ra) şöyle anlatıyordu: "Nebi (sav) zamanında, hakkımızda vahy iner korkusuyla kadınlarımıza kötü söz söylemekten ve el kaldırmaktan çekinirdik. Ancak, Rasulullah (sav) vefat ettikten sonra onları azarlamaya ve el kaldırmaya başladık."[14].

İşte bu tekamülün mimarı olan Hz. Muhammed'in, kadının aile içindeki değerini vurguladığı hadislerini inceleyeceğimiz bu makalede, öncelikle kız çocuğunun konumuna yer vermek istiyoruz.

a-KIZ ÇOCUĞU VE GENÇ KIZ OLARAK KADIN

Arap toplumunun cahiliyye gelenekleri içinde ,belki

de en vahşisi olarak tanımlanan kız evlatları diri diri toprağa gömme işi, bazen çocuk konuşacak kadar büyüyünce bazen de doğduğu anda yapılıyordu. Maalesef bu cinayetler günümüzde bile hala kürtaj adı altında yürütülmektedir. o günün gerekçeleriyle bugün öne sürülen mazeretler arasında ise hiçbir fark yoktur. Kız çocuğunun güçsüz olmasından dolayı çalışarak aile bütçesine katkı sağlamayacağını, ileride erkek kadar kendisini koruyamadığından dolayı namusuna söz getirip ailesine yüz karası olabileceğini, düşmana karşı eli silah tutmadığı için savaşmadığını, esir düşerse bir de problem yaratacağını düşünerek evladına kıyanlar, hala aynı geri kafa yapısını taşımaktadır.

Oysa Kur'an-ı Kerim'de bu kimseler şiddetle uyarılmış[15] ve gün gelip hesabı sorulunca ne yaptıklarının farkına varmadan önce bu işten vazgeçmeleri emredilmiştir[16]. Rasul-i Ekrem (sav)de kız evladın gömülmesinin kesinlikle haram olduğunu belirtmiş[17] ve kız çocuğun değersizliği hakkında zihinlerde yer alan bu kötü kanaati silmek için gayret göstermiştir. İki ya da üç kızı olupda onların dertleriyle ilgilenen, onları yedirip, içirip, giydiren[18] ve güzelce terbiye ederek evlendiren kimseye cenneti va'd ederken[19] Hz. Aişe'den nakledilen bir hadisinde de şöyle buyurmuştur:

"Şu kız çocuklarının herhangi bir sıkıntısıyla imtihana çekilen kimse için, kız evlatları cehennem ateşine karşı siper olurlar."[20].

Hadis-i şerif, kız çocuğu için fedakarlıkta bulunmanın zorluğuna karşı mükafatının da ne denli büyük olduğunu en güzel şekilde anlatmaktadır. Çocuklar arasında adaletli davranmayı ve birini diğerine tercih etmemeyi önemle vurgulayan[21] Peygamber efendimiz, belki de zorlu hayat şartları karşısında daha kolay yıprandığı ve oğlan çocuğuna nazaran gönlü daha narin olduğu için kız evladın özellikle ihmal edilmemesini tavsiye etmiştir. Hatta kızını evlendirdikten sonra bile babanın bu sorumluluğu bitmemektedir. Süraka b. Malik'ten nakledildiğine göre Rasulullah (sav) şöyle buyurmuşlardır:

"Size sadakanın en faziletlisini söyleyeyim mi? Sana geri dönüp gelen ve senden başka ihtiyaçlarını karşılayacak kimsesi olmayan kızın (için harcadığın en faziletli sadakadır.)" [22].

Ayrıca Hz. Peygamber, erkeğin kız kardeşlerine iyilikte bulunmasını da özellikle tavsiye etmiş ve sahipsiz kardeşlerini yetiştirerek evlendiren kimsenin de aynen kız evladını terbiye eden gibi cenneti hakedeceğini belirtmiştir[23]. Hatta, babası Uhud harbinde şehid olunca yedi veya dokuz kız kardeşinin bakımını üstlenen ve sırf bu yüzden bekar bir genç kız yerine dul bir hanımla evlenen Cabir b. Abdillah'ı "İsabet etmişsin, hayırlı mübarek olsun" diyerek onaylamıştır [24].

Her yaşta olduğu gib küçüklüğünde de kadına hakettiği değerin verilmesini isteyen Rasul-i Ekrem'in, şimdi de evlilik konusundaki emirlerine yer verelim.

b- EVLİLİKTE KADIN

Aile küçük bir devlettir, devlet ise büyük bir ailedir. Bu önemli kurumun temel taşlarını Hz. Adem ve Hz. Havva'dan beri, kadın ve erkek oluşturmaktadır. Peygamber Efendimiz'in sahih bir hadislerinde de belirttiği gibi "Kadınlar erkeklerin şakikidirler."[25]. Yani bir bütünün eşit iki yarısı gibi benzeri ve bütünleyicisidirler. Ancak bir arada huzurla bir aile yuvası teşkil edebilir ve saadeti yakalayabilirler. Nitekim Ebu Necih'ten, Rasulullah'ın (sav) şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir.

"Karısı olmayan erkek fakirdir, fakirdir, fakirdir; isterse dünya kadar malı olsun. Kocası olmayan kadın da fakirdir, fakirdir, fakirdir; isterse dünya kadar malı olsun."[26].

İşte bu yuvanın teşkiline karar vermede ve devamını sağlamada, erkek ve kadına farklı , fakat eşit ağırlıklı görevler düşmektedir. Her zaman olduğu gibi, nikah kadar önemli bir kararı vermede de kadının asla zorlanamayacağını belirten Peygamberimiz, İslam'ın kadının düşüncesine gösterdiği saygıyı şöyle dile getirmiştir:

İbn Ömer'den rivayet edildiğine göre; teyzesinin kızı, Osman b. Maz'un'la evlenmişti. İbn. Ömer diyor ki: Kızının annesi Hz. Nebi'ye (sav) giderek, "Allah var, kızım bu işten hiç memnun değil." dedi. Rasulullah (sav), Osman'a, kızdan ayrılmasını emretti, O da ayrıldı. Daha sonra Rasulullah (sav) buyurdular ki:

"Kadınları, görüşlerini almadan evlendirmeyin." Şayet susarlarsa bu onların izni demektir." Sonradan o hanımla Muğire b. Şu'be evlendi[27].

Bu hadis-i şerifle aynı manayı taşıyan daha bir çok sağlam rivayet bulunmaktadır [28]. Rasul-i Ekrem kendi kızlarından birisini evlendireceğinde de kapısının önünde durarak "Falanca filan hanımla evlenmek istiyor." diye seslenir, eğer cevap gelmezse kızının razı olduğunu anlayarak nikah kıyardı[29].

Yine sahih bir rivayette, Peygamber Efendimizin dünür olduğu Ümmü Hani binti Ebi Talib, yetimlerinin Hz. Peygamberi rahatsız etmelerinden korktuğu için teklife olumsuz cevap verince Peygamberimiz (sav) O'nun bu hassasiyetini şöyle takdir etmişti:

"Deveye binen kadınların en iyileri, Kureyş'in saliha hanımlarıdır. Onlar, çocuklarına karşı küçüklüklerinde çok şefkatli ve eşlerini hukukuna da çok riyayetkardırlar."[30].

İmranoğullarından olan hanımların ve Hz. Meryem'in asla deveye binmediklerini belirten Efendimiz, Kureyşli kadınları onun için bu özellikleriyle zikretmişti[31]. Ayrıca hadisin manasındaki asıl noktanın , kesinlikle belli bir ırkı övmek olmadığını da söylemeliyiz. Evlatlarına karşı gayet şefkatli ve merhametli olup, hem onların üzülmesine, hem de başkalarını rahatsız etmelerine razı olmayan annelerin hepsi, bu övgüye dahildir.

Hadisteki güzelliğin, vurûd sebebiyle bir bütünlüğe kavuştuğunu görmekteyiz. İslam'ın Peygamberi "kendisiyle evlenmeyi çok istediği halde küçük yaştaki

çocuklarından dolayı O'nu reddettiğini" söyleyen bir hanımı hoş görmekte ve asla zorlamamaktadır. Diğer yandan kadınların da evlenirken karşı tarafı zorlamamalarını ve anlayışlı davranmalarını tavsiye etmektedir. Hz. Aişe'den, Peygamberimiz'in (sav) şöyle buyurduğu nakledilmiştir.

"En bereketli kadın, mehri en masrafsız olandır."[32].

Ayrıca nikah esnasında kadının hakları korunmuş, iffetine ve izzetine binaen az da olsa mutlaka ona bir mehir tayin edilmesi emredilmiş, cahiliyye döneminin sakat nikah çeşitleri kaldırılmıştır. Mesela Rasulullah (sav) tarafından, hulle yapan ve yaptıran lanetlenmiş[33] mut'a nikahı sonradan kesinlikle haram kılınmış[34] kadına belki de hayatında kazanabileceği en helal mal olan mehir hakkını tanımayan şiğar nikahının İslam'da yeri olmadığı belirtilmiştir[35]. Ayrıca ileride hanımın zor durumda kalmasını önlemek amacıyla Hz. Peygamber, nihakın ilan edilmesini ısrarla emretmiştir[36].

Ancak bu şekilde sünnete riayet edilerek yapılan bir nikah, ömür boyu aile içindeki köklü huzursuzlukların olmasını engelleyecektir. Şimdi de kadını kocasının yanındaki konumunu anlatan hadis-i şeriflere değinmek istiyoruz.

c- EŞ OLARAK KADIN

Kadının ruhi yapısının ve davranışlarının erkekle karşılaştıramayacak kadar değişik ve kendine özgü oluşunu, onun hamuruna bağlayan Allah'ın Rasulü (sav) ,Ebu Hüreyre'den rivayet edilen bir hadislerinde buyuruyorlar ki;

"Kadınlara iyilikle tavsiyede bulunun. Zira kadın eğe kemiğiden yaratılmıştır. Eğe kemiğinde en eğri yer ise en üst noktasıdır. Şayet onu düzeltmeye kalkışırsan kırarsın, ama kendi haline bırakırsan eğri olarak kalır gider. Sonuçta kadınlara hayırla tavsiyede bulunun."[37].

Bu ifadeler kadına karşı gayet dikkatli davranılması gerektiğini bir kez daha gözler önüne sermektedir. Kadının yaratılış maddesi olarak gösterilen eğe kemiğinin nazikliği ve kırılganlığı ile kadının hassasiyeti ve inceliğini birbirine benzeten Efendimiz (sav), erkekleri, hanımlarından takatlerini aşan şeyleri beklemeleri hususunda işte böyle uyarmaktadır.

Zorlanan kadının sonunda gönlü kırılmakta, yuvası dağılmakta ve, eşine iyi davranması aynı hadis-i şerifte iki defa ısrarla tavsiye edilen erkek, hanımını o haliyle kabullenip geçinmediği için pişman olmaktadır. Kadının en incinmeye müsait anının, olumlu ya da olumsuz duygularının en yoğun olduğu zamana rastladığının özellikle belirlenmesi de gayet dikkat çekicidir.

Diğer taraftan, ailenin huzuru ve devamlılığı için hanımın da, eşine karşı dikkat etmesi gereken huuslar sıralanmış, saliha bir kadının nasıl olması gerektiği anlatılmıştır. Böylece karşılıklı hoşgörü ve dayanışma sağlanarak iki cihan saadetinin kazanılması hedeflenmiştir. Saliha kadının, tüm dünya nimetlerinden daha kıymetli olduğunun vurgulanması elbette tesadüfi değildir. Abdullah İbn Amr, Rasulullah'ın (S.A.V.) şunu dediğini aktarmıştır.

"Dünya bir metadır. Dünyanın en değerli varlığı ise saliha kadındır"[38].

Rasul-i Ekrem'in, güzel ahlak sahibi, iffetli ve dinine bağlı kadınları iyi hanım olarak nitelemesi, kadınları teşvik amacı taşıdığı kadar, erkeklere de tavsiye niteliğindedir. Nitekim O'nun (sav), "Altın ve gümüşü biriktirip biriktirip de Allah yolunda harcamayanları elim bir azapla müjdele!"[39] ayet-i kerimesini açıklarken, "Bir kimsenin sahip olabileceği en değerli hazinenin saliha bir kadın olduğunu" belirtmesi de [40] hayırlı kadınlar için en büyük övgü ve eşleri için en büyük müjdedir.

Bu fani dünyanın en kıymetli varlıkları, başka bir sahih hadis-i şerifte ise şöyle sıralanmaktadır: Sa'd b. Ebi Vakkas'tan nakledildiği şekliyle Rasulullah (sav) buyurdular ki:

"Üç şey Ademoğlunun mutluluğundan, üç şey de Ademoğlunun bahtsızlığındandır. Mutluluğundan olanlar saliha hanım, iyi ev ve iyi binektir. Bahtsızlığından olanlar ise kötü kadın, kötü ev ve kötü binektir"[41].

Ayrıca, iyi bir hanım sadece dünya hayatına mutluluk veren geçici bir nimet değil, erkeğe dinini hakkıyla yaşama noktasında da yardımcı, manevi bir destektir. Enes b. Malik'ten Rasulullah'ın (sav.) şöyle dediği nekledilmiştir.

"Allah, bir kimseye saliha bir hanım vermişse, dininin yarısında ona yardım etmiş demektir. Artık diğer yarıyla ilgili olarak da, Allah'a karşı kendisine çeki düzen verin"[42].

İşte böyle bir hanımın eşine karşı tavrını, Ebu Hureyre'den nakledildiğine göre Rasulullah (sav) şöyle anlatmaktadır:

Peygamberimiz'e (sav) "Hangi kadın en iyi kadındır?" diye soruldu. Şöyle buyurdular:

"Yüzüne bakıldığında mutluluk veren, kocası birşey yapmasını istediğinde yerine getiren ve canında ve malında kocasıyla iyi geçinen kadın en iyi kadındır"[43].

Mü'mine bir hanımdan beklenen, kocasına huzur vermesi, hayırlı işlerinde ona yardımcı olması ve kocasının yokluğunda malına ve iffetine mukayyet olmasıdır. Zira Rasul-i Ekrem'in sahih bir hadislerinde belirttikleri gibi, "Herkes çobandır ve herkes sorumluluğu altındakilerden mesuldür. Kadın da kocasının evinde işleri düzene koyup kontrol altında tutmakla görevlidir ve emrindekilerden mesuldür"[44].

Kadının eşine ihsanda bulunması ve geçim ehli olması o kadar önemlidir ki, Hz. Peygamber (sav), kocasına karşı tavrının onu ya cennete ya da cehenneme yaklaştıracağını söylemektedir. Husayn b. Mihsan'ın bildirdiğine göre, Husayn'ın halası Peygamberimiz'e (sav) bir iş için geldi, işi bitince Peygamberimiz (sav) ona sordular:

- Kocan var mı?

- Evet.

- Aranız nasıl?

- Elimden geldiğince yanından ayrılmamaya (hizmetini görmeye) çalışıyorum.

- Ona karşı nasıl davranacağına dikkat etmelisin. Çünkü o senin hem cennetin hem de ateşindir![45].

"Kocası kendisinden razı olarak ölen hanımın cennete gireceği" şeklindeki hadis-i şerifi de göz önüne alırsak[46], gerçekten kadının üzerinde eşinin hakkının büyüklüğünü idrat edebiliriz. Aslında hiç de zor olmayan güler yüz ve tatlı dil, uyum ve sadakat, cennet kadar büyük bir müjdeyi beraberinde getirebilmektedir.

Elbette ki Rasul-i Ekrem'in (sav) veda hutbesinde ısrarla vurguladığı ve tek tek sıraladığı gibi, hanımların üzerinde kocalarının hakkı olduğu kadar, erkeklerin üzerinde de hanımlarının hakkı vardır[47]. Erkekler, Allah'ın emaneti olarak aldıkları ve Allah'ın adı kadar büyük bir sözle namuslarını helal edindikleri kadınlar konusunda, emanetin sahibinden, yani Cenab-ı Hak'tan korumak zorundadırlar[48].

Hz. Peygamberimiz, eşlerinin her türlü ihtiyacıyla ilgilenmeleri gerekirken, hanımları dahil tüm dünya nimetlerinden elini çekip, kendilerini geceli gündüzlü ibadete adayan Osman b. Maz'un, Abdullah b. Ömer ve Ebu'd-Derda gibi sahabileri şiddetle uyarmış ve bunun kendi sünnetiyle hiçbir alakası olmadığını belirtmiştir[49].

Ayrıca, Tirmizi'nin hasen-sahih olarak değerlendirdiği bir hadislerinde, "Hayırlılarınız, ancak kadınlarına karşı hayırlı davrananlarınızdır"[50] buyuran Rasul-i Ekrem (sav) kadınlara sabırla ve hoşgörüyle yaklaşılmasını tavsiye etmiştir. Namus duygusuna aykırı davranışları dışında, onlara eziyet edilmesini ve şiddet kullanılmasını ise kesinlikle yasaklamıştır. Nitekim İyas b. Abdillah b. Ebi Zubab şöyle anlatmaktadır:

Peygamberimiz (sav) '"Allah'ın hanım kullarına vurmayın." buyurmuşlardı. Bir süre sonra Ömer, Rasulullah'a (sav) geldi ve "Ey Allah'ın elçisi, kadınlar kocalarına karşı başkaldırmaya ve isyankar davranmaya başladılar" dedi. Bunun üzerine Rasulullah (sav) dövülmelerine izin verdi ve kadınlar dayağa maruz kaldılar. Bu sefer de Hz. Peygamber'in evi kadınların akınına uğradı. Sabah olunca Peygamber Efendimiz (sav) buyurdular ki;

"Bu gece Muhammed'in evine yetmiş kadın geldi. Hepsi kocalarından şikayetçiydiler. Bu adamların sizin hayırlılarınız olduğunu zannetmeyin."[51].

Ayrıca diğer bir hadisinde de Rasul-i Ekrem, erkekleri şöyle uyarmaktadır:

"Bir kimseyi hanımcağızına, neredeyse onu öldürecek gibi aşırı öfkelenmesinden dolayı boyun damarları kızaracak kadar gazablı görmekten asla hoşlanmam"[52]

Zaten cahiliyye döneminde kolları yorulana kadar karılarını dövmeye alışık olan, daha sonra ise Rasul-i Ekrem hayattayken haklarında vahy iner korkusuyla sopalarını bir süre için kaldıran Arap erkeklerinin[53], fırsat bulur bulmaz aynı gecede hanımlarını dövmeleri gerçekten çok şaşırtıcıdır. Zor durumda kalan sayısız kadının hemen gelerek, kocalarını devlet başkanına şikayet edebilmeleri ise, bir o kadar dikkat çekicidir. Fakat hadis-i şerifte en önemli nokta, serkeşlik yapmadığı ve haketmediği halde karısını dövenlerin asla kamil mü'min olmayacaklarıdır. Zira bu yaptıkları, ömrü boyunca ne bir kadına, ne bir hizmetçiye, ne de başka bir şeye asla bir fiske bile vurmayan, şiddeti sadece Allah yolunda cihad ederken kullanan Rasul-i Ekrem'in ahlakıyla bağdaşmamaktadır[54].

Ayrıca burada Kur'an-ı Kerim'in, saygısızca eşine başkaldıran ve aile huzurunu zedeleyecek şekilde ahlaksızlık yapan kadınlara önce öğüt verilmesi, sonra onların yalnız bırakılarak cezalandırılması, bu da çözüm getirmezse dövülmesi' şeklindeki hükmüne de yer vermek istiyoruz[55]. Ayetin ana temasının, erkeğe sıradan meselelerde karısını dövme hakkı vermek değil, karısının rahatsız edici davranışlarına karşı meşru bir müdafaa ve te'dib hakkı tanımak olduğunu belirtelim.

Şimdi de aile hayatının ana temasını teşkil eden annelere hadis-i şeriflerde verilen değeri inceleyelim.

D. ANNE OLARAK KADIN

Kadının hayatındaki en kutsal dilim olan annelik, onun şefkat ve merhametiyle birleşince, ortaya sayısız ibret manzaraları çıkmaktadır. Evlatları için her türlü sıkıntıya göğüs geren ve kendi menfaatlerini bir kenara iten anneler, Cenab-ı Peygamber'in (sav) hadislerinde şöyle müjdelenmektedir: Hz. Aişe anlatıyor;

"Yanıma muhtaç bir kadın geldi. Kucağında iki kız çocuğu vardı. Ben de kadıncağıza üç tane hurma verdim. Kızlarının ikisine birer tane verdi. Kalan bir hurmayı da yemek için ağzına götürdü. Tam bu sırada çocuklar annelerinden yemek istediler. Kadın da yemeye niyetlendiği hurmayı bölüp ikisine paylaştırdı. Onun bu hali beni çok şaşırttı. Yaptıklarını Rasulullah'a (sav) anlattım. Dedi ki;

"Sırf bu tavrı sebebiyle Allah, o kadını mutlaka cennete sokar. Veya yine sırf bu yüzden onu cehennemden azad eder". [56].

Dul kalarak hayatın sıkıntılarını tek başına omuzlamak ve evlatlarını yetiştirmek zorunda olan anneler ise şöyle övülmektedir:

Avf b. Malik el-Eşcai'den aktarıldığına göre Rasulullah (sav) şöyle buyurmuştur:

"Ben ve yanakları çalışmaktan kemre bağlayıp kararmış kadın kıyamet günü aynen şöyleyiz." (Hadisin ravisi Yezid, işaret parmağı ve orta parmağıyla gösterdi.) "Kocasından dul kalıp da, yetimleri büyüyünceye veya ölünceye kadar kendisini onlara adayarak evlenmeyen, mevki sahibi güzel kadın"[57].

Hadis-i şeriflerde, annenin bunca fedakarlığına

karşılık evladın onu el üstünde tutması, iyilik ve ihsanda kusur etmemesi ısrarla vurgulanır. Anne hakkı öylesine büyüktür ki, evladın cennet ehlinden olabilmesi ancak annesinin rızasını kazanmasıyla mümkündür.

Cahime es-Selemi, Peygamberimiz (sav) gelerek şöyle dedi:

- Ya Rasulallah, savaşmak istiyorum; size danışmaya geldim.

- Annen var mı?

- Evet,

- Ona sarıl. Çünkü cennet onun ayaklarının altındadır.(58)

Anneye ihsanda bulunmanın ve ona hizmet etmenin, Allah uğrunda cihad etmekten daha önce emredildiği, bu hadis-i şerifi destekler mahiyetteki diğer hadislerde (59), nafile ibadetlerden(60), hatta evlat sevgisinden bile önce sayılmış(61), vefatlarından sonra onların dostlarını ziyaret etmenin iyiliklerin en büyüğü olduğu Peygamber Efendimiz (sav) tarafından dile getirilmiştir(62). Anne-babanın vasiyetini yerine getirmek ve arkalarından onlar için istiğfarda bulunmak(63), onlar adına sadaka vermek(64) ve bu sayede amel defterlerinin kapanmamasını sağlamak da özellikle tavsiye edilmiştir(65).

Anne-babaya asi davranıp, haklı oldukları halde onlara baş kaldırmak ise, büyük günahların en büyüğü ve haramlar arasında sayılmış(66), böyle kötü hareket edenlerin cennete giremeyecekleri belirtilmiştir(67).

Peygamber Efendimiz (sav), hamilelik, doğum ve diğer sıkıntılara katlanmasından dolayı olsa gerek, anne hakkının babaya nazaran üç kat daha fazla olduğunu söylemiştir(68). Öyle ki, sahih bir hadis-i şerifte, 'kocasının kendisini boşadığını, şimdi de evladından ayırmak istediğini, oysa oğlu için aylarca karnının bir kap, kucağının bir barınak ve göğsünün su pınarı olduğunu söyleyen dertli anneyi Hz. Peygamber (sav), "Evlenmediğin müddetçe sen, evladına bakma hakkına daha fazla sahipsin" buyurarak teselli etmiş ve annenin önceliğini vurgulamıştır(69). Aynı zamanda anneyi çocuğundan kesinlikle ayırmayan Rasul-i Ekrem, "Anneyle evladının arasını ayıranın, Allah da kıyamet günü sevdikleriyle arasını ayırır" buyurmuş ve esir kadınlarla çocuklarının aynı kişiye verilmesini emretmiştir(70).

Ele aldığımız hadislerde açıkça görüldüğü üzere Hz. Muhammed'in örnek hayatında, hangi konumda olursa olsun kadının saygın bir yeri vardır. Sonradan bozularak, yanlış göreneklerin gölgesine çekilmeye çalışılan İslam adabının asıl öçülerinde, yani sözlü ve uygulamalı sünnette kadın, hor görülüp incitilen değil, hakkını alan, ezilen değil, eşiyle görev dengesini kurarak saadeti yakalayan bir insandır. İslam'ın dilinde kadın onurludur ve müslümanların aile yaşantılarının da bu esas damgasını vurmalıdır. Zira İslam'ın yüce Peygamberi (sav) Enes'ten nakledilen bir hadisinde şöyle buyurmuktadır:

"Bana dünya nimetlerinden kadınlar ve güzel koku sevdirildi. Namaz ise gözümün nuru kılındı."(71).

İbn Arabi'nin (638/1240) de söylediği gibi, Peygamber Efendimiz'in (sav) kadınlar hakkında 'sevdim' değil 'sevdirildim' buyurması, saliha kadının Cenab-ı Hak ile erkek arasında bir duvar olmadığını, aksine mü'mini rabbine yaklaştıran bir destek olduğunu belirtmektedir. Zira Allah hiç peygamberine, onu kendisinden uzaklaştıracak bir şeyi sevdirir mi?(72)

DİPNOTLAR

1) Müslim, Talâk, 31. ayrıca bkz. Müslim, "Talak", 34; Buhari, "Libas", 31
2) Bkz. İbn Hişam, es-Siratü'n-Nebeviyye, I/271, Beyrut-1992
3) Buhari," Cihad", 65-66-67; Müslim, "Cihad", 142
4) Kadınların Uhud Harbi'nde vuruşmaya katılmaları için bkz. İbn Hişam, a.g.e III/66
5) Buhari, "Talak", 7, 37
6) Buhari, "İlim", 35
7) Müslim," Birr", 53
8) Buhari," Cihad", 3, 38
9) Buhari," Cenaiz", 29, Hibe, 7, Et'ime, 8; Müslim," Sayd", 46
10) Müslim,"Cihad", 137; Muvatta, "Cihad",9
11) Geniş bilgi için bkz. Savaş, Rıza, Hz. Muhammed (s.av.) Devrinde Kadın ist. 1991
12) Buhari, "Cihad", 64; Müslim, "Nikah", 38; İbn Mace, "Nikah" 47; Darimi, "Cihad", 30
13) Ebu Davud, "Nikah", 38; Nesai," Işratü'n-Nisa", 2; İbn Mace," Nikah", 47; Darimi," Nikah" 25; Müsned, VI 144
14) Buhari, Nikah, 80
15) Bkz. En'am (6)/151; İsra (17)/31
16) Bkz. Nahl (16)/58-59, Tekvir (81)/8-9
17) Buhari, İstikrah, 19, Edeb, 6, Rikak, 22, İ'tisam, 3; Müslim, Akdiye, 11,14
18) İbn Mace, Edeb, 3
19) Müslim, Birr, 149; Tirmizi, Birr,13; Ebu Davud, Edeb, 122; Müned, II, 335, III, 42, IV, 154
20) Buhari, Zekat, 10, Edeb, 18; Müslim, Birr, 147; Tirmizi, Bir, 13
21) Buhari, Hibe, 12,13; Müslim, Hibat, 13; Ebu Davud, Buyu, 83; Müsned, IV, 275
22) Tüm ravileri sika olan bu hadis-i şerif mürseldir. İbn Mace, Edeb, 3; Müsned, IV, 175
23) Tirmizi, Birr, 1; Ebu Davud, Edeb, 122; Müsned, III, 42
24) Buhari, Meğazi, 18, Nikah, 10; Müslim, Rada, 54-56; Tirmizi, Nikah, 14; Ebu Davud, Nikah, 3; Müsned, III, 294, 308
25) Ebu Davud, Taharet, 94; Tirmizi, Taharet, 82; Darimi, Vudu, 76; Müsned, VI, 256, 377

26) Tüm ravileri güvenilir olan bu rivayet mürseldir. Taberani, el-Mu'cemü'l-Evsat, 305, h. no: 6585, Riyad-1995; Heysemi, Mecmau'z-Zevaid, IV/464, h. no: 7311, Beyrut-1994
27) Hakim ve Zehebi'nin ortak değerlendirmelerine göre hadis sahihtir. Hakim, Müstedrek, II/181, h. no:2703, Beyrut-1990
28) Bkz. buhari, Nikah, 41; Müslim, Nikah, 64-68; Ebu Davud, Nikah, 25; Tirmizi, Nikah, 18; Nesai, Nikah, 31,34; İbn Mace, Nikah, 11; Muvatta, Nikah, 4
29) Heysemi, a.g.e., IV/510, h.no: 7462; İbn Hacer, el-Metalibü'l-Aliye, -II/10, h.no: 1519, Beyrut, 1993
30) Buhari, Nikah, 12, Enbiya, 46, Nafakat, ; Müslim, Fedailü's-Sahabe, 200-201; Müsned, I, 319, II, 269, 275, 319, 393, IV, 101
31) Buhari, Enbiya, 46
32) Hakim, a.g.e., II/194, h. no: 2732
33) Hulle, üç talakla kocasından boşanmış bir kadının, tekrar eski kocasına varabilmesi için, yabancı bir erkeğe bir günlüğüne nikahlanmasıdır. Bkz. Tirmizi, Nikah, 27; Ebu Davud, Nikah, 15; Nesai, Talak, 13, Zinet, 25; İbn Mace, Nikah, 33; Darimi, Nikah, 53; Müsned, I, 448, III, 322
34) Mut'a nikahı, bir miktar mal karşılığı, muayyen bir zamana bağlı olarak kıyılan nikahtır ve Hayber'in fethi günü yasaklanmıştır. Bkz. Buhari, Nikah, 31; Müslim, Nikah, 25-30; Tirmizi, Nikah, 28; Nesai, Nikah, 71; İbn Mace, Nikah, 44
35) Şiğar, bir kimsenin kızını, kızkardeşini veya akrabasından bir kadını, başkasının aynı vasıftaki kadınıyla mehir vermeksizin değiş tokuş etmesidir. Bkz. Buhari, Nikah. 28 Müslim, Nikah, 57-59; İbn Mace, Nikah, 16; Nesai Nikah, 60: Müsned, II, 35,91, III, 312,339
36) Bkz. Tirmizi, Nikah, 6; İbn Mace, Nikah, 20; Nesai, Nikah, 72; Müsned, IV, 5
37) Buhari, Enbiya, 1; ayrıca bkz. Buhari, Nikah, 80; Müslim, Rada, 61-62; Darimi, Nikah, 35; İbn Mace, Taharet, 77; Müsned, II, 497, V, 8.
38) Müslim, Rada, 64; bkz. İbn Mace, Nikah, 5; Nesai, Nikah, 15; Müsned, II, 166
39) Tevbe (9)/34
40) Ebu Davud, Zekat, 32
41) Müsned, I, 168, Heysemi, a.g.e. VI/500, h. no: 7432
42) Hadis, Hakim ve Zehebi'nin ortak kanaatine göre sahihtir. Bkz. Hakim, a.g.e. II/175, h.no: 2681.
43) Müstedrek, II/175, h. no: 2682, ayrıca bkz. Ebu Davud, Zekat, 32; İbn Mace, Nikah, 5; Mecmau'z-Zevaid, Iv/502, h. no: 7439.
44) Buhari, Cumua, 11, İstikraz, 20, Vesaya, 9, Nikah, 81, 90, Ahkam, 1; Müslim, İmaret, 20; Müsned, II, 111.
45) Hadis sahihtir. Müsned, IV, 341, VI, 419; Heysemi, a.g.e., IV/563, h. no: 7637; Hakim, a.g.e., II/206, h. no: 2769
46) Tirmizi, Rada, 10; İbn Mace, Nikah, 4. Tirmizi bu hadisi hasen-garib olarak değerlendirirken, İbnu'l-Cevzi hadisin senet zincirinde yer alan Müsavir el-Hımyeri'nin ve kendisinden nakilde bulunduğu annesinin meçhul raviler olduklarını söyleyerek ona katılmamaktadır. (Bkz. İbu'l-Cevzi, el-İlelü'l-Mütena iye. II/630, h. no: 1039, Beyrut-1983) Zehebi de Müsavirin tanınmadığını ve hadisin münker olduğunu belirtmektedir. (Mizan, IV/95, Beyrut-1963)
47) Bkz. Tirmizi, Rada, 11; İbn Mace, Nikah, 3.
48) Bkz. Ebu Davud, Menasik, 56; İbn Mace, Menasik, 84; Darimi, Menasik, 34; Müsned, V, 73.
49) Buhari, Nikah, 1; Müslim, Nikah, 5; Ebu Davud, Tatavvu, 27; Nesai, Sıyam, 76; Müsned, II, 158, III, 241.
50) Tirmizi, Rada, 11; İbn Mace, Nikah, 50; Müsnde, II, 250, 472.
51) İbn Mace, Nikah, 51; Ebu Davud, Nikah, 43; Darimi, Nikah, 34.
52) İbn Hacer, el-Metalibü'l-Aliye, II/52, h. no: 1624.
53) Buhari, Nikah, 80
54) Mülim, Fedail, 79; İbn Mace, Nikah, 51; Darimi, Nikah, 34; Müsned, VI, 229, 232.
55) Nisa (4) /34
56) Müslim, Birr, 148; Müsnde, VI, 92
57) Ebu Davud, Edeb, 130; Müsned, VI, 29. Buhari, senedinde yer alan nehhas b. Kahm'ın gevşek ve dikkatsiz bir ravi olmasından dolayı, bu hadisi 'Senedi zayıftır' şeklinde değerlendirir. (el-Edebü'lMüfred), s. 60, h. no: 141, Lübnan-1996) Ancak amellerin faziletleri ile alakalı olmasından dolayı bizim için bu rivayet kaynak değeri taşımaktadır.
58) Hakim, a.g.e., II/114, h. no: 2502, İbn Mace, Cihad,12
59) Müslim, Birr, 5-6; Müsterdek, IV/168, h. no: 7250
60) Buhari, Enbiya, 48; Müslim, Birr, 7; Müsned, II, 385
61) Buhari, İcare, 12; Müslim, Deavat, 100
62) Müslim, Birr, 11-13
63) Ebu Davud, Edeb, 12; İbn Mace, Edeb, 2; Tirmizi, Birr, 5; Müsned, III, 498
64) Buhari, Vasaya, 19; Müslim, Vasiyyet, 12; Ebu Davud, Vasaya, 15
65) Müslim, Vasiyyet, 14; Ebu Davud, Vasaya, 14; Nesai, Vasaya, 8
66) Buhari, Edeb, 6, Eyman, 16; Müslim, İman, 143, Akdiye, 12; Nesai, Tahrim, 3
67) Nesai, Zekat, 69; Darimi, Eşribe, 5; Müsned, II, 69
68) Buhari, Edeb, 4; Müslim, Birr, 1,2; İbn Mace, Vasaya, 4; Müsned, II, 327
69) Ebu Davud, Talak, 35; Müsned, II, 182; Hakim, a.g.e., II/225, h. no: 2830
70) Tirmizi, Buyu, 52, Siyer, 17; ibn Mace, Ticarat, 46; Darimi, Siyer, 39; Müsned, V, 413.
71) Nesai, İşratü'n-Nisa,1; Müsned, III, 128, 199, 285
72) Bkz. Uludağ, Süleyman, Sufi Gözüyle Kadın, s. 71, İst-1995

Anne-babaya İtaat ve Hürmet

Halil Atalay

Ebu Ümame (r.a) anlatıyor:

Bir adam:

- Ya Rasulallah! Ana-babanın evladı üzerindeki hakkı nedir? diye sordu.

Resul-i Ekrem (s.a.v.):

- Onlar (yani annen ve baban) senin ya cennetin, ya cehennemindir. (Onlara iyilik yaparsan cennete, kötülük yaparsan cehenneme gidersin)" buyurdu[1].

Ana ve babamız, dünyaya gelişimize sebep oldukları için varoluşumuzu onlara borçluyuz. Hiçbir şeylerini esirgemeden, gereken ihtiyacımızı karşılayarak bizi büyüttüler, yetiştirdiler, bizi hayata hazırladılar. Bu yüzden de bütün varlığımızı onlara borçluyuz. Onlar bizim velinimetimizdir.

Kendi kendimize biraz düşünelim, kendimizi hatırlayabildiğimiz en küçük yaşımıza götürelim, anamız ve babamız bizim için nelere katlanmadılar?

Babamız bizi büyütmek için soğuk-sıcak, zor-kolay demeden çalıştı, çırpındı. Zorluklara ve zahmetlere katlandı. Hiç bir karşılık beklemeden her şeyini bize feda etti. Bunları nasıl unutabiliriz...

Hele anamız, bizi dokuz ay karnında, yürüme çağına gelinceye kadar da kucağında taşıdı. Geceleri uykusunu feda ederek bizi acıkınca göğsüne yasladı, emzirdi, hastalınınca bağrına bastı, gözyaşı döktü. Büyütünceye kadar nice zahmetlere katlandı. Karşılıksız sayısız fedakarlıklar yaptı. Büyüdükçe derdimiz de bizimle beraber büyüdü. Bunları nasıl unutabiliriz? Bu ve benzeri nedenlerden dolayı Allah'a ve Rasulü'ne itaatten sonra, ana-babaya itaat ve hizmet gelmektedir.

Herşeye layık olduğu değeri veren dinimiz, anna ve babaya karşı gösterilmesi lazım gelen hürmet ve muhabbeti de en güzel şekilde ortaya koymuştur. Esasen bütün prensipleri insanlar arasındaki sevgi, saygı ve hürmet bağlarını kuvvetlendirme, dayanışma ve yardımlaşmayı temin etmek gayesini taşıyan dinimiz anne ve babaya hürmet, itaat ve muhabbet hususuna son derece ehemmiyet vermektedir. İşte izaha çalıştığımız hadis, en açık şekilde bunu ortaya koymakta ve bu hakikatı göstermektedir: "Onlar (annen ve baban) senin ya cennetin, ya cehennemindir." Yani: Baba ve anaya itaat etmenin dinen meşru sayıldığı hususlarda eğer sen onlara itaat edersen onlar senin cennete girmene vesile olurlar. Eğer anne ve babaya itaat edilmesi gereken yerde evlat itaatsizlik ederse anne ve baba onun cehennem ateşine girmesine sebep olurlar. Onlar senin cennete de, cehenneme de gitmene sebep olabilirler. Eğer onlara karşı iyi davranır, gereken vazifeni yaparsan cennete girmene vesile olurlar; aksini yaparsan cehenneme gitmene sebep teşkil ederler.

Cemiyetin temelini teşkil eden ailedir. Ailenin çekirdeği ise anne ve babadır. Aile fertlerinin velinimeti anne ve babadır. Hiçbir kimse kendisine anne ve babasından daha yakın, daha şefkatli birini bulamaz. Karşılıksız sevgi, rekabetiz sevinç, ancak anne ve babanın evladına karşı duyduğu sevgidedir.

İnsanların gösterdikleri fedakarlıklar nisbetinde kahraman kabul ederiz. Halbuki bir evlat için anne ve babadan daha büyük bir fedakar düşünülemez. Anne, kanından kan, canından can katarak beslediği yavrusunu dünyaya getirdikten sonra da kendi haline bırakamaz. Onu büyütünceye kadar birçok meşakkat ve sıkıntılara katlanır, geceleri uykusuz, icabında aç kalır, ama yavrularının ızdırabına tahammül edemez. Bunun içindir ki, annelere "şefkat kahramanları" denmiştir.

"ÖF" BİLE DEME

"Dünyada en yüksek hakikat, peder ve validelerin evlatlarına karşı şefkatleridir. Ve en ali (yüce-yüksek) hukuk dahi, onların o şefkatlerine mukabil hürmet haklarıdır. Çünkü onlar, hayatlarını kemal-i izzetle evlatlarının hayatı için feda edip sarfediyorlar."[2].

Şefkat, hizmet ve muhabbete en ziyade layık ve müstehak olan akrabalar ve akrabaların içinde dahi en hakiki dost, en sadıkmuhib olan peder ve validedir[3]. Öyle ise her çocuk, o muhterem sadık, fedakar dostlara halisane hürmet ve samimane hizmet ve rızalarını talep ve kalplerini hoşnut etmekle mükelleftir[4].

Bu husuta Cenab-ı Hakk'ın bizlere olan emri, onlara "Öf" bile demekten kaçınmak şeklindedir:

"Rabbin, sadece kendisine kulluk etmenizi, ana-babanıza da iyi davranmanızı kesin bir şekilde emretti. Onlardan biri veya her ikisi senin yanında yaşlanırsa, kendilerine öf bile deme; onları azarlama. İkisine de güzel söz söyle. Onları esirgeyerek üzerine tevazu kanadını ger ve "Rabbim, küçüklüğümde onlar beni, nasıl yetiştirmişlerse sende onlara merhamet et!" diye dua et." 'İsra, 17(23-24)

Evlatları için bir ömür harcayan anne ve babanın, bin bir meşakkatle yetiştirdikleri çocuklarından bekleyebilecekleri en tabii vazife, itaattir. Nitekim İslamiyet, Allah'a itaat ve ibadetten hemen sonra anne ve babaya itaati emretmiştir. Eğer anne ve babanın isteklerinde Allah'ın emirlerine bir aykırılık yoksa, evlada düşen, hemen onlara itaat etmektir:

"Biz insana, anne ve babasına iyi davranmasını tavsiye etmişizdir. Çünkü annesi onu nice sıkıntılarla taşımıştır. Sütten ayrılması da iki yıl içinde olur. (İşte bunun için) önce Bana, sonra da anne ve babana şükret diye tavsiyede bulunmuşuzdur. Dönüş ancak Banadır." (Lokman, 31/14)

"De ki: Geliniz Rabbiniz'in size neleri haram kıldığını okuyayım: O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın, ana-babaya iyilik edin..." (En'am, 6/151)

Anne ve babanın emirlerine itaatsizlik, Hz. Peygamber tarafından, "şirkten sonra büyük günahların en büyüğü " olarak nitelendirilmiştir[5].

"Allah'ın rızasını kazanmak, ana babanın rızasını kazanmakla olur. Allah'ın gazaba gelmesi ise ana babanın öfkelenmesine bağlıdır. (Onları kızdırmak, Allah'ı gazaplandırır.)"[6]

Hadis-i şerif anne ile babayı razı etmenin evlat üzerine farz; gücendirmenin ise haram olduğuna delildir. Zira Allah'ın rızası onların rızasına; gazabı da onların gazabına bağlanmıştır."[7]

Kişi, anne ve babasına merhamet, şefkat ve muhabbet nazarıyla bakmalıdır. Hizmetlerini kendi eliyle yapmalı, bu işi başkasına bırakmamalı. Çünkü kişinin anne ve babasına, hocasına, misafirine ve sultanına hizmet etmesi ayıp değildir. Babasından daha fazla fıkıh da bilse ona imamlık yapmamalı, önlerinde yürümemeli. Ancak yol açmak veya yoldaki engeli kaldırmak için önde yürüyebilir. Bir mecliste önlerine geçmemeli, söz söylemek, yemek ve su gibi konularda oanlardan öne geçmemelidir.

Rivayet edildiğine göre, bir şahıs Hz. Ömer'e (r.a). gelip: "Benim anam-babam o kadar yaşlandılar ki, küçükken onların bana hizmet ettikleri gibi ben de onlara hizmet ediyorum. Onlara karşı haklarını ödemiş sayılır mıyım?" diye sordu. Hz. Ömer (r.a.): "Hayır ödemiş sayılmazsın, zira sen küçükken, onlar sana yaptıkları bu hizmeti, büyüyesin, sağlam ve sıhhatli olasın diye yaptılar. Sen onlara bu hizmeti yaparken yakında ölebilirler düşüncesiyle yapıyorsun" dedi[8].

Bir kişi Resul-i Ekrem'e gelerek, malını aldığından dolayı babasını şikayet etti. Onu çağırdığında, sopasına dayanarak yürüyebilen bir ihtiyar olduğunu gördü ve oğlunun kendisinden şikayetçi olduğunu söyledi. Adam: "Ya Rasulallah! Ben güçlü iken o çok zayıftı, ben zengin iken o, hiçbir şeyi olmayan bir yoksul idi. Ben ondan hiçbir şeyimi esirgemedim. Şimdi ise ben zayıfım, o güçlü; ben fakirim, o zengin. Bana karşı cimrilik yapıyor, malını vermiyor," dedi. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz ağladı ve: "Bu sözü işitince, bu duruma ağlamayacak canlı cansız hiçbir şey yoktur" buyurarak şikayetçi gence döndü ve: "Sen ve malın babana aitsiniz" buyurdu[9].

İslam, anne ve babaya isyan etmeyi, onlara kötü muamelede bulunmayı şiddetle yasaklamıştır. Caferi Sadık'ın (r.ah.) dediği gibi; Yüce Allah anne ve babaya karşı olumsuz bir tavır olarak "öf" demekten daha hafif bir şey bile olsaydı onu da yasaklardı. Anne ve babaya asi olmanın hafif şekli "öf" demektir. Çocuğun anne ve babasına sert bakması da isyankarlıktır.

ANNE-BABAYA İTAATİN SINIRLARI ve ÖLÇÜLERİ

1- Anne ve babaya itaat Allah'a (c.c.) itaattir. Anne ve babaya hayır ve iyilik yapmak ibadettir.

2- Anne ve babaya itaat, Allah'a (c.c.) itaat şartına bağlanmıştır. Bu itaat şeriatın kabul ettiği hudutlar çerçevesinde olmalıdır. Bu çerçeve içinde ne Allah'ın (c.c.) hukukuna tecavüz vardır, ne de kulların hukuku zayi olur. Allah'a isyan olmayan şeyde onlara itaat etmek, Allah'a itaattir.

Baba ile evlat arasındaki kural bozulur, anne ve baba çocuklarını şirk ve isyana davet ederlerse, çocuğun onlara itaat etmemesi lazımdır. Allahu Teala, ayet-i kerimenin sonunda (Lokman, 31/15), anne ve baba insanı şirke davet etmedikleri sürece müşrik dahi olsalar, kendilerine itaat edilmesini ve emirlerinin yerine getirilmesini emretmektedir. Çünkü onların evlat üzerindeki hakları çok büyüktür. Ancak Allah'a (c.c.) isyan edilecek yerde onlara itaat yasaktır.

3- Dinen mahzurlu olan şeylerde anne ve babaya itaat edilir mi?

Allame Kurtubi şöyle der: "Günah işlemekte veya farzlardan birisini terketmekte anne ve babaya itaat edilemez. İtaat ancak mübah olan şeylerde lazımdır."

Hasan-ı Basri'den şöyle rivayet edilmiştir: "Bir anne şefkatinden dolayı çocuğunun yatsı veya sabah namazına mani olmaya çalışırsa ona bu hususta itaat edilmez."

Bu ayet anne ve baba kafir ve fakir oldukları takdirde mümkün olduğu kadar yardım edilmesine delalet eder. Çocuk anne ve babasına tatlı bir dille İslam'a davet etmelidir. Hz. Ebubekir'in kızı Esma, müşrik olan süt annesi yardım istemek için gelince Rasulullah'a (s.a.v.) "Süt annem yardım istemek için yanıma gelmiş. Yardım edebilir miyim?" diye sordu. Rasulullah (s.a.v.), "Evet, yardım edebilirsin" buyurdu[10].

4- Anne-baba kötü fiil işlerse ne yapılır?

"Bir kimse ana ve babasının şer'an günah olan, örfte ayıp ve ar olan fena bir fiil işlediklerini gördüğünde onlara bir defa bu fena fiili bırakmalarını emreder, kabul ederlerse ne ala, hoş görmezlerse sukut edip bir daha emretmez, fakat onlar için dua ve itiğfar eder." [11].

5- Anne ve babanın haklarına çok dikkat etmeli, başkalarını onlara tercih etmemelidir: "Ümmetim şu

beş şeyi yaparlarsa, ona bela ve musibet gelir: ...Adam karısına itaat edip anasına isyan ettiği, arkadaşına iyilik edip babasına kötülük yaptığı zaman..." (12).

ANNE VE BABAYA İTAAT, İYİLİK ve HÜRMETİN DÜNYEVİ ve UHREVİ FAYDALARI

1- Anne ve babaya itaat, ömrün uzamasına ve rızkın bollaşmasına sebep olur: "Kim rızkının genişletilmesini ve ömrünün uzatılmasını arzu ederse, ana babasına iyilik yapsın ve akrabasını ziyaret etsin." (13).

2- Hz. Ayşe'den (r.a) rivayet edildiğine göre Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Rüyada kendimi cennette gördüm. Orada Kur'an okuyan birisinin sesini duydum. Onun kim olduğunu sordum. Harise b. Numan olduğunu söylediler. Rasulullah (s.a.v.) Hz. Ayşe'ye, "İşte iyilik böyledir, iyilik böyledir; Harise, insanlar arasında anasına en çok iyilik edendir" buyurmuştur(14).

Anne ve babaya itaat ve iyilik, cennete girme sebebidir. Başka bir hadisi şerifte bu husus şöyle dile getirilir: "Baba, cennetin orta kapısıdır"(15).

3- Kim, anne ve babasına iyilik yaparsa, çocukları da ona iyilik yapar, kim de anne ve babasını üzerse daha dünyadayken cezasını çeker:

"Başkalarının hanımlarına iffetli davranın ki, sizin hanımlarınız da iffetli ve namuslu olsunlar. Babanıza ve büyüklerinize iyilik yapınız ki, çocuklarınız da size iyilikte bulunsunlar..."(16).

"Allah Teâlâ, anne babaya kötülük hariç dilediği her günahın cezasını Kıyamet gününe erteleyebilir. Allah anne babaya kötülük yapanın cezasını hayatta iken ve daha ölmeden önce dünyada verir"(17).

İbn-i Abbas'dan (r.a.) rivayet edildiğine göre, Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Müslüman ana-babaya sahip olan bir müslüman, Allah'tan sevap bekleyerek onların hizmetinde bulunur ve itaat ederse, Allah ona muhakkak cennetten iki kapı açar. Eğer ana-babadan biri bulunursa, bir kapı açar. Eğer onları kızdırırsa, onun rızasını kazanmadıkça cehennemden iki kapı açar, eğer birini kızdırırsa cehennemden bir kapı açar."

- Eğer ana-baba o çocuğa zulüm etmiş olsalar da mı? (diye soruldu).

- Çocuğa (dünya işlerinde) zulmetmiş olsalar dahi (rızalarını almadıkça, Allah ondan razı olmaz), cevabını verdi(18).

Abdurrahman Cami (k.s.) der ki: "Ben annemi nasıl sevmem ki; o, beni bir müddet karnında, uzun bir zaman da kucağında, ölünceye kadar kalbinin şefkat köşesinde taşımıştır. Ona saygısızlık göstermekten daha aşağılık bir şey bilmiyorum."

Annelik duygusu, Şair'in mısralarında şöyle dile gelir:

"İlk kundağın

Ben oldum, yavrum,

İlk oyuncağın

Ben oldum!

Acı nedir, tatlı nedir? bilmezdin:

Dilin, damağın ben oldum!

Elinin ermediği,

Dilinin dönmediği

Çağlarda yavrum;

Kolun, kanadın ben oldum...

Dilin, dudağın ben oldum!"(19)

Anne sevgisini dile getiren şu şiiri de hatırlayalım:

"Bir annenin iki yavrusu varmış,

En küçüğü beş yaşında kadarmış,

Bir gün anne küçüğünü severken,

Çocuk demiş:

- Güzel anne seni ben

Ne kadar çok sevdiğimi bilmezsin,

Belki beni sen, o kadar sevmezsin,

- Neden oğlum?

- Çünkü yavrun ikidir...

Senin gönlün iki sevgiyle çarpar,

Benim yalnız bir sevgili annem var"(20).

İTAATSİZLİĞİN SONUÇLARI

"Çocuk, hiç bir iyilikle babanın hakkını ödeyemez; ancak onu köle olarak bulur da onu satın alarak hürriyetine kavuşturursa öder"(21).

Rasulullah (a.s.):

"Burnu yere sürtülsün, (rezil rüsvay olsun), burnu yere sürtülsün, burnu yere sürtülsün dedi.

- Kimin ya Rasulallah? diye sorulunca:

- "İhtiyar ana babasına, yahut da onlardan birine gereken hizmeti yapamayarak cennete giremeyen kimsenin" buyurdu(22).

Abdullah İbn Ebî Evfâ (r.a.) der ki: "Rasulullah (s.a.v.) ile beraberdik. Birisi gelerek:

- Ya Rasulallah! Genç birisi ölmek üzere. Ona: La İlahe İllallah sözü telkin edildi. Ama bunu söyleyemedi" dedi.

Rasulullah (s.a.v.):

- Namaz kılıyor muydu? diye sordu.

Adam:

- Evet, diye cevapladı.

Rasulullah ile birlikte kalkarak o gencin yanına

gittik. Hz. Peygamber (s.a.v.) ölmek üzere olan delikanlıya:

- La ilhe illallah de, diye konuştu.

O da:

- Söyleyemiyorum (gücüm yetmiyor) dedi.

Hz. Peygamber (s.a.v.):

- Niçin? diye sorunca , birisi:

- Anasına isyan ediyordu, diye cevap verdi.

O zaman Hz. Peygamber (s.a.v.):

- Anası yaşıyor mu? diye sordu.

- Evet, dediler.

- Çağırın onu, dedi.

Çağırdılar. Kadın gelince Peygamber (s.a.v.):

- Bu senin oğlun mu? diye sordu.

Kadın:

-Evet, dedi.

- Kızgın alevlerle yanan kocaman bir ateş gördüğünde sana: "Eğer oğlunu bağışlarsan biz de bırakırız, yoksa onu gördüğün bu ateşe atacağız" denilse bağışlamaz mısın?

- Ya Rasulallah! Öyleyse onu affediyorum.

- Ondan razı olduğuna dair Allah'ı ve beni şahit tut.

- Allah'ın! Sen ve peygamberin şahidimizsiniz, oğlumdan razıyım, dedi.

Hz. Peygamber delikanlıya dönerek:

- Ey delikanlı! "La ilahe illallahu vahdehu la şerikeleh ve eşhedü enne Muhammeden abduhu ve resuluh" de, diye telkinde bulundu.

O da aynısını söyledi. Bunun üzerine Rasulullah (s.a.v.):

- "Şefaatim sebebiyle onu ateşten kurtaran Allah'a hamd olsun" dedi"[23].

Avvam ibni Hûşeb (r.a.) der ki: Günün birinde bir yerde konaklamıştım. Orada bir kabir vardı. İkindi sularına doğru birden bire kabir açıldı. İçinden, başı merkep, vücudu ise insan vücudlu bir adam çıkarak üç kez anırdı. Sonra kabir (adamın) üzerine örtüldü. Yaşlı bir kadın tiftik veya yün eğiriyordu. O sırada bir kadın:

- Şu ihtiyar kadını görüyor musun? diye seslendi. Ben de:

- Nesi var? dedim.

- O adamın anası.

- Bu nasıl oldu (meselenin aslı nedir)?

- Adam içki içiyordu. Gittikçe de artırdı. Anası ona:

- Yavrum, Allah'tan kork, daha ne zamana kadar içeceksin bunu? deyince adam anasına:

- Sen ancak eşeğin anırması gibi anırıyorsun (seninki de laf mı) diye karşılık verdi.

Günün birinde ikindiden sonra öldü; (öldüğü günden bu yana) her gün ikindiden sonra bu kabir açılır adam da bu şekilde çıkarak üç kez (eşek gibi) anırır. Sonra kabir üzerine kapanır" dedi[24].

Anne ve babanın duası makbul duadır, reddedilmeyen dualardandır[25], onları üzen, ezen ve isyan eden, bu dualardan mahrum kalır.

ÖLÜMLERİNDEN SONRA ANNE-BABAYA İYİLİK NASIL YAPILIR?

Ebu Useyd (r.a.), şöyle der: Biz, Peygamber'in (s.a.v.) yanında bulunduğumuz esnada Beni Seleme'den bir adam O'nun yanına gelerek:

- Ya Rasulallah, babam ve anama karşı yükümlü olduğum ödevlerden ölümlerinden sonra yapacağım bir şey kaldı mı? diye sordu.

Peygamber (s.a.v.):

- Evet, dört haslet vardır:

1- Onlara hayır duada bulunmak ve onlara mağfiret dilemek.

2- Vasiyetlerini yerine getirmek,

3- Onların sadık arkadaşlarına ikram etmek,

4- Akrabaya iyilik etmek ki, sana akrabalık ancak onların nesebi tarafından gelir" buyurdu[26].

Sözün özü: "Anne ve baba insanın ya cenneti veya cehennemidir."Dine muhalif olmayan konularda onlara itaat eden ve memnun kılan cennete, asi olup, usandıran, eziyet eden ve kızdıran ise cehenneme gider... Yol seçimi, insana kalmaktadır.. Eh, ne diyelim: Görenedir görene, köre nedir köre ne?

1) İbn Mace, Edeb, 1 (3662), Münziri, Et-Terğib vet-Terhib, 3/316.
2) Bediüzzaman, Mektubat, s. 282
3) Bediüzzaman, a.g.e., s.241
4) Bediüzzaman, a.g.e., s. 266-267
5) Buhari, İstizan, 35. Münziri, a.g.e., 3/326
6) Münziri, a.g.e., 3/322
7) Davudoğlu, Bülğul-Meram Terceme ve Şerhi, 4/345
8) Bursevi, Ruhul-Beyan Tefsiri, 4/356-7
9) Ebu Davud, Büyu'77. Nesai, Büyu', 1. İbn Mace, Ticarat, 64. Ahmed, Müsned, 2/214.
10) Kurtubi, Tefsir, 14/64-65. Sabuni, Ahkam Tefsiri, 2/231-238.
11) İbn Abidin, Reddül-Muhtar Aleddürril-Muhtar, 8/331
12) Tirmizi, Fiten, 38
13) Buhari, Edeb, 12, Müslim, Birr, 20. Ebu Davud, Zekat, 45.
14) Ahmed, a.g.e., 6/151, 152
15) Tirmizi, Birr, 3. İbn Mace, Talak, 36, Edeb, 1. ahmed, 5/196, 6/445.
16) Münziri, a.g.e., 3/317
17) Münavi, Feyzul-Kadir, 5/10, Tebrizi, Mişkatul-Mesabih, 3/1389 (4945)
18) Tebrizi, a.g.e., 3/1382(4943), buhari, Edebül-Müfred, s.16.
19) Arif Nihat Asya, Bir Bayrak Rüzgar Bekliyor, s.154
20) Rıza Akdemir, Şiir Demeti, s.77
21) Müslim, İlk, 25-26. Ebu Davut, Edeb, 40
22) Münziri, a.g.e., 3/318
23) Münziri, a.g.e., 3/331-332
24) Münziri, a.g.e., 3/332
25) Ebu Davud, Salat, 29. Tirmizi, Birr, 7. İbn Mace, Dua, 11 (3862)
26) İbn Mace, Edeb, 2 (3664). Ebu Davud, Edeb, 40. Buhari, Edebül-Müfred, 27,28.

CER-DÖK-SAN
CERANOĞLU
DÖKÜM SANAYİ ve PAZ. SAN. TİC. LTD. ŞTİ.

HARUN
CERANOĞLU

Karatay sanayi Ek Blokları Ceylandere Sk. No:29

Tel: (0.332) 248 49 09 Fax: (0.332) 249 21 25
Cep Tel: (0.542) 214 86 46

KONYA

Aile ve Okulda İnanç Eğitimi

Doç. Dr. Ramazan Altıntaş

GİRİŞ

XX. yüzyılın başlarında Batı'da din psikolojisi alanında yapılan çalışmalar, çocuklarda dini inancın iç dünyalarında bir eğilim olarak varolduğunu deneysel tecrübe yöntemiyle ortaya koydu. Bu araştırmalarda çocuk dünyaya gelirken , bir takım filozoflar tarafından inanç bilgisinden yoksun boş bir levha (tabula rasa) olarak doğmuş oldukları iddia edilse bile, bilinç altında potansiyel olarak dini duygunun yokluğunu kanıtlayıcı sonuçlara gidilememiştir[1]. Dini inanç ve tutumlar üzerinde yapılan araştırmalar göstermektedir ki, çocukta din duygusu, salt çevrenin fert üzerinde yaptığı yoğun etki sayesinde kazanılan bir değer ve davranış değişikliği değildir. Elbette çevrenin dini duyguyu uyarıcı etkisi vardır ama, bu nazariyeyi tek bir neden olarak göstermek ilmi ve gerçekçi bir kriter sayılamaz.

"İSLAM FITRATI" İFADESİNDEN NEYİ ANLIYORUZ?

İslami gelenekte çocuğun eğitilme süreci, doğumuyla birlikte değil, doğum öncesinden başlar. Bu sebeple müslüman eşler gündelik hayatlarında dinin sınırlarını çizdiği helal ve haram, emir ve yasaklar konusunda gayet duyarlı bir yol izler. İslami olmayan davranışların manevi planda, çocuğun anne rahmine düştüğü andan itibaren, hatta anne rahminde geçirdiği sürede bile tesir edeceğine inanılır. Elbette böylesi tutumların bilimsel zihniyet açıından doğruluğu veya yanlışlığı tartışmaya açık olsa da doğru olan bir gerçeklik payı vardır ki bu da, çocuk eğitimine bir başlangıç yapma girişimidir. Yani, olayı ciddiye alma arzusudur ki, bu tavır son derece önemlidir.

İlahi risalet açısından din duygusu olgusuna baktığımız zaman inanma içgüdüsünün asıl, inkarın ise, arizi olduğunu anlarız. İnsanın bir vasfı olarak kullanılan küfür kelimesi lügatte, bir şeyi örtmek, gizlemek manasına gelir. Bundan dolayı, geceye, nesneleri örttüğü için; çiftçiye, tohumu toprakla örttüğünden dolayı kafir vasfı verilmiştir[2]. Şüphesiz bu vasıf, iman-küfür bağlamında ele alınan bir vasıf değildir. Diğer yandan terim olarak küfrün, inanç bağlamında yine "örtmek, gizlemek" anlamıyla yakın bir ilişkisi de vardır. İnsanların doğal yapılarında potansiyel olarak iman duygusu mevcuttur. Ama insan, kendi bireysel kararıyla kalbindeki bu potansiyel inanç duygusunu arizi sebeplerle de örtebilir. Dini bağlamda en büyük küfür, insanın Allah'ın birliğini, yasalarını ve nübüvveti inkar etmesidir. Yani, bu manevi değerlerin üzerini bir nev'i örtmesidir. Zira insan, musibetlerle sınandığı zaman, fıtratın doğal bir sonucu olarak izdirari, reflex olarak inanç ifşasında bulunabilir. Yine, kainata "mantıki" bir mana bulmaya çalışırken "frustaryona" (engeller) uğrayan bir bilgin, dini inançlara dönebilir[3]. İnsan türünde dini duygunun doğuştan bir eğilim rezervi olarak varlığına işaret eden gerek Kur'anda ve gerekse Hz. Peygamber'in hadislerinde pekçok malumatın varlığı bilinmektedir. Mesela, bu konu ile ilgili olarak Kur'an'da şöyle buyrulmaktadır: "Yüzünü doğru bir din olarak İslam'a, insanların fıtratına uygun olan dine çevir"[4]. Hz. Peygamber de muhtelif rivayetleri bulunan hadislerinin bir varyantında şöyle buyurur: "Her insanı annesi "fıtrat" üzere dünyaya getirir. Bundan sonra ebeveyni onu yahudi, hıristiyan veya mecusi yapar. Eğer (çocuğun) anne-babası müslüman ise, çocuk da müslüman olur"[5].

Yukarıdaki dini metinlerden de anlaşıldığına göre insan, dini istidat ve kabiliyetle dünyaya gelmektedir. Bunu bize en güzel bir şekilde anlatan ve her iki metinde de geçen dini teknik terim "fıtrat" kavramıdır. Fıtrat en geniş anlamıyla hakkı, gerçeği kabul ve idrak etme yeteneğidir[6]. Fıtratu'llah'tan maksat ise, bu yeteneğin insanın iç dünyasında potansiyel bir kuvvet olarak yerleştirilmiş olması manasına geldiğini söyleyebiliriz. Nitekim Ebu Mansur el-Maturidi (v. 333/944) ve ekolünce, dini mes'uliyet açısından bir kimseye veya bir topluma hak dini tebliğ ve onlara Allah'ın hükümlerini öğretecek bir peygamber veya herhangi bir davetçi gelmemiş olsa bile, insanlar akıllarını kullanarak Allah'ın varlığını ve birliğini kavrayabilecek bir yetenekle yaratılmışlardır[7]. Ayrıca Kur'an'da Hz. İbrahim (a.s)'ın kıssası, buna en güzel bir örneklik teşkil etmektedir[8]. Bu ayetlerde hakikatin bilgisine ulaşmada "metodik şüphe"nin nasıllığı öğretilmektedir ki, burada Allah'ın bilgisini kavramada akıl, hadis olan nesnelerle uyarılarak, baki olanı idrak etme yöntemine sevkedilmektedir. Herhalde bundan olsa gerektir ki, tarihte İslam düşüncesine görüşleriyle bir dinamizm ve kültürel bir zenginlik katmış olan Mu'tezile akımı, şer'i delillerden ilk delil olarak önceliği akla vermiştir[9]. Çünkü, Kitap ve sünnetin anlaşılması da onun sayesinde gerçekleşmektedir.

İşte bütün bu sebeplerden dolayı müslüman pedagoji bilginleri çocuk terbiyesini doğum öncesine kadar

götürmüşlerdir. Modern psikoloji ve tıp ilminin uzun araştırmalar sonucu elde ettikleri verilere göre, çocuğun karekterine anne ve babanın yetişme tarz, anne adayının hamilelik dönemimde ruhsal durumu ve hatta aldığı besinlerin tesir ettiği söylenmektedir. Kısaca anne adayının içinde yaşadığı ortam, bebeğin hareketleri ve karekterini önemli ölçüde etkilemektedir. Tabii ki sadece konumuz bu olmadığı için üzerinde fazla durmuyoruz. Biz asıl konunun diğer cephesine temas edeceğiz. Tevhid inancına yatkın olarak dünyaya gelen insanın çocukluk ve gençlik döneminde inanç eğitiminin (örgün veya yaygın) nasıl verilip geliştirileceği ya da kökleştirileceği üzerinde durmaya çalışacağız.

MİSAK AYETİ BAĞLAMINDA İNANÇ ÖZGÜRLÜĞÜNE YAKLAŞIM

Aslında Kur'an'a göre ilk tevhid telkini insan ve soyuna biyolojik ve fiziki bir varlık olarak dünyaya gelmeden önce yapılmıştır. Yani Allah, insanoğlunun zürriyetinden misak almıştır. Bunu Kelam bilgini Muhammed el-Pezdevi (v. 493/1100), Usülü'd-Din adlı eserinde açıklar: "Allah'ın iradesine göre misak, bir sulbten sonra diğerini yaratması şeklinde kıyamete kadar gelip geçecek Hz. Adem'in sulbünden insanları yaratması ve onlara akıl ve hayat vererek hepsine[10] birden şöyle buyurmasıdır: "Rabbin insanoğlunun sulbünden soyunu devam ettirmiş, onlara: "Ben sizin Rabbiniz değil miyim? demiş ve buna kendilerini şahit tutmuştur. Onlar da "evet şahidiz" demişlerdir[11].

A'raf Suresi'nin 172 ve 173. ayetleri temsili mi yoksa fiziki olarak mı değerlendirilmelidir? Biz bu tartışmalara girmeden şu kanaati taşıyoruz. Belki de hiçbirimiz Allah'la kulları arasında cereyan eden bu sözleşmeyi hatırlamıyoruz. Her ne kadar bu sözleşmenin anısı, idraki, hatıramızdan ve bilincimizden gitmişse de, Allah'a verilen söz, bilinç altında ve vicdanlarda günlük deneyimlere de bağlı olarak söylemek gerekirse muhafaza edilmektedir. Dolayısıyla temsili anlatım ağır basmaktadır. Eğer Allah'ın zürriyyetlere sualinin, fiziki olduğu kabul edilecek olursa, bu sual, şöyle bir problemi de beraberinde getirecektir. Herkes otomakitman müslüman olmak zorundadır ve irade hürriyeti yoktur. Böylesi bir sonuca göre de imtihan ve yargılamanın bir anlamı kalmaz; insanın yaratılış gayesi anlamsızlaşırdı. Öyleyse biz bu ilahi hitabı, kelamı lafzı olarak değil, meleklere olan tebliğ gibi, kelamı nefsi ile olan bir tebliğ olarak telakki edebiliriz. Diğer bir deyimle bu misak, kelami mahiyette bir fii'li akit sayılabilir. Burada asıl mesele, insanların yalnız, afaki ve enfusi delillerle istidlaledilerek "MA'RİFETULLAH'a" ulaşma kuvve ve yeteneği değil, insanın yaratılışının doğrudan bu delillerden biri olması, her insanın fıtratında merkuz bir garize olarak bulunmasıdır[12]. İnsanda bütün bu saklı güç, bir takım güçler tarafından (nefis, çevre vb.) bastırılabilir. Ama hiçbir zaman ma'rifetullah olgusu, tümüyle bilinç altından itilip atılamaz. Bu yüzden iman duygusuna, harici faktörler kanalıyla yeniden işlevsel bir boyut kazandırılabilir. Zaten insanlık tarihi boyunca mutlak kafir konumunda bulunan insanlar hep marjinal gruplar olarak kalmışlardır. İnsanın bilinç altında gizli olarak bulunan Allah'ı bilme duygusunun dışarı çıkarılması için daima harici faktörlere ihtiyaç duyulmuştur. Bu nedenle Allah, tevhid tarihi boyunca peygamberler, kitaplar göndererek, afak ve enfüste varlığına deliller serdererek, akıl gibi bir cevher vererek uyarıcılar ve hatırlatıcılar göndermiştir. İşte bütün bu uyaranların gönderilmesi, insanı uyararak hakikatin bilgisine tekrar dikkatleri çekmektir. Her insanın şahsiyeti ve hukuki ehliyeti bu misak ile başlar ve büluğ yaşına kadar tekamül eder. Büluğ çağından itibaren dini mes'uliyet başlar. insan dinen sorumluluk çağına geldiği zaman, özgür iradesiyle ya iman eder ya da inkar eder. Zira insan, kendisine verilen akli meleke yoluyla iman ve küfürden birini ayırdedebilecek bir düzeyde yaratılmıştır.

Misak ayeti de gösteriyor ki, insanda din duygusu doğuştandır. Bu duygu, insan hayatında belli bir süre geçtikten ya da belli bir yaştan sonra kazanılmamaktadır. Çocuk, fıtri olan din duygusunun uyanma ve gelişmeye başladığı dönemde hiçbir dini telkin ve uyarı sözkonusu olmadan hadiseler arasında meydana gelen "nedensellik prensibini" anlayabilmekte ve kendisi ile başkalarını, çevresini birbirinden ayırdedebilmektedir[13]. Bu bir nevi çocuğun çevresinde olup bitenleri farketme bilincine ulaşmasıdır. Araştırmacılara göre 4 yaş grubu civarı çocuklarda dini ihtiyacın daha bir canlılık kazandığı dönemdir[14]. Bu dönemin çocuklarda inanç gelişimleri bakımından önemi çok büyüktür. Hiç kuşkusuz çocuklarda nükseden ve gelişen dini düşüncenin temelini, Allah tasavvuru oluşturur. Çoğumuz gündelik hayatımızda gözlemleyerek tanık olmuşuzdur ki, 4 ve 5 yaşlarına ayak bastıkları zaman hiçbir olay ve olgu ile bağlantılı olmadan aniden gerek sofra başında ve gerekse sokak ve çarşıda Allah'la ilgili sorular sorarlar ve bir otorite olarak babalarıyla Allah arasında bir mukayese yapmaya giderek, Allah'ı bir objeye benzetici düşünceler taşırlar. Onların zihin dünyalarına göre Allah soyut bir varlıktan daha çok somut bir varlık olarak algılanır. Özellikle çocukların bu dönemlerinde inançla ilgili sordukları sorular geri çevrilmemeli ve ikna yöntemine dayalı olarak güzel bir üslupla idraklerine uygun ve tatmin edici cevaplar verilmelidir. Eğer çocuğun dini duygularının gelişim çağında sorduğu sorular cevaplandırılmayıp reddiyeci bir pozisyonla umursamazcı bir tavır takınılırsa, bu sorular bilinç altında bastırılır, yetişkinlik döneminde aile büyükleri veya büyük çevre hüviyetinde olan toplum, istenmeyen sonuçlarla karşılaşılabilir.

ÇOCUĞA İNANÇ EĞİTİMİNİN VERİLDİĞİ İLK MEKAN: AİLE

Şüphesiz çocuğun ilk çevresi olan ailenin inaç esaslarının öğretiminde katkısı büyüktür. Hz. Peygamber'in fıtratla ilgili hadislerinde de geçtiği gibi, çocukta gerek dini düşünce ve şuurun gelişmesinde ve gerekse dini düşünce şuurun körelmesinde en büyük etkenlerden birisi; çocuğun içinde doğup büyüdüğü, nesiller arası kültür kalıplarını devraldığı aile ortamıdır. Bu sebeple, çocuklarda inanç öğretiminin ilk temellerinin atıldığı aile ortamı çok önemlidir. Hatta Hz. Peygamber'in sünnetinde terbiye örnekleri arasında

çocuğun kulağına okunan ezan ve kaamet ilk inanç telkinleri sayılır. Böylece çocuk evvela inanç eğitim ve öğretimini aile yuvasında almaya başlar. Çocukta, inancın gelişimi ve durağanlaşması ailenin dindarlığı ve kültürel seviyeleriyle de yakından ilişkilidir. Eğer ailede dini hayat teori ve pratik açıdan canlı ve coşkulu geçerse, çocukta dini duygu ve inanç gelişimleri o oranda etkilenir. Çünkü çocuk görerek, severek ve yaşayarak aile hayatındaki bu dindarlık gösterisine taklit yoluyla bile olsa katılmaktan haz duyar. Ailede dikkat edilmesi gereken hususlardan birisi de, çocuğu yoğun bir dini terbiye ve sohbet ortamına muhatap kılarak onun, oyun ve eğlenme isteklerinin bastırılması olayıdır. Bir takım gözlemler ve deneysel uygulamalar göstermiştir ki, oyun oynama isteği engellenen yoğun bir dini ritüellere boyun eğdirmeye ve katılmay azorlanan çocuklar, rüşd/temyiz çağına ulaştıktan sonra tatmin edilmemiş ve bastırılmış duygularının bir gereği olarak, dine ve dini mükellefiyetlere karşı bigane ve lakayt kalabilmektedirler. Dindarlık düzeyi yüksek olan ailelerde çocuğun oyun istekleri engellendiği durumlarda ve dini eğitimdeki ölçüsüz uygulamalarda gençlerde ailenin değerlerine ve kutsallarına karşı isyankar tavırlarla tepkide bulunmayı çoğu zaman artırdığı da görülmektedir.

Çocukluk dönemi, bir çeşit alıcı olma dönemidir. Çocuklar ailede gördüklerini gündelik hayatlarında taklit etmeye özenirler. Bundan dolayı, çocuklarda yardımseverlik duygusunu geliştirmek için dilencilere para ve yiyecek vermekg ibi işler çocuklara yaptırılır. Çünkü, her türlü dini davranış çocukların saf ve temiz ruhlarında derin izler bırakır. Ailede din ve ahlak eğitimi çocukların gelecekteki dini hayatlarını şekillendirdiği bilimsel bir gerçekliktir. Mesela, evde okunan Kur'an, ilahi ve mevlid gibi folklorik dini uygulamalar, yemekten sonra yapılan bir dua, besmele ve hamdele gibi kavramlar, görerek ve yaşayarak kazanıldığı için çocukların zihin ve gönül dünyalarında büyük oranda tesir etmekle kalmaz, geleceğini de şekillendirir.

Diğer taraftan çocuklara dini duyguları kazandırmada vazgeçemeyeceğimiz metodlardan birisi de sevgi motifidir. Herkesce bilinmektedir ki, öğretim daha çok kafaya, eğitim ise, kalbe hitabeder. Bundan dolayı çocuklara öncelikle Allah ve peygamber sevgisi iyi telkin edilmelidir. Çağdaş eğitim ve öğretimde müştereken insanlığın ulaştığı ortak payda, temelinde sevgi olmayan hiçbir eğitim metodunun başarıya ulaşmaması gerçeğidir. Bu dönemde anne ve babalar çocukları yaramazlık yaptıkları zaman suçu, problemi en güzel eğitici bir biçimde çözmek yerine, Allah'ı despot ve merhametsiz bir varlık olarak tahayyüle yol açacak tarzda, "Allah seni cehennemde yakacak" gibi ifadelerle korkutmaları çocuklar üzerinde Allah hakkında olumsuz yönde etkiler uyandıracağı gözden uzak tutulmamalıdır. Allah'ı (haşa) bir kötülük imajı çağrıştıracak şekilde değil de: "Eğer yaramazlık yapmazsan, Allah seni cennetine kor ve çok sever" gibi sevgi halesi oluşturacak ifadeler kullanırsak, çocuklarda sevgiye dayalı bir Allah inancını yeşertmiş oluruz. Böylece Allah çocuğun zihin ve gönül dünyasında hatırlandığında hafakanların ve korkuların bastığı bir varlık değil, kendine her zaman güven duyulacak bir sevgi sığınağı olduğu duygusu uyanacaktır.

Çocukların zihni formlarının gelişiminde, dini ve ahlaki moral değerlerin kazandırılmasında başvurulacak yöntemlerden bir diğeri de, hikaye ve masallardan yararlanmaktır. Hikaye ve masallar çocukta hayal gücünü, geniş ufuklu düşünme yetisini geliştirmekle kalmaz, çocuğu, hikaye ve masal kahramanlarıyla, dahası bu kahramanların fedakarlığı, cesareti, sevgisi, merhameti ve iyilikseverlikleri gibi davranış ve duygularıyla özdeşleştirir. Çocukta inanç öğretiminin ve etik değerlerin kavratılmasında Kur'an'da geçen peygamber kıssaları güzel bir üslupta ve çocukların anlayış ve idrak seviyelerine göre anlatılırsa, derin izler ve tesirler bırakır. Böylece çocuğun İslami ve insani manada şahsiyet gelişimi kuvvet kazanır. Bu hikaye ve masallar bol resimli kitaplar olarak basılır ve hatta çizgi filimleri olarak çocuklara sunulursa, dini ve ahlaki değerlerin kazandırılmasında kısa zamanda kesin ve akılcı müsbet neticeler alınabilir.

Bütün terbiyecilerin üzerinde görüş birliği sağladıkları bir gerçek de şudur. Vereceğimiz bu kural, sadece çocuklar için geçerli değil, aynı zamanda yetişkinler için de geçerli bir kuraldır. Eğitim mütehassısları çok iyi bilmektedir ki, eğitim ve öğretimde nazari (teorik) bilgilerden daha ziyade, yaparak, yaşayarak öğrenmek kalıcı tesirler bırakır. Bunu, özellikle inanç eğitimine uygularsak, fevkalade büyük ve başarıl ıbir iş yapmış oluruz. Şöyle ki, çocukta din dilinin gelişimini kuvvetlendirmek için soyut kavramlardan daha çok somut kavramlara yönelmeliyiz. Diyelim ki, masal, hikaye ve günlük konuşmalarda "cami" adı verilen bir kavram kullanılıyor. Bunu somut olarakg örmek ve yaşamak için çocuklar küçük yaşlardan itibaren camilere ve dince kutsal mekanlara götürülmelidir. Biz bunun olumlu değil de maalesef milli kültürümüz adına olumsuz tiplemelerini gerek TV dizilerinde yer alan filimlerde ve gerekse çocuklara yönelik çizgi filmlerinde görüyoruz. Bol renkli ve esprili çizgi ve nomal öğretici ve eğitici yanı ağır basan çocuklara yönelik filimlerde ya bir misyonerlik propagandasını amaçlayan kilise gibi mekanlara ya da şefkat timsali ve merhamet örneği olarak takdim edilen noel baba gibi profillere yer verilmektedir. Maalesef yıllarca çağdaşlık adına İslam dini ve değer yargıları, hatta din adamları aşağılanmaktan nasibini aldılar. Kendin imilli ve dini kültürümüze ters düşecek bir uygulama örneğini yabancı dil kitaplarında ve öğretiminde de görmekteyiz. Yabancı dil kitaplarında verilen örnekler çoğu defa kendi gelenğimize ve değer yargılarımıza aykırı örneklendirmelerle doludur. Mesela, bol resimli dil kitaplarında çocuklara verilen misaller, camiye değil, kiliseye gitme uygulamalarıyla yönlendirmelerde bulunur. Halbuki bol resimli ve albenili örenklendirmeler o dili konuşan milletlerin kültürünü öne çıkarma yerine, kendi dini ve ahlaki değerlerine uygun örneklerle süslense daha verimli bir iş yapılmış olur. Böylece gençliğimizi şahsiyet bozukluğundan ve kültür emperyalizminin etkilerinden korumuş oluruz. Öyle ki, ders kitapları ve çizgi

filimlerinde rol alan çocukların giydiği kıyafetler kadar isimleri de büyük önem kazanmaktadır. Çünkü isimler, çocukların şahsiyetlerinin müsbet yönde gelişmesine yardımcı olur. Bir defa isimler, insanın dahil olduğu medeniyet evresinin temel özelliklerini taşır. İsimler yoluyla insanların kültür ve medeniyet kodlarını tanımak da mümkündür. Bu ebeple İslamiyette, çocuklara isim koyma üzerinde hassayitle durulmuştur[15]. Biraz da bu husus gözönünde tutulduğundan dolayı gayr-i müslimler ihtida ettikten sora isimlerini değiştirmektedirler.

Eğitimcilerin tespitlerine göre 7 yaş grubuna giren çocuklarda beş duyu organı bütün fonksiyonları icra edebilecek bir dönem olarak algılanır. bu nedenle İmam-ı Gazzali (v.505/1111), yedi yaşındaki bir çocukta temyiz kabiliyetinin ve kavrama gücünün geliştiğini söyler[16]. Bu yaşa gelen çocuklarda Allah inancı ve tasavvuru hayli gelişmiş olmaktardır. 7 yaş grubu inanç eğitiminin verilmesinin dönemeç noktalarından birisidir. Bundan dolayı Hz. Peygamber (a.s) bir hadislerinde: "Çocuklarınız yedi yaşına geldiği zaman onlara namaz kılmasını emrediniz[17] buyurmuşlardır. 10-12 yaş grubuna ayak basan çocuklarda ise fıtratın bir işlevi olarak inanç ve ibadete yönelik merak ve uygulama isteklerinin arttığı görülür.

ÇOCUĞA İNANÇ EĞİTİMİNİN VERİLDİĞİ İKİNCİ MEKAN: OKUL

Temel eğitim çağında din eğitimi ve öğretimi bugün sekiz yıllık zorunlu ilköğretim okullarında olduğu gibi sadece 4. ve 5. sınıflarda değil, 1 sınıftan itibaren başlatılmalıdır. Din öğretiminde çağdaş yöntem ve tekniklere bağlı olarak; görsel ve işitsel eğitim ve öğretim araçlarından da yararlanarak özellikle sekiz yıllık zorunlu eğitimin ilk beş yılında yeni düzenlemelre gidelerek İslam İnanç Esasları dersi okutulmalıdır. Bu arada eğitim çağındaki çocuklarımız kaliteli, verimli ve yüksek düzeyde inanç eğitimi alabilmeleri için İlahiyat Fakültesi'nde yüksek seviyede din eğitimi almış eğitimcilere ve doyurcu seviyede yazılmış ders kitaplarına ihtiyaç vardır. Maalesef ilköğretimde okutulan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi kitapları inanç öğritiminden daha çok muhteva olarak Vatandaşlık Bilgisi kitaplarını andırmaktadır. Dolayısıyla burada iyi bir din eğitim formasyonu almış öğretmenlerimiz ve ayrıca ailelere büyük görevler düşmektedir.

Fransız filozofu J.J. Rousseau, çocuk zekasının gidişini, algılama ve kavrama gücünü çok iyi tanıyan ve yakından izleyen bir eğitimcinin, onların dünyalarına özgü bir "Akaid (inanç)" kitabı yazmasını çok isterim, der[18]. Çünkü çocuklarla haşir-neşir olan eğitimciler onların zeka seviyelerinin, inanç yönelimlerini, etik değerler karşısında etki ve tepkilerini çok yakından izlerler. Dolayısıyla bu eğitim mütahassıslarının değerlendirmeleri ve ihtiyacı bildikleri için çocuklara yönelik inanç eğitimi ve öğretimiyle ilgili çabaları, her zaman dikkate alınmalıdır. Hatta, çocukların dünyasından uzak olan eğitimcilere değil, çocukların bizzat eğitimini üslenen, vaktinin büyük bir bölümünü onların terbiyesiyle meşgul olmaya ayıran ve adayan insanlara ders kitapları yazdırılmalıdır. Bu kitaplardan birisi de inanç ve ibadet esaslarına yönelik ders kitaplarını yine onlara yazdırmak olmalıdır. Greçekten de din öğretimi gibi bazı yönleri kolayca anlaşılıp öğrenebilecek, fakat iman esaslarından bazıları ki; Allah'ın sıfatları, melek, kaza ve kader, kıyamet, ahiret,c ennet ve cehennem gibi anlaşılıp kavranılması (ya da kavratılması) ilköğretim dönemindeki çocuklar için oldukça güç olan ve soyut konuları ihtiva eden bir alanın kitabını yazabilmek için, çocukların ve gençlerin gelişimlerini iyi bilmeye çok ihtiyaç vardır[19]. Eğer inanca müteallik olan bu konuların tatminkar ve ikna edici bir düzeyde metodik olarak anlatımı mütekamil bir şekilde bilinmezse, çocukların inançla ilgili sorunlarını çözmek yerine onları inanç noktai nazarında bunalıma düşürebilir, hatta kimi sapık anlayışların kucağına bile itebiliriz. Artık globalleşen dünyada, farklı inanç gruplarının kitle iletişim araçlarıyla daha kolay taşınması sebebiyle gençlerimiz bozuk inanç propagandalarından etkilenebilirler. Mesela, şeytana tapanlar gibi sapık bir tarikatın ağına düşen ve genç yaşta hayata veda eden gençlerimizin vahim sonuçları endişelerimize çok açık ve ürpertici örnekler arasında sayılabilir. İşte bu yüzden, branş öğretmenlerinin, hele hele inanç esaslarını çocuklarımıza öğretimde pedagojik formasyon bilgisini almanın yanında akaid-Kelam bilimi alanında yetişmiş akademisyenlerin denetimlerinde yapılacak uzun süreli hizmet içi eğitim kursların atabi tutulmaları gerekir. Ayrıca, inanç konuları eğitimi ve öğretimi alanında yayınlanmış literatür düzenli bir şekilde takip edilmelidir. Eğitimcilerimiz kendi alanlarında güçlü olursa, onların bir hamulesi olacak olan geleceğimizin ümit nesil gençlerimiz de güçlü olacaktır. Ülke olarak artık tarım toplumunun din anlayışından sanayi toplumunun din anlayışına doğru evrildiğimiz bir dönemde buna şiddetle ihtiyacımız vardır.

"Aile ve Okulda inanç eğitim" adını verdiğimiz bu makalenin sonlarına doğru gelirken, yukarıda bir nebze de olsa kısaca dokunduğumuz bir probleme parmak basmak istiyorum. Bakınız, henüz orta öğretim döneminde hayatın gayesi, diğer bir ifade biçimiyle, dersi işleyiş esnasında dünya ve ahiret dengesi iyi kuralamadığı, insana ve eşyaya müslümanca sıhhatli bir bakış açısı kazandırılmadığı için bir çocuğun din dersi öğretmenine yazdığı mektubundan bir bölümü örnekleme olarak özetle sunmak istiyorum:

"Sevgili Öğretmenim!.

Nereden başlasam bilemiyorum. Siz ebir kaç sorum var. En iyisi bu soruların sebebini söyleyeyim. Ben yaşamayı sevmiyorum. Bir an önce ölüp öbür dünyaya gitmek istiyorum. Çünkü cehennemlik olduğumu da biliyorum. Düşünüyorum, hayatın anlamı nedir, niçin yaşıyoruz? Şimdi diyeceksiniz ki, imtihan. Ben imtihan olmak istemiyorum. Cenab-ı Hak yaşamak istemeyenleri, yaşatmayabilirdi. Eğer Cennet, Cehennem sözkonusu ise, o zaman gerek yoktu, insanları dünyaya göndermeye. Cennetlikleri cennete, Cehennemlikleri cehenneme koyabilirdi. Zaten ezeli

ilmiyle kimin ne olacağını bilmektedir. Ondan sonra bu kadar merhametli bir zat bu insanları bile bile yaratıyor. Bunların böyle olacağını önceden biliyor; kimin ne yapacağını ve ne olacağını biliyor ama yine de yaratıyor. Bir düşünsenize, alemde herşey planlı. Mesela, Hz. Adem ile Hz. Havva cennete giriyor. Onlara bir meyva yasaklanıyor. Şeytan onları kandırıyor. Yani onlar şeytana uymasalardı ebediyyen cennette kalacaklardı. O zaman ruhlar niye yaratılmıştı? Demek ki herşey Cenab-ı Hakk'ın istediği gibi oluyor. Eğer Allah (c.c.), yarattığı insanları çok seviyorsa, hepsini sınava tabi tutmadan cennete koyabilirdi. Çünkü insanları O, yoktan varediyor, O'un inanalar ihtiyacı yok. Eğer, kudretini göstermek istiyorsa, sadece cenneti yaratması yeterli olurdu.

Sevgili Öğretmenim,

Daha birçok soru beni çıkmaza sokuyor. Her ne yapsam yaşamayı sevmiyorum. Bana yaşamak boş ve anlamsız geliyor. Yaşamanın gereksiz olduğunu düşünüyorum. bu sebeple de ruhumun da bedenim gibi yok olmasını arzuluyorum. Kısaca, intihar etmeyi düşünüyorum. Ama bir yandan da tekrar hayata, yaşama sevincine, tabiata dönerek öbür dünyaya gitmek de istemiyorum. Ortada kalmışım. Kendi kendime kıyasıya savaş veriyorum. Yok olmanın da çözümlerini aramıyor değilim. Dua ediyorum, kim bilir belki birgün duam kabul olur da beni Allah yok eder..."

Evet mektup uzun. Bu, kendisine yakın hissettiği öğretmenine açık yüreklilikle içini dökebilen bir gencin mektubu. Ya içini, problemlerini başkasına açamayan ve inançla ilgili sorunlarını çözemediği ya da bu sorunlarını paylaşacak bir dini danışmanlık gibi ara ve önemli kurumlardan mahrum olan gençlerimizin durumu! Bu mektupta da görüldüğü gibi sorular ve sorunlar tamamen inanç esaslarıyla alakalı. Hayatı yorumlama ve anlamlandırma gibi kendi kendine yeterli olabilme yeteneğinden oldukça uzak kalan bu gencimize eğer Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde gerçekten ikna edici bir tarzda inanç esasları anlatılabilse yine de aynı sonuç olur muydu? Özellikle inanç esaslarıyla ilgili anlatılmak için seçilen konulara çok dikkat etmek gerekiyor. Konuların seçimi kadar, onu anlatma metod ve üslubu da oldukça büyük önem arzetmektedir. Mesela, bir öğretmen henüz dinen sorumluluk çağına gelmemiş çocuklara; masum (günahsız) olduklarını, kendilerine öldükleri takdirde cezanın terettüp etmediğini, şayet ölürlerse doğrudan cennete gideceklerini anlatacak olursa, onlarda bir an önce ölüp cennete gitme iştiyakı uyanabilir. Yukarıdaki gencin mektubunda da vurgulandığı gibi belki de istenmeyen durumlar ortaya çıkabilir. İşte bu sebeple, özellikle inançla ilgili konular anlatılırken, oldukça titizlik gösterilmeli sözün ve mesajın temiz ve saf yüreklerde nasıl bir oluşum ve yankı meydana getirebileceği iyi hesap edilerek bir anlatım projesi hazırlanmalıdır. Ayrıca, herkesin inançla ilgili sorunlarını rahatlıkla açabileceği dini danışmanlık merkezleri kuulmalıdır.

SONUÇ

Netice olarak çocuklara ve yetişkinlere inanç esaslarının öğretimi ayrı bir uzmanlık alanı istiyor. Anne ve babalar, hassaten öğretmenlerimiz ilköğretim ve liselerde inanç esasları ve ibadet hayatı ile ilgili konuları istenilen seviyede verebilmeleri için son yıllarda çağdaş yöntemlerle yazılmış din eğitimi ve öğretimi alanında metod öğretici kitaplara başvurmaları gerekir. Geleceğimizin teminatı olan inançlı bir nesil yetiştirmek istiyorsak, buna şiddetle ihtiyacımız vardır.

DİPNOT

1) Geniş bilgi için bakınız. Yavuz, Kerim Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi, Ankara, 1983, s.38-39.
2) el-İsfehani, Ragıb, el-Müfredat fi Garibi'l-Kur'an, İstanbul, 1986, s.653.
3) bk. Krech David/Richard S. Crutchfield, Sosyal Psikoloji (Çev. Erol Güngör), 1980, s.77.
4) Rum, 30/45
5) Müslim, Sahih, Kader 25.
6) bk. Elmalılı, Muhammed Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, İstanbul, 1979, VI, 3824.
7) bk. en Nesefi, Ebu'l-Muin, Tebsıratü'l-Edille, (thk. Hüseyin Atay), Ankara, 1993, I, 27.
8) bk. el-En'am, 6/74-79.
9) bk. Kadi Abdulcabbar, Abdullah b. Ahmed el-Hüseyn, Şerhu Usuli'l-Hamse (thk. Abdülkerim Osman, Kahire, 1965, s.88. krş. Ebu Sa'de, Mehri Hasan, el-İtticahu'l-Akl fi Müşkileti'l-Ma'rifet Inde'l-Mu'tezile, Kahire, 1993, s.31.
10) el-Pezdevi, Ebu'l-Yusr Muhammed, Usulü'd-Din, (thk. Hans Peter Linss), Kahire, 1963, s.211.
11) A'raf, 7/172.
12) Elmalılı, Hk Dini Kur'an Dili, IV, 2325-26.
13) Topaloğlu, Bekir, Allah'ın Varlığı (İsbat-ı Vacib), Ankara, 1975, s.174.
14) Yavuz, a.g.e., s.4.
15) İsim konusunda hassasiyet göstermenin sebeplerinin başında Hz. Peygamber'in: "Siz kıyamet gününde hem kendi adınızla, hem de babalarınızın adıyla çağrılacaksınız, bu sebeple kendinize güzel adlar koyunuz" hadis'i gelmektedir (bk. Ebu Davud, Edeb 61; Ahmed b. Hanbel, Müsned, V., 194.
16) bk. Gazzali, Ebu Hamid Muhammed, el-Munkızu mine'd-Dalal, (trc. A. Suphi Fırat), İstanbul, 1978, s. 77.
17) bk. Tirmizi, Sünen, Salat 299; Ebu Davud, Sünen, Salat 26.
18) bk. J.J. Rouseau, Emile (trc. Hilmi Ziya Ülken), İstanbul, 1961, s. 154.
19) Öcal, Mustafa, Din Eğitimi ve Öğretiminde Metodlar, Ankara, 1990, s.97.

Çocukta Dini İlgi ve Düşüncenin Gelişmesi ve Allah İnancının Öğretilmesinde Metodlar

Abdülkerim Bahadır

Herhangi bir şeye, olaya duyulan merak, alaka, yakınlık gibi kelimelerle sözlükte ifade bulan ilgi, "dikkatimizin zihnimizin ve irademizin güçlü bir duygu ile birlikte gerçekte, hayalde veya düşüncede var olan birşeye karşı merak, düşkünlük ve sevgi duymasıdır" şeklinde tanımlanmıştır.

Çocuklarda dini ilginin küçük yaşlardan itibaren başladığını ortaya koyan pek çok araştırma mevcuttur. Bu araştırmalara göre çocuk, her ne kadar Allah inancı, ibadet, dua gibi pratikleri ve diğer dini kavramları muhteva olarak almaktan uzaksa da, daha erken çocuklukta 3-4 yaşlarda o, pek çok dini ilgilere sahip olur. Ve bu ilgisini her fırsatta sorular sorarak dini taklitlerde bulunarak veya merakla gözlemler yaparak ortaya koyar.

Çocuk, ibadet edenlere merakla bakar, onları ilgiyle seyreder ve çağının karekteristik bir özelliği olarak da, onları taklit etmeye yönelmekte geç kalmaz. Büyüklere ait bu tür davranışları taklitte tecrübe etmek, çocukta derin bir mutluluk ve başarı sevinci doğurur. Böylece çocuğun dine karşı olan ilgisi gittikçe büyür. Dini hikayelere hayranlığı bunun önemli bir göstergesi sayılır.

İlkokul çağının ilk yıllarını da içine alan bu gelişim sürecinde, çocukta görülen dini ilgilerde suurluluk, yani yaptığının bilincinde olmak gibi bir gerzekliğe henüz rastlanmaz. Ancak dünyanın ve insanın kaynağını kavramaya başlayıp, bu konularda araştırmaya yönlendiği andan itibaren, çocukta şuurlu bir dini yaşayışın oluşumu hazır demektir. Böylebir oluşumun meydana gelmesi için çocuğun 12.yaşına varması gerektiği, psikologlarca kabul edilen ortak bir görüştür.

Dini ile beraberinde dini düşünceyi de getireceğinden , çocuklar, daha ilk çocukluk döneminde aile çevresi tarafından ulu, yüce, her şeye gücü yeten, her şeyi bilen, işiten ve gören şeklinde tanıtılan Allah hakkında, fikir yürütmeye başlamaktadırlar. Böylece, düşünce merkezlerine "Allah" kavramı yerleşir.

Çocukta Allah tasavvuru 3. yaştan itibaren gittikçe gelişir ve ilerleyen yaşlarda belirginlik kazanır. Araştırmalar göstermektedir ki, 6-8 yaşları arasında, çocukta yoğun bir taklitçilik ile birlikte "Antropomorfik" yanı "Tanrıyı insana veya bilinen varlıklara benzetme" anlayışı hakimdir. Bu anlayışa göre çocuklar, Alllah'a insanlardaki gibi el, göz vb. organlar atfederler ve onun insan gibi davranışlarda bulunduğunu zanederler. Ancak çocuklara göre Alllah insanlardan farklı olarak çok büyüktür; büyük organlara sahiptir ve gökyüzünde oturur, Ülkemizde yapılan araştırmalara göre bu çağ çocuklarının büyük bir kısmı Allah'ı örneğin gökyüzünde oturan sakallı bir dede gibi insani özelliklerde tasavvur etmişlerdir. Bununla birlikte onlar Allah'ı şekil itibarıyla sadece insana benzetmekle sınırlandırmazlar.Bir kısım araştırmalar, Tanrı olarak seçilen varlıkların başında güneşin ve ayın güzelliğini ortaya koymuştur. Bu manada Hz. İbrahim'in Allah'ı arayışında gü neşe ve aya yönelmesi, tipik bir ilk örnek sayılabilir.

Ancak burada hemen belirtmek gerekir ki, batıda yapılan araştırmalar ile ülkemizde yapılan araştırmaların sonuçları nisbeten önemli farklılıklar arzeder. Hırıstiyanlıkta Allah'ı "Baba" sembolüyle anlatma geleneğinin mevcudiyeti nedeni ile, hıristiyan çocuklarda Allah'ı insana, -başka bir tabirle- babaya benzeterek algılama anlayışı, hem daha çok yoğun, hem de daha uzun yıllar geçerlilik azeder. Bu eğilim aslında hırıstiyan kültürünün bir yansımasıdır. Aynı türde bir eğitim ülkemizde veya islam ülkelerinde oldukça azdır. Çünkü islam inancında Allah'ı, İnsani özelliklerle tasvir etmek hoş görülmediği gibi, ne islam kaynaklarının açıklamalarında, ne de din eğitimcimerinin ifadelerinde, Allah'ı maddi varlıklara benzeterek anlatma temayülü yoktur.

Çocukta dini gelişim sürecini böyle özetledikten sonra, şimdi de birer eğitimci veya ebeveyn olarak, çocuklarımıza Allah inancını aşılama konusunda neler yapmamız gerektiği hususuna değinmekte fayda görüyoruz.

İslam dininde çocuğun müstesna bir yeri ve değeri olduğu gerek ayetlerden ve gerekse hadislerden açıkça anlaşılmaktadır. O halde, Allah ve resulünün verdiği bu değer, onlardan esirgenmemelidir. Çocuklara her konuda sevgi ve anlayışla yaklaşılması,İslami bir prensip olduğu gibi,eğitim gerçeğine de uygundur.Çocukluk çağında ilk yıllara ait yaşantıların önemi ve bunların sonraki yıllar üzerindeki önemli etkileri,bugün artık tartışılmaya gerek duyulmadan kabul edilen bir gerçektir.Bu ilk yıllarda verilen eğitimde çevre faktörünün,özellikle aile çevresinin rolü çok büyüktür.Aile,çocuğa en yakın ve onun üzerindeen çok söz sahibi ilk ve en etkili müessesedir.Bu anlamda anne-babalar çocuğun ilk eğitimcileri ve

öğreticileridir.Tüm bilgilerde olduğu gibi,dini bilgiler ve davranışlarda da ilk etkilerin sahibi ailedir.

Duygusal yaşam açısından çocuk;sevgi ve korku ile içiçe yaşar.Ancak sevgi onun ruhu için vazgeçilmez bir gıda özelliği taşır.Psikologlara göre çocuğun sevgiye olan ihtiyacı,gıdaya,havaya ve suya duyduğu ihtiyaçtan az değildir.Bu nedenle çocuğa verilecek eğitimin,sevgiyle yoğrulmuş olması gerekmektedir.

Çocuk,zihinsel anlamda geliştikçe,çevresine olan ilgisi artar.özellikle konuşma yeteneği kazandıktan sonra,merakını sorular sormak suretiyle ortaya koyar.Sorularının başında gelenlerden bir kısmı,kuşkusuz Allah ile ilgilidir.

Onlar sonuçlarına aldırmaksızın olumlu olumsuz pek çok soru ile çevresindekileri rahatsız etmekten geri durmazlar.Özellikle Allah ve din ile ilgili soruları karşısında,çocukları hemen eleştirerek sindirme yoluna başvurmaktan kaçınmak gerekir.Sordukları sorulara büyük bir sabır ve sevgi ile kapasitelerine uygun cavep vermeli,aydınlanmalarına yardımcı olunmalıdır.Kavramlaştırma ve anlatımlarda çok dikkat edilmelidir.Çünkü onlar doğru ve yanlış arasında seçim yapma konusunda acizdirler,kendilerine söyleneni olduğu gibi kabul ederler.

Eğitimde ceza veya korkuya baş vurmak bir süre için faydalı görünse de,ileri inanışlar için olumsuz etkilere neden olabilir.Çünkü baskı ve sindirme,kabileyetlerin ortaya çıkmasını önleyen en önemli faktörlerdendir.Dini anlamda çocuğa uygulanan baskılar,aslında onun dinden uzaklaşmasını ve ibadetleri terketmesini kolaylaştıracaktır.Çocuğun kalbini kazanmanın yegane yolu sevgi ve şefkatten geçer.Buna göre çocuğa Allah'a iman gibi son derece önemli bir konu öğretilirken sevgi,şefkat,hoşgörü gibi Kur'an ve Sünnete dayanan bir metot takip edilmelidir.

Dini öğretimde sevgi ve şefkatin yanında faydalanılabilecek bazı metotları şöyle sıralamak mümkündür:

1-Din öğretimi konusunda iyi örnekler oluşturulmalı,örnek şahsiyetlerin hayatlarından istifade edilmelidir.Örneğin Peygamberlerin ve kahramanların hayat hikayelerinden istifade edilebilir.Dini hikayeler çocukların en fazla ilgi gösterdikleri konulardan biridir.

2-Çocukların sorularından faydalanılarak uygun açıklamalarda bulunulmalıdır.Çocuğun sorduğu hususlar,onun ilgi duyduğu hususlar demektir.

3-uygun zaman ve ortam gözetilmelidir.Örneğin yemeğe başlarken besmele ve yemek sonrasında hamd etme telkin edilebilir.Oyuna dalmış bulunduğu bir sırada dini öğreti,olumsuz sonuçlara neden olabilir.

4-Çocuğa alternatifler sunulmalıdır.Bir hususu yasaklarken,buna karşılık başka bir konuda serbestlik ve imkan sağlanmalıdır.Bu konuyla ilgili saadet devrinden bir örnek verelim.

"Bir gün Medineli müslümanlardan birisinin bahçesindeki hurma ağaçlarını taşlayan Rafi b.Amr'ı,bahçe sahibi yakalayarak Peygamberimizin huzuruna getirir ve olayı anlatır.Peygamberimiz Rafi4ye:"Yavrucuğum,niçin ağaçları taşlıyorsun diye sorunca,Rafi:"Aç idim ya Resulallah,karnımı doyurmak için taşladım."cevabını verir.Bunun üzerine Peygamber Efendimiz;"Yavrucuğum,bir daha acıkırsan,ağaçları taşlama,altına düşenleri al,ye!" buyurur.Sonra da Rafi'nin başını okşayarak "Allah'ım! Bu yavrunun karnını doyur" diye dua eder.

Görüldüğü gibi Peygamberimiz Rafi'ye ağaçları taşlamayı yasaklarken,hemen ardından ona alternatif de sunarak mükemmel bir metot izlemiştir.Bizlere düşen de Peygamberimizi örnek alarak bu tür alternatifler sunmada gayret sarfetmektir.

5-Dini öğretim ve eğitimde bir başka metod, çoçukları kutsal yerlere ve mabedlere götürerek, oralarda ibadet edenleri görmelerini sağlamak, mabedlerin manevi huzurunu tatmalarına imkan vermektir.

6-Dini gün ve geceler ve bunların manalarından da istifade etmek gerekir. Bayram ve kandil günlerinin güzelliklerinden çocukları istifadelendirmek, dini gelişim açısından çok önemlidir.

Netice olarak, bu tür metodları çoğaltmak mümkündür.Burada asıl önemli olan, çocukların üzerine eğilmek, onların önemsendiğini hissettirmek ve dini eğitimde en uygun metodu uygulamaya koymaktır.Unutulmamalıdır ki, ebeveynin çocuğuna verebileceği en güzel şey, dini öğretidir. Çünkü dinini ögrenmesi, çocuğun tüm hayatında saadet yollarının açılması için yeterli olacaktır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

ARMANER, Nedâ, Din Psikolojisine Giriş, Ayyıldız Matb. Ankara 1980.
BOVET, Din Duygusu ve Çocuk psikolojisi(çev. S. Odabaşı), T. T. K. Basımevi, Ankara 1958.
COLE,L.-MORGAN, J.B. Çocukluk ve Gençlik Psikolojisi, (Çev.B.H. Vassaf), 2. Baskı, M.E.B. Basımevi,İstanbul 1975.
FRASS, H. Jürgen, Die Religiösitaet des Menschen, UTB Vandenhoeck, Göttingen 1950.
GROM, Bernard, Religionspsychhologie, Kösel Verl. München 1992.
HOLM, Nils, Einführung in die Religionspsychologie, Reinhart Verl, München 1990.
HÖKELEKLİ, Hayati, Din Psikolojisi, T.D.V. Yayınları, Ankara 1993.
JAMES, William, Die Religiösitaet in Ihrer Mannigfaltigkeit, 4. Auflage, J.C. Hınrichts Buchhandlung, Leipzig, 1925.
MELİCİ, A. Abdülaziz, Tasavvuru'ş - Şuuru'd-Dini ınde't-Tıfl ve'l-Murahık, Daru'l-Mearif, Mısır 1988.
ÖCAL, Mustafa, Din Eğitimi ve Öğretiminde Metodlar, T.D.V. Yay. Ankara 1991.
SCHMİD, Lore, Religiöser et Erleben Unserer Jugend, Evangelischer Verl. Switzerland 1960.
SELÇUK, Muallâ, Çocuğun Eğitiminde Dini Motifler, T.D.K. Yay. Ankara 1990
YAVUZ, Kerim, Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi, DİB Yay. Ankara 1983.

Toplumun "Güzel İnsan"a ihtiyacı var!...

Yetiştirdiğimiz çocuğun *cebine*, kendine güvenerek mücadele etmenin altın sırlarını koyarak; *zihnine*, dünyayı keşfetmenin ve zevk alarak gelişmesine yardımcı olacak bilginin anahtar kelimelerini programlayarak ve *kalbine*, okulumuzun anılarını, sevginin tohumlarını ekerek onu hayata hazırlıyoruz.

Okulumuzda yetiştirdiğimiz küçük lale fidanlarımızın lale ormanlarına dönüşeceğine ve bu lale ormanlarının seyriyle gurur duyacağımıza inanıyoruz.

Ormanlar milli servetimizdir, kimse onlara zarar veremez...

LALE eğitim kurumları

"Bulduğunuz Değil, Umduğunuz Yer..."

Tel.: 322 73 78 • Fax: 322 28 25 • Meram/KONYA

TATSAN

DEMİR İNŞAAT-TAAHHÜT SANAYİ ve TİC. LTD. ŞTİ.

Bekir Tat

BİLUMUM KÖŞEBENT
LAMA-SİLME
I-U PROFİL
TÜM İNŞ. DEMİR ÇEŞİTLERİ
ŞAÇ ÇEŞİTLERİ SATIŞI

Meram Sanayi Pervane Sokak No: 29
Tel:(0.332) 322 70 18-321 38 93-321 74 24
Fax:(0.332) 321 38 93 KONYA

SONKUR

OTOMOTİV SAN.TİC.LTD.ŞTİ.
SATIŞ / SERVİS / MONTAJ / YEDEK PARÇA

STAR GAS LOVATA LPG SİSTEMLERİ
SAMÇELİK GAZ DEPOLARI KONYA BÖLGE BAYİİ

HASAN SONKUR-ÜZEYİR ERGEN

Sanayi Çarşısı Zülali Sokak, No:27 KONYA
Tel:0 332 236 11 55-237 49 09 fax:0 332 233 72 79 cep:0 542 314 07 31

Kur' anda Lokman (A.S.) ve Çocuk Eğitimi

Rıfat Oral

Lokman (a.s), halk arasında Lokman Hekim olarak bilinen kişidir. İslami kaynaklara göre o doktor olmaktan daha çok iyi bir eğitimci ve sosyologdur. Özellikle aile ve çocuk eğitimi konusundaki görüşleri ve sözleri asırlar boyu insanlara rehber olmuştur. Bu yüzden ona Lokman el-Hakim (bilge, arif) demek daha doğru olur.

Lokman suresi ile bu zatı yeniden gündeme getirir. İnsanları güçlü yönleriyle tanıtan bu kitab Lokman el-Hakimin çocuk eğitimi yönünü ön plana çıkartır. Hadis ve Eserlerdede yine onun eğitim ve sosyolog yönü görülür.

LOKMAN EL-HAKİM KİMDİR?

Kur'anda Lokman el-Hakimin kimliği ile ilgili fazla bilgi bulunmamaktadır. Ancak bazı hadis ve eserlerde çeşitli bilgilere rastlanmaktadır. Bu rivayetlerin bir kısmı zayıf olmasına rağmen diğer sahih rivayetlerle kuvvetlenmektedir. Kaynaklara göre Lokman el-Hakim İsrailoğulları arasında yaşamış ve sözü geçen bir insandır[1]. İleri görüşlü ve sağlam bir kişiliğe sahip olan Lokman (a.s)'ın peygamber olmasında ihtilaf edilmiştir. İbn Abbas, Mücahid, Katade ve Said b. Müseyyeb gibi çoğunluğa göre o peygamber değildir ve kendisine sadece hikmet gücü verilmiştir[2]. İkrime ve Leys'e göre ise o bir peygamberdir ve kendisine verilen hikmet ise nübüvvettir[3]. Çoğunluğun görüşü tercih edilmektedir.

İbn İshak'dan gelen rivayetlere göre, Araplar Lokman el-Hakimi tanıyorlardı. Peygamberimiz (sav) Mekkeye gelen yabancılara da İslamı anlatırdı. Bu kişilerden biri de Süveyd b. Samit idi. Süveyd ona; " Herhalde senin yanındakiler, benim yanımdaki gibi" deyince Peygamberimiz (sav) okumasını istedi. Okuması bitince Peygamberimiz (sav): "Bunlar güzel, ancak bendekiler daha güzel" dedi ve Kur'andan bazı yerler okudu. Bunlar Süveydin hoşuna gitti ve Medine'ye geri döndü. Süveydin okudukları "Mecelletü'l-Lokman" (Lokman Divanı, külliyatı) idi ve Araplar arasında yaygındı[4] Peygamberimizde Lokman el-Hakimi çeşitli hadislerinde medhetmektedir.

LOKMAN EL-HAKİME VERİLEN HİKMET NEDİR?

Hikmet kavramı İslami literatürde çok önemli bir yer tutar:

a) Allahın isimlerinden biri el-Hakimdir. Yaklaşık yüz ayette bu isim Aziz, Alim, Habir, Tevvab, Vasi ilim ve sıfatlarıyla beraber zikredilir.

b) Kuranın sıfatlarından biri de el-Hakimdir[5].

c) Peygamberde iki ayrı vahy göze çarpar. Kitap ve Hikmet... Peygamber kendisine nazil olan kitap ve hikmeti insanlara öğretmek zorundadır[6]. Ayetlerde geçen Hikmet kavramını peygamberlerin kitabı uygularken yaptığı açıklama, yorumlar ve bunların tatbikatından oluşan sünnet şeklinde anlamak en doğru olanıdır[7].

d) İnsanları İslama davet ederken güzel öğüt ve hikmet unsurlarını kullanmak çok önemlidir[8].

e) Aile eğitiminde Kur'an ve hikmete önem verilmelidir[9].

f) Kendisine hikmet verilen insan çok şanslıdır ve bir çok hayırlara nail olması sözkonusudur [10].

g) Hikmet kavramı; doğru düşünce yada doğru düşünme kabiliyeti şeklinde tanımlanabilir. Buda ancak vahy ve aklın kavramı hakkında çeşitli yorumlar yapılmıştır. İbn Abbas ve Katadeye göre, dinde ileri görüşlü olmaktır[11]. Mücahide göre; akıl, fıkıh, sözünde isabetli olmaktır[12]. İkrime ve Leyse göre nübüvettir[13]. Daha öncede belirtildiği gibi Lokman el-Hakime verilen hikmet nübüvvet olmayıp doğru düşünce, akıl ve ileri görüşlü olmak gibi yeteneklerdir. Peygamberimiz (sav)'de kendisine sorulan bir soruyu cevaplarken; Lokmanın oğluna olan öğütlerini duymaz mısınız, kulak vermez misiniz" diye dikkatleri Lokman suresine ve Lokman el-Hakime çekmiştir[14].

HİKMETİN SONUCU

Kuran, hikmetin insanlara şükretmeleri ve temiz olmaları için verildiğini belirtir. "Biz Lokmana hikmeti verdik ki Allaha şürket(sin)"[15].

Hikmetin sonucu Allah'a şükür olmalıdır. Çünkü onunla insanlar doğruya, olayların gerisindeki gerçeğe ulaşırlar. Hakim kişi bunu insanlar arasında yayar ve öğretir. Kur'ana göre hikmet; eğitim, hukuk ve bilginin temelini oluşturur.

ÇOCUK VE "HİKMET" EĞİTİMİ

Çocuklar Allah'ın bize verdiği emanetlerdir. Bunların korunmasından da aile ve toplumlar

sorumludur. Gelecekte dünya ve ahirette saygın bir yerimizin olması nesillerin doğru eğitimine bağlıdır. Peygamberlerin de dua ve davetleri bu yöndedir.

Hz. İbrahim ve İsmail Kabenin yapımı anında şöyle dua ettiler:

"Rabbimiz, bizim soyumuzdan (insanlara) senin ayetlerini tebliğ edecek, vahyi ve hikmeti öğretecek, onları arındırıp temizliyecek bir peygamber gönder. Şüphesiz sen kudret ve hikmet sahibisin"[16].

Hz. Zekeriyya Meryemin mabeddeki tertemiz halini görünce şöyle der:

"Ey Rabbim, bana temiz bir zürriyet bağışla, şüphesiz sen (her) duayı duyarsın"[17].

Toplumların doğruluk önderleri peygamberler ve salih inanların temennileri dürüst nesillerin yetişmesidir ki, bunlar gelecekte toplumların yüz akı olacaklardır.

KUR'ANDA LOKMAN (A.S)IN TEMEL PRENSİPLERİ

Lokman suresi (12-19 arası ayetler) Lokman el-Hakimin eğitim ve toplumla ilgili görüşlerini özetlemiştir. Bu altın öğütlerde çocuk eğitiminde hikmet temeli ve bunlarla ilgili bazı prensipler otaya çıkmaktadır. Bunları ayetler ışığında şu şekilde sıralamak mümkündür:

a) Şirk en büyük haksızlıktır b) Anne babaya saygı sınırlıdır. c) Allah'dan hiçbir şey gizlenemez d) Namaz güzelce kılınmalıdır e) Doğru her zaman savunulmalı ve kötülüklere karşı olunmalıdır. f) Musibetlere karşı sabredilmeli g) Her işde azimli olunmalı ğ) Kibirden sürekli kaçınılmalı h) Davranış ve konuşmalar dengeli olmalıdır.

Mekkede İslama daveti imha etmek için her türlü entrikanın kullanıldığı dönemde bu sürenin nazil olması ve peygamberimizin; "Lokman ne diyor, duymuyor musunuz?" şeklindeki uyarıları bu surenin ve anlaşılmasının önemini vurgulamaktadır. Kur'an'ın kendi uslubu ışığında bu temel esasların iyi anlaşılması gerekir:

a- Şirk en büyük haksızlıktır.

Allahu Teala buyurur ki: "Hani Lokman oğluna öğüt verirken şöyle demişti: -Yavrum, Allah'a şirk koşma! Muhakkakki şirk büyük bir haksızlıktır"[18].

Bu ayette Lokman el-Hakimin oğluna karşı sıcak ve samimi davranışı görülmektedir. Eğitimde şefkat, güleryüz ve müsamaha çok önemlidir. Peygamberlerin davetlerinde ve konuşmalarında da bu yumuşaklık farkedilir. Peygamberimiz (sav) Uhud savaşında yerlerini terkeden ve daha sonra dağlara sığınan sahabeye hiç kızmamıştır[19].

İlk öğretilmesi gereken şey, Allah'ın birliği ve şirkin tehlikesidir. Alemleri yaratan ve programlayan odur. Buna rağmen bir başkasını ilahlaştırmak şirktir ve büyük haksızlıktır[20].

Çocuklara temel kavramlar iyi açıklanmalıdır. İlah, Rab, İbadet ve Şirk gibi kavramlar peygamberin hayatlarından verilecek örneklerle anlatılmalıdır. Bu konuda kitap, dergi, çizgi film ve sinema unsurları çok iyi kullanılmalıdır.

Bu ayette Lokman el-Hakim "Şirk" kavramını yalın olarak zikretmiştir. Buda şirkin iman, ibadet ve tüm sosyal ilişkilerde geçerli olduğunu gösterir[21].

b) Anne-Babaya saygı sınırı

14. ve 15. ayetlerde Lokman(a.s)ın sözlerine ara verilmekte ve Rabbimiz önemli bir açıklama yapmaktadır. Bu iki aytte anne ve babaya karşı davranış biçimi açıklanmaktadır. Şöyle ki:

"Biz insana anne ve babasına iyi davrnamasını emrettik. Annesi onu nice zorluklara katlanarak taşıdı, sütten kesilmesi de iki yıl sürdü. (Bu yüzden) bana ve anne-babana şürketmelisin. Dönüş yine banadır."

"Ve eğer annen-baban bilmediğin konuda sana şirk koşmanı emrederlerse o ikisine itaat etme, (Ama) dünyada onlara yine de iyilikle davran ve benim yolumda olanlara tabi ol. Sonunda hepiniz bana döneceksiniz ve yaptıklarınızı haber vereceğim"[22].

Bu iki ayette çocuğun anne ve babasına karşı davranış biçimi ve sınırı çizilir.

1. Kur'anın birçok ayetinde Allah'a imanla birlikte anne-babaya itaat emredilir[23]. Çünkü insanın yaratıcısı Allah ve varlık sebebi de anne-babasıdır. Bu yüzden onlara karşı müteşekkir olunmalı ve öf bile denmemelidir. Süyfan b. Uyeyne der ki: Kim beş vakit namazdan sonra anne-babasına dua ederse şürketmiş olur[24].

2. Ebeveyne itaat emrinden sonra anne ikinci defa özel olarak zikredilir. Çünkü onun çocuk üzerindeki hakkı daha fazladır. Hamilelik dönemi, doğum ve süt emzirme gibi sıkıntılar annenin hakkını artırmaktadır[25].

3. Çocuk anne ve babasının doğrularına itaat etmeli, yanlışların en büyüğü şirk ve günahı reddetmelidir. Çünkü Allah'a isyanı emreden hiç kimseye itaat edilmez. Bildiği ve bilmediği her konuda şirkten kaçınmalı ve İslam dairesindeki yerini korumalıdır[26].

4. Anne-babaya şirki emretmesi halinde itaatın yasaklanmasına rağmen yine de dünyada onlara iyi davranılması emrediliyor. Onların nafakalarından ihtiyaç anında çocukları sorumludur[27].

5- Ayetin sonunda mutlaka İslam cemaatine tabi olmak ve ayrılmamak tavsiye ediliyor. Bu konuda titiz davranılması içinde ahiret hatırlatılıyor[28].

Bu iki ayetin Sa'd b. Ebi Vakkas veya Sa'd b. Malik hakkında nazil olduğu rivayet edilmektedir. Sad İslamı kabul edince annesi açlık grevine başlar ve eğer eski dinine dönmezse bir daha yemeyeceği ve içmeyeceğine yemin eder. Günler geçtiği halde Sad İslamdan dönmez ve derki: "Vallahi yüz canın olsa ve hepsi teker teker de ölse ben İslamı terketmem". Onun bu kararlı tumumu karşısında annesi açlık grevini terkeder[29].

Sözkonusu rivayetlerden Mekke döneminde anne ve babalarında İslamı terketmeleri için çocuklarına baskı yaptıkları anlaşılmaktadır. Ancak o dönemde hiçbir müslüman dinini terketmemiştir. Bu ayetler onları tasdik ve diğer müslümanları da irşad için nazil olmuştur.

c- Allah'tan hiçbir şey gizlenemez

Lokman (a.s.) der ki: "Yavrum, eğer yaptıkların bir hardal tanesi kadar (küçücük) olsa ve bir kayanın içinde yada göklerde veya yerin derinliklerinde saklı bulunsa Allah onları yine ortaya çıkartır. Muhakkakki Allah latif (kadir) ve haberdar olandır"[30].

Bu ayette Lokman el-Hakim oğluna Allah'ın kudretini anlatabilmek için muşahhas bir örnek veriyor. Küçük bir tane kimsenin göremiyeceği ve bulamıyacağı bir yerde de olsa Allah onu bilir ve ortaya çıkartır. Bu oğlunun -"Ey Babacığım, kimsenin görmediği bir yerde günah işlesem Allah onu nasıl bilebilir?..* şeklindeki soruya cevaptır[31].

Ayette ayrıca Allah'ın iki sıfatı görülmektedir. Latif ve Habir... Kur'anda her zaman beraber gelen bu iki kelimeden Latif, çok ince, bilinmez, her yere sızan ve herşeye gücü yeten manalarına gelmektedir[32].

Bir insanın hareketlerini kontrol etmesi ve çift şahsiyetli olmaması Allah'ın gücünü iyi bilmesine ve tanımasına bağlıdır.

d- Namaz dürüst olarak kılınmalıdır/ e- Doğru olan şey her zaman savunulmalı ve kötülüklere karşı konulmalıdır/ f- Musibetlere karşı sabredilmeli ve her işde azimli olunmalıdır.

Lokman (a.s) der ki: "Ey Yavrum, Namazını dürüst kıl, doğru olanı emret, kötüden vazgeçir ve musibetlere karşı sabırlı ol. İşte bunlar kararlı (ve azimli) olunması gereken işlerdendir"[33].

Lokman el-Hakim oğluna tevhidi ve Allah'ın gücünü anlattıkdan sonra salih amel konusuna geçer ve onun üzerinde durur. Salih amel namazla başlar, namaz kılmayan salih insan olamaz. Kur'an-ı Kerim'de namaz sürekli imandan sonra zikredilir[34].

Namazın devamında tebliğ emredilmektedir. Tebliğ; doğruyu savunmak, kötülüklere karşı olmaktır. İnsan namazla kendisini korur ve kemale erer, tebliğle de başkalarını korur ve kemale erdirir. İnsan sadece kendisinden değil ailesinden ve toplumundan da sorumludur[35].

Namaz ve tebliği sabır tavsiyesi takip eder. Sabır, kişiyi üzen ya da canını yakan şeylere karşı dayanmak demektir. Allah bu şekilde dayanıklı olanları sever[36]. İnsanın inancı ya da ibadetlerinden dolayı başına gelen musibetlere sabretmesi gerekir. İşte bütün bunlar kişinin müslüman olmadaki kararlılığını gösterir.

g- İnsanları küçümsemek ve kibirle yürümek büyük hatadır.

Lokman (a.s) der ki: "(Ey yavrum, insanları küçümseyerek yüzünü çevirme ve yeryüzünde kibirli olarak yürüme. Şüphesiz Allah kendisini beğenen küstahları sevmez."[37].

Kur'an bize kibirli bir insanın yüzünü çiziyor ve sanki onu görür gibiyiz. İşte şimdi başkalarını küçümseyerek suratını çeviriyor ve sonra da sallana sallana gidiyor.

Kibrin sebebi kendini beğenmek ve başkalarını küçük görmektir. Halbuki ezanlardaki "Allahuekber" sözleri ile hiç bir güç ve insanın kibirlenmemesi esprisi hergün defalarca ilan edilmektedir. Allah alemlerin yaratıcısıdır.

Kibir sadece, kibirli davrananlara ve savaşta kafirlere karşı caizdir ve mübahtır. Allah katında en şerefli ve sevgili insan ise takvada kararlı ve sürekli olandır[38].

h- Davranış ve konuşmada denge korunmalı

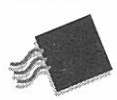
Lokman (a.s) der ki: "(Ey Yavrum,) Yürüyüşün ölçülü ve dengeli olsun, sesini de yükseltme. Şüphesiz seslerin en çirkini eşek anırmasıdır[39].

İnsan bazen hızlı yürür ya da konuşur, bazen de yavaş yürür veya konuşur. Ayette yasaklanan ise duruma ve yere göre dengeyi korumamaktır. Dengesiz olarak yürüyen ve konuşan insanlar toplumu rahatsız ederler, normal hayatı bozarlar[40].

Hz. Aişe bir kişinin hafif konuşmaktan neredeyse kırılacağını görünce; "buna ne oluyor?" dedi. Kendisine o kişi Kurradan (Kur'an-ı iyi bilen alimlerden) denilince Hz. Aişe: "Ömer karilerin başıydı ama, biraz hızlıca yürür, konuştuğunda duyurur ve vurduğunda acıtırdı" dedi[41].

SONUÇ

Lokman el-Hakim oğluna karşı şefkatle davranan, sürekli nasihat eden ve onun hareketlerinden sorumlu olduğu bilincini unutmayan ideal bir baba ve insan olarak asırlar boyu tanınmıştır. Kur'anın sesi ile kıyamete kadarda insanlar onu tanıyacaklardır. Önemli olan Lokman el-Hakimi dinlemek ve onun üzerinde durduğu konularla çocuk eğitimini temellendirmektir. İnanç, ibadet, iyilik ve ahlak duygularıyla büyüyen çocuklar gelecekte hepimizin gururu olacaklardır.

BİBLİYOGRAFYA

Abdurrezzak, İbn Hüman es-San'ani (v. 212), Tefsiru'l-kur'an (1-47 Riyad 1410/1989

Ahmet b. Hanbel (v.241) ez-Zühd, Beyrut, 1403-1983; Müsned (1-67 Çağrı, İstanbul, Tarihsiz

Alusi, Ebu'l-Fazl Şihabuddin (v. 1280) Ruhu'l-Meani fi Tefsiri'l-Kur'ani'l-azim (1-15) Beyrut 1408/1987

Begavi, Ebu Muhammed el-Hüseyin b. Mesud (v.516) Camiu's-Sahih (1-8) Riyad, 1409

Buhari, Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail (v. 256) Camiu's-Sahih (1-8) Çağrı, İstanbul, Tarilsiz.

Fahreddin er-Razi (v. 606) et-Tefsiru'l-kebir (1-11) beyrut 1417/1997

İbn Atiyye, Ebu Muhammed Abdulhak b. Galip el-Enudelusi (v.546) el-Muharrauru'l-Veciz (1-16) Kahire 1395-1975

İbn Cerir et-Taberi, Ebu Cafer Muhammed (v. 310) Camiu'l-Beyan fi Te'vili'l-Kur'an (1-12) Beyrut 1412-1992

İbn Ebi Şeybe, Ebu Bekir Abdullah b. Muhammed (v. 235) el-Musannef fi'l-Ehadis ve'l-Asar (1-7) Beyrut 1409/1989

İbn Kesir, Ebu'lFeda (v. 774) es-Siretü'n-Nebeviyye (1-2) Beyrut, Tarihsiz.

İbnu'l Cevzi, Ebu'l-Ferec Cemaluddin Abdurrahman b. Ali b. Muhammed (v. 597) Zadü'l-Mesir (1-9) Beyrut 1404-1984

İbnu'l Esir, Ebu'l-Hasen Ali b. Muhammed el-Cezeri (v. 630) Üsdü'l-Gabe fi Marifeti's-Sahabe (1-7) Kahire 1970

Kasımi, Muhammed Celaluddin (v. 1332/1914) Mehasinu't-Tevil (1-7) Beyrut 1398-1978

Kurtubi, Ebu Abdullah Muhammed el-Ensari (v. 671) el-Camiu'l-Ahkami'l-Kur'an (1-227 Beyrut 1407/1987

Meragi, Ahmed Mustafa (1364/1945) et-Tefsir (1-30) Mısır 1394/1974

Ragıb el-İsfehani, Hüseyin b. Muhammed (v. 502) el-Müfredat fi Garibi'l-Kuran, İstanbul, 1986

Suyuti, Abdurrahman Celaleddin (v. 911) ed-Dürrü'l-mensur fi-Tefsiri'l-Me'sur (1-8) Beyrut 1403/1983

Taberani, Ebu'l-Kasım Süleyman b. ahmed (v. 360) el-Mücemu'l-Kebir (1-25) Kahire, Tarihsiz.

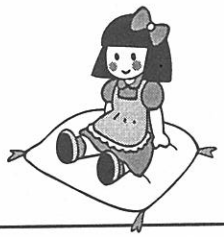
Tahir b. Aşur, Muhammed (v. 1393/1973) et-Tahrir ve't-Tenvir) (1-30) Tunus, Tarihiz

Zemahşeri, Ebu'l-Kasım Carullah Mahmud b. Ömer b. Muhammed (v. 538) el-Keşşaf an Hakaiki Kavamizi't-Tenzil ve Uyuni'l-Akavil fi vucuhi't-Tenzil (1-4) Beyrut 1415/1995

DİPNOTLAR

1) İbn Cerir et-Taberi, Camiu'l-Beyan X.208 No:28082 (Zayıf); Ahmed b. Hanbel, ez-Zühd s.64 (zayıf); İbn Ebi Şeybe, el-Musannef VII, 73 (zayıf)
2) Abdurrezzak, Tefsiru'l-Kuran II, 105 (Sahih); İbn Cerir X, 208 No: 28078 (Sahih), 28083 (Zayıf), 28084, Zayıf).
3) İbn Cerir X, 209, No: 28091 (Sahih, İbn Ebi Hatem (Suyuti, ed-Dürrü'l-Mensur VI, 511-512)
4) İbn Kesir, es-Siretü'n-Nebeviyye I, 332; İbnu'l-Esir, Usdü'l-Gabe II, 489
5) bkz. Yasin 36/1, Lokman 3161
6) bkz. Bakara 2/151-231, Al-i İmran, 3/48, Nisa 4/54-113, İsra 16/39
7) Kurtubi, el-Camiu'l-Beyan, II, 131
8) bkz. Nahl, 16/125
9) bkz. Ahzab, 33/34
10) bkz. Bakara, 2/269
11) İbn Cerir, X, 208 No: 28078 (Sahih; İbn Atiyye, el-Muharrar, XIII, 12; İbn Ebi Hatim (Suyuti VI, 511)
12) Abdurrezzak, Tefsiru'l-Kuran II, 105 (Sahih); İbn Cerir X, 208 No: 28082 (Zayıf)
13) İbn Ebi Hatim (Suyuti VI, 511-512)
14) Buhari, "Enbiya_ -41, "Tefsiru'l-Kuran" 31; Ahmed b. Hanbel, Müsned I, 424-444
15) Lokman, 31/12
16) Bakara, 2/129
17) Al-i İmran, 3/38
18) Lokman, 31/13
19) Al-i İmran, 3/159
20) Fahreddin er-Razi, et-Tefsiru'l-Kebir IX, 120
21) Tahir b. Aşur, et-Tahrir ve't-Tenvir XXI, 154
22) Lokman, 31/14-15
23) bkz. Bakara, 2/83, Nisa 4/36, 62, En'am 6/151, İsra 17/23
24) Begavi, Mealimu't-Tenzil, VI, 287
25) İbnu'l-Cevzi-Zadu'l-Mead VI, 319
26) Alusi, Ruhu'l-Meani, XI, 87, İbn Atıyye XIII, 15
27) Kurtubi, XIV, 66
28) Zemahşeri, el-Keşşaf, III, 479
29) İbn Cerir, IX, 211; İbn Asakir, İbn Merduye (Suyuti IV, 521-522)
30) Lokman, 31/16
31) Begavi, VI, 288; Kurtubi, XIV, 67
32) Ragıb el-İsfehani, el-Müfredat s. 679; Zemahşeri, el-Keşşaf III, 480
33) Lokman, 31/17
34) Fahreddin er-Razi IX, 121, Tahir b. Aşur, XXI, 165
35) Alusi, XI, 89
36) bkz. Bakara, 2/153, 249; Al-i İmran, 3/142, 146; Enbiya, 21/85; Ahzab, 33635
37) Lokman, 31/18
38) bkz. Hucurat, 49/13; Tevbe 9/4-7
39) Lokman, 31/19
40) Kasımi, Mehasinu't-Tevil, XII/202; Alusi, XI, 91; Kurtubi, XIV, 72
41) Merağı-et-Tefsir, XXI, 86.

ATILGAN
Young Club

Kemal & Osman İnal

Musallla Bağları Mh. Bayırbaşı Sk. No:5
Telefax:(0.332) 235 45 92

KONYA

SUSAMLAR
ZİRAAT-İNŞAAT SU ÜRÜNLERİ

alabalık
kapari
defne sabunu
papatya/böğürtlen/natural pekmezi

tapucu
AHMET SUSAM

tel:0.332 352 70 69-cep tel:0.532 255 43 31
eski kadınlar pazarı melike hatun çarşısı 2. kat
no:225 KONYA

MEKKE PAZARI
TOPTAN HAC MALZEMELERİ SATIŞ MAĞAZASI LTD. ŞTİ

NECATİ KÜÇÜKTOKA

seccade/tesbih/takke/yüzük/esans/zemzem
İhram/hurma/kına/tülbent/buhur/inci kolye
ve diğer çeşitlerimizle sayın hacı adaylarımızın hizmetindedir.

merkez
Aziziye Cad. No:41 KONYA Tel:0.332 350 44 21
şube
Aziziye Cad. No:35/B (Adese Şubesi Karşısı) KONYA

BİRÇELİK
LTD. ŞTİ.

şirket müdürü
GIYASEDDİN ÇELİK

her çeşit un-yem-arpa-kepek
Hekimoğlluarı-Selva-Ova-Meram unları
ile hizmetinizde

Tel:0.332 355 47 54
Fax:0.332 355 02 71

Yurt Dışındaki Türk Ailelerin Sorunları

Doç. Dr. Mustafa Tavukçuoğlu

Konuşmamızın başlangıcında hemen şunu belirtelim ki, tebliğimizde yurtdışı deyince Almanya, Avusturya, Belçika, Fransa ve Hollanda gibi Avrupa ülkelerindeki ailelerimizden söz edeceğiz. Amerika, Avusturalya ve Türk Cumhuriyetlerinde yaşayan ailelerimiz bu tebliğimizin sınırları dışında kalmaktadır.

Çeşitli Avrupa ülkelerinde çalışmak üzere yurtdışına çıkan Türk vatandaşlarının toplamı resmi rakamlara göre 2,5 miyon, gayr-ı resmi tahminlere göre de 3,5-4 milyonu aşmaktadır. Bu vatandaşlarımız farklı öğrenim derecelerine sahip olup, yetiştikleri kültür ortamı da çok değişiktir. Ülkemizin çeşitli bölgelerinden, şehir ve köy kesiminden kopup çalışmak üzere vatandaşlarımız yurtdışına çıkmışlardır. Yurtdışına çıkıncaya kadar bazı aileler, ilk olarak köyden şehire veya bir vilayetten başka bir vilayete göç etmişler, daha sonra da Avrupa ülkelerine çalışmak için ikinci veya üçüncü kez göç olayı yaşamışlardır. Pek çok aile ise, bulundukları yerden bir Avrupa ülkesine doğrudan göç etmiştir. Tabi bu göçlerde aileyi ilk terkeden baba ya da abiler olmuştur. Yurtdışına ilk hareketlenmeler 1961 yılı Ekim'inde başlamış, bu tarihte gidenler iki yıl sonra geri döneceklerini düşünmüşler, fakat daha sonra bu düşüncelerinden vaz geçerek, bu defa eş ve çocuklarını yanlarına götürmek istemişlerdir. Uzun mücadelelerden sonra eşlerini ve çocuklarını ancak yetmişli yıllarda çalıştıkları ülkelere götürme imkanına kavuşmuşlardır. Bu zaman zarfında, Avrupa ülkerinde çalışanlarımız Almanya ve Avusturya'da "heim", Belçika ve Fransa'da "Foyer" denilen işçi yurtlarında ikamet etmişler, ailelerini yanlarına getirebilenler yavaş yavaş bu yurtlardan ayrılarak oda-mutfak tipindeki küçük evlerde kalmaya başlamışlardır. Çoğunun çocukları Türkiye'deki yakın akrabalarının himayesine bırakılmış veya çok azı çocuklarını da beraberlerine almışlardır. İşte böylesine zor şartlarda yurtdışına giden vatandaşlarımızı biz birinci nesil olarak nitelendiriyoruz. Birinci nesillerin orada doğan-büyüyen ve yetişen çocuklarına da ikinci nesil diyoruz. Bugün artık yurtdışına bulunan ailelerimizin çocuklarından bahsederken üçüncü nesil tabirini kullanıyoruz. Ebeveyninin çalıştığı ülkede doğan ikinci ve üçüncü nesil çocuklarımız ve gençlerimizden Türkiye'yi, memleketini, hatta köyünü hiç görmemiş olanlar vardır. Büyük bir kısmı ise, ancak tatillerde memleketine getirilerek bir süre ülkemizde kalma imkanı bulmuştur.

Zaman zaman yurt dışına çalışmak üzere giden insanlarımızın yeteri kadar takdir ve taltif edilmediğini de söyleyebiliriz. Çünkü, kendi dilini çok iyi bilmemesi bir yana, okuma-yazma bile bilmediği, yabancı dili olmadığı halde, dili, dini ve sosyal yaşantısı ayrı ve farklı olan ülkeye gidiyor, iş buluyor, ailesini ve çocuklarını yanına götürüp yerleşiyor. Hatta köyüne kentine milyonlarca lira döviz gönderiyor. Hiçbir ticari tecrübesi olmadan milyarlık iş kuruyor, bazı alanlarda piyasaya hakim bile olabiliyor. İşte böylesi bir dünyada yaşayan, özellikle Avrupa ülkeleride çalışan Türk ailelerinin problem alanlarına göre durumlarını incelemeye çalışalım.

1-) TÜRK KADINLARI İLE İLGİLİ TESBİTLER

Türk işçileri arasındaki kadın sayısı küçümsenmeyecek oranlardadır. Kadınların bir bölümü, çeşitli işyerlerinde çalışmakta veya ev hanımı olarak eşleriyle birlikte bulunmaktadır. Bir kısım kadın işçi, bekar olarak kendi başına yaşamaktadır. Kadınlarımız ile ilgili yapılan araştırmalarda gerek Almanya ve Avusturya'da ve gerekse Fransa, Hollanda ve Belçıka'da Türk kadınlarının eğitimsizliği, kültür seviyeleri, dil bilmezlikleri genelde eve kapalı olarak yaşamaları, onları içe kapanık bir yabancı azınlık haline getirmiştir.(1)

Aile ziyaretleri ve kadınların hoşa gitmeyen işlerde çalışmaları ile ilgili pek çok soru, derneklerdeki ve camilerdeki din görevlilerine yöneltilmektedir. Aile ziyaretlerinde evlerdeki mekan darlığından dolayı, kadın-erkek ve çocukların hepsinin bir arada bulunmalarının sakıncaları ve bunun getirebileceği neticeler sorulmaktadır. Türk ailelerinin ikamet ettikleri evlerin çoğunlukla tuvaleti ve banyosu olmayan oda-mutfak tipinde oluşu, aile ziyaretleri ile ilgili soruların yöneltilmesine sebep olmaktadır.

Ekonomik yönden daha da rahatlamak isteyen kadınlarımız kağıt, metal, bisküvi ve tekstil iş kollarında çalışmakla beraber(2), hoş olmayan işlerde de mesela, gazino, meyhane, kumarhane ve çamaşırhanelerde gece geç saatlerde temizlik işçisi olarak çalışmaktadırlar.(3)

Bundan başka kadınlarımız çeşitli Türk dernekleri tarafından organize edilen, kültürel kimliği güçlendirmeye yönelik konferans, seminer ve kurslara katılmaktadırlar. Ancak bu tip kültürel faaliyetler,

dernek taassubu ile yapıldığından kadınlarımızın hepsi yeterince yararlanamamaktadır. Yetişkin kız öğrencilerimiz ve birkısım kadınlarımız biçki, dikiş ve nakış kurslarına devam ederek evde lazım olabilecek pratik bilgiler öğrenmeyegayret ediyorlar.Bunun yanında dil öğrenmeye çalışan kadınlarımızın ve kızlarımızın sayısı yok denecek kadar azdır. Dil bilmeyen kadınlarımız kapı komşuları ve çevreleri ile diyalog da kuramamaktadırlar. Dolayısıyla uyum sorunu ile her zaman karşılaşabilmektedirler.

Alış-verişe çıkan kadınlarımız, okula giden ve o ülkede konuşulan dili anlayan ve bilen çocuklarını yanlarına mutlaka almak durumundadırlar. Çünkü satın alacağı gıdalarda sakıncalı yiyecekleri almamak için, malın üzerindeki yazıları okuyamamakta veya bilememektedir. Anneler okula giden çocukları sayesinde, alış-veriş mağazalarında sakıncası olmayan (domuz eti ve yağı veya mamülleri) gıda maddelerini alabilmektedirler.

2-) YABANCI EŞLE EVLİLİK VE GÖSTERMELİK BOŞANMA

Bir kısım Türk işçisi yabancı bir eşle evlenmiştir. Ancak burada yabancı eşle evlenmeye bir açıklık getirmek zarureti vardır. En önemli husus Türk erkeklerinin sahte nikah ve talak sorunudur. Bu sorunu oradaki din görevlilerine ayrıntılarıyla birlikte sormaktadırlar, istedikleri cevabı alamayınca yine bildiklerini yapmaya devam etmektedirler. Bu hususun diğer Avrupa ülkelerine nazaran Belçıka, Hollanda ve Avusturya'da gittikçe yaygınlaşan bir sorun halini aldığı gözlemlenmiştir. Yaptığımız tesbitlere göre ülkemizin belli bir bölgesinden Belçika, Hollanda ve Avusturya'ya çalışmak için giden vatandaşlarımız, sahte nikah ve evlilik yapan şebekelerin aracılığıyla bu ülkelerde iş bulmaya çalışmaktadırlar. Bu şebekelere yüksek miktarlarda para ödeyen vatandaşlarımız, bu işin resmi formalitesini öğrendikten sonra, orada iş bulabilmek için Türkiye'deki eşiyle anlaşarak resmen boşanmakta ve boşandığını resmi makamlara belgelemektedir. Bu boşanmayı vatandaşlarımız formalite gereği yaptığını, aslında Türkiye'deki eşinden boşanmadığını ifade ile, yeni yaptığı yabancı eşle olan göstermelik evliliği ve bu durumun sonuçlarını din görevlilerine sordukları anlaşılmıştır.(4)Konunun daha geniş boyutlarda incelenebilmesi ve yetkililere bir mesaj verilebilmesi için, sosyolojik ve hukuki ağırlıklı araştırmalara ihtiyaç vardır. Din görevlileri vatandaşlarımızdan bazılarının bu yola başvurmalarının nedenlerini ekonomik soruna bağlamakla birlikte, aile kurumunun hafife alınmasıyla eğitim ve kültür seviyelerinin çok düşük olmasıyla da yakından ilgisi olduğuna işaret etmektedirler.

Hollanda'daki müslüman Türk aileleri arasında da benzer sorunların çokluğu söz konusudur. Karı ile koca herbiri fazla aylık alabilmeleri için mahkemeye müracaat ediyolar ve mahkeme yoluyla boşanıyorlar, böyle ayrı görününce fazla ücret almaya hak kazanıyorlar. Bu durumda boşanmanın vaki olup olmadığı, alınan ücretin helal sayılıp sayılmadığı konularında din görevlilerine sorular yöneltildiği görülmüştür. Bundan başka Hollanda'da fabrikadan çıkışı verilen her şahsa "Social Dienst" denilen resmi bir kurum tarafından maaş ödenmektedir. Buna göre baba ile oğul aynı adreste bulunurlarsa, çocuğa az maaş ödenmektedir. Bu itibarla baba oğlunu başka adreste göstererek fazla maaş alma yoluna gitmektedir. Bu hususun caiz olup olmadığı konusunda da pek çok soru din görevlilerine sorulmuştur.(5)

Ülkemizden Avrupa kıtasındaki bir ülkeye çalışmaya giden vatandaşlarımıza bakan o ülke insanları Türkiye, müslüman Türkler ve aileleri hakkında bir kanaate sahip olmaktadırlar. Bu kanaat şüphesiz menfi yönde odaklaşmaktadır. Bu durumun önlenebilmesi için yurtdışına çalışmaya giden vatandaşlarımızın eğitim ve kültür seviyesi, mesleği, hatta ekonomik yönü mutlaka incelenmelidir.

3-) TÜRK ÇOCUKLARININ OKULLA İLGİLİ SORUNLARI

Yurtdışına çalışmaya giden vatandaşlarımızın yeterli seviyede Türk milli kültürüne sahip olmaması, içinde bulundukları ortamın tesiriyle özünden kopmasına veya sapmasına sebep olmaktadır. Bulunduğu ülkenin kültürüne de intibak edemeyen böyle kimseler, sosyal ve kültürel yönlerden boşlukta kalmakta, sadece para kazanan canlı bir varlık haline düşmektedirler. Çocukları ise gerekli eğitim ve milli kültürü alamadıkları için toplumda sorun olan bir nesil olarak yetişmektedirler. Türk işçisi çalıştıran Avrupa ülkelerinin sorumluları bu insanlar hakkında büyük endişe duymakta, memleketlerinde doğan her Türk çocuğunun ne kendi ülkesinin insanı ne de Türk insanı olarak yetiştirilmediklerini söyleyebilmektedirler.

Almanya ve Avusturya'da Türkçe ve Türk kültürü dersleri okutmakla görevli öğretmenlerimizle yapılan görüşmelerde, onlardan bir kısmının görevlerini yapmada gayet samimi ve gayretli olduklarına şahit olunmuştur. Öğretmenlere göre öğrencilerin ikamet ettikleri yerler çok dağınık bir vaziyettedir. Onların bir araya toplanarak ders yapmaları zorlaşmaktadır. Bu dersler genel öğretim saatleri dışında yapıldığından ya Türk öğrenciler gelmemekte ya da bu dersler için okullarda gerekli yer ve zamanın ayrılmadığından yakınlamalar olmaktadır. Diğer taraftan zaman zaman yapılan veliler toplantısına Avrupalı ailelerin hepsinin katılmasına karşılık bizim vatandaşlarımızın hemen çoğunluğunun okula kadar gelip veli toplantısına katılmadıkları, çocuklarının durumlarını sormadıkları ve çocuklarıyla ilgilenmediklerini de öğretmenler ısrarla belirtmektedirler. Veli ve öğrencilerin bu ilgisizlikleri(6) camilerde yaz aylarında verilen din dersleri için de geçerlidir. Avusturya'da bir din görevlisinin bu konudaki yakarışlarına dikkatlerinizi çekmek isterim:

"Çocukların anne babaları ile görüşmek isteğimizi kendilerine iletiriz. Veliler bu konuda da ilgisiz ve duyarsızdırlar. Halbuki gittikleri Avusturya okullarından böyle istekler geldiğinde, veliler bu duruma ciddiyetle

eğiliyorlar ama bize geldi mi, aynı ciddiyeti göstermiyorlar, çünkü bizimkinin müeyyidesi yok... Türk aileleri çocuklarını da orada işçi yapmanın hayallerini kuruyorlar, bütün düşünceleri maddiyata dayalıdır..."(7)

Ailelerimiz bugün bile küçük çocuklarını kiliselere bağlı olan Almanya ve Avusturya'da Kindergarten denilen okul öncesi eğitim kurumlarına gönderebilmektedirler. Küçük çocuklar bu kurumlarda genel eğitimin yanısıra Hristiyan din eğitimi almak mecburiyetinde kalmaktadırlar.(8) Bu konunun ciddiyetini maalesef kavrayamayan ailelerimizin sayısı azımsanacak oranda değildir.

1980 li yıllara doğru Türk ailelerinin çocuklarında önemli ölçüde artış göstermesiyle birlikte, problem bir okul sorunu olarak da ortaya çıkmıştır. Özellikle din ayrılığı, dil güçlüğünün yanısıra etkili olmaktadır. Problemi Almanya'da bu açıdan bilimsel olarak ele alan ilk kurum Nordrhein Westfalen eyaletindeki Landesinstitut für Schule und Weiterbildung (Okul ve Meslek İçi Eğitim Enstitüsü) olmuştur. Bundan sonra Türk öğrencilerinin genel eğitim içinde İslam din eğitimi ile ilgili çalışmalar yapılmıştır. Almanya'daki eyaletlerin değişik okul yasaları için esneklik taşıyan, İslam din eğitimi ile ilgili yedi ayrı model geliştirme çabaları olmuştur.(9) Nitekim adı geçen enstitü ilkokullarda okuyan müslüman Türk çocukları için Türkçe olarak İslam din dersi kitabı hazırlamış (1.sınıftan 4. sınıfa kadar), bu defa bu dersleri kimlerin okutacağı yönünde problem belirmiştir. Bu sorunu çözebilmek için dini yüksek öğrenim görmüş müslüman Türklerden modülatör öğretmen yetiştirmeyi seminerlerle hedeflemiş bulunmaktadır.

Bugüne kadar bu insanlarımız için yapılan eğitim çalışmaları sınırlı ve yetersiz kalmıştır. Ülkemiz açısından varılan sonuç üzüntü ve endişe vericidir. Bu insanlar adeta sorunlarıyla başbaşa bırakılmıştır. Yapılan bir kısım hizmetler lokal çalışmadan ileri gidememiştir. Hizmet yurtdışında bulunan ailelerin sayısına göre çok az bir kadro ile sınırlı bir şekilde yapılmaktadır. Konu ile ilgili teşkilat iyi kurulmamıştır ve yetersizdir. Hizmeti verimli kılmak için devlet kuruluşları ve oradaki Türk dernekler arasında bütünlük ve davamlılık sağlanamamıştır. Yurtdışındaki ailelerimizin çok geniş bir coğrafi alana dağılmaları, ailelerin genellikle küçük gruplar halinde bulunmaları, hizmetin önemini ve zorluğunu daha da belirgin hale getirmektedir. Bugüne kadar yurtdışında çalışan vatandaşlarımızın öğrenim çağındaki çocuklarının eğtimi ile çok sınırlı bir şekilde meşgul olunmuştur. 1980 yılı sonu itibarıyla Türkiye'den görevli gönderilen öğretmen sayısı 632 dir. Mahallen tayin edilen öğretmenlerin sayısı ise 1350 dir. Bunlardan 1100 ü Almanya'da hizmet yapmaktadırlar. bu sayıdaki öğretmenlerle 500 binin üzerindeki Türk çocukları ve gençlerinin eğitim meselelerine çözüm getirmek mümkün değildir. Orada bulunan ailelerimizin son derece önemli ve karmaşık bir konu olan okul, eğitim ve kültür ihtiyaçlarına çözüm getirmek, ancak konunun devlet ciddiyeti ve imkanlarıyla ele alınması sayesinde mümkün olabilir.

Avrupa okullarındaki Türkçe kurslarına katılan öğrencilere dağıtılan Türkçe, Milli Tarih ve Coğrafya gibi ders kitaplarının dışında, oradaki çocuklarımız boş zamanlarında okuyabilecekleri, onların ilgilerini Türkiye ile irtibatlandıracak hemen hemen hiç bir çocuk kitabına ve dergisine sahip değillerdir. Fakat çocukların oralardaki şehir kütüphanelerinden Fakir Baykurt, Aziz Nesin, Nazım Hikmet gibi bazı yazarların kaleme aldıkları Türkçe kitapları alıp okuma imkanları vardır.

4-) AİLELERİMİZİN LİSAN SORUNLARI

Avrupa ülkelerinde işçi olarak çalışan ailelerimizin çocukları Türkçeyi yeterince öğrenememektedirler. Onlar, tarihimize ait bilgilerden ve milli kültürümüzden, dininden diyanetinden mahrum olarak yetişmektedirler. Bulundukları ülkenin lisanını da öğrenemeyen aile fertleri iki kültür arasında bocalayıp gitmektedirler. Yabancı dil bilmeyişleri onların yaşantılarını zorlaştırmaktadır. Özellikle birinci nesilden olan insanlarımız resmi işlemlerini takip edebilmek için ikinci ve üçüncü nesilden çok iyi lisan bilen Türk gençlerini tercüman olarak kullanmaktadırlar. Birinci ve ikinci nesilden pek çoğu Türkçe ile bulundukları ülkenin lisanını karştırarak konuşmaktadırlar. (Krank'a çıktım;) Otobanda iki Unfal üç Tod gördüm...v.b.) İkinci nesilden itibaren lisanın ve okumanın önemine inanan vatandaşlarımız, çocuklarının çok iyi bir lisan öğrenmeleri konusunda maddi hiç bir fedakarlıktan kaçınmamışlardır, ancak bunların sayısı yeterli değildir.

Türkçe'nin öğrenilmesi ve öğretilmesi ile ilgili Türkiye'den gönderilen ders kitapları çocuklarımızın oradaki dünyasına ve seviyesine uygun değildir. Avrupa okullarında özellikle ilkokullarda okuyan çocuklarımız Türkiye'den gönderilen ders kitaplarındaki resimlere bakıyorlar,(10)albüm gibi kullanmaya çalışıyorlar. Bulundukları ülkenin dilini de tam öğrenemeyen çocuklarımız, dil bilmezlikeri yüzünden "Sonderschule" gibi geri zekalı ve özürlü çocukların devam ettikleri okullara gönderiliyorlar.(11) Ailesi de iyi dil bilmediği ve çocuklarıyla tam ilgilenmedikleri için, ilgililere bu konuyu anlatamıyorlar, dolayısıyla çocuklar o okullarda belli bir yaşa kadar oyalanıp duruyorlar. Böyle çocuklar Türkiye'de okumak üzere aileleri tarafından memleketlerine gönderilseler bile, bu defa çocuklar memleketine intibak etmek için pek çok sorunla ve uyum problemi ile karşılaşıyorlar.

Farklı ülkelerde çalışan ailelerimizin oralarda doğan ve büyüyen çocukları yaz tatillerinde ülkemizde biraraya geldiklerinde, mesela, iki ayrı ülkede çalışan iki kardeşin veya komşunun çocukları, farklı kültürlerde ve ortamlarda yetiştikleri için başta dil ve kültür bazında anlaşamamaktadırlar. Düzgün Türkçe kullanan birine rastladıklarında "Tam Türkçe konuşuyor" diye kendi aralarında mırıldanıyorlar.

5-) AİLELERİMİZİN KONUT DURUMLARI

Türk ailelerinin hemen hemen tamamı oda-mutfak

diye nitelendirilen 40-50 metrelik evlerde ikamet etmektedirler. Belediyeye ait evler iki veya üç oda ve bir mutfak şeklindedir. Belediye evlerinde oturanların sayısı ise çok azdır. Türk ailelerine genellikle Belediyeler ev vermemektedir. Türk ailelerinin oturdukları konutlarla ilgili yabancıların yaptıkları tesbitler de vardır. Bu tesbitlerden birini ifade etmek istiyorum.

"Sebebini bilmiyoruz ama, Türk aileleri eve harcama yapmayı israf sayıyorlar ve ekserisi oda-mutfak tipindeki evlerde beş-altı kişi aynı odada kalmaktan rahatsız olmuyorlar. Buna rağmen pek çoğu BMW ve Mercedes gibi en pahalı ve lüks arabalara binmekten geri kalmıyorlar. Bizce ev, arabadan daha önce olması gerekir" gibi düşüncelerini belirtmektedirler. Bize de, maalesef bu tesbitin doğruluğunu kabullenmek düşüyor.

Fakat biz burada Türk ailelere ev verme konusunda Avrupalı belediyelerin ve ev bürolarının çok cimri davrandıklarını da belirtmek durumundayız. Ev bürolarının parolası "yabancıya ev yok, ama Türklere hiç yok" şeklindedir. Türk ailelere ev verilse bile, çok büyük miktarlarda hava parası ve teminat istediklerine şahit olunmuştur. Bu olumsuzlukların yanında, ailelerimizin haklarını teslim etmemiz gereken bir konu var. Bizim vatandaşlarımız pek çok Avrupa kentindeki suyu, tuvaleti, banyosu olmayan yüzlerce evi özellikle Belçika ve Hollanda'da konut satın alarak masraf ve emeklerini esirgemeyerek bir ailenin oturabileceği hale getirmişler, evin içine su almışlar, tuvalet ve banyo yapmışlar, yerine göre kapı-pencere takmışlar ve böylece o ülke ekonomisine büyük katkılar sağlamışlardır.

Ayrıca vatandaşlarımız da birbirlerinin varlığından bazen memnun olamıyorlar. Buldukları evin veya dairenin evsafın tarif ederken, farkında olmadan ağızlarından şu cümleler çıkıyor: "Evin en iyi tarafı apartmanda bizden başka Türk'ün bulunmamasıdır." (12)

Çalışmak gayesiyle giden insanlarımız diğer ülkelerden gelen azınlıklardan hem daha dürüst, hem de daha çalışkan olmalarına rağmen, dil, örf ve adet ayrılığının ötesinde, en fazla dini inançları sebebiyle dışlanmakta ve sıralamada diğer yabancı işçilerin en sonunda yer almak zorunda kalmaktadırlar. Mesela son yıllarda Türk aileleri en büyük sıkıntıyı ev bulma konusunda yaşamaktadır.

6-) TÜRK AİLESİNİN VE FERTLERİNİN DİNE YÖNELİŞİ

Yurtdışındaki ailelerimiz maddi açıdan Türkiye'deki kazancın çok üstünde bir gelire sahip olmasına rağmen, çok bilinçli olmamakla birlikte, hem milli ve manevi değerlerini korumak, örf ve adetlerini yaşamak ve hem de içinde bulunduğu topluma uyum sağlamak zorunda oluşu, onu izah edemediği fakat hissettiği tedirgin ve stresli bir atmosferde yaşamaya sevketmektedir. Bu bakımdan aile fertleri bünyelerinde zaman zaman bedensel, ruhsal ve sosyal bir rahatsızlığın varlığından şikayet etmektedirler. Diğer yandan Avrupa ülkelerinde işçi olarak çalışan ailelerimizin çocukları, tarihimize ait bilgilerden ve milli kültürümüzden mahrum olarak yetişmektedirler. Özellikle gençlerimizin bir kısmı içki ve uyuşturucu müptelası olmuş, hatta yetişkinler bile içki bataklığında yüzmeye devam etmekte, gençler de bir takım gayr-ı meşru yollara sapmışlardır. Bu olumsuz ortamlarda yaşayan Türk aileleri küçümsenmeyecek sosyal problemleri de beraberinde getirmiştir. Bu insanlarımızın milli özden uzaklaşmalarını engelleyecek, çocuklarının eğitimi konusunda geleceklerine güven duyacak, yurda dönüşlerinde sahip oldukları ekonomik seviyeyi muhafaza edebilecek bir ortamın oluşturulmaması, problemleri daha da büyütmekte ve endişe verici boyutlara çıkarmaktadır.

Bu sorunlarını hafifletmek gayesiyle vatandaşlarımızın özellikle Avrupa ülkelerinde Dernek, Cami v.b. kurumları açmak için gösterdikleri gayret ve fedakarlıklar her türlü takdirin üzerindedir. Oradaki insanlarımızın çok zor şartlar altında kazandığı parasını, hiç gözünü kırpmadan Cami ve Derneklere tahsis etmiş olması manidar bir davranıştır. Bu konudaki hassasiyet ve özverileriyle ailelerimizin milli ve manevi varlıklarını muhafaza etmek için hiç bir fedakarlıktan kaçınmayacaklarını çeşitli vesilelerle ifade etmekte ve camileri kültür merkezi olarak yaşatmaktadırlar. Son yıllarda vatandaşlarımızda oldukça yoğun şekilde dine yöneliş gözlenmektedir. Fakat bu yöneliş esnasında kendilerine sağlıklı bir İslami bilgi verilemediği için, işin ehemmiyeti ve nezaketi ile ters orantılı bazı durumlar da ortaya çıkmaktadır. İslamiyetle ilgili bilgiler daha çok belli sloganlar, kalıplaşmış sembolik ifadeler şeklinde verildiği için, kişi temelli ve istikrarlı bir bilgiye sahip olamadan, İslamın inceliklerine vakıf olduğu zannıyla izaha muhtaç konularda bile tefsir, tevil ve yerine göre İslama ters düşen yanlış yorumlar yapma teşebbüsünde bulunabilmektedir. Basmakalıp, sloganvari terimlerle İslamdan haberdar edilen bir vatandaşımız, indi bilgisine dayanarak "Dar'ul-harbi", harpte dara düşmek, "Dar'ul-İslam"ı da, İslamda dara düşmek şeklinde izah etmeye çalışmıştır. Bu örnekler yüzlercesinden sadece birkaçıdır.

Gerçekte bizim insanımız, dini, kültür kimliğinin en önemli ve en güçlü unsuru olarak görmektedir. Bugüne kadar varlığını muhafaza edebilmiş olmasını da, dinden aldığı güce atfetmektedir. Bu düşüncenin ışığında gün geçtikçe camilerin, sosyal ve kültürel faaliyetlerin sayısını artırmayı geleceğinin teminatı saymaktadır. Eğer kendi kimlik değerlerine bağlı bir kitlenin eğitilmesi isteniyorsa, vatandaşlarımızın duygu ve düşüncesine paralel olarak, dil ve özellikle doğru ve müsbet bir İslam din eğitimine önem vermenin zarureti ortaya çıkmaktadır. Bu konuda derneklerdeki din görevlilerinin faaliyetleri çok önemlidir. Din görevlilerinin uyguladıkları örnek programlar,

ailelerimizin, çocuk ve gençlerimizin eğitim, dil ve intibak sorunlarını hafifletmekte, nesiller arası farklılıkları gidermekte, dini ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamaktadır.

7-) AİLELERİMİZİN BÜYÜKELÇİLİKLERLE İLGİLİ İSTEKLERİ ve SORUNLARI

Türk ailesinin ve Türk insanının yurtdışındaki problemlerine bir başka açıdan bakılması gerekirse, o da, Elçiliklerimiz ve Temsilciliklerimizle ilgili boyutlarıdır. Temsilciliklerimizin, yurtdışındaki neslin, gerek milli gerekse manevi eğitimleri konusunda yıllardan beri elle tutulur gözle görülür ciddi bir gelişme sağladıklarından bahsetmek pek mümkün değildir. Bu sahada yapılanlar, yapılabileceklerin ve yapılması gerekenlerin ancak % 50 sine tekabül edebilir. Biz inanıyoruz ki, Devletimizin imkan ve müesseseleri her konuda daha fazlasını ve en iyisini yapmaya kadirdir. Fakat her ne hikmetse, Devletin kurumları, işçi derneklerinin halledebildiği konularda bile yaya kalmakta, hatta bazen acizlik bile göstermektedir. Bu aksaklıkların oradaki ailelerimizi ilgilendiren sebeplerinden birisi, özellikle dini konularda Devleti temsil edenlerle % 99 u müslüman ve % 80 i aktif olarak İslami yaşama gayretinde olan vatandaşlarımız arasında, dinin lüzümu konusundaki anlayış farkının olması gerekenden çok daha fazla olmasıdır. Mesela vatandaşlarımızın endişe ve gayretlerini haklı bulan eğitimcilerin, yurtdışındaki çocuklarımızın milli ve dini kimliklerini koruyabilmeleri için daha fazla aktif olunması konusunda dilek ve temennilerine yetkililerin cevabı "Ne yapılırsa yapılsın buradaki nesil erozyona uğrayacaktır. Bizim buradaki çocuklarımızdan beklediğimiz, Türkiye'yi unutmamaları, babalarının, dedelerinin bir zamanlar Türkiye'den gelmiş olduklarını hatırlamaları ve imkanları olursa, tatillerini bazı seneler Türkiye'de geçirmeyi tercih etmeleri" şeklindedir.

Bir Büyükelçimiz yeni gelen din dersi öğretmenlerini kabul eder ve söz arasında "Ramazan ayı da yaklaşıyor, oruç tutacak mısınız?" diye sorar, öğretmenler; "...tabi, bizler öğretmeniz" derler. Bu, öğretmenlerin en genci 30 yaşındadır.(13)

Bir başka Büyükelçi'nin, bir Türk derneğinin açtığı kurslardan mezun olan öğrencilerin, mezuniyet gününde davetlilere verilen yemekten sonra dua yapılırken, "benim bu mecliste bulunmamam gerekir" diye aceleyle toplantıyı izin almadan terketmesi, vatandaşlarımız arasında endişe ve tedirginlik meydana getirmiş, dernek idarecileri hayal kırıklığına uğramıştır.

Türkiye'den binlerce kilometre uzaklarda yaşayan ailelerimiz, geçen bu zaman zarfında tamamen asimile edilemedi ise, içindeki imanına, mütevazi islami bilgisine ve dini gayretine borçludur. Ona yaklaşmanın, onu bir konuda ikna etmenin en kısa yolu, üç-beş cümleyle bu işin onun diniyle, milliyetiyle ve kültürüyle ilgili olduğunu izah etmekten geçer.

Yurtdışında bulunan insanlarımız, Devlete güvenmek geleceklerini aydınlık görmek istiyorlar. Bu bakımdan elçiliklerimizin her konuda kendilerine daha yakın olmasını, en azından örf ve adetlerimizi dikkate alıp, Ramazan ve Kurban Bayramlarında bir Bayram mesajı yayınlayarak gönüllerini almasını ve kendilerini temsilen hiç olmazsa, dernek yöneticilerinin katılabilcekleri bir bayramlaşma tertip etmesini arzu ve temenni etmektedirler.

8-) AİLELERİMİZİN SORUNLARI İLE İLGİLİ ÖNERİLER

Ailelerimizin her çeşit meseleleri artık bilinmektedir. Bu sorunların çözüm yollarını tesbit etmek ve çözüm için gerekli planlamayı yapıp uygulamaya koymak, zaman kaybetmeme bakımından büyük önem taşımaktadır. Bu alanda yapılacak çalışmalar ve programlar yaygın eğitim anlayışı içinde ele alınmalıdır. Bu programlar:

a) Türk ailelerine ve fertlerine Türkiye ve Türk vatandaşlığı ile maddi ve manevi bağlarını koparmayacak aksine kuvvetlendirecek, bulunduğu yerde Türk vatandaşı olmanın gururu ve sorumluluğunu duyacak bilgi ve davranışları verecek mutevada olmalı,

b) Vatanına, örf ve adetlerine, yuvasına olan hasretini giderici mahiyette planlamalı,

c) Din, dil, örf ve adetlerini taze ve diri tutacak bir muhteva kazandırabilmeli,

d) Yabancı ve tehlikeli akımlara karşı şuurlu ve uyanık olmalarını sağlamalı,

e) Büyük tesis ve yatırım istemeyen bazı mesleklerin öğretilmesini hedef almalı,

f) Devletimize güven duyacak bir anlayış ve inanç verilmelidir. Bu konuda Devlet adamlarımıza ve Elçilik görevlilerimize de büyük görevler düşmektedir. Yurtdışına yapılan ziyaretlerde Türk derneklerine ayırım yapılmaksızın gidilmeli ve onlarla sık sık görüşmeler yapılmalıdır.

Yurtdışında bulunan Türk aileleriyle ilgili bu genel tesbitlerden sonra, onların bulundukları ülkelerde yapılması gereken eğitim hizmetleri de şöyle sıralanabilir:

1.Kreş ve Anaokullarına verilen çocukların örf ve adetlerimize, inançlarımıza ters düşmeyecek bir eğitim ve bakıma tabi tutulmaları hususunda dikkatli olmalı veya orada bulunan Türk derneklerinin Kreş ve Anaokulu açmaları için teşvik ve yönlendirmeler yapılmalıdır.

2. Aileler çocuk eğitiminin önemi konusunda aydınlatılmalı, anneler ev idaresi, beslenme, çocuk bakımı ve giyimi, temizlik konularında bilgilendirilmeli, yabancı bir toplumun hayat standartları tanıtılmalıdır.

3. Temel eğitim çağında bulunan Türk çocukları bulundukları ülkenin eğitim sisteminden en iyi bir şekilde faydalandırılmalı, bu mümkün olmuyorsa, belli bazı bölgelerde Türk okulları ve kolejleri açılmalı,

gerektiğinde bu ülkelerle yapılan kültür anlaşmaları gözden geçirilmelidir.

4. Her vatandaşımız mutlaka hem bulundukları ülkede ve hem de Türkiye'de geçerli bir mesleğe sahip kılınmalıdır. Öğrenim çağı dışına çıkmış, bir diplomaya sahip olmamış gençlerimizin de bir meslek sahibi olmaları için özel mesleki eğitim tedbirleri alınmalıdır.

5. Eğitim hizmetleri için yurtdışında görevlendirilecek öğretmen ve diğer personelin seçiminde aranacak kriterler büyük bir titizlikle tesbit edilmeli ve atamalarda bu ölçülere mutlaka riayet edilmelidir. Yurtdışı himetleri nimet dağıtma anlayışından çıkartılmalı, hizmet anlayışı ön plana geçirilmelidir. Mahalli makamlarca öğretmen tayinine kesinlikle imkan verilmemeli ve bu konuda müsamaha gösterilmemelidir. Eğitim Müşavirliklerimiz ve Milli Eğitim Bakanlığımız zaman zaman teftiş yaptırmalı, görevde kasıtlı olarak ihmali görülenler hemen geri çekilmelidir.

6. Yurtdışına gönderilen öğretmen ve din görevlileri çok iyi bir yabancı dil eğitiminden geçirilmeli, sonra da gönderildikleri ülkelerdeki yabancılarla, eğitim ve din ile ilgili yasa ve düzenlemeleri çok iyi tetkik edebilmeli ve derneklerimizi ve vatandaşlarımızı bu konuda bilgilendirmeye yönelik çalışmalar yapmalıdırlar.

7. Yurtdışında yapılacak eğitim ve kültür hizmetleri için bir döner sermaye kurulması düşünülebilir. Bu konu mevzuat ve uygulama bakımından bir araştırmaya tabi tutulmalıdır.

8. Yurtdışında bulunan genç kızlarımıza ve kadınlarımıza Milli Eğitim Bakanlığı ve Diyanet işleri Başkanlığı aracılığıyla her konuda rehberlik yapacak bayan elemanlara şiddetle ihtiyaç duyulmaktadır. Bu konu şimdiye kadar en çok ihmal edilen hususlardan biri olmuştur. Kendi kültürümüze göre rehberlik yapacak bayan elemanların her ülkeye bir tane değil, yoğun olarak Türk ailelerinin bulunduğu bölgelere yeterli sayıda eleman gönderilmelidir. Ya da, bulunulan ülkelerdeki vatandaşlarımız arasından bu işe yatkın olanları eğiterek eleman yetiştirme politikası izlenmelidir.

9. Memleketlerinden çok çok uzaklarda yaşayan Türk ailelerinin ve çocuklarının milleti, vatanı, dini ve devleti ile bağlarını şuurlu bir şekilde geliştirecek her çeşit tedbir alınması için çalışmalar yapılmalıdır.

Görüldüğü gibi, Türk ailelerinin yurtdışına gidişleri ekonomik, sosyal, psikoljik, eğitim, kültürel, hukuki ve politik alanlarda gerek Türk ve gerekse bulundukları ülkelerin hükümetlerine büyük boyutlara ulaşan sorunlar getirmiştir. Ailelerin bu sorunları, gelecekte de hem Türkiye'yi hem de bulundukları ülkeleri daha uzun süre uğraştıracaktır.

Türk toplumunun çekirdeğini oluşturan ailedir. Ailenin yapısı yere ne kadar sağlam basarsa o kadar kuvvetli ve verimli olur. Toplumumuz desteğini ve hızını aileden alır. Unutulmamalıdır ki, aslan önce gerilir, arka ayaklarından destek ve hız alır, sonra ileriye hamle yapar. Aslanın dayandığı yer, ne kadar sağlam olursa, o kadar kendinden emin olarak ileriye atlar. Ayakları kaygan bir zemine veya temelden yoksun bir yere basan aslan da haraket eder, fakat o, ileriye atladığını zannederken, ya yerinde sayar veya geriye gider de farkında olmaz.

DİPNOTLAR

1)Beyza Bilgin "Almanya'da Türk Çocuklarına İslam Din Dersi Program Geliştirme Çalışmaları", Ank. Ünv. İlahiyat Fak. Derg. Sayı:30, Ank. 1988, S. 154

2)Mevlide Birsun, "Almanya'daki Türk İşçi Ailelerinin Yapısal Özellikleri, Tutumları, Beklentileri, Kazançları ve kayıpları" Aile Yazıları 3, Bilim Serisi 5/3, TC. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yay, Ankara 1991, S. 270

3)Mustafa Tavukçuoğlu, Yurt Dışındaki Din Görevlilerinin Problemleri-Avusturya Merkezli bir çalışma-, S.Ü. Sosyal Bilimler Enst. Konya 1992 (Yayınlanmamış Doktora Tezi), S. 147

4)Mustafa Tavukçuoğlu, a. g. e., S. 146

5)Mustafa Tavukçuoğlu a.g.e., ss. 141-146

6)Nevzat Yaşar Aşıkoğlu, Almanya'da Temel Eğitimdeki Türk Çocuklarının Din Eğitimi, TDV. Yay., Ankara 1993, S. 125-127

7)Mustafa Tavukçuoğlu, a.g.e. S. 168

8)Osman Sezgin, Üçüncü Neslin Eğitimi, TDV. Yay. Ankara 1991 S. 137

9)Beyza Bilgin, a. g. m., ss. 143-153; Nevzat Yaşar Aşıkoğlu, a. g. e. S. 34-39

10)Mustafa Tavukçuoğlu. "Federal Almanyadaki Türk Çocuklarının Eğitim Problemleri, "S.Ü. İlahiyat Fak. Derg. Sayı:2, Konya 1986, S. 396-399

11)Osman Sezgin a.g.e., S. 136

12)Nebi Uysal, "Avusturya'daki Vatandaşlarımızın Genel Durumu, İslam'i Hayat ve Din Eğitimi, " Konya 1994 S. 6

13)Nebi Uysal, a.g.e., ss. 10-11

İslam Hukukunda İddet Bekleyen Kadının Hak Ve Sorumlulukları

Ahmet Ekiz

GİRİŞ

A. İddetin Lugat Anlamı

"İddet" kelimesi, lugatta sayı manasına gelen "aded" kelimesinden alınmış olup, saymak, hesaplamak ve müddet manalarına gelmektedir. "Saydı" anlamına gelen "adde" fiilinin semai masdarıdır. Arapçada bir şeyin sayılmış olduğu ifade etmek istenildiğinde, "adedtü'ş-şey'e iddeten" denilir. "İddet" kelimesi, aynı zamanda, sayılan şey (ma'dûd) anlamına da kullanılır[1].

B. İddetin Terim Anlamı

İslam Hukuku literatüründe, her mezheb imamı tarafından iddetin farklı şekillerde tarif edildiği görülmektedir. Fakat, biz burada iddeti, ıstılahi bakımdan daha açık ve kapsamlı bir şekilde tarif etmekle iktifa edeceğiz. İddet, boşanma veya fesh sebeblerinden birisi ile evliliğin sona ermesinden sonra, geriye kalan nikah neticelerinin sona ermesi o evlilikle alakasının tamamen kesilmesi v ebaşkası ile yeniden evlenebilecek hale gelebilmesi için kadının beklemesi gereken belli bir müddettir[2].

C. İddetin Gerekliliği ve Vacib Olmasının Delilleri

İslam alimleri, iddet beklemenin meşru ve hükmünün vacib olduğu hususunda ittifak etmişlerdir. İddet, "kitap", "sünnet" ve "icma" ile vacibtir[3]. Biz kitap ve sünnetten olan delilleri ileride sırası geldikçe göreceğiz. İddetin vacibliğinin icma ile sabit oluşuna gelince, onu şöyle açıklayabiliriz: Ümmet, iddetin meşru kılınışı ve Reulüllah (s.a.v.) devrinden günümüze gelinceye kadar, hiç kimse tarafından inkar edilmeksizin, iddetin vacib oluşu üzerinde icma etmiştir. Ancak müslüman olmayan kadına iddetin vacib olup olmadığı hususunda ihtilaf vardır[4].

D. İddetin Vacib Oluşuna Sebeb Olan Durumlar

İddet, şu sebeblerden biri nedeniyle vacib olur:

1- Sahih nikah akdinde cinsi münasebet veya sahih halvetten sonra boşanmak veya fesh

2- Fasid nikah akdine dayanarak veya şüphe ile yapılan cinsi münasebetten sonra meydana gelen ayrılık.

3- Sahih bir nikah akdi üzerine kurulan evlilikten sonra eşler arasında cinsi münasebet olmasa bile kocanın vefat etmesi[5].

I-İDDET ÇEŞİTLERİ VE MÜDDETLERİ

Konuyu bir de iddet bekleyecek olan şahıs açısından ele alırsak, iddet süresinin farklı durumlara göre değiştiğini görürüz.

1- Boşanmış Kadının İddeti

Boşanmış olan hür bir kadın, şayet hamile değil ve hayız gören kadınlardansa, üç hayız müddeti iddet bekler[6].

Kur'an-ı Kerim'de boşanmış kadınlar hakkında şöyle buyurulmaktadır: "Boşanmış kadınlar, kendi kendilerine (evlenmeksizin), üç kuru' (hayız veya temizlik) müddet beklerler"[7].

Ayet-i Kerimede geçen kur'u' lafzından maksadın ne olduğunu açıklamak gerekmektedir. Bu hususta fakihler ihtilafa düşmüşlerdir. Kur'u' lafzı "kur'" veya "kar'" kelimesinin çoğuludur. Bu lafız, müşterek bir lafızdır. Müşterek olmasının sebebi, Arabların hem hayız hem de hayızdan temizlenme manalarına kullanmalarıdır.

Hanefiler ve Hanbelilere göre, kuru' lafzından maksad, hayızdır. Malikiler ve Şafiilere göre ise temizlik müddetidir[8].

2- Kocası Vefat Etmiş Kadının İddeti

Kocası vefat etmiş kadın hamile ise kocasının ölümünden hemen sonra bile olsa doğum yaptığı zaman, iddeti doğumla birlikte sona erer. Bu hususta müctehidler arasında görüşbirliği vardır. Buna şu ayet-i kerime delalet etmektedir:

"Hamile olan kadınların bekleme süreleri ise, doğumlarını yapmalarıyla son bulur" [9].

Bu ayet-i kerimenin manası umumi olup, hem kocası ölen hamile kadınlara hem de diğer durumlardaki hamile kadınlara şamildir[10].

Şayet kocası ölen kadın hamile değilse, onun iddeti, müctehidlerin ittifakı ile kocasının vefat tarihinden itibaren geceli gündüzlü dört (kameri) ay ve 10 gündür[11].

Şu ayet-i kerime hamile değilken kocası ölen kadınların iddetlerinin dört ay 10 gün olduğuna delildir: "İçinizden vefat eden kimselerin geride bırakmış oldukları eşleri kendi başlarına (evlenmeksizin) dört ay 10 gün süre beklerler"[12].

3- Hamile Kadının İddeti

Sahih bir nikah akdiyle evlenip de kocasının vefatı veya kendisini boşaması veya nikahın feshi sırasında hamile olan kadının iddeti, doğumla sona erer.

Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulmaktadır; "Hamile olan kadınların iddetleri ise, yüklerini bırakmaları (doğumlarını yapmaları) ile sona erer."[13].

4- Yaşı Küçük Olan ve Ay Halinden Kesilme Yaşına Ulaşmış Kadınların İddetleri

Baliğ olmamış ve hayızdan kesilme yaşına ulaşmış olan veya yaratılıştan kaynaklanan herhangi bir sebeple hiç hayız görmeyen kadının iddeti, üç aydır. Bu hükmün delili ise şu ayet-i kerimedir:

"Kadınlarımızdan artık adetten kesilmiş olanlarla, henüz ay hali görmeyecek kadar küçük yaşta olanların iddeti hususunda tereddüt ederseniz biliniz ki, onların bekleme süreleri üç aydır"[14].

Kadınların hayızdan kesilme yaşları, hususunda çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Fakat tercih edilen görüşe göre 50 aşına gelen kadın, hayızdan kesilirse, hayızdan kesilme yaşına ulaşmış demektir[15].

5- Ölüm Hastalığı Halinde Olan Kocanın Boşadığı Kadının İddeti

Bir erkek ölüm hastalığında iken, karısını mirastan mahrum etmek amacıyla bain bir talakla boşar ve hanımı iddet beklemekte iken de kendisi vefat ederse, o zaman kadının beklediği talak iddeti, talak ve vefat iddetinden hangisi uzun süreli ise ona (eb'adü'l-eceleyn) dönüşür[16].

II-İDDET BEKLEYEN KADININ HAKLARI

İddet bekleyen kadınların bazı hakları vardır. Bunlardan birisi mesken hakkıdır.

A) Mesken Hakkı

Talak, fesh veya vefattan dolayı iddet bekleyen kadının iddetini tamamlamak için kalmakla mükellef tutulduğu mesken, kocasından ayrılmadan veya onun vefat etmesinden önce veya talak ve vefata dair bir haberin kendisine ulaştığı zamandaki oturduğu evdir. İddet bekleyen bir kadının mesken hakkının olduğuna delil, şu ayet-i kerimedir:

"Ey peygamber! Kadınları boşayacağınızda onları iddetlerini gözeterek boşayın ve iddeti de sayın. Rabbiniz Allah'tan korkun, apaçık bir hayasızlık yapmaları hali müstesna, onları evlerinden çıkarmayın, kendileri de çıkmasınlar"[17].

B) Nafaka Hakkı

İddet bekleyen kadının haklarından biri de nafaka hakkıdır. Vefat iddeti bekleyen kadının, hamile olsun veya olmasın nafaka hakkının olmadığı hususunda müctehidler arasında görüş birliği vardır. Bu durum, Hukuk-ı Aile Kararnamesinde şöyle tanzim edilmiştir: "Zevci (koca) vefat eden kadın için, nafaka-i iddet lazım olmaz. Gerek hamile olsun gerek olmasın"[18].

Ric'i talaktan dolayı iddet bekleyen kadına bütün nafaka nev'ilerinin verilmesi vacibtir. Çünkü, ric'i olarak boşanan kadın, iddet içerisinde boşandığı kocasının nikahlı karısı hükmündedir.

Bain talaktan dolayı iddet bekleyen kadın, hamile ise doğumunu yapıncaya kadar bütün çeşitleriyle nafaka hakkına sahiptir. Bu hususta da müctehidlerin ittifakı vardır. Şayet hamile değilse, iddet içerisinde onun nafaka hakkının olup olmadığı hususunda ise ihtilaf vardır[19].

İddet, evliliğin hukuki sonuçlarından birisidir. İddet, her iki taraf için de bir takım hukuki sonuçlar doğurur. Yukarıda açıkladığımız sonuçlara ilave olanlar ise şunlardır:

-Ric'i talaktan sonraki iddet içerisinde eşler birbirlerinin cinsel yönlerinden yararlanabilirler. Yeni bir akid ve mehire ihtiyaç olmaksızın birbirlerine kolayca dönebilirler. Ama bain talakta durum bunun aksidir. Çünkü eşler arasındaki evlilik bağı sona ermiştir.

- İddet bekleyen bir kadın iddetini tamamlamadığı müddetçe bir başka erkekle evlenemez. Kendisine alenen evlilik tekilfi de yapılamaz. Yalnız kocası vefat etmiş kadınlara üstü kapalı bir şekilde evlilik teklifinde bulunmanın bir sakıncası yoktur.

- Kadın iddet içerisinde doğum yaparsa, eğer bu doğum iddetin başladığı tarihten itibaren altı ay ile bir sene arasında olmuşsa doğan çocuğun nesebi kocaya ait olur.

- Kadın iddet beklemekteyken boşanmış eşlerden birinin vefatı halinde irc'i talaktan dolayı iddet bekleniyorsa, eşler birbirlerine varis olurlar. Fakat bain talaktan dolayı bekleniyorsa, eşler birbirlerine mirasçı olamazlar.

- Talak iddeti bekleyen kadın, ne gündüzün ne geceleyin iddet beklediği evden dışarı çıkamaz. Fakat, vefat iddeti bekleyen kadın gündüzleri dışarı çıkabilir, geceleri çıkamaz. Gündüzleri çıkabilmesinin sebebi, kendi nafakasını kendisi karşılamak zorunda olmasıdır.

- Bain talakla boşanmış veya kocası vefat etmiş kadın, iddeti sona ermediği müddetçe süslenemez. Yani ihdad (yas tutmak)la mükelleftir. İhdad ise, süslenmekten ve süslenmeye kaçan davranışlardan kaçınılmasıdır.

- Bugün günümüzde tıp cihazları sayesinde kadının hamile olmadığı tesbit edilse de kadın yine iddet beklemelidir. Çünkü kadının iddet beklemesi hukuki bir vacibedir.

DİPNOTLAR

1) İbn Manzur, Cemalüddin Muhammed b. Mükerrem, Lisanü'l-arab, I-XV, Beyrut, 1410/1990, III, 284-285.

2) el-Kasani, Alauddin Ebu Bekr b. Mes'ud, Bedaiu's-Sanai' fi Tertibi'ş-Şerai' I-VII, Beyrut, 1986, 190; İbnü'l-Hümam, Kemalüddin Muhammed b. Abdilvahid es-Sivasi, Şerhu Fethi'l-Kadir, I-VIII, Beyrut, 1316/1898, III,269

3) el-Kasani, a.g.e., III,190; ez-Zuhayli, Vehbe, el-Fıkhu'l-İslami ve Edilletuh, I-VIII, Dimaşk, 1409/1989, VIII, 628.

4) el-Mevsuatü'l-Fıkhiyye, I-XXIX, Kuveyt, Birinci Baskı, 1414/1993, XXIX, 304; "İddet Maddesi".

5) el-Kasani, a.g.e, III, 190; İbn Abidin, Muhammed Emin, Reddü'l-Muhtar Ale'd-Dürri'l-Muhtar, I-V. İstanbul. 1984, 111, 502

6) el-Meydani, Abdülgani el-Ganimi, el-Lübab fi Şerhi'l-Kitab (Abdürrezzak el-Mehdi tahkiki), I-III, Beyrut, 1417/1997, II, 150.

7) el-Bakara, 2/228.

8) İbnü'l-Hümam, a.g.e.,III, 271, vd. es-Sabuni, Muhammed Ali, Tefsiru Ayati'l-Ahkam mine'l-Kur'an I-II, 1406/1986.

9) et-Talak, 65/4

10) el-Ceziri, Abdurrahman, Kitabu'l-Fıkh Ale'l-Mezahibi'l-Erba'a I-VI, Mısır, 1869, IV, 513.

11) el-Meydani, a.g.e, II, 150

12) el- Bakara; 2/234.

13) el-Talak; 65/4

14) el-Talak, 65/4

15) el-Ceziri, a.g.e., IV, 552.

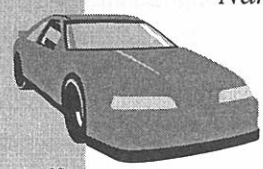
16) el-Kasani, a.g.e., III 201.

17) el-Talak, 65/1.

18) H.A.K. Md. 152.

19) el-Kafin, a.g.e. M. 209.

TC.
MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI
ÖZEL KONYA
YOLCU SÜRÜCÜ KURSU
Namık Yolcu

"Önce Eğitim Öncü Eğitim"

Hazım Uluşahin İş Merkezi A Blok Demiryolu Cephesi Teras Kat P.193
Tel:2368787-2378260 Fax:2378261 Selçuklu/Konya

İslam Hukuku ve Evrenselliği

D.r. Nihat Dalgın

GİRİŞ

Genel anlamıyla hukuk; kanun koyucular tarafından tesbit edilmiş, ferdin fertle, ferdin devletle, devletin diğer devletlerle olan ilişkilerini düzenleyen ve devlet müeyyidesiyle kuvvetlendirilmiş bulunan kaideler, kurallar bütünüdür diye tanımlanır.İslam hukuku daha geniş anlamıyla fıkıh buna kul ile Allah arası ilişkiler diyebileceğimiz ibadetleri de ilave etmektedir.

Hukuki kurallar çeşitli yollarla ortaya çıkar. Bazı kurallar kendiğilinden meydana gelir ki buna örf-adet hukuku denir. Bazıları yetkili kamu kuruluşları tarafından konulur, bunlara yazılı hukuk denir. Bir kısım kurallar da yargıçların çalışmalarının ürünüdür ki bunlara içtihad hukuku denir. Bir de bunlara hukuk kurallarını eleştiren ve geliştiren doktrin eklenebilir.

Modern hukukta kaynakların sıralanması, en üstte anayasa olmak üzere, kanunlar, tüzükler ve yönetmelikler şeklindedir. Bu sıralama, hem geçerlilik hem de soyutluluk bakımındandır. Buna göre, hiçbir kural, kendisinden üstte bulunan aykırı olamaz. Bir diğer deyişle, hiçbir hukuk kuralı, Anayasanın şekil ve ruhuna yönetmelik ve tüzükler de kanunlara aykırı olamaz.

Beşeri hukukun kaynağı, insan kaynaklı iken, İslam hukuku Vahiy kaynaklı olup,ilkeleri Allah ve Peygamberi tarafından belirlenmiştir. Burada kastedilen ve en üst hukuk kaynağı olarak nitelenen ilahi kaynak Kur'an'dır.

A. İslam Hukukunun İlk Kaynağı Olan Kur'an'ın İçeriği:

Kur'an İslam hukukunun ilk kaynağı (edille-i şer'iyenin ilki) ise de, tek kaynağı değildir. Diğer bir ifadeyle, şöyle de denilebilir. İslam hukuku yalnız Kur'an kaynaklı bir hukuk değildir. İslam hukukunun diğer kaynakları: Sünnet, Kıyas, İstihsan, Mürsel Maslahat, Örf, Seddi zerai, İstishab, Sahabe kavli, Medinelilerin Ameli, Önceki şeriatler şeklindedir.

Kur'an bir hukuk kitabı görünümünden çok bir din kitabıdır. Ancak içinde birçok hukuk branşı ile ilgili bilgi ve normlar da bulunmaktadır. Kur'an'ın yer verdiği konular şöyle sıralanabilir.

1. İnanç (itikad) ile ilgili bilgiler ve deliller: Kur'an, muhataplarını ikna ederek onların inanmalarını sağlamak için büyük çaba sarfetmiştir. Bu amaçla, yalnızca kainatla ilgili 750 delile yer verilmesi bunun bir göstergesidir.

2. Ahlaki öğüt ve kurallarla ilgili bilgiler.

3. İbadetlerle ilgil ikurallar ki bunlar, 89 ayet kadardır.

4. Hukukun değişik branşları ile ilgili olanlar.

a. Aile hukuku ile ilgili 70,

b. Borçlar hukuku ile ilgili 70.

c. Kaza (yargılama) ile ilgili 13.

d) Ceza hukuku ile ilgili 30.

e. Anayasa hukuku ile ilgili 10.

f. Devletler umumi ve hususi hukuku ile ilgili 25.

g. Devletin gelir ve giderleri (iktisadi) ile ilgili hükümler 10 kadardır.

B. Kur'an'ın Kural Koyma Üslubu:

Yukarıda sayılarına değinilen ahkam ayetlerinde bir hüküm ortaya konurken, her zaman aynı hitaplar kullanılmamıştır. Yani Yüce Allah toplumla alakalı bir hukuk normu belirlerken genellikle, prensipler bazında konuşmuş, o branşda uygulanması gereken hukuk felsefesine değinmiş, hükümlerin teferruatına girmemiştir. Zaten anayasalar için de geçerli olan kural, genel çerçeveyi belirtip, teferruatı kanun ve yönetmeliklere bırakmaktır. Örneğin Kuran borçlar hukuku ile ilgili konuşurken, batıl yollarla malları yenmemesi, zenginlerin fakirleri sömürü aracı olarak kullandıkları faizden kaçınılmasını belirtmiş, bunlar yanında karşılıklı rızaya dayanan alışverişin her türünün serbest (helal) olduğu kuralını koyarak çok genel bir çerçeve vermiştir.

Ceza hukuku ile ilgili olarak, hiç kimsenin diğeri yerine cezalandıralamaycağı, kötülüğün (suçun) cezasının o kötülüğe denk olması gerektiği gibi temel prensipler getirmiştir.

Kur'an'ın hukukla ilgili açıklamalarının nadiren de olsa, teferruat içerdiği görülmektedir. Örneğin, kendileri ile evlenilmesi yasak olan kadınlar tek tek sayılmış, aile içi oluşacak problemlerden kurtulma yolları detaylıca verilmiş, miras dağıtımındaki paylar, bizzat Allah tarafından fert fert belirtilmiştir. Ancak

bu şekilde, hakkında teferruat verilen konular 3-5 kalemi geçmeyecek kadardır.

C. Sünnet Kaynağı ve Teşri Değeri:

Kur'an ayetlerinde belirlenen temel prensiplerin, toplumsal ve ferdi hayatta uygulama sahasına geçirilmesi işini Hz. Peygamber yapmıştır. Bizzat Hz. peygamber, ayetlerde yer alan soyut normların uygulamaya geçirilebilmesi için bir kısım alt hukuk kurallarını vaz etmiştir. Böylece soyut kurallar hayata geçme şansı bulmuşlardır. Zaten Peygamberin görevlerinden biri de budur.

Hz. Peygamber ayrıca, Kur'an'ın özel olarak değinmediği konularda, Kur'an'ın çizdiği genel çerçeveye ve onun hedeflediği toplum felsefesine aykırı olmamak şartıyla, yeni hükümler de koymuştur. Böylece İslam hukukçuları için, evrensel mesajların hayata tatbikinde ilk uygulamalar olan sünnet vücut bulmuştur ki, bu İslam hukukçusunun yararlandığı ikinci kaynaktır. Nitekim bu kaynağa ihtiyacın ne derece çok olduğu aşikardır. Çünkü yasalar olmadan Anayasa hükümleri uygulanamaz. Yani anayasalar yasalara muhtaçtır. İslam alimleri de bu anlamda, Kur'an'ın sünnete muhtaç olduğunu söylemişlerdir.

Ayrıca şunun da bilinmesi gerekir. Vahyin mürakabesi altında yaşayan Hz. Peygamberin kanunlaştırdığı hükümler Allah tarafından değiştirilmediğine göre, bu sünnet kaynaklı hükümler de Allah'ın onayını almış demektir. Dolayısı ile, müslümanın hayatında yaptırım açısından bu hükümlerle Kur'an hükümleri arasında fark kalmaz. Ancak bu ifadeden, İslam alimleri tarafından Hz. Peygamberden nakledilen bütün hadislerin (sözlü, fiili veya tasvibi) aynı şekilde değerlendirilip, her birinin eşit derecede hukuki kaynak görüldüğü anlaşılmamalıdır. Aksine onun sünneti,çeşitli açılardan tasnife tabi tutulmuştur.Bu teknik ayırımlar fıkıh usulü ile ilgili eserlerde doyurucu bir biçimde işlenmiştir.

Burada, sünnet verilerinin Hz. Peygambere aidiyeti (sübutu) ile ilgili tartışmalara girilmeyecektir. Şu kadar var ki, İslam hukukçularından her biri, sünnet malzemesini kullanırken, günümüz insanının başını döndürecek derecede, onları tenkit süzgecinden geçirmekten kaçınmamıştır.

Kur'anın hükümlerini açıklama ve uygulamaya geçirme yanında, gerekli olan hukuki boşlukları doldurmak için yeni hükümler de koyan sünnet normları, daha ziyade, özel teşri amaçlıdır. Bununla birlikte, Kur'andaki hükümlere benzer şekilde,g enel teşri içerenleri de mevcuttur. Ancak bu teşri amaçlı sünnetlerin genellikle ibadetler konusunda yoğunlaştığı önemli bir ayrıntıdır.

D. Hukukçuların Diğer Kaynaklar Karşısındaki Tutumları:

Beşeri hukuk sistemlerinde hukukçuların Anayasa ve diğer hukuk kaynakları karşısındaki tutumları gibi, İslam hukukçusu da, vahyin belirlediği genel çerçeveye aykırı olmamak şartıyla, Kur'an ve Sünnetin yanında, hükmünü bulamadıkları konularda, diğer kaynakları birer hukuk kaynağı olarak değerlendirmişlerdir. Böylece, içtihad hukuku ortaya çıkmıştır. Elimizde mevcut olan islam hukuku kaynaklarında, hükümlerin bu kaynaklarına, genelde dikkat çekilmiştir. Yani hangi hükmün direkt olarak Kur'an ayetine dayandığı, hangi hükmü sünnetin belirlediği, hangi hükmün ise müctehidin diğer kaynakları kullanarak ulaştığı içtihadına dayandığı belirtilmiştir.

Tabiidir ki, İslam fikhı kaynaklarında yer alan her hüküm, İslam hukuku kapsamında değerlendirilirse de, hepsinin hatadan uzak oluşu, ümmeti bağlayıcılığı ve evrenselliği aynı derecede değildir. Zaten İslam hukuku ile ilgilenenlerin fıkıh kaynaklarındaki bütün hükümlerin aynı derecede bağlayıcı olduğu şeklinde bir iddiaları, dün olmadığı gibi, bugün de yoktur. İslam hukuk hükümlerini tartışırken, hükümlerin bu özelliği gözardı edilmemelidir.

İslam hukukçuları, hukukun feri kaynakları olarak bilinen, istihsan, örf, mürsel maslahat gibi kaynakları tanımada farklı tavır sergilemişlerdir. Şu kadarı da bilinmeli ki, bazı müçtehidler bu feri kaynaklardan bir kısmını müstakil bir hukuk kaynağı olarak tanımamakla birlikte, değişik isim ve yaklaşımlarla da olsa onları kullanmışlardır. Belki müctehidler, bu kaynaklara müracatta öncelikleri veya kendilerine müracatın yoğunluğu açısından farklı konumda iseler de, feri kaynaklardan tamamen müstağni kalamamışlardır. Araştırmanın kapsamını aşacağı amacıyla, burada müctehidlerin kaynaklar karşısındaki tutumları hakkında teferruta girilmeyecektir.

E. İslam Hukukunun İçeriği:

İslam hukuku vahiy orjinli olmakla birlikte, hem bu vahiy malzemesini anlama ve değerlendirmede hem de vahyin direkt olarak hükme bağlamadığı hususlarda kanun koyucunun iradesini ortaya çıkarma noktasında aklın rolü büyüktür.

İslam hukuku hükümlerinin bir kısmı naslar (Kuran ayetleri ve Peygamber sünnetleri) tarafından tesbit edilmiştir. Büyük çoğunluğunu ise, İslam hukukçularının hüküm çıkarma tekniklerine uygun bir biçimde naslardan, çıkardıkları içtihatlar oluşturmaktadır. Kaynak hukuk kitaplarındaki hükümler, vahye dayananlar ve içtihada dayananlar şeklinde çok genel bir şekilde ikiye ayrılabilir. Müctehitlerin içtihatlarına dayanan hukuk normlarında bir hayli ihtilaflar bulunmaktadır. Tabii olarak bu ihtilaflar farklı fıkıh (hukuk) ekollerinin doğmasına neden olmuştur. Hiçbir İslam hukukçusu, kendisinin içtihadına "yegane doğru budur" şeklinde bakmamış, diğer meslektaşlarının görüşlerine de her zaman saygılı olmuştur.

İslam hukuku için ilk kaynak olan Kur'an, Allah'ın koruması altında olup, kaynak değeri tüm tartışmalardan uzak tutulmuştur. Sünnet malzemesi de İslam alimlerinin çabaları ile yazıya geçirilmiş, sahih olanları, zayıf ve uydurmalarından ciddi bir şekilde ayrılmıştır.

F. İslam Hukukunun Evrenselliği:

Yukarıda belirtildiği gibi, İslam hukukunun ilk kaynağı olan Kur'an'ın hukukla alakalı hükümleri, genellikle, külli, esnek kaideler şeklinde olup, temel prensipler niteliğindedir. Diğer bir ifadeyle, Kur'an'ın hukuksal hükümlerinin çoğu evrensel doğrulardır. Yani insan neslinden gelen sağduyulu her ferdin, her zaman kabul edebileceği, hiçbir zaman reddedemeyeceği doğrulardır. Vahiy kaynaklı olan hükümlerin zaman ve mekan kalıplarına sıkıştırılmamış oluşu da, bu hukukun evrensel mahiyetinin bir göstergesidir.

Sünnet kaynaklı hukuk normlarında, az sayılamayacak miktarda, evrensel kurallar yer almakta ise de, çoğunluk özel teşri-belirli şahıslara. Medine toplumu şartlarına has-amaçlıdır. Ayrıca sünnet kaynaklı olup genel teşri ifade eden hükümlerin çoğu da ibadet hukuku ile ilgilidir. Bunlarla birlikte İslam hukukçuları, sünnet malzemesine kaynaklık yapması açısından Hz. Peygamberi çok farklı kategorilerde incelemişler ve İslam hukukunun evrenselliğini gölgeleyecek mahiyetteki sünnet verilerini tavsiye, irşad, sulh gibi yerlerde değerlendirmişlerse de, topluma hakim birer hukuk kuralı olarak görmemişlerdir. Zira Hz. Peygamberin, birden çok kimliğe sahip olduğu kabul edilmektedir.

İçtihad kaynaklı hukuk kurallarında ise, tabii olarak, evrensel olma gibi bir iddia mevcut değildir. Bir diğer deyişle, İslam hukuku içinde, müçtehidin yaşadığı dönemin bilgi, teknik ve kültüründen kaynaklanan hukuk normlarının (ictihad hukuk) evrensel bir karakter taşımayışı İslam hukukunun evrenselliğini gölgelemeyecektir. Zira İslam hukuku, aynı asırda bile değişik İslam ülkelerinde yürürlükte olan kanunların aynı olmasını gerektirmez. Bilakis, hukukçulara sunulan üst kurallar ışığında,o topluma uygun kanunlar yapılmasına izin verir.Bu da onun evrensel hukuk olmasının bir diğer özelliğidir.

G. İslam Hukukunun Toplumsal Değişime Açık Oluşu:

Yukarıda verilen bilgiler ışığında islam hukukunun şu özelliği görülmektir. İslam hukuku, her zaman ve zeminde, vahiy tarafından çizilen hukuk felsefesinin aynı kalması ve getirilen üst değerlerin bozulmaması şartıyla, toplumsal gelişmelere parelel şekilde, gömlek değiştirebilecektir ve teğiştirmelidir de! Bu takdirde, farklı toplum ve zamanlarda oluşan İslam hukukunun alt kurallarında, tabii olarak farklılıklar bulunabilecektir ki, bu farklılık öze zarar vermeyecektir. Bu da tabii olarak, bölgesel farklılıkların kabulü anlamına gelmektedir.

Her ümmete bir peygamber gönderilmesi, her şeriatın üst değerlerinin aynı olmasına rağmen, bir öncesine nazaran, gelişmeye paralel olarak değişik hukuksal öğretiler içermesi, bunlar yanında Kur'an'ın son mesaj olarak gönderilmesi, bir yandan, ilahi mesajların gelişmeye paralel şekilde geliştiğini, diğer yönden, Kur'an mesajının bir başka mesaja ihtiyaç bırakmayacak şekilde evrensel olduğunu göstermektedir.

İslam her türlü sosyal gelişmeye açıktır. Çünkü, prensip olarak İslam, sosyal değişimi kabul etmiştir. Bu tavrı, hukuksal öğretilerin gönderilişinde tedricilik metoduna dikkat edilmiş olmasında ve toplumsal hükümlerini, bu maksatla, prensip- külli, esnek kaideler-bazında koymasında açıkça görülmektedir. Ayrıca Hz. Peygamber ve raşit halifelerin, hukuksal karar verirken, evrensel, ilahi mesajı yorumlamalarında,geçici veya devamlı olan sosyal değişimin ne denli etkili olduğu görülecektir. Örneğin Hz. Peygamber, Mekke döneminde, henüz vücut bulmamış olan şeyin satımını yasaklamasına rağmen, Medine'ye hicret sonrasında, selem alışverişine belli şartlarda zin vermiştir. Hz. Ömer, İslam devletinin güçlenmesi nedeniyle, kalblerinin İslam'a ısınması istenenlere (müellefe-i kulub) zakatlardan pay ayrılması uygulamasını durdurmuş, ancak Ömer b. Abdülaziz döneminde İslam devletinin siyasi gücünü kaybetmesi nedeniyle, tekrar müellefe-i kulüba pay ayrılmıştır. Bu uygulamalar, İslam hukukçusu elinde, toplumsal problemleri çözmede İslam hukukunun nasıl kolaylık gösterdiğinin önemli örnekleridir.

Vahiy kaynaklı hükümlerin geçici ve devamlı değişimi kabul ettikleri şöyle açıklanabilir. Olağanüstü durumlarda bütün kurallar, zaruret gerekçesiyle, zaruret miktarınca, ferd veya toplumların maslahatı (faydası) yönünde değişime açıktır. Buna hukuk kurallarının geçici olarak değişimi denir. Topluma hakim olan belirli örf-adet üzerine bina edilen hukuk kuralları ise, toplumsal değişim sonucu örfün değiştiği ortamda yürürlükten kalkacaktır. Bu ise, devamlı değişim olarak nitelenmektedir. Şu kadarı belirtilmeli ki, vahiy kaynaklı hukuk kurallarının hangisinin Mekke-Medine örf adeti üzerine tesis edildiği ve diğer toplumlarda bunların bağlayıcılığının bulunmadığını tespiti epeyce zor ve münakaşalı olmuştur.

"Ezmanın tağayyürü ile ahkamın tağayyürü inkar olunamaz" şeklindeki kural. İslam alimleri tarafından kabul edilmiştir. Zaten Kur'an'ın olaylara bakışı, toplumsal değişimin zaruri olduğu kabulü ekseninde olmuştur. Bunun için, toplumsal değişim sebebiyle değişmesi gereken konularda, ilkeler bazında söz söylenmiş , teferruattan kaçınılmıştır.

Ancak, Allah'ın yeryüzünde kıyamete dek mevcut olmasını arzuladığı üstün değerleri sosyal değişim kasırgasının, kökünden sarsıp, yok etmesine de müsaade edilmemiştir. Örneğin, değişmelerinde toplumsal ihtiyaç olmayacağı için, değişime kapalı olan inanç, ibadet ve ahlaki esaslar yanında, bazı hukuk banşları da değişime kapalı tutulmuştur.Sözgelimi evlenmesi yasak olanlar ile mirastaki paylarla ilgili hükümler ayetlerde teferruatlı bir şekilde belirlenmiştir. Bunun sebebi ise, getirilen bu hükümlerin, o sahadaki nihai hükümler oluşu, çağların ilerlemesi ile bu hükümlerin insanları sıkıntıya sokmayacağı gerçeğidir. Zira toplumlarda herşey değişmez. İslam alimlerince, müspet anlamındaki değişim, yani gelişme, faydalı olduğu için kabul edilmiş ve bu tür değişime karşı kapılar devamlı açık tutulmuştur. Menfi anlamdaki değişim, yani bozulma

ise tasvip görmemiştir. Buna göre, İslam Hukukunun, toplumun geriye gitmesine, yani toplumsal irticaya karşı olduğu söylenebilir.

Tarih boyunca semavi dinler sosyal hareketlilkte toplumda denge, istikrar ve emniyet unsuru olmuşlardır. Bu meyanda İslam da, toplumsal gelişmelere açık tavrı yanında, sosyal kokuşmanın ve arzularını ilah edinen insanlığın bu çılgınlığının, her zaman, karşısında olmuştur.

Daha önce, İslam hukukçuları birer kanun şârihine benzetilerek hukuk sistemi içindeki yerlerine değinilmişti. Gerek içten, gerek dıştan islam hukukuna bir mezhep hukuku olarak bakılması ve yalnız o hukuki ekolün görüşleri kapsamında algılanması, İslam'ın evrenselliği ile bağdaşmaması yanında, İslam hukukunun çağın ihtiyaçlarına cevap veremeyeceği şeklindeki yargılara neden olmaktadır. Bu hatanın en yeni örneği, 1917 yılında hazırlanan Hukuk-u Aile Kararnamesi'nin ilgasında görülmüştür. Bu kararnamenin hazırlanışında, değişik İslam hukuk ekollerinden -mezhepler- istifade edilmiş olması, mezhep taassubu içinde bulunan İslam dinine mensup alimlerle, Osmanlı toplumunda yaşayan ve bu kararname ile bir takım yetkileri ellerinden alınan diğer din mensuplarını, kararnamenin ilgası için mücadelede aynı safta birleştirmiştir.

İslam hukuk kaynaklarındaki bütün bilgilerin, evrensel, vahiy orjinli ve değişime kapalı olduğu şeklindeki kanaatın, İslam hukukunu çağdaş hukuklar sınıflamasının dışında bıraktığını düşünmekteyiz. Kanaatimizce, İslam hukukunun evrensel olup olmadığı, çağın problemlerine cevap üretiminde aciz kalıp kalmadığı yönündeki kuşkular, İslam hukukunu yanlış tanımanın sonucudur. Günümüz İslam hukuku araştırmacısı, fıkıh kültürünü iyi tanımalı, ancak önceki müctehidleri, daha ziyade, yöntem bazında örnek almalıdır. Yani onlar kendi asırlarında, kendi toplumlarında hüküm çıkarırken nasıl davranmışlar, hukukun temel kavramları onlarca nasıl değerlendirilmiş... gibi yönlerden örnek alınmaları gerekir. Bir fıkıh kaynağı okunurken, bir konuda hukuki araştırma yaparken, özellikle değişime açık olan konularda, eski hukukçuların ne söylediklerinden çok, niçin ve hangi ortamda bu görüşe vardıkları bu sonuca hangi yolu izleyerek ulaştıkları gibi noktalara dikkat edilmelidir. Yani kaynaklardaki fetvaların perde arkaları, günümüz toplumu için, kendilerinden daha da önemli olabilir. Aksine, kaynak eserlere, 20. asrın çağdaş hukuki problemine nokta çözüm bulmak için bakılırsa, çoğu kez hayal kırıklığı ile karşılaşılabilir ki, bu da fıkıh kaynaklarına bakışta yapılan hatalardan biridir.

Sonuç

İslam hukuku, Kur'an ve Sünnet kaynağı yanında başka kaynakları da benimsemiştir. Kur'an'ın belirlediği evrensel üst değerler ışığında, diğer kaynakların belirlediği alt kurallar, toplum düzenini sağlamada asırlar boyu hizmet etmiştir.

İslam hukuku vahiy orjinli olmakla birlikte, tekamül ve gelişmelere açık ilkeleri, sosyal değişimler karşısında yönlendirici, destekleyici, hızlandırıcı tavrı ile, her zaman ve zeminde, hayatın içinde bir hukuk olmuştur. Ancak, zaman zaman, toplumun kötü mecralara sürüklenmemesi için, bir takım değişimleri frenleyici bir rol de üstlenmiştir.

İslam hukukunu koruma uğruna, onun dondurularak fosilleşme sürecine itilmesi, İslam adına yapılmış bir hizmet olarak nitelendirilemeyecektir.

Kadın Konulu Seçme Türkçe Eserler Bibliyoğrafyası

Şule Yüksel Şeker

Kadın konusu varoluş süreciyle paralel olarak uzun zamandır birbirinden çok farklı çevrelerce sorgulanagelmiştir. İlk insandan sonra yaratılan Havva'dan itibaren kadın olgusu o kadar irdelendi, konuyla ilgili o kadar çok söz söylendi ki Havva bile spekülasyonlardan kendini kurtaramadı. Adem'e yasak meyveyi yedirmek ve O'nu şeytana uydurmak suçuyla yargılanan Havva kadın olmanın zorunlu sonucu olarak ilk suçluydu.

Havva'dan itibaren kadınların insandan başka bir yaratık olduığuna dair şüpheler (ya da inançlar) kadının ruhunun olup olmadığı gibi tartışmaları da beraberinde getirdi.

XXI.yüzyılın eşiğinde hâlâ anlaşılamayan kadın konusunda hiçbir alanda olmadığı kadar fikir yürütüldü. Dinlerin kadın anlayışları, ideolojilerin bakışı, kadının sosyal konumu, psikolojik yapısı ve kadın-erkek ilişkilerine dair binlerce eser verildi. Hepsinin de amacı kadını doğru bir biçimde anlatmak ve anlamlandırabilmekti... Amaç aynı olmakla birlikte ortaya çıkan ürünler birbirinden son derece farklı söylemler içeriyordu, hatta çoğu zaman birbiriyle çelişiyordu. Bu farklı ürünlerin toplu alanda görülmesi, geniş bir bibliyografya oluşturulması araştırmacılara rehber olacak ve konuyla ilgili kültürün tanınmasına yardımcı olacaktı. Bu gereksinimin sonucu olarak Neriman Duranoğlu'nun "Türkiye'de Kadınlar Hakkında Yayınlanmış Eserler"; Munise Aren'in "Türk Toplumunda Kadın Bibliyografyası"; Baha Bal'ın "Kadınlar Tarafından ve Kadınlar Üzerine Yazılan Eserler", Mügan Cunbur'un, "Türk Kadın Yazarları" Eserleri (1928-1955) isimli ürünler verildi.

Kadın konulu orjinal bir çalışmanın sahibi olan Aslı Davaz bibliyografya çalışmalarına yeni bir açılım kazandırmıştı. "Cumhuriyet Dönemi Yeni Harfli Kadın Süreli Yayınları, 1928-1996 yılları arasında kadın okur kitlesine yönelen gazete-dergi ve bültenlerin bir panoramasının ortaya çıkmasına yardımcı olmak, Türkiye'de Cumhuriyet dönemi kadın dergilerinin genel bir tarihçesinin kapısını aralamak, siyasal, toplumsal, ekonomik ve kültürel eğilimlerle kadın konusuna yaklaşımların etkileşim noktalarını ortaya koymak, toplumsal ve ideolojik bir ürün olarak kadın dergilerinin kendi dillerini okumak ve evrimini takip etmek şeklinde belirleyen Aslı Davaz bu çalışmasıyla büyük bir eksikliği gidermişti.

Sözkonusu bibliyografya çalışmalarının belirlenen çerçeve dahilinde ulaşılabilen tüm eserleri kapsamakla birlikte yeni yayımlanmış eserleri içermemesi ve çok geniş bir perspektifle kadın konusuyla uzaktan ilgili bir çok eseri kapsıyor olması bizi seçici bir çalışmaya yöneltti. Klasik anlamda bir bibliyografya çalışması yerine çerçeveyi daraltarak seçici davranmak ve ulaşılabilen eserlere dair birkaç söz söylemenin, eserleri tanımayı ve onlardan yararlanmayı kolaylaştıracağı düşüncesiyle böyle bir çalışmayı gerekli gördük.

Öncelikle eserlerin konuyla doğrudan ilgili olmasına özen gösterdiğimiz için konuyla ilgisi az olan ya da sadece sanatsal değeri olan şiir, tiyatro, roman, karikatür türü eserleri mümkün olduğunca bibliyografyanın dışında tuttuk.

Eser isimlerinin çalışmaların içeriğine dair önbilgi vereceği inancı, bizi eser isimlerini yazar isimlerinden önce vermeye sevketti. Bununla birlikte esere dair bir fikir vermesi açısından eserin yayın tarihinden sonra bir ya da iki kelimeyle eserin türünü ya da temel bakış açıcısını vermeyi ardından da çalışmaları daha iyi tanıyabilme ve yararlanımı kolaylaştırma amacıyla bizzat ya da dolaylı olarak ulaşabildiğimiz eserleri birkaç cümleyle tanıtmayı uygun gördük.

Öncelikle Kadın ve Aile konulu olmasını düşündüğümüz bu çalışmada, Aile konusunun çok geniş olması ve eğitim, sosyoloji gibi bilimdallarıyla içiçe olması bizi daha titiz bir seçiciliğe sevketti. Bu durumda makale Kadın ve Aile Bibliyografyasından öte Kadın konulu bibliyografya şeklinde oluşmakla birlikte Aile'ye dair temel eserleri içermekten de uzak kalmadı. İçinde yaşadığımız bilgi çağında özel konulu araştırmalara kaynaklık etmesini ve araştırmacılara rehber olmasını amaçladığımız bu çalışmanın faydalı olmasını ümit ediyoruz.

KADINLARIN GÜNDEMİ: Necla Arat, Say Yay. 1997, Sosyal Hayat, Kadınların Türkiye Sorunlarına bakış açılarını, görüşlerini ihtiva eden makale, eleştiri ve denemelerden oluşur.

TÜRKİYEDE KADIN: Aytunç Altındal, Anahtar Kit. Yay. 1991 Türkiye, Türkiye'de kadının rolü anlatılmaktadır.

UYDURMA HADİSLERLE KADIN ALEYHTARLIĞI: Mustafa Çelik, Ölçü Yay., 1995,

İslam, İslamın kadına verdiği değer ve kadınlarımızla ilgili uydurma hadisleri konu edinir.

YÖNETİMDE KADINLAR: Margaret Falmer, Beverly Hyman, Çev: Vedat Üner, Rota Yay, 1993, Başarı, Yönetimde kadınların güçlü yanlarının keşfi, cinsiyete dayalı engelleri kaldırmanın yolları, saygınlığa ulaşmanın yolları, örgütsel güç ve politikalardan nasıl yararlanılması gerektiği hakkında bilgiler.

RİSALE-İ NUR'DA KADIN VE EVLİLİK: Faruk Beşer, Nun Yay, 1996, Evlilik, Risale-i Nur külliyatında sevgi, aşk, kadın ve aileyle ilgili bahislerin derlenmesi ve yorumunu içerir.

ANNE BABA BOŞANIYOR: İna Fristch, Çev: Leman Çalışkan, Afa Yay, 1985, Çocuk, Aile, anne ve baba boşanmalarının çocuk üzerindeki etkileri inceleniyor. Gündelik hayattan keşifler işleniyor.

TEK BAŞIMA BÜYÜTÜYORUM: Sephia Behr, Çev: Leman Çalışkan, Afa Yay, 1986, Çocuk-Aile, çocuğunu yanlız büyütmek zorunda kalan annelerin nasıl davranması gerektiğini inceliyor.

YETİŞKİN ÇOCUKLAR: Doğan Cüceloğlu, Sistem Yay, 1995, Aile, Aile ortamı ve çocuk yetiştirme üzerine günlük yaşamda her zaman karşılaştığımız olayları öyküleştirerek hatalı davranışları inceler.

AKIL DEFTERİ : Heyet, Çev: Oya Ungan Karaduman, Papiru Yay, 1997, 0-5 yaş grubu çocuklara sahib olan anneler için, taşıma, hastalık durumu, okul seçimi, doğum günleri konusunda aydınlatıcı bilgiler içerir.

ÇOCUK BAKIMI VE TERBİYESİ: İnci Beşoğul, Tuğra Yay, 1993, Aile, Hamilelikten itibaren bakım, beslenme, hastalıklara karşı tedbir, eğitim gibi konular içerir.

ALLAHA İNANAN GAYRETLİ BABALARA: İsmail Kaya, Uysal Kit. Aile-Eğitim, bilhassa babaların çocuklarını İslam esaslarına göre yetiştirmelerinin önemini ve bu konuda onlara düşen sorumlulukları anlatır.

AH KADINLAR: Hilmi Yavuz, Parantez Yay. 1996, Toplum, kadın sorunları üzerine değerlendirmeler.

BİZ KADINLAR: Gülay Atasoy, Nesil Basım Yay. 1991, Toplum, kadın hakları, kadının toplumdaki yeri, kadının ailedeki yerini ve görevlerini içeren bir eser.

İNSAN VE İNSANLIK ANASINA MAHSUSTUR: Abdulkadir Duru, Özden Yay, 1995, Toplum, kadının toplum ve aile içindeki tutumu ve davranışları üzerine nasihatlar,

KADIN 1,2,3: Simane de Beuvair; Çev: Bertan Onaran, Payel Yay, 1993, Bugüne kadar sürüp gelen kadın anlayışını inceler.

KADIN GERÇEKLERİ: Necla Arat, Soy Yay, 1996, Toplum, Eğitimde kadın erkek ilişkilerinde dinde ve edebiyatta kadın olgusu irdelenmeye çalışılıyor.

KADININ TOPLUMUNDAKİ YERİ: Abdulkadir Duru, Özden Yay, 1983, Toplum, kadının layık olduğu yere getirilmesi ve kadının benliği hakkında bir eser.

TÜRKİYEDE KADIN OLMAK: Necla Arat, Soy Yay, 1990 Kadın-Türkiye, kadınların önündeki kurum ve aile için engeller ile karşılaştığı sorunları ele alır.

TÜRKLERİN OBA-TOPLUM YAŞANTISINDAKİ DÜŞÜNCE VE İNANÇLARINDAN ATATÜRK TÜRKİYESİNİN TÜRK KADININA: Çetinkaya Apatay, Kazancı Yay, 1996, Sosyoloji, İslamiyetten önce ve sonra, Atatürk Türkiyesi döneminde Türk kadının yeri inceleniyor.

TÜRK ROMANINDA KADIN: Bahriye Çeri, imurg Yay, 1996 Kadın-Türk Romanı, 1923-38 döneminde yazılan romanlardaki kadın anlayışı ve kadına toplumdaki yeri üzerine akademik bir çalışma.

KADININ GÜNCESİNDEN SAYFALAR: Zeynep Avcı, Ala Yay, 1994 Tarih, 19. yy. sonlarından günümüze Türk toplumunda kadının statüsündeki değişikliklere, çeşitli sahalarda etkinlik gösteren kadınlara yer verilmiştir.

KADIN BAKIŞ AÇISINDAN 1980'LER TÜRKİYESİNDE KADIN: Şirin Tekeli, İletişim Yay. 1993, Türkiye, Türkiyenin toplumsal siyasi hayatında kadının yeri.

ERKEKTE KADIN KORKUSU: Seda Güler, Altın Ktiaplar Yay, 1996 Sosyoloji, Dünyada ve Türkiyede kadın hareketleri, kadının toplumdaki yeri ve kadının sosyolojik-siyasi-ideolojik sorunları hakkında düşünceler.

KADIN-AŞK-AİLE: Peyami Safa, Ötüken Neşriyat, 1993, Sosyoloji, Milli değer ve toplumsal yapımıza göre kadın, aşk ve aile konularında kaleme alınmış makaleler.

KADIN-AŞK VE İKTİDAR: M. Şehmus Güzel, Alan Yay, 1996, Sosyoloji, Tarihte ve günümüzde kadının konumu, kadına bakış açısı inceleniyor.

KADIN HAKLARI: Ney Bendesan, Çev: Şirin Tekeli, İletişim Yay, 1990, Sosyoloji, Eğitimde, kadın-erkek ilişkilerinde, edebiyatta ve dinde kadın olgusu irdeleniyor.

KADINLAR VE SİYASAL TOPLUMSAL HAYAT: Şirin Tekeli, Birikim Yay, 1982, Sosyoloji, Kadın, kadın hakları, kadınların siyasi alandaki yeri hakkında.

MAHREMİYETİN TÜKENİŞİ: Cihan Aktaş, Nehir Yay, 1995, Sosyoloji, Bireysel ve toplumsal alanda mahremiyet kaybının nelere yol açtığı ve yeniden nasıl kazanılacağı konusunda.

MODERN MAHREM MEDENİYET VE ÖRTÜNME: Nilüfer Göle, Metis Yay, 1993, Sosyoloji, Doğu-Batı Karşılığı, kadının tolumdaki yeri, Anadolu kadını ve örtünme, teriminin üzerine inceleme,

SİYASİ İKTİDARIN CİNSİYETİ: Cemal Bali Akal, İmge Kit. 1994, Siyaset Kadınların siyasi alandaki

konumları.

ŞU HAİN KALPLERİMİZ: Rosalind Coward, Çev: Aksu Bora Ayrıntı Yay, 1995, Sosyoloji, Erkek egemenliği, kadının geleneksel ailedeki rolü hakkında.

TÜRKİYEDE KADIN OLGUSU: Necla Arat, Soy Yay, 1992, Sosyoloji, Toplumun kadına biçtiği rol ve değerleri anlatır.

HANIM SULTANLAR: Fatima Marnissi, Cep kit, 1992, Tarih, Emevi, Abbasi, Moğol ve Memluklüler devrinde kadın sultanlarından bahseder.

KADINLARIMIZ: Cemal Nuri, Kültür bak. Yay, 1993, Tarih, Müslümanlık ve Türk tarihinde kadın konusu inceleniyor.

PEÇENİN ÖTESİ: Fatıma Mernissi, Mine Küpçü, Yayınevi Yay. 1995, İslam, İslam toplumunda kadın-erkek dinamikleri üzerinde bir inceleme.

SİYASET ÇIKMAZINDA KADIN: Gülay Talaslı, Ümit Yay. 1996, Siyaset, Türk Siyasal yaşamının kokuşmuş yönleri, kadının siyasetteki yeri, siyasi partilerin kadına bakış açıları inceleniyor.

KADIN OLMAK: Zeynep Ünal, Milliyet Gaz. Yay, 1996, Sosyal Hayat, Günümüzde ve geçmişte kadının yeri, konumu, sorunları gibi konular da yapılmış bir inceleme.

SOSYAL HAYATTA KADIN: Heyet, Ensar Neşriyat, 1996, Sosyal Hayat, Sosyal hayatta kadının yerini, Cahiliye dönemindeki kadının konumundan başlayarak anlatan günümüzdeki kadının durumun uda içeren konuşma metinlerinden oluşuyor.

SOSYAL HİZMETLERDE HANIMLAR: M. Esad Coşan, Seha Neş. 1995, İslam, Kadının aile içinde ve dine hizmette yeri ve görevleri.

NE DEDİLER?: Bakiye Marangoz, A. Zeynep Tozduman, kadın yazarlar ve başörtüsü mağdurları ile yapılan röportajlar.

YAZILAR 1937-1962 NAZIM HİKMET: Nazım Hikmet, Adam Yay, 1995, Türk siyasal rejimini irdeleyen ve kadınlarla ilgili görüşlerini dile getiren köşe yazıları.

8 MART'TAN 8 MART'A MI?: Sibel Özbudun, Diyalektik Yay, 1995, Kadın, kadın, feminizm, sosyalizm ve kadın hakları konularını inceler.

FEMİNİZM VE SOSYALİZİM: Anjar Mevlenbelt, Çev; Erman Devirci, Yazın Yay, 1987, Kadın, Feminizm, Sosyalizm, kapitalizm ve kadın konularını inceler.

KADIN SORUNU ÜZERİNE YAZILAR: Hadır Yeşil, Dönüşüm Yay, 1991, Sosyalizm, kadın hareketi bağlamında amaçlar ve görevler, cinsiyet örgütlenme, ideolojik mücadele gibi konuları işler.

ANALAR: Robert Brilfault, Çev: Şemsa Yeğin, Payel Yay. 1990 ilkel bir anaerkilliğin evrensel olarak ataerklikten daha önce var olduğunu savunmakta.

ANTİK ÇAĞDA KADIN: Adil Ersumak, Us Yayıncılık, 1995, Sosyoloji, Antik çağda kadın sosyolojik olarak inceleniyor.

AŞKIN ÖLÜMCÜL ETKİLERİ: Mevval Çizgen, Ataol Yay, 1994, Sosyoloji, Ailede ve toplumda kadının konumunu sorgulayan bir kitap.

DEVLET-KADIN-SİYASET: Şirin Tekeli-Meryem Konay, Tüses Yay, 1991, Siyaset, Kadın-erkek eşitliği, dünya politikaları ve kadın siyaset ilişkisi konu ediliyor.

KADINLAR İÇİN ÇUVALLAMA KLAVUZU: Luisa Francia, Çev: İlknur İgan, Ayrıntı Yay, 1994, Psikoloji, kadınların ruhsal durumlarını ve davranışlarını incelemeye çalışır.

KIRK TAS NAMUS: Uğur İlhan, Ceg Kit. 1993, Psikoloji, Evlilik, kadın-erkek ilişkisi ve kadının hikayesi,

KİŞİLİK RENKLERİ: Nur Yaycıoğul, Altın Kit. Yay, 1994, Psikoloji, Özellikle çocuklu kadınların ve çocukların problemleri bir psikolog yaklaşımıyla ele alınıyor.

ÖZGÜRLÜĞÜMÜ ALACAĞIM: Nur Yaycıoğlu, Altın Kit. 1992, Psikoloji, Kadınların cinsel, ailevi, psikolojik sorunları ve çözüm yolları.

YAŞAMIN ÖTEKİ YÜZÜ: Tomris Alpay, Milliyet Gaz. Yay, 1995, Psikoloji, Ortayaş kadınların sorunları ve Menopoz dönemi sorunları irdeleniyor.

YENİ DUYARLILIK: Anais Nin, Çev: Sıdıka G. Orhan, Afa Yay, 1991, Psikoloji, kadının kendini bulmaya yolunda bir çalışma

GÖZBAĞININ ARDINDA: Siri Hust vedt, Çeve: Ayça Sabuncuoğlu, Can Yay, 1996, Psikolojik roman, Çağdaş kent kadının ruhsal durumunu ve cinselliği konu alan roman.

KADINLAR VE PRESİTROYKA: Chanie Rosenberg, Çeve: Osman Akına, Pencere Yay, 1990, Rusya, Komünizmden sonra glastnost ve presktroyka ışığında kadının yeri.

KADINLARA ÖZEL: Füsun Kürüm, Arkın Yay, 1992, Sağlık, kadınlara özel hastalıkları, tanımlar ve mücadele yollarını gösterir.

HANIM SAHABİLER: İsmail Mutlu, Mutlu Yay 1992, Biyografi, Kısaca hanım sahabilerin hayatları anlatılıyor.

MÜMİNLERİN ANNELERİ: Muhammed Ali Kutub, Çev: Taceddin Uzun, Uysal Kitabevi, İslam, Peygamber Efendimizin mübarek hanımları hakkında bilgiler içerir.

YUNAN İÇ SAVAŞINDA DİRENEN KADINLAR: Eleni Fourtouni, Çev: Alev Ertürk, Koral Yay. 1991, Savaş, Yunan kadınlarının ikinci dünya savaşında ve 1994 iç savaşındaki büyük mücadelelerini konu alıyor.

KADIN EĞER ÇOK SEVERSE: Robin Norwood,

Çev: E. Kanbur, İnkılab Kit. 1988, Psikoloji, kadınlara erkeklere bağlanmanın yıptarıcı olduğu öğretiliyor ve yaşantılarını değiştirecek fikirler öne sürülüyor.

KADININ ÖZGÜRLÜĞÜ: Safinaz Kazım, Çev: Mustafa İslamoğlu, Denge Yay, İslam, Kadının özgürlüğü, örtünmesi, kültür istilası hakkında.

KADINLARIN ÖZGÜRLÜĞÜ VE SINIF MÜCADELESİ: Tony Cliff, Çeve: Şamil Betay, Ataol Yay, 1981, Özgürlük, Fransız devriminden bu yana kadının özgürlük mücadelesi anlatılıyor.

PANTOLON İSTİYORDUM: Lara Cardella, Çev: Hilmi Tukur, Loges Yay, 1990, Özgürlük, Özgürlüğüne düşkün sicilyalı bir kız ve çevre baskıları anlatılıyor.

YELKOVAN YOKUŞU: Selçuk Boran, Remzi Kit, 1993, Özgürlük kadınları özgürlük, hırs, cinayet gibi yönlerini anlatır.

PEYGAMBER VE KADIN: Şehid Bint'ül-Huda, Çev: Ubeydullah Dalar Yedi İklim Yay, 1992, İslam Peygamberin hanımları anlatılıyor ve İslam'da kadının önemine değiniliyor.

BİLİNMEYEN KADIN: Vehbi Vakkasoğlu, Anahtar yay, 1995, Psikoloji, kadının bilinmeyen yönleri, ruh dünyası, psikolojik yönü incelenir.

DOKUZLAR ÇEMBERİ: Cherry Gılchrıst, Çeve: Ş. Süer Kaya, Anahtar Yay, 1993, Psikoloji, Kadın, kadının psikolojisi, giyimi ve kadın içgüdüsü anlatılıyor.

KADIN MODERNİZM VE ÖRTÜNME: Abdurrahman Kasapoğlu, Esra Yay, 1994, Örtünme, Örtünmenin kadın psikolojisine etkisi ve sosyal hayata yansıması tarihi bir perspektiften inceleniyor.

KADIN PSİKOLOJİSİ: Karen Harney, Çev: Selçuk Budak, Öteki Yay, 1995, Psikoloji, Olaylar karşısında kadınların tepkileri, duyguları anlatılır.

KADIN PSİKOLOJİSİ: Gustav Hans Graber, Çev: Kamuran Şipal, Cem Yayınevi, 1996, Psikoloji, kadınlardaki ruhsal hastalıkları, kompleksler ve bundan kurtuluş yolu hakkında.

KADIN SURETLERİ: Engin Ardıç, Cep Kit, 1989, Psikoloji, Kadınların acıları, anıları, çirkinlikleri, beklentileri hakkında.

KADINI TANIMAK: Gülseren Engin, İnkılap Kit. 1996, Psikoloji, Kadının özellikleri, hastalıkları, gebelik, doğum ve önleyici tedbirler hakkında,

KADININ YAZISIZ TARİHİ: Yıldız Cıbıroğlu, Pagel Yay, 1996, Psikoloji, M ve N sesi içeren sözcüklerin kadın dünyası ile yakın ilgisi araştırılmaktadır.

HİCAB: Ayetullah Mutahheri, Şura Yay, 1995, Tesettür, İslamın önemli farzlarında olan tesettürün felsefesini işliyor.

HİCAB, MÜSLÜMAN KADININ ÖRTÜSÜ; Muhammed Nasruddin el-Buni; Çev: Akif Nuri Karcıoğlu, Sinan Yay, 1996, Tesettür, Kadının Örtünmesinin yeri ve önemi hakkındadır.

İSLAMDA KADIN TESETTÜR İZDİVAÇ: Hüseyin S. Erdoğan, Çelik yay, 1996, İslam, Kadın örtünme ve evliliğe dair bilgiler.

İSLAMDA TESETTÜR VE HAYA: Mustafa Uysal, uysal Yayınları, 1970, Tesettür, İslamda örtünmenin önemi ve haya duygusuyla ilgisi anlatılıyor.

KADIN TESETTÜR İZDİVAÇ: Hüseyin S. Erdoğan, Çile Yay, 1993, Tesettür, İslamın kadına verdiği değer, örtünme ve evliliğin önemi işleniyor.

KADININ ADI: Zeynep Burucendi: Çev: Mehmet durmaz, Dünya Yay, 1990, Tesettür, Orjinal adı Müslüman kadının hicabının mesajı anlamını taşıyan eserin içeriği örtünmenin felsefesine dair.

KADINLA İLGİLİ GÖRÜŞÜM: Şeyhülislam Mustafa Sabri, Esra Yay, 1994, İslam, Osmanlı Şeyhülislamlarından olan yazarın örtünme ve birden çok evlilikle ilgili görüşünü içerir.

KARA TEHLİKE TÜRBAN İRTİCA: Mustafa Polat, Fatih Kit, Örtünme ve İrtica söylemleriyle İslama ve örtünmeye karşı çıkanlara cevap mahiyetinde yazılmıştır.

KIZ VE ÇİÇEK: Şule Yüksel Şenler, Timaş Yay, 1992, Örtünme, Yazarın kadın ve örtünme konusunda çeşitli zamanlarda tekme aldığı makalelerinden bir derleme

KURAN VE SÜNNETE GÖRE TESETTÜR: Lütfü Aydın, Nursan Yay, 1996, Örtünme, Kuran ve Sünnet çizgisinde tesettürün ölçüsü anlatılıyor.

ÖRTÜLÜ KİMLİK: Aynur İlyasoğlu, Metis yay, 1994, Örtünme, son zamanlarda yaygınlaşan örtünme sosyolojik açıdan inceleniyor.

ailelerde anne-babanın eşit davranması gerekliliği, ve çocukların özenle eğitimi konuları işleniyor.

ANA-BABA VE ÇOCUK: Haluk Yavuzer, Remzi Kitabevi, 1993, Çocuk Eğitimi, Çocuk eğitiminde anne ve babanın etkisi anlatılıyor.

ANNE -BABALARIN ÇOCUK YETİŞTİRME KLAVUZU: Bruce Narramore, Çev: Hande Talan, Müjde Yayıncılık, Eğitim, İncile göre çocuk yetiştirmenin psikolojik temelleri anlatılıyor.

ANNELER İÇİN HAYAT BİLGİSİ: Cindy Francis, Çev: Ayça Çava, Oğlak Yay, 1996, Eğitim, Anneye çocuk eğitimi ile ilgili bilgiler verir.

ANNELİK SANATI: Paul Conber,Denge Yay, Eğitim, Anneliğin önemi çocuk eğitimi ile ilgili bilgiler verir.

ANNELİK SEVGİSİ: Elisabet Badinter, Çev: Kamuran Çelik, Afa Yay, 1992, Annelik, Annelik sevgisinin doğuştan kazanıldığı görüşüne karşı çıkılmakta ve aykırı görüşler sunulmaktadır.

BENİM MÜSLÜMAN YAVRUM: Sevim Asımgil, Timaş Yay, 1995, Eğitim, Çocuğun doğmundan önce

ve sonra alınması gereken tedbirler, anne baba-kardeş diyaloğu ve buluğ çağından bahseder.

BİR ANNEYE MEKTUPLAR: Wilhelm Stekel, Çev: Ali Çankırılı, Timaş Yay, 1993, Eğitim, Çocuk eğitimindeki güçlükler ve çocuk bakımına dair bilgiler ihtiva eden kaynak bir eser niteliğindedir.

BİR DAKİKALIK ANNE: Spencer Johnson, Çev: Özgül Yavuz, Epsilon Yay, 1996, Eğitim, Başarılı bir anne olmanın yolları bir genç kadının şahsında örneklendirilerek anlatılıyor.

BİR DAKİKALIK BABA: Spencer Johnson, Çev: Meltem Erkmen, Epsilon Yay, 1996, Eğitim, Başarılı bir baba olmanın yolları, başarılı bir işadamının şahsında örneklendiriliyor.

BİZ BİR AİLEYİZ: Bon Dinkmeyer, Çev: Gül Önat, Yapı Kredi Yay, 1994, Eğitim, Aile ve içi ilişkileri ele alan anne-baba el kitabı.

GENÇLERE AİLE EĞİTİM: Abdullah Nasıh Uluvan, Lavza Yay, 1996, Eğitim, Gençlere aile hayatı üzerine eğitici bilgiler içerir.

HASTA AİLE: H. E. Richter, Çev: Günsel Koptagel, Star Yaprak Yay, 1991, Eğitim, Evlilikte ve ailede çatışmaların doğuşu, yapısı ve tedavisine dair bilgiler içerir.

İSLAMDA AİLE VE ÇOCUK TERBİYESİ SEMPOZYUMU: Heyet, İlmi Neş. 1994, Eğitim Toplumda aile ve çocuk eğitimi üzerine düzenlenen sempozyum bildirilerini ihtiva eder.

İSLAMDA AİLE: Ayetullah İbrahim Emini, Sekaleyn Yay, 1996, Evlilik, İslama göre evlilik ve aile hayatı hakkındadır.

SORUNLU AİLELERE: Kemal Çakmaklı, Seha Neşriyat, 1995, Eğitim, Aile Sorunlarının kaynağı irdeleniyor, sorunları çözücü ve koruyucu tedbirler öneriliyor.

GÜNÜMÜZ MÜSLÜMANINDA AİLE İMTİHANI: Ahmet Şahin, Cihan Yay, 1995, Evlilik-İslam, Günümüz sosyal hayatı gözönünde bulundurularak müslüman ailelerin durumu ve nasıl olması gerektiği anlatılıyor.

HZ. HAVVA'NIN KIZLARI: Mahmut Toptaş, Cantaş Yay, 1993, Evlilik, Gençlere evlilik üzerine bilgi ve tavsiyeleri içerir.

İSLAM'DA EVLENME ADABI VE MÜSLÜMAN KADINI: Mehmet Arslan Türkoğlu, Can Kitabevi, 1983, İslam-Evlilik, Kur-an-ı Kerime Göre evlenme esasları anlatılıyor.

İSLAMDA EVLİLİK VE AİLE: Heyet, Seha Neş. 1990, Evlilik, Kadın ve Aile Dergisinin çeşitli sayılarından alınmış konuyla ilgili çıkan makaleler bir araya getirilmiştir.

İSLAMDA EVLİLİK VE AİLE EĞİTİMİ: Ali Eren, Merve Yay, Paz. 1995, Eğitim, İslami açıdan evlilik ve aile eğitimi.

İSLAMDA EVLİLİK VE AİLE MUTLULUĞU: Muhammed Ali es-Sabuni, Çev: Nihat Yatkın, Ravza Yay, 1994, Evlilik, İslami kaidelere göre evliliğin şartları adabı, eş seçimi, eşlerin birbirine karşı vazifeleri ve nasıl mutlu olunacağı hakkındadır.

İSLAMDA EVLİLİK VE CİNSEL MUTLULUK: Mahmut Mehdi İstanbuli, Çağrı Yay, 1993, Cinsellik, İslamda evlilik ve cinsel mutlulukla ilgili genel açıklamalar içerir.

İSLAMDA EVLİLİK VE MAHREMİYETLERİ: Osman Karabulut, Şems Yay, Evlilik, İslama Göre evliliğin nasıl olması gerektiğini vurgulayan ve aile hayatının mahiyetine önem veren bir eser.

MODERNİZMİN EVSİZLİĞİ VE AİLENİN GEREKLİLİĞİ: Cihan Aktaş, Beyan Yay, 1992, Aile-Evlilik, Modernizmin acı ilacı olan evsizlik ile kökünde tevhidi bir gerçeklik olan aile kurumunun gerekliliği anlatılıyor.

EVLİLİK ANLAŞMASI: EVLİLİKTE MUTLULUK İÇİN TANRININ SUNDUĞU: Derek Prince, Çev: Hande Taylon, Müjde Yayıncılık, 1995, Hristiyanlık-Aile, Evliliğin Hristiyan anlayışına göre değerlendirdiği bir eser.

ALLAH RASULÜNÜN ÖRNEK AİLE HAYATI: Ahmet Şelubi, ihtar Yay, 1995, Aile, Peygamber Efendimizin insanlığa örnek aile hayatını anlatmaktadır.

HZ. PEYGAMBER VE AİLE HAYATI: Heyet, İlmi Neşriyat, 1989, Aile, Hz. Muhammedin yaşayışı , aile hayatı, Türk aile yapısı hakkında güzel bir inceleme.

TÜRK MEDENİ KANUNU AİLE HUKUKU: L. Balamanlı, F. Kazancı, Kazancı Yay, 1991, Aile Hukuku,

İSLAM AİLE HUKUKU: Ömer Ferruh, Çeve: Yusuf Ziya Kavakçı, Sebil Yayınevi, 1994, İslam Hukuku, İslam Hukukunun aileyi ilgilendiren tarafı incelenmektedir.

İSLAM AİLE HUKUKU: KARI-KOCA HAKLARI: Ebu'l-A'la Mevdudi, Çev: Memiş Tekin, Esra Yayınları, 1990, İslam Hukuku, İslamın aileye verdiği önem ve karı-kocanın karşılıklı hakları anlatılır.

İSLAM AİLESİ VE EVLİLİK: M. İbrahim el-Kaysi, Hisar Yay, 1993 İslam, İslama göre iyi bir evlilik nasıl olmalı, kadına düşen görevler nedir sorularına cevap bulabileceğimiz bir eser.

İSLAM OSMANLI AİLE HUKUKU: M. Akif Aydın, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fak. Vak. Yay, İslam Hukuku, İslam Aile Hukuku ve Osmanlı dönemi uygulaması Mesleki ve kişisel başarıya giden yolda kadınların uyması gereken kurallar hakkındadır.

KADINLAR İŞ BAŞINDA: Robert Goffce-Richard

Sease, Çev: Ahmet Fethi, Eti Yay, 1992, Başarı, Kadınların iş hayatına girme sebeplerini ve bu konulardaki deneyimleri tesbit eder.

SIRLARIM: Joan Collins, Çev: A. Cevdet Aşkın, Remzi Kit, 1995, Başarı, İngiliz aktrist Joan Collins Mesleğinde başarılı bir insan olarak iç dünyasını, özlemlerini, deneyimlerini bu kitapta dile getiriyor.

BİLİMDE CİNS AYRIMI: Evelyn Reed, Çev: Şemsa Yeğin, Payel Yay, 1987, Bilim, insan yaşamına en yakın olan bilimdallarında uygulana gelen kadın karşıtı eğilimi anlatır.

ASRI SAADETİN BÜYÜK KADINLARI: Y. Nuri Öztürk, Yeni Boyu Yay, 1990, Kadın-Biyografi, Kadın Sahabileri ve Peygamberimizin kızlarının hayatı ve yaşayışları hakkındadır.

BÜYÜK İSLAM KADINLARI: Mehmet Emre, Erhan Yay, 1994 Kadın-Biyografi, Her sahada kendisini yetiştiren, İslamın irfan pınarından ilim ve hikmet katreleri yudumlayan kadınların hayatlarını anlatır.

KADIN ŞAİRLER: Bedirhan Tamsöz, Ayyıldız Bas. Yay. Dağ. 1994. Biyografi, Kadın Şairler ve Şiirlerinden örnekler içerir.

TARİHTE İZ BIRAKAN MEŞHUR KADINLAR: Mehmet Zihni, Çev:. Bedrettin Çetiner, Şamil Yay, 1982, Biyografi, İslam tarihinde iz ve eser bırakmış meşhur kadınlarınkısaca hayat hikayeleri, eserde edebi nükte şiir ve atasözlerine de bolca yer verilmiştir.

II. MEŞRUTİYET DÖNEMİNDE TÜRK KADINI: Şefika Kurnaz, Milli Eğitim Bakanlığı Yay, 1996, Tarih, İkinci meşrutiyet döneminde Türk kadınının durumu anlatılıyor.

ÜÇÜNÇÜ DÜNYADA İKİNCİ CİNS: Miranda Bavies, Çev: Nesrin Arman, Pencere Yay, 1982, Marksizm, Üçüncü dünya ülkelerinde ki kadınların sorunlarını markisist bir düşünceyle ele alır.

EVİYLE EHLİ KADINLAR: AGORAFOBİ: Robert Seidenberg, Çev: Nur Nirven, Afa Yay, 1988, Kadın-Aile, Toplumsal yaşama katılmaya istekli kadınların birçok sorunla başbaşa kaldığı konu edilen bir çalışma.

HANIMLARIN SAADET YOLU: İnci Beşoğul, Yener Yay, 1997, Mutluluk, Kadının İslamda yeri ve sorumlulukları, Meşhur islam hanımlarının örnek hayatları işlenir.

KURAN VE SÜNETTE ANNELİK: Muhammed Seyyid, Uysal Kitabevi, Kadın-Annelik, Kız çocuğunun doğmunudan itibaren ergenlik dönemi, evlilik hayatına hazırlanması, eş seçimi ve yuva kurmada dikkat edilecek hususlar, evlilikte uyulması gereken prensipler, kadının çalışması ve diğer problemleri ele alınmaktadır.

AŞK ANARŞİSTTİR: Füsun Erubalak, 1990, Kadın hakları, Kadın erkek ilişkisi ile kadının hakları incelenmektedir.

TABAN ÇÖKTÜĞÜ ZAMAN: David Silver Çev: Naz Tüner, Form Yay. 1990, Aşk-Kadın, Kadın-Erkek ilişkileri ve aşkla ilgili on stratejiden sözeder.

HATALI ATASÖZLERİYLE KADIN ALEYHTARLIĞI: Mustafa Çelik, Ölçü Yay, 1996, Atasözleri-Kadın, İslam öncesi cahiliye devriminin kadın düşmanlığı, günümüz müslümanları arasında "hatalı ata sözleri" vasıtasıyla kendi varlığını sürdürdüğü ve bunun yanlışlığı hakkındadır.

ATATÜRK AND THE TUKISH WOMAN TODAY: Emel Doğramacı, Atatürk Araş. Merk, 1991, Modernleşmesi anlatılıyor.

AİLENİN AHLAK KLAVUZU: M. Esad Coşan, Seha Neşriyat, 1995, Ahlak, Eserde ahlakın önemi, birey ve toplum için gerekliliği, İslam ahlakı, peygamberin ahlakı ve ahlakın eğitimi konularına yer veriliyor.

AİLE ANSİKLOPEDİSİ: Heyet, Görsel Yayınlar, 1992, Aile

AİLE ANSİKLOPEDİSİ: Heyet, Arkın Yayınları, Aile (5. cilt)

AİLE ANSİKLOPEDİSİ VE GÖRGÜ KURALLARI: Ayten Karaalioğlu, İnkılap Kitabevi, 1984, Görgü-Aile, Ansiklopedik bilgilerin yanında görgü kuralları da işlenmiştir.

AİLE: Mehmet Paksu, Nesil Basım Yayın, 1984, Yaşam-Aile, Aile hayatının en güzel ortam olması gerektiğini ifade eden yazar bunun yollarını anlatırken hoşgörü ve güleryüzün önemine özellikle parmak basıyor.

AİLE: Alaaddin Başar, Zafer Yayınları, 1994, İslam-Evlilik, Aile kurumunun hizmeti, gerekliliği ve ailenin temeli saydığı sevgi ve ahlak gibi kavramlardan sözeder.

AİLE ALBÜMÜ: Danielle Steel, Çev: Oya alpar, İnkılap Kitabevi, 1983, Psikoloji, Kardeşini asla göremeyecek bir kadının, ard arda gelen ölümlerle bunalım ve şoklarla geçen hayatı anlatılır.

AİLE BİLİNCİ: Aysel Zeynep Tozduman, Denge Yayınları, 1996, İslam, Mutlu bir aile için dikkat edilmesi gerekenler anlatılır, meseleye daha çok dini kurallar çerçevesinde yaklaşılmıştır.

AİLE ÇEVRESİ: Andre Mourois, Çev: Adnan Cemgil1984, Kastaş Yayınları A.Ş. Duygusal roman, hayat kırıklığına uğrayan mutsuz bir genç kızın hikayesi.

AİLE, ÇOCUK VE TELEVİZYON: Kemal Çakmaklı, Seha Neşriyat, 1997, Çocuk Eğitim, Televizyon proğramlarının çocuk üzerindeki cinsellik ve şiddetle ilgili olumsuz etkileri konu edinilmiştir.

AİLE EĞİTİMİ KLAVUZLARI: Heyet, Seha Neşriyat, 1995, Aile Eğitimi, Bir aile içing erekli olan çocuk bakımı, sağlık, beslenme, hukuk ve ilgili konularda bilgiler verilir.

AİLE HAYATIMIZ: Ahmet Şahin, Cihan Yayınları, 1988, Evlilik, Aile hayatıyla ilgili meselelerin hepsini ele almaya çalışan, ortaya çıkan problemlere islami

ölçüler çerçevesinde cevap arayan bir kitap.

AİLE HEKİMLERİ İÇİN PSİKİYATRİ: Bavid A. Tomb, Çev: Heyet. Soray Medikal Yay, 1994, Psikiyatri, Aile hekimleri için psikiyatri konularını inceleyen akademik bir çalışma.

AİLE HUKUK KARARNAMESİ: Orhan Çeker, Ebur Yayınları, 1985, İslam Hukuku, Aile Hukuku Kararnamesi günümüz Türkçesine uyarlanmıştır.

AİLE HUZUR: Günay Atasoy, Nesil Basım Yayın, 1994, İslam, Tartışmasız, gürültüsüz, huzurlu bir aile ortamı için din çerçevesinde öneriler, çözümler sunar.

AİLE MUTLULUĞU VE CİNSEL EĞİTİM: Kemal Çakmaklı, Seha Neş. 1997, Mutluluk, Mutlu bir aile oluşturmak, iyi bir evlilik yapmak, aile için yaşam prensipleri ve cinsel eğitim konularında temel bilgi veriliyor.

AİLE OKULU: Kemalettin Erdil, Türkiye Diyanet Vakfı, 1991, Aile Eğitimi, Ailede çocuğa verilecek eğitimin nasıl olması gerektiği bir pedagog gözüyle aktarılmaktadır.

AİLE PLANLAMASI VE ÇOCUK EĞİTİM: Heyet, Konya Büyükşehir Belediyesi Yay. 1995, Aile Planlaması, Aile planlaması ve çocuk eğitimi konuların da yapılan konferans ve açık oturum tebliğlerini içerir.

AİLE PLANLAMASI VE İSLAM DİNİ: Heyet, Türkiye Aile Planlaması Derneği yay, 1995, Planlama-İslam, Aile planlamanın açıklanması, üreme organlar, gebeliğin oluşumu ve gebeliği önleyici yöntemler anlatılıyor ve İslam dininin konuya bakışı veriliyor.

AİLE SAADETİ: Mehmet Faik, Çev: Mehmet Açıkgöz, Bedir Yayınları; 1990, Mutluluk; Bir ailenin mutluluğu için dikkat edilmesi gereken hususlar anlatılıyor.

AİLE SAADETİ: Sadık Dönü, Erkan Yay, 1995, Eğitim, Aile saadeti, çocuk terbiyesi, borçlanmaktan korkmak, ana baba hakkı konuları işleniyor.

AİLE SAĞLIĞI ANSİKLOPEDİSİ: Safa Saygılı, Ali Çankırılı, Timaş Yay, 1992, Sağlık, Koruyucu hekimlik, belli başlı hastalıkların özellikleri ve korunma yolları, beslenme, kaplıcalar gibi konularda kısa ve doyurucu bilgiler ifade eder.

AİLE SAVAŞLARI: Bekir Yıldız, Cem Yayınları, 1993, Psikoloji, iki insanı karşılıklı dürüst olmamaya zorlayan koşulların eleştirisi ve bireylerin tek tek kendileriyle savaşması gibi konular roman tarzında işleniyor.

AİLE SIRLARI: Mehmet Çizgi-Ayşe Çizgi, Mektup Yayınları, 1995, Cinsellik, Kadın ve cinsellik ile ilgili konularda dini eserlerde çarptırılan abartılan ve yanlış anlatılan konular ele alınmış ve doğrusu işlenmiş.

AİLE SORGULANIYOR: Diana Gittins, Çev: Tuna Erdem, Pencere Yayınları.

AİLE SOSYOLOJİSİ: Ö. Sayın, Ege Ün. Edebiyat Fak. 1990, Sosyoloji, Ailenin tanıtılması ve yöntem sorunundan sonra bölgelere göre aileler inceleniyor.

AİLE TİPLERİ VE ÇOCUK: Kemal Çakmaklı, Elif Matbaacılık, 1994, Çocuk Eğitimi, Farklı aile tiplerinin çocuğun başarı ve mutluluğu üzerindeki gözardı edilemeyecek etkilerinden bahsediliyor.

AİLE TİPLERİ VE GETİRDİKLERİ: Kemal Çakmaklı, Seha Neşriyat, 1995, Sosyoloji, Aile çocuk ve gençliğin mutluluğunda ailenin rolleri hakkında bir kitap.

AİLE VE ÇOCUK: Atalay Yörükoğlu, Özgür Yayın Dağ, 1992, Psikoloji, Hızlı değişim geçiren toplumumuzda aile ve çocuğun genel durumunu değerlendiriyor.

AİLE VE ÇOCUK TERBİYESİ: Mehmet Yakut Yakuboğlu, Demir Kit. 1981, Eğitim, Evlilik hayatında mutlu olma yolları ve çocukların terbiyesine dair çözümler öneriler anlatılıyor.

AİLE VE ÇOCUK TERBİYESİ: Ayşenur Zehra, İttihad Yay, 1993, Eğitim, İslami hayatta aile, aile de manevi bağlar, nikah ve önemi, çocuk terbiyesi ile ilgili konular ele alınmıştır.

AİLE VE KÜLTÜR: Nihat Nirun, Atatürk Kültür merkezi, 1994 Sosyoloji, Sistematik sosyoloji yönünden aile ve ülkemizde aile konuları inceleniyor.

AİLEDE ÇOCUĞUN DİN EĞİTİMİ: Abdurrahman Dadırgalı, Marmara Ün. İlahiyat Fak. Yay. 1996, Eğitim, Kuran'a göre eğitim, çocuğun din eğitimi hakkında güzel bir çalışma

AİLEDE EĞİTİM: Hüseyin Ağca, Seha Neşriyat, 1995, Eğitim, Aile de eğitim özellikle çocuk eğitimi üzerinde durulur.

AİLEDE HERKESİN DOKTORU: Nuri Ergene, İnkılap Kitabevi, 1987, Sağlık, Pratik sağlık bilgilerine yer verir.

AİLEDE İSLAM NİZAMI: Mehmet Altunkaya, Sağlam Yay, 1990, İslam-Evlilik, Aile bireylerinin birbirine karşı hak ve ödevlerini işler.

FATIMA FATIMADIR: Ali Şeriati Çev: İsmail Babacan, Dünya Yay. 1992, İslam-Kadın, Hz. Fatımanın şahsında ideal İslam kadınını anlatan güzel bir eser.

FAŞİZME VE ALMAN İŞGALİNE KARŞI SİLAHLI DİRENİŞTE KADINLAR: İngrid Strobl, Çev: Nersin Oral, Belge Yay, 1992, İdeoloji, Batı Avrupadaki kadın direnişçiler, Doğu Avrupa'da Yahudi direnişinde kadınların rolü inceleniyor.

KADINLARLA İLGİLİ 40 HADİS VE FETVALAR: Selahaddin Yıldırım-Bayram Ali Öztürk, Seha Neşriyat, 1993, Fıkıh, 40 hadisle problemlere cevap bulmaya çalışan eser ilmihal bilgilerini de içerir.

HANIMLARA İSLAM İLMİHALİ: Enbiya Yıldırım, Umran Yayınevi, 1991, İlmihal, Günlük ibadet ve muamelattaki hanımlarla ilgili kısımların fıkhi yöndenizahını içerir.

HANIMLARIN DİN REHBERİ: Mehmet Emre, Çile Yay, 1992, ilmihal, Müslüman hanımların dini ve manevi meselelerini İslamın ışığında açıklayan güzel bir eser.

İZAHLI KADIN İLMİHALİ: Asım Uysal-Mürşide Uysal, Uysal Kitabevi, İslamda kadın ve kadına ait özel halleri anlatır.

İZAHLI KADIN İLMİHALİ ANSİKLOPEDİSİ: Asım Uysal- Uysal-Uysal Kitabevi, 1986, İlmihal, Kadınlarla ilgili ilmihal bilgilerini içerir.

KADIN İLMİHALİ: Abdülvehhab Öztürk, Kılıç Yayınevi, İlmihal Kadınlarla ilgili İslam kuralları hakkındadır.

KADIN İLMİHALİ: M. Cemal Öğüt Bahar Yay, 1990, İlmihal Kadınların hayız, nifas gibi özel hallerine dair bilgi ihtiva eder.

KADINLAR İÇİN İLMİHAL: Muhammed Vahidi, Çev: Cafer Bayar, Kevser Yay, 1994, imlihal, İslam ve Fıkıh çerçevesinde kadınlara özel haller ve tesettür adabı soru cevap şeklinde verilmiştir.

KAYNAKLARIYLA BÜYÜK KADIN İLMİHALİ: Rauf Pehlivan, Gonca Yay. 1992, İlmihal, Tarih boyuncıa kadın, İslamda kadın ve ilmihal bilgileri.

KENDİNİ OKUYAN KADIN: Hülya Kartal, Nesil Basın Yayım, 1997, Psikoloji, İnsanın, kendini tanıması, iç dünyasını keşfetmesi ve hayatın sırları üzerinde duruluyor.

İNSAN HAKLARININ CİNSİYETİ YOKTUR: Heike Brandt: Çev: Şebnem Sunar, Tüm Zamanlar yay, 1992, İnsan Hakları, Hedwig Bohm'un kadın hakları için yaptığı mücadeleler ve yaşam hikayesi anlatılıyor.

DEVRİM VE KADIN: Cihan Aktaş, Nehir Yay, 1996, İran-Kadın, İranlı Kadın ve hicap olgusu, aile kurumunun güçlendirilmesi, kadının çalışma hayatındaki konumu üzerinedir.

AÇIKLAMALI HANIMLAR REHBERİ: İsmail Mutlu-Abdulaziz Hatip, Mutlu Yay, 1996, İslam-kadın, Hanımlar için gerekli olan İslami bilgiler veriliyor.

HANIMLAR REHBERİ: Bediuzzaman Said Nursi, İhlas-Nur Neşriyat, 1985, İrşad, Hanımlara tesettür, aile saadeti, çocukların İslam ahlakı ile eğitilmesi hakkında bilgiler verir.

BİR BAŞKA AÇIDAN KADIN: Abdurrahman Dilipak, Risale Yay, 1990 İslam, Yazar şeriatın ve örfün belirlediği kadın tipi arasındaki tezatları incelemekte kadını duygusallığı, cinsiyeti, zaafı ve üstünlükleri ile bir bütün olarak ele almaktadır.

CELAL VE CEMAL AYNASINDA KADIN: Cevadi Amuli, Çev: Ejder Okumuş, İnsan yay, 1996, İslam, Kuranda kadının yeri, İrfanda kadın, Burhan da kadın, kadınlar üzerine söylenen şüpheli rivayetler ve karşıt rivayetlerin çözümü üzerine bir araştırma

ÇAĞIMIZDA KADIN SORUNU: Mustafa Yağmurlu, Beyan yay, 1984, İslam, Müslüman bir kadın tipini anlatır müslüman kadınlara örnek gösterir.

DAVETÇİ MÜSLÜMAN KADIN: M. Hasan Bureygış, Seçkin Yay, İslam, Müslüman olmayan yönetim ve toplumlara karşı mücadelede kadın ve erkeğin konumunu anlatır.

DİYANET'E CEVAP: İlhan Arsel, Kaynak Yay. 1996, İslam, Kadınların toplumdaki ve İslamdaki yeri üzerine diyanetin yayınladığı bildiriye cevaplar.

GENÇ KIZLARLA BAŞBAŞA: Mümine Güneş, Nesil Basın Yayıy. 1990 İslam, Kadınlarımıza kurulan tuzakları aciz bırakma bakımından kızlarımıza da büyük vazifeler düştüğünü onların ideal biçimde nasıl yetiştirilmesi gerektiğini anlatır.

HANIMLARIN VAZİFELERİ: Abdülkadir Dedeoğlu, Osmanlı Yay, 1980, İslam, Hanımlara çeşitli konularda vazifelerini anlatan nasihat kitabı.

İHTİLAFLARIN ÇEMBERİNDE KADIN: Şengül Bahtiyar, Esra Yay, İslam, Kuran ve sünnete göre kadının yeri, görevi ve sorumlulukları hakkında.

İLAHİ HİKMETTE KADIN: Hüseyin Hatemi, İrşad Yay, 1995, İslam, Kadını kurtarıcı düşüncenin ancak İslam hükümetinde mevcut olduğu düşüncesi inceleniyor.

İSLAM TOPLUMUNDA KADIN: N. M. Şeyh: Çeve: Ali Zengin, Fikir Yay, 1980, Sosyoloji, Geçmişte ve günümüzde kadın, İslam toplumlarında kadının yeri, kadının eğitimi, pratik hayatta kadın, İslamda cinsel hayat, zinayı önleyici tedbirler gibi konuları içerir.

İSLAM'A ŞAN VE CAN VEREN KADINLAR: F. Bozer, Fatih Enes Kit, İslam, İslama büyük hizmetleri olan kadınların örnek hayatlarınınkısa biyografisini içerir.

İSLAMDA KADIN VE AİLE: Mehmet Emre, Bedir Yya, 1987, İslam, Temel Bilgiler verilir.

İSLAMDA KADININ YERİ VE VAZİFELERİ: M. Naci Orhan-H. Ali Bozkurt, Can Kit, 1982, islam, bir kadının İslam esaslarına göre nasıl yaşaması gerektiğini anlatır.

İSLAMDA KADININ KONUMU: Cevad Bahazar, Muhammed Taki Misbah, Lamru Faruki Çev: Muhammed Hamza Uyar, Endişe Yay, 1992, İslam, Kadın aynı bir varlık olmayıp önce insandır. Sosyal hayatta da erkeğin ayrılmaz bir bütünleyicisiir. Bu ana fikir ekseninde Kurana dayanan üç makale.

İSLAMDA KADININ YERİ VE VAZİFELERİ: H. Ali Bozkurt , Berekat Yay, 1988, İslam, Vaaz Üslubu içinde kadının vazifeleri anlatılır.

İSLAMIN BİLİNÇ ALTINDA KADIN: Fetna Ayt Sabbah Çev: Ayşegül Sönmezay, Ayrıntı Yay, 1992, Sosyalizm, İslami bir hayat tarzı benimseyen kadınlarla gayri İslami yaşayanlar sosyalist bir bakış açısıyla karşılaştırılıyor.

İSLAMDA KADIN: Bekir Topaloğlu, Nesil Yay,

1995, İslam, Ailede ve toplumda kadının sahip olduğu hakları inceler.

İSLAMİ AÇIDAN KADIN SORUNU: Ayetullah Seyyid Muh. Fadlollah, Şura Yay, 1997, İslam, İslamın kadın erkek ilişkisine getirdiği yeni çizgilerle neyi amaçladığı irdeleniyor.

İTHAMLARA CEVAPLAR: Bekir Gözütok, Gözyaşı Yay, 1995, İslam, İslamda kadının konumu, vazifeleri ve cezalarla ilgili günlük hayatta sıkça karşılaşılan sorulara cevaplar içerir.

KADIN: Rıza Savaş, Ravza Yay, 1991, İslam, Cahiliyette ve İslamda kadın ve konumu hakkındadır.

KADIN NEDİR? Alaaddin Başar, Zafer Yay, 1990, İslam Gerçeği arayanlara yol gösteren ve onların gerçek sevgi, kadın, cinsiyet, eşitlik gibi konulardaki problemlerine çözüm arayan bir eser.

KADIN VE AİLE: Seyyid Kutup, Çev: Halit Yılmaz, İhtar Yay, 1994, İslam, İslam toplumunda kadının yeri ve konumu.

KADININ ÇALIŞMASI, SOSYAL GÜVENLİĞİ VE İSLAM: Faruk Beşer, Nun Yay, 1995, İslam, Kadının yeri, çalışmalarının sebebleri, tarihi seyri ve sosyal güvenliği hakkındadır.

KADININ ONURU: Mehmet Alagaş, İnsan Dergisi Yay, 1995, İslam, Kadının yeri, değeri ve kimlik bunalımı üzerine,

KADININ SERÜVENİ: Cihan Aktaş, Demir Kit, 1987, Tarih, Kadın sorununun dünü, bugünüyle ayrıntılı bir şekilde ele aldığı bir araştırma.

KADININ YERİ: Mustafa Sıbai, Çev: Abdullah Yalçın-Mehmet Yolcu, Akabe Yay, İslam, İslami esaslar çerçevesinde kadının yerini tesbite çalışır.

KADINLAR: Şemseddin Sami Gündoğan Yay, 1996, İslam, Şemseddin Saminin kadınların eğitilmesi önemlimiydi, İslamın kadın hakkında buyrukları, modern kadının oluşumunu engelleyecek unsurlar içeriyor mu konularına değinen yazılarını içerir.

KURAN VE SÜNNET IŞIĞINDA KADINLAR ARASI ZİYARETLEŞME: Havle Abdulkadir Derviş, Çev: Hayati Yılmaz-Erdinç Abatlı, Guraba Yay, 1996, İslam, Ziyaretlerin İslami çerçeveden değerlendirilmesi.

KURAN VE SÜNNETE GÖRE MÜSLÜMAN KADININ ŞAHSİYETİ: M. Ali Haşimi, Risale Yay, 1995, İslam, Müslüman kadının nasıl olması gerektiği anlatılıyor.

MEDİNEDEN UZAKLARA: Assia Djaber, Çev:, Veysel Uysal, Cep Kit, 1992, İslam, Hz. Muhammedin vefatıyla kadınların durumunu anlatır.

MÜRŞİDU'L-EHAVAT: Bediüzzaman Sadi Nursi, Sözler Yayınevi, 1989, İslam, Hanımlar Rehberi isimli eserinin arapçası.

MÜSLÜMAN KADIN VE GÖREVLERİ: Hasan el-Benna, Ravza Yay, 1995, İslam, İslam dininin kadına verdiği değeri kadının hak ve sorumluluklarını konu edinir.

MÜSLÜMAN KADININ EL KİTABİ: Arif Aslan, Adesi Yay. 1993, İslam, Müslüman kadının problemi ve çözümü üzerine

MÜSLÜMAN KADININ KİMLİĞİ: Abdulkadir et-Telii, Çev. Ali Nar, Ravza Yay. 1996, Müslüman kadının nasıl bir kimlik taşıması gerektiği hakkındadır.

MÜSLÜMAN KADININ ŞAHSİYETİ, KÜLTÜR VE DAVETİ: Abdullahlim Nuhoğlu, Çev: Veysel Bulut-Musafa Nuhoğlu, Ravza Yay. 1996, İslam, İslama göre Müslüman kadının toplumdaki ve dünyadaki yerini anlatır.

NURDAN ANNELER: Haluk Nurbaki, Damla Yayınevi, 1997, İslam, Yazarın "Nurdan anneler" isimli seri konferanslarından hazırlanmış ve nurdan annenin gönülden tanıtımını yapan güzel bir çalışma

ONURUN BEDELİ: Jan, Amerikalı kadın gazetecinin uzun bir araştırma gezisi sırasında Müslüman toplumlarda yaşayan kadınlarla yaptığı bir dizi röpörtajın sonucu ortaya çıkan belgesel bir araştırma.

RAŞİD HALİFELER DEVRİNDE KADIN: Cihan Aktaş, Beyan Ya. 1991, Sosyoloji Psikolojisi, Sistem içinde farklılaşan entegre kadın tipleri ve müslüman kadının bunlar içinde farklılaşan konumu.

SUFİ GÖZÜYLE KADIN: Süleyman Uludağ, İnsan Yay. 1995,Tasavvuf, Tasavvuf ve tarikat ehlinin kadınla ilgili görüşleri hakkında.

TARİHTE KADIN VE CİLBAB: Fatma Demir, Şahsi Basım, 1996, islam, Tarihte kadın ın yeri, örtünme ve islam, kadınlara ait özel haller, kadın-erkek ilişkisini inceliyor.

İSLAM VE KADIN: Ayetullah Murtaza Mutahhari, Çev: Kadri Çelik, Evrensel Yay., 1996, islamda ve Batıda kadının yeri karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır.

KADININ DEĞERİ, ÖLÇÜSÜ, ÖRTÜSÜ: Necdet Kutsal, Selamet Yay. 1994, İslam, Batı düşüncesinde islam kadının yeri, doğum kontrolü ve kadın-erkek ilişkileri hakkında.

İSTATİSTİKLERLE KADIN: 1927-90: D.İ.E Yayınları, 1992, Tarım, sanayi, eğitim, nüfus, demografi, sağlık, adalet, fiyat indeksleri, ulaştırma, madencilik konularında kadının yeri ve ilgili konular içerir.

İSTATİKTİKLERLE KADIN 1927-1992; D.İ.E. Yayınları, 1995, 1927-1992 yılları arasıda kadınlara erkek ve toplum nüfusuyla mukayeseli olarak analiz tablo ve yorumları, İngilizce ve Türkçe.

BİR BIYIKSIZ: Ramize Erer, Joker Yay, 1995, Karikatür, Kadının yaşam içinde örtülü kalmış, pek dile getirilemeyen sorunlarını dile getiriyor.

KADIN SORUNU ÜZERİNE: Heyet, İnter Yay, 1992, Komunizm, Marksizmde kadın sorunu üzerine makaleler, kararları ve çeşitli yazılardan oluşur.

KADIN SORUNU ÜZERİNE SEÇME YAZILAR: Clora Zefkin, Çev: İsmail Yarkın, İter Ya, 1988, Komünizm, Marksizmin kadın önlemlerinden olan Zefkin'in kadınların mücadelesi hakkında görüşleri.

KADIN VE AİLE: Karl Marx, Çev: Öner Ündan, Sol-Onur Yay, 1992, Komunizm, Kadının özgürlüğü, kadın ve aile üzerinde marksist ve leninist düşünceler hakkındadır.

KURAN AÇISINDAN KADIN: Ebu'l A'la Mevdudi, Çev: Necmettin Gavri, Fikir Yay, 1985, Kuran-Kadın, Kadının örtünmesi, zina ve kazf cezaları nur suresinin tefsiri şeklinde incelenmiştir.

İSTİKLAL HARBİNDE MÜCAHİT KADINLARIMIZ: Fevziye Abdullah Tansel, Atatürk Kültür Merkezi, 1991, Tarih, Kara Fatma, Ayşe Hanım, Bitlik Defterdarının hanımı gibi örneklerle cephede ve cephe gerisinde kadınlar anlatılıyor.

KUVAY-I MİLLİYENİN KADIN KAHRAMANLARI: Aynur Mısıroğlu, Sebil Yayınevi, 1994, Tarih, İstiklal harbinde fedakarlık yapan ve kahramanlık gösteren mücahideler anlatılıyor.

KADINLARIN BELLEĞİ: Heyet, Metis Yay, 1991, Uluslararası kadın kütüphaneleri sempozyumu tutanakları.

KADIN VE MARKSİZMi: Karl Marx-F. Engels-V.İ. Lenin, Çev: Ö. Ufuk, Sorun Yay, 1996, Marksizm, Marksizmin kadın sorununa yaklaşımı ele alınıyor.

MARKSİST TEORİDE KADIN: Lise Jogel, Çev: Mine Öngören, Pencere Yay, 1990, Marksizm, Marksizmin kadınlar için vazgeçilmez bir teori olduğunu savunuyor.

HÜLYA'YA MEKTUPLAR 1: GERÇEK NEDİR?: Alaaddin Başar, Zafer Yay, 1996, Mektup, Genç kızlarla problemlerine cevap bulmaya çalışan hikayeler.

OSMANLIDA KADIN: Meral Altındal, Altın Kit. Yay, 1994, Osmanlı İmparatorluğunda kadının statüsü ve haklarının ne olduğu hakkında.

OSMANLI KADINLIĞIN DURUMU: Salahaddin Asım, Arba Yay, 1989, Osmanlı da kadın, çok evlilik ve boşanma ile ilgili farklı toplumlardan kadın hareketleri.

SİVİL KADIN: Ömer Çaha, Vadi Yay, 1996, Sosyoloji, Kadınların Osmanlının son döneminden 1990 yılına kadar sivil toplum gelişimin de oynadığı rolü ortaya koymaktadır.

ŞEYHÜ'L İSLAM FETVALARINDA KADIN VE CİNSELLİK: Gökçen Çivi Yazıları, 1996, , Cinsellik, 17. yy. İstanbulunda kadınların durumlarını devlet kayıtlarından haraketle inceler.

ÖNCE KADINLARI VURUN: Eileen Mc Bonald, Çev: Ş. Süer Kaya, E Yayınları, 1994, Örgüt, Şiddet yanlısı örgütlerle kadınlar hakkında yapılan görüşmeleri içerir.

BACIMIN GÖZYAŞI NE ZAMAN DİNECEK?: Cafer Tayyar, İslamoğlu Yayınları, 1989, Örtünme, Son yıllarda üniversitede okuyan ve okumak isteyen örtülü hanımların karşılaştıkları sıkıntıları anlatır.

BAŞÖRTÜ MESELESİ: Dücane Cündioğlu, Tibyan Yay, 1995, Örtünme, Kadınların mahremiyetleri, tesettür meselesi ve iffet hakkında.

BAŞÖRTÜLÜ MELEKLER: M. Ertuğrul Düzdağ, İz Yayıncılık, 1995, Örtünme, Türkiyede bazı okullarda başörtülü kızlara yapılan bazı muameleler ve tesettürün İslamdaki yeri hakkında.

DOKUNMAYIN BACIMA: Cafer Tayyar, İslamoğlu Yayınları, 1989, Örtünme, Zamanımızda her yönden istismar edilen kadının İslamda bulduğu değeri, örneklerle anlatır, son yıllarda ön palan çıkan başörtüsü meselesine de değinir.

GERÇEĞİ ANLAYAN GENÇ KIZ: Gülay Atasoy, Tündav A.Ş. 1997, Örtünme, Türk kadınının milli, dini, ahlaki değerlerini kaybedişi kademeli olarak anlatılır.

HİCAB: Ebu'l-Ala Mevdudi, Çev: Harun Önal, Şuna Yay, 1996, İslam, Modern çağda kadınların durumu örtünme ve ahlaki çöküş inceleniyor.

HİCAB: Fahrizade İbrahim Mithat, Bedir Yay, 1991, Fıkıh, Tesettürün gerekliliği, hikmeti anlatılır. Sonunda Oflu Muhammed Emin Hocanın tesettürle ilgili bir risalesi vardır.

100 SORUDA ÇOCUK VE AİLE: Kemal Çakmaklı, Seha Neşriyat, 1995, Aile, Çocukluğun tarifi sınırları, sağlıklı çocuk yetiştirmede aile yaşantısının etkin rolü hakkındadır.

AĞDA ZAMANI: İnci Aral, Özgür Yayın Dağ. 1994, Drmataki Hikaye, Çeşitli Çevrelerdeki kadınların kural, gelenek ve bakış açılarını konu alan 2 hikaye

AĞIR ÇEKİM: Lynne Segal, Çev: Volkan Ersay, Ayrıntı Yay, 1992, Psikoloji, erkeklerin bir kadın gözüyle incelenmesi ve psikolojik tahlil.

AĞIZ DALAŞI: Tanasis Valtino, Çev: Perihan Abacı, , Çınar Yay, 1993, Kadın, kadın erkek ilişkisinden kaynaklanan insani sorunları yalnızca diyaloglara aktaran farklı bir eser.

AİLE REİSİ VE BABA OLARAK PEYGAMBERİMİZ: İbrahim Canan, Büşra Yay, 1993, Din, Peygamberimizin örnek aile hayatı yer alıyor.

AİLEDE VE OKULDA İDEAL DİN EĞİTİM: Mehmet Emin Ay, Mavi Yay, Din Eğitim, Çocukluk çağından itibaren dinin nasıl sevdirileceği ve öğretilceği anlatılıyor.

AİLENİN, ÖZEL MÜLKİYETİN VE DEVLETİN KÖKENİ: Friedrich Engels, Çev: Kenan Semer, Sol-Onur Yay, 1992, Sosyoloji, birbiriyle zincirleme ilişkisi olan üç kavramın kökeni sosyolojik olarak inceleniyor.

AKILLI KADINLAR YANLIŞ SEÇİMLER:

Coranell Cowan, Çev: Serap Kökdil Alıcı, Form Yay, 1991, Başarı, Kadınlara erkeklerle ilgil ibazı bilgiler vermeyi ve kadın-erkek ilişkisinde başarılı olmanın yollarını öğretmeyi amaçlar.

ALLAH RASULÜNÜN DİLİNDEN KADINLARA HİTAP: Ali Arslan, Arslan Yay, 1989, Hadis, Allah Rasulünün kadınlarla ilgili konulardaki özellikle ibadet ve amalle ilgisi olan hadisleri ve açıklamalarını içerir.

ALLAH'A İNANAN KIZLARA: Said Ramazan el-Buti, Çev: İsmet Maden, Madve Yay, 1990, Fıkıh, Müslüman kızların yaşayışları, davranışları, tesettürleri ile ilgili yol gösterici rehber bir kitap.

AMERİKALI KADIN ŞAİRLER: Talat Sait Halman, Varlık Yay, 1992, Şiir, Amerikalı kadın şairlerin şiirlerinin İngilizce ve Türkçe çevirileri...

ATATÜRK VE TÜRK KADINI: M. Rauf İnan, Arkın Yay, 1991, Tarih, Tarih boyunca Türk kadınını inceler.

ATATÜRK'ÜN İZİNDE BİR ARPA BOYU: Bahriye Üçok, Cem Yay, 1995, Atatürk-Kadın, İslamiyetin topluma getirdiği yeni düzeni, kadın ve tesettürden başka spor ve müzik gibi konularda da farklı bir çerçeveden yorumları içerir.

AZERBAYCAN'IN ALİM KADINLARI: Ali Kafkasyalı, Taşmedrese Yay, 1991, Biyografi, Kuzey Azerbaycanda yaşayan kadın alimlerin kısa özgeçmişleri, düşünceleri ve yaşadıkları anlatılıyor.

BASEL'İN ÇANLARI: Lovis Aragon, Çev: Atilla İlhan, Can Yayınları, 1984, Sosyoloji Kadın sorunu ve kadının kurtuluşu daha çok sosyolojik açıdan roman üslubuyla anlatılır.

BÜYÜK KADIN İLMİHALİ: Rauf Pehlivan, Gonca Yay, 1993, Fıkıh, Kadının geçmişteki ve günümüzdeki konumuna dair birkaç söz söylendikten sonra özel halleri ile ilgil idini bilgiler verilmektedir.

CADILAR BÜYÜCÜLER VE HEMŞİRELER: Barbar Ehrenreich, Çev: Ergen Uğur, Kavram Yay, 1992, Tarih, Ortaçağdan başlayarak gelişen kadın eylemlerini, bunun yanısıra kadının insan ve toplum sağlığına katkılarını, hakim sınıfların saldırılarını konu ediyor.

CAHİT TALAS'A ARMAĞAN: Alparslan Işıklı, Mesut Gülmez, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yay, 1990, Sendika, uluslararası sendikal faaliyetler bağlamında kadının toplumdaki yerini anlatır.

CİNSELLİĞİN DİYALEKTİĞİ: Shulamith Firestone, Çev: Yurdanur Solman; Payel Yay, 1993, Kadın Devrimi, Kadın devriminin amacının sadece erkek egemenliğini yok etmek değil, cins ayrımını ortadan kaldırmak olduğunu savunur.

CLAUBETTE DİYE BİRİ: Alain Bosquet, Çeve: Aykut Derman, Can Yayınları, 1995, Sosyoloji, Bazan bir kedinin hayatından hareketle kadının konumu ile ilgli görüşleri anlatıyor.

CUMA NAMAZI KADINLARA DA FARZDIR: Sadri Hizmetli, Yeni Çizgi Yay, 1996, Fıkıh, Cuma namazının kadınlara da farz olduğu tezi. Hz. Muhammed dönemindeki uygulamalarla isbatlanmaya çalışılıyor.

ÇAĞDAŞ AMERİKALI KADIN ŞAİRLER: S. Ergin , Ege Ün. Edeb. Fak, 1991, Biyografi, Amerikalı kadınşairlerin hayatları, şiirlerinden örnekler ve değerlendirmeler içerir.

ÇALAR SAAT: Ayşe Düzkan, Parantez Yayınevi, 1994, Feminizm, Özellikle sanatçı erkeklerin kadınlara karşı davranışlarını feminist bir bakış açısıyla eleştiren yazıları içerir.

ÇALIŞAN ANNENİN KLAVUZU: Kemal Çakmaklı, Saha Neşriyat, 1995, Eğitim, Çalışan Annenin çocuğuna bakım problemi üzerinde durulur.

ÇÜNKÜ ONLAR KADIN: Oya Şeneldir, İnkılap Kitabevi, 1996, Feminizm, Erkek egemenliğini savunan ve kadının hayatın her alanında ezilip sömürüldüğünü işleyen bir roman.

DEYİŞLER KARŞI DEYİŞLER: Karl Kraus, Çev: Güven Savaş Kızıltan, Telas Yay, 1991, Felsefe, Kadın, İnsan ve toplum kavramlarını sorgulayan sosyolojik ve felsefik bir eser.

ELLİ YAŞ KORKUSU: Erica Jong, Remzi Kitabevi, 1993, Psikoloji, İleri yaştaki kadınların durumunu aşk, cinsellik ve evlilik gibi yönleriyle ele alır.

EVLİLİK MAHKUMLARI: Lee Comer Çev: Sedef Öztürk, Pazartesi Yayınları, 1996, Eleştiri, Evlilik ve aile konusuna, aile hayatında kadının konumuna feminist ve eleştirel bir bakış.

FEMİNİZM: Costance Leaoff, Çev: Nimet Aytan, Afa Yay, 1994, İdeoloji, feminizmin ne olduğu ve nasıl geliştiği hakkındadır.

FEMİNİZM NEDİR? Muhammed Emin, Türdav A.Ş., 1995, İdeoloji, Feminizmin ne olduğu nasıl geliştiği, türleri, Türkiyedeki durumu ve İslamın kadın-erkek anlayışı hakkındadır.

FEMİNİZM SOSYALİZM VE EYLEMDE BİRLİK: Sheila Rowbotham, Çev: Emel Çetin Özgül, İletişim Yay, 1984, Felsefe, Feminizm sosyalizm görüşüyle tanımı ve irdelenmesi.

FEMİNİZMİN ABC'si, Necla Arat, Simavi Yay, 1991, İdeoloji, Dünyada ve Türkiyedeki feminizm hareketi tanıtılıyor.

FİKRİYE: Şems: Belli, Bilgi Yay, Hatırat, Mustafa Kemal'in hayatına girmiş kadınların hayatları anlatılır.

GELECEK KADIN MI? Lynne Segal, Çev: Suğra Öncü, Afa Yay, 1990, Toplum, Savaş ve barış, kadının cinselliği, pornografi, psikonoliz, değişen dünyada kadının yeri gibi konular işlenir.

GENDER: İvan İllich, Çev: Ahmet Fethi, Ayraç Yay, 1996, Sosyoloji, Endüstriyel toplum ve öncesi kadınla erkeğin konumları karşılaştırmalı olarak

araştırılır.

GÖZ TEMİZLİĞİ: Adalet Ağaoğlu, Oğlak Yay, 1995, sosyoloji, toplumun kadına bakışı ve kadının hakları sorgulanıyor.

HANIM SAHABİLERİN HAYATI: Hasan Kaluç, Ravza Yay, 1997, Tarih, Hz. Peygamber döneminde örnek İslam kadınlarının yaşamını, İslam'a ve onun tebliğcisine bağlılıkların ve hizmetlerini konu alır.

HANIMLARA FETVALAR: İsmail Mutlu, Mutlu Yay, 1992, Fıkıh, Özellikle kadınlara has durumların dini yönü ve ibadetler anlatılır.

HANIMLARA ÖZEL DİNİ BİLGİLER: Mustafa Kasadar, Ravza Yay, 1995, Fıkıh, hanımların özel halleri ile ilgili dini bilgiler soru cevap şeklinde veriliyor.

HANIMLARA ÖZEL İLMİHAL: Faruk Beşer, Nun Yay, 1992, Fıkıh, Feminizmmin hikayesi, İslamda kadının hak ve görevleri, çok evlilik, boşanma ve miras gibi konuların açıklamalarını içerir.

HARAŞO'DAN NATAŞA'YA: Berat Günçıkan, Arian Yay, 1995, Sosyoloji, 1920'lerde ve 1990'larda Rus kadınlarının İstanbul hayatında oynadıkları role iki kadının şahsında dikkat çekiliyor.

HINÇLA SEVMEK: Tania Modleski, Çev: Yavuz Alogan, Pencere Yay, 1982, Feminizm, kadın-erkek ilişkilerine feminizm bir bakış açısıyla yaklaşılıyor ve kadının fantazileri anlıtılıyor.

İSLAMDA AİLE HUKUK: Abdulaziz Amir, Mektup Yay, 1997, Hukuk, Evlilik, nikah akdi, evliliğin sona ermesi, soy tesbiti, hamilelik, süt anneliği, çocuk bakımı gibi konularda İslam hukukunun hükümlerini açıklar.

İSLAMDA AİLE VE ÇOCUK TERBİYESİ: Heyet, Enser Neşriyat, 1996, İslam, İslam'a göre ailenin ve çocuk terbiyesinin nasıl olması gerektiği konusundaki tebliğlerin derlenmesidir.

İSLAMDA İZDİVAÇ VE AİLE: Mehmet Hulusi İşler, Hisar Yayınları, 1984, İlmihal, Evlilik, aile içi ilişkiler kadınların özel durumlarıyla ilgili ilmihal bilgileri verir.

İSLAMDA KADIN VE AİLE: Hayreddin Karaman, Ensar Neşriyat, 1995, İslam, İslam da kadının mahiyeti, değeri, ödevleri, İslam ailesi ve aile hukuku, evlilik, velayet, boşanma, nafaka, İslam ailesin yapısı ve işleyişi hakkında bilgiler verir.

İSLAMDA KADIN VE CİNSELLİK: Oral Çalışlar, Afa Yay, 1994, İslam, İslam dininin kadın ve cinselliğe bakışını anlatır.

İSLAMIN KADIN KAHRAMANLARI: Ahmed Abdu'l-Cevad ed-Buni, Çev: Nedim Yılmaz, Hisar Yay, 1986, 14 adet kadın sahabenin hayatı özet olarak verilmiştir.

İSLAMDA KADININ EŞİNE KARŞI VAZİFELERİ: M. Abdulhalim Hamid, Mektup Yay, 1992, İslam, müslüman bir kadının ailedeki konumu, eşine karşı görevleri, çocuk eğitimi ve mutlu bir aile için gerekli bilgiler veriliyor.

İSLAMİ TESETTÜR: İskilipli Atıf Hoca, Şelale Yay, 1990, İslam, kadının hak ve özgürlüğü konusu kısaca anltıldıktan sonra kadının örtünmesi inceleniyor.

İYİ AŞIKLAR-KÖTÜ AŞIKLAR: Shere Hitekate Colleran, Çev: İpek Çalışlar, Pencere Yay, 1994, Feminizm, Cinselliği konu edinen kitap feminist bir tutumla kadının konumun uirdeliyor.

İZDİVAÇ VE MAHREMİYETLERİ: Ali Eren, Erhan Yay Dağ. 1995, Evlilik, eşlerin birbirine karşı görevleri aile içi ilişkiler ve çocuk eğitimi ile ilgili bilgiler içerir.

KADIN AİLE VE SEVGİ ÜZERİNE SÖYLEŞİLER: Ali Rıza Demircan, Eymen Yay, 1990, İslam, kadın, aile ve sevgi konuları dini prespektiften değerlendiren sade bir üslupla yazılmış küçük bir kitapçık.

KADIN-CİNSEL VE DUYGUSAL SORUNLAR: David Reuben, Çev: Oya Alpan, İnkılap Kit. 1983, Psikoloji, kadınların ortak ruhsal yapıları gereği günlük yaşamda sıkça karşılaştıkları problemlere çözümler arayan daha çok psikolojik bir eser.

KADIN CİNSELLİK BAĞIMLILIK: Charlatte D Karl, Çev: Leyla Onat, Ümit Yay, 1993, Cinsellik, kadınların bağımlılıkları sonucu girdikleri çıkmazlara ve cinsel problemlerine çözümler önerir.

KADIN HAKLIDIR: Judy Blume, Çev: Bengi Altıncan, Altın Kit, Yay, 1984, Feminizm, özgür bir kadını, kadın haklarını, kadın-erkek eşitliğini savunan daha çok sosyolojik yönü ağır basan roman türü bir eser.

KADIN SAĞLIĞI: Heyet, Epsilon Yay, 1996, Sağlık, Kadınların sorunlarını çöze.bilmek için pratik, uygulanabilir çözümler sunar.

KADIN VE CİNSELLİK: Necla Arat, Soy Ya, Cinsellik, Cinsellikle ilgili temel bilgiler verilir ve cinselliğe dayanan aile içi problemler, incelenir.

KADIN VE EKONOMİ: C. Perkins Gılman Çev: Melahat Otkun, Jale Candan, Funda Özbek, Kaynak Yay, 1986, Felsefe, Vikitaryen düşünüşe ve ahlaka karşı mücadele amacıyla yazılmış, ama kendisi de belli ölçülerde aynı ahlakın sınırlandırıcı izlerin ikapsayan sosyolojik bir eser.

KADIN VE SOSYALİZM: Augut Bebel, Çev: Saliha N. kaya, İnter Yay, 1991, İdeoloji, Geçmişte ve günümüzde kadının konumu devlet ve toplum kavramlarıyla bağlantılı olarak inceleniyor.

KADININ BEDENİ: Ali Fuat Aytekin, Piya Kitaplığı, 1995, Sağlık, gebelik, cinsellik, kürtaj ve menopozu anlatır.

KADININ CİNSEL SORUNLARI: Lucienne Lenson, Çev: Sonay Özdemir, Can Yay, 1985, Cinsellik, kadınların sorunları soru cevap üslubuyla çözülmeye

çalışılıyor.

KADININ EVRİMİ- 2: Evlyn Reed, Çev: Şemsa Yaeğin, Payel Yeymeni, 1983, Tarih, Hayvansı yaşamdan insani yaşama geçişte en önemli rolü üstlenen, toplumsal güdülerin gelişmelesini sağlayan kadının evrimini inceler.

KADININ ÖZYAŞAMINI YAZARKEN: Caroline C. Heilburn, Çev: Y. Salman-G. Aygen, Yapı Kredi Yay, 1993, Sosyoloji, Adsız kalmak istemeyen kadınlar ve kişilikli erkekler hakkında, yazılmış denemelerden oluşur.

KADINLAR DİRENİŞ VE DEVRİM: Sheila Rowbotham, Çev: Nilgün Şarman, Peyel Yay, 1994, İdeoloji, eşitsizliğin kökleri ve eşitsizliği yenme yolunda kadınlarca verilen uzun mücadele üzerine inceleme.

KADINLAR IRK VE SINIF: Angela Davis, Çev: İnci Çeliker, Sosyalist Yay, 1994, Kadın haklarının doğuşu ve oy kullanma hareketinin tarihi, özellikle siyah ve komünist kadınlar açısından inceleniyor.

KADINLAR İÇİN HAYAT BİLGİSİ: Cindy Francis, Çev: Ayça Çavaş, Oğlak Yay, 1996, Sosyal Hayat, Kadınların yaşantılarında karşılaştıkları problemleri çözme ve mutlu olmanın yolları gösterilir.

KADINLAR İÇİN İRŞAD: Halid Çelik, Selamet Yay, İslam, Kadınlara dini naihat ve tavsiyeler içerir.

KADINLIK ARZULARI-GÜNÜMÜZDE KADIN CİNELLİĞİ: Rosalind Coward, Çev: Alev Türker, Ayrıntı Yay, 1993, Sosyal Yaşam, Basın, Moda ve reklam sektörlerinin kadına biçtiği rol ile kadının hoşlandığı veya hoşlandığını sandığı şeyleri, günlük ihtiyaçlarını konu alır.

KOLANYASIZ KADINLAR: Selim İleri, Ada Yay, Edebiyat, Eski yazarlar ve eserlerinde kadın üzerine yazılanlar derlenmiştir.

MARJİNAL KADINLAR: Sevilay Nihan-Pınar Çekirge, Altın Kit. Yay, 1992, Cinsellik, kadınların cinsellik ve evlilikle ilgili problemlerine yaşanmış örneklerle yaklaşılıyor.

METROPOLDE KÜRT KADINI: Hamit Baldemir, Nam Yayıncılık, 1994, İdeoloji, Sosyalist olmada, sosyalist dünya kurmada kadınların rolü şu ana kadar ne idi ve bundan sonra nasıl olması gerektiği konusunda açıklamalar içerir.

MÜBAREK HANIMLAR: Mustafa Necati Bursalı, Şelale Yay, 1990, Biyografi, Sahabe hanımları Hz. Muhammedin kızı ve mutasavvıf hanımların hayat hikayelerini anlatır.

MÜMİNLERİN ANNELERİ: Mustafa Şener, Nizam Yay, 1995, Sahabe, Peygamberimizin eşleri ve O'nun eşlerine karşı tavırları anlatılır.

MÜMİNLERİN ANNESİ HZ. AİŞE: İsmail Mutlu, Mutlu Yay, 1993, biyografi . Hz. Aişenin peygamberlerimizle evlenmesi ve hayatı hakkında.

MÜRŞİD-İ MÜTEEHHİLİN: Kutbuddin İzniki Bedir Yay, 1989, Evlilik, Kadın, aile, tesettür, çocuk eğitimi gibi konularda bilgi verir. İskilipli Atıf Hocanın "Şeri Tesettür" risalesi de eklenmiştir.

OSMANLI KADIN HAREKETİ: Serpil Çakır, Metis Yay. 1994, Tarih, Özellikle Meşrutiyetten sonra kurulan kadın dernekleri ve yayınları ışığında kadınların sosyal hayattaki değişen rolleri hakkında.

RASULULLAH'IN KIZLARI VE TORUNLARI: İsmail Kaya, Uysal Kitabevi, 1990, Biyografi, Rasulullahın kızları, hayatları ve Rasulullahın örnek aile içi ilişkileri anlatılır.

RUSYADA 1917 SOSYALİST EKİM DEVRİMİ VE KADINLARIN KURTULUŞU-1: Güz Özgür, Dönüşüm Yay, 1993, Devrim, Kadın hakları, kadının çalışma durumu ve kadının Rusya politikasındaki yeri anlatılır.

ŞU KADIN PSİKOLOJİSİNİ ANLAMAK: Robert A. Johnson, Çev: Olcay Boynudelik, Gül Yay, 1993, Psikoloji, Kadın olmanın anlamı nedir? Olgun kadınlığa giden yol hangisidir? Kadın kişiliğinde geçen erkek özellikleri var mıdır gibi konuları işliyor.

SOSYALİST KADIN HAREKETİ İÇİN: Hıdır Yeşil, Dönüşüm Yay, 1992, İdeoloji, Komünist kadın kongreleri ve kadın hareketleri hakkında bilgi verir.

SÜNNET VE AİLE: Mehmet Paksu, Nesil Basım Yayın, 1994, İslam, Sünnet nedir ve aile hayatında nerelerde hangi sünnetlere uymak gerekir gibi soruların cevapları aranır.

ŞEHİR VE AİLE: Kemal Güney, Seha Neşriyat, 1995, Eğitim, Şehir hayatının aile üzerindeki tesirleri ve ortaya çıkardığı sorunları inceler.

ŞÖVALYE, KADIN VE RAHİP/FEODAL FRANSA'DA EVLİLİK: Georges Duby, Çev: Mehmet Ali Kıçılbay, Ayrıntı Yay, 1991, Tarih, Ortaçağ Fransa'sında evlilik ve kadının durumu hakkındadır.

TÜRK ROMANINDA AİLE KURUMU: Nüket Esen, Boğaziçi Ün. Yay, 1990, Roman Tahlili, 1870-1990 arasında yazılmış aile hayatını konu alan 54 roman ele alınarak bu süre içinde gözlenen Türk aile değişimi konu ediliyor.

AİLE YAZILARI: Derleyen: Beylü Dikeçligil Ahmet Çiğdem, Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, 1990, Makale, Yeni harflerin kabulünden günümüze kadar Türkiye'de çeşitli sosyal bilim dalları menuplarının aile olgusu çerçevesinde yayınlanmış makalalerinin derlendiği eser Kültürel Değerler ve Sosyal Değişme, Birey Kişilik ve Toplum, Evlilik Kurumu ve ilişkileri açısından değerlendirilerek 4 ayrı cilde ayrılmıştır.

MÜSLÜMAN AİLEDE ÇOCUK TERBİYESİ: Ahmed Hamdi Savlu, Hayra Hizmet Vakfı Yay, 1978, Eğitim, Eserin başında kadın ve aile ile ilgili genel konulara değinildikten sonra İslam'da Aile ve Ailenin İctimai Meseleleri başlığı altında genel bilgiler var. Anaokulları, zeka testleri ve duygu eğitimi ve önlemi anlatılıyor.

MİLLİ MÜCADELEDE ANADOLU KADINLARI MÜDAFA-İ VATAN CEMİYETİ: Bekir sıtkı Boykol, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurum, Atatürk Araştırma Merkezi, Tarih, Milli Mücadele esnasında Türk kadının dernek kurma, bildiri yayınlama gibi eylemleriyle ilgili belgeler toplanmış.

TARİH İÇİNDE KADIN HAKLARI: Günseli Özkaya, Türk Tarih, Kurumu basımevi, Toplum, Türk kadınlarının siyasal haklarını kazanmasının 50. yılı dolayısıyla kaleme alınan eserde, öncelikle dünyadaki kadın haklarının kısa özeti verilmiş daha sonra tarihi akışı içerisinde Türkiye'de kadın hakları alanındaki gelişmeler incelenmiştir.

TÜRK KADININA SEÇME VE SEÇİLME HAKKI TANIYAN 5.12.1934 TARİHLİ VE 2598 SAYILI KANUN VE TBMM. TUTANAKLARI: Derleyen, Neriman Elgin, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1985, Belge, Sözkonusu Kanunun teklif gerekçesi, kanun metni, teklifi imzalayanlar, orjinal metin ve kanun metni verilmiştir.

ATATÜRK'ÜN TÜRK KADINI HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİNDEN BİR DEMET: Derleyen, Türkan Arıkan, Tarih, Yayınevi, Atatürk'ün Türk Kadını hakkındaki görüşleri öncelikle iki ana gruba ayrılmış ve Türk kadını ve Kurtuluş Savaşı, Türk Kadını ve Siyaset, Türk Kadını ve Giyim gibi farklı bölümlerde verilmiştir.

İSLAM TOPLUMUNDA VE ÇAĞIMIZDA KADIN: Melahat Aktaş: Ölçü Yay, 1985, Sosyal Yaşam, Kitabı Mukaddes ve Kurana göre kadının yaratılışından sonra Tarih boyunca Türkiye'de ve dünya da kadın, Kadın ve Aile Kadın ve Cemiyet başlıkları altında, kadının toplum içindeki yeri belirlenmeye çalışılıyor.

CUMHURİYET KÖYE KÖYLÜ KADINA VE TÜRK AİLESİNE NELER GETİRDİ? Rezan Şahinkaya, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1983, İnceleme, Yazarın aile, çocuk ve kadınla ilgili Makalalerinin araştırma özetlerinin ve gezi notlarının derlenmesidir.

İSLAM KÜLTÜRÜNDE AİLE PLANLAMASI: Abdel Rahim Omran, Çev: Heyet, T.D.İ.B. yayınları, 1995, İslam, Aile Planlamasına İslam'ın bakışı verilmeye çalışılmış, öncelikle evlilik, çoğalma gibi konular sözkonusu edilmiş, konu enine boyuna incelenmiştir.

KINALIZADE ALİ ÇELEBİDE AİLE: Hüseyin Öztür; Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yay, 1991, Araştırma, Kınalızade Ali Çelebinin Ahlak-ı Ali isimli eserinin ikinci cildi olan ve aile ahlakını işleyen eser genel ahlak felsefesi açısından Aristoyla karşılaştıralarak incelenmiş, Aile içi sevgi, sevginin sebepleri, dereceleri, konuşma adabı gibi konular özellikle dikkat çekiyor.

MÜSLÜMAN KADINLARIN KAHRAMANLIKLARI: Seyyid Süleyman Nedim, Çev: Ramazan Yıldız, Fatih Matbaası, 1967, Müslüman kadınların kahramanlakılarının daha iyi anlaşılması için önce Avrupa kadınları çok özet biçimde anlatılmış daha sonra Müslüman kadınları kahramanlıkları akıcı bir hikaye üslubuyla anlatılmıştır.

PADİŞAHLARIN KADINLARI VE KIZLARI: M. Çağatay Uluçay, Türk Tarih Kurumu Basımevi 1985, Biyografi, Sırayla Tüm Osmanlı padişahlarının kadınları ve kızları isimleri, doğum tarihleri, ve ulaşılabildiği kadar biyografileri verilmiştir.

SİNDRELLA KOMPLEKSİ: Çağdaş Kadının Bağımsızlık Korkusu, Colette Dowlig, Çev: Selçuk Budak, Öteki Psikoloji, 1998, Psikolojik Tahlil, Yazar kurtarılma arzusu, kadınların mücadeleden kaçışı, çaresiz olmak gibi başlıklar altında kadını tahlil etmeye çalışmış.

TARİH BOYUNCA KADIN ERKEK DEDİKODULARI: Ahmet Zeki Pakalın, Tarih, yer yok, Derleme, Yazar okuma hayatı boyunca derlediği notlarından kadın ve erkeğe dair olanları bu kitapla toplamış, hadisler, vecizler, şiir ve manilerden oluşuyor.

TARİH BOYUNCA TÜRK KADININ HAK VE GÖREVLERİ: Afet İnan, Milli Eğitim Basımevi, 1975, Araştırma, İslam Öncesi Türk Kadını, İslami Devirde Türk Kadını ve T.C. Devrinde Türk kadını başlıklarıyla üç ana bölümde incelenen konu istatistiklerle zenginleştirilmiştir.

KÖY TOPLUMUNDA KADIN: Nurettin Yıldırak, Ayyıldız Matbaası, 1988,

ÇAĞDAŞ BİLİMLERDE KADINLAR, Edna Yost, Çev: Handan Ertun, Ali Ertem, Kulan Basımevi, 1965.

KÖY KADINI: Remzi Oğuz Arık, Ulusal Basımevi, 1943, Yazarın vatan sevgisi içeren ve köy kadınına ilişkin denemelerinden oluşur.

TÜRK KADIN ŞAİRLERİ: Taha Ay, Üniversal Baımevi, 1934.

İSLAM DEVLETLERİNDE KADIN HÜKÜMDARLAR: Bahriye Üçok, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1965, İslam Devletlerinde, beyliklerde kadının söz sahibi olduğunu birçok hükümdarın kadın olduğunu anlatan yazar Avrupa ülkelerinin prenseslerinden de bahseder ve resimler verir.

KADIN; HAKLAR, ÖZGÜRLÜKLER: Halil Uysal, Post Ajans, Konya 1998, Kadın konusuna hakları ve özgürlükleri açısından objektif, delilli ve bir çok açıdan farklı bir yaklaşım. Hak ve özgürlüğün tanımından sonra Kadın ve Erkeğin eşit ve farklı olduğu alanlar. Hukuk ve ahlak ilkeleri ışığında anlatılıyor.

İSLAM AİLE HUKUKU: Ahmet Yaman, Post Ajan, Konya 1998, Hukuk, Klasik Aile Hukuku çalışmalarından farklı olarak bir mezhebin görüşünün değil delilin benimsendiği eserde 4 mezhebin yanısıra zahiri ve zeydi mezheplerinin de görüşlerine yer verilmiş yer yer Pozitif Aile Hukuku ile karşılaştırmalar yapılmıştır.

AİLE POLİTİKALARI-KARŞILAŞTIRMACI ÜLKELER PANAROMASI: Projeyi Yürüten: Mim Kemal Öke, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu

Başkanlığı Yayınları, 1991,Toplumsal Yaşam, Kapsamlı Aile Politikası Uygulayan Ülkeler, Aileye İlişkin Yoğun İlgi ve Yönlendirmenin Olduğu Ülkeler şeklindeki tanif ve ülkelerin durumu belirtildikten sonra İslam ülkelerinde durum inceleniyor.

AVRUPA TOPLULUĞU ÜLKELERİNDE AİLE POLİTİKASI: Derleyen: W. Auman, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yay, 1991, Avrupa ülkeleri teker teker ele alınarak Aile modelleri, çocukların korunması, Nüfus Politikası, Kadın statüsü gibi konuları içeren farklı şahısların yazılarından oluşur.

I. AİLE ŞURASI BİLDİRİLERİ: Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yay, 1990, 17-20 Aralık 1990 tarihlerinde Ankara'da Yapılan Aile Şurasında sunulan bildirileri içerir.

ANNELERE VE GENÇ KIZLARA ÖĞÜTLER: Fikriye S. Aslan, İnkılap Kitabevi, 1949, Ahlak,

KADIN VE AHLAK: Muazzez Arvoba, Alattin Kral Basımevi, 1943, Ahlak;

MÜKEMMEL İZDİVACIN ŞARTLARI: Max J. Exner, Çev: Aşkın Muaffer, Sexoloji Yay, 1950, Ahlak.

ANNELERLE BAŞBAŞA: Müfide Şeref Karahan, Resimli Pota Matbaası, 1960, Ahlak.

KADININ VE ERKEĞİN EVLERİNE KARŞI VAZİFELERİ: Mustafa Kunyan, Diyanet İşleri Başkanlığı, Yay, 1957, Ahlak, Radyoda ki dini ve dildeki konuşmaların derlendiği bir eser.

EVLİLİK VE AHLAK: Bertnard Russel, Çev: Ender Gürel, Varlık Yay, 1967, Ahlak Ekonomik ve cinselliğin karşıtlıklarını evlilik ve ahlak üzerindeki yönelişlerini açıklar.

ÇOCUĞUNUZU FENA TERBİYE EDİYORSUNUZ C.G. SALZMANN, ÇEV: M. KAWT Gündoğdu, Türkiye Yayınevi, 1959, Eğitim Aileleri çocuk eğitiminde yanlış metodları ısrarla göstererek doğruya ulaştırmayı hedefleyen ilginç bir kitap, eser, yengeç kitabı, Ana Babalara Terbiye Hikayeleri.

KADINLIK SANATI, BEĞENİLMEK ELİNİZDE: Mengeny Wilson, Çev: Semih Yazıcıoğlu, Arif Balat Kitabevi, 1949, Ahlak,

MİLLİ SAVUNMA HİZMETİNDE KADIN: Haşmet Alptekin, E.Ü. Rs. Yay. 1954.

MİLLİ SAVUNMA HİZMETİNDE KADIN: Seyfi kurtbek, İstanbul Basımevi, 1951.

KADIN ASKER OLURSA: Rüştü Necdet, Akşam Kitabevi, 1933,

MEŞHUR TÜRK İMPARATORİÇELERİ: M. Şakir Ülkütaşarı, Varaoğlu Yay, 1947. Tarih,

İKİNCİ DÜNYA HARBİNDE KADIN CASUSLAR, BÜTÜN DÜNYANIN 48 SAYISINA İLAVE: Kart Simger, Çev: Nuriye Müstakimoğlu, Nebioğlu Yay, 1952.

SADIKA ANA: Sadun Tanju, Faik Yolaç Mtabaası, T.Y. Biyografi, Eser Sadıka Sabancının hayatını içerir.

PEYGAMBER ANNELERİ: Abdulhamit Akçin, Okut Yay, 1960. Din,

EVDE KALMIŞ KIZLAR: Nail Gürel, Nilüfer Matbaası Tesisleri, 1978.

EVLENME VE BAYAN MEKTUPLARI: Sevda Hayri, Ege Kitabevi, 1936,

KADIN ERKEK VE ÇOCUK: Erich Segal, Çev: Armağan İlkin, Altın Kitaplar Yayınevi, 1981, Roman, Evlilik dışı doğan çocukların kabullenilmesindeki zorluklar psikolojik irdelemelerle anlatılıyor.

KADIN ŞAİR VE MUHARRİRLERİMİZ: Murat Uraz, Tefayyüz Kitabevi, 1941, Biyografi,

BEKTAŞİ KADIN ŞAİRLERİMİZ: Fazıl Yenisey, Pazar Neşriyat Yurdu, 1946,

İLKOKULLAR İÇİN AİLE BİLGİSİ: Selami Akal, Fahriye Kızalı, İnkılap ve Aka Kitabevleri, 1955.

AİLE VE EĞİTİM SANATI: Fahri Alpay, Çorum İl Basımevi, 1947,

SONGÜL'ÜN ÇİLESİ "AİLE'DE GEÇİMSİZLİK": Sadrettin Gülseren, Güneş Matbaası T.A.Ş., 1975.

ailede çocuk terbiyesİ: Halil Fikret Konak, Ulus Basımevi, 1947, Eğitim, Çocuğun eğitimi özellikle çocuk psikolojisi açısından ele alınarak eğitimde ceza ve mükafatın rolü, zeka seviyesine göre eğitim üzerinde durulur.

KADININ EĞİTİM SORUNLARI: Yıldız Kurtuluş, Tüm Öğretmenler Birleşme ve Dayanışma Derneği, 1977, Konuyla ilgili panellerde sunulan tebliğlerin derlenmesinden oluşur.AİLENİN EĞİTİM GÖREVLERİ: Fikret Özgönenç, Remzi Kitabevi, 1972, Eğitim.

EVİMİZ VE AİLEMİZ: Memduha Özyürek, Özyürek Matbaası, 1986,

KADIN HAKLARI: Tezar Taşkıran, M.E.B. Halk Eğitim Yay. 1971.

TERBİYEDE AİLENİN ROLÜ VE AİLE TERBİYESİNİN BAŞLICA ESASLARI: Osman Üreten, Kalaba Basımevi, 1961.

ANA-BABANIN EĞİTİM: Andre Valles, Çev: Mehmet Toprak, Remzi Kitabevi, 1966, Eğitim,

KADIN İŞÇİLER VE TÜRKİYEDE KADIN İŞÇİLERİN 1475 SAYILI İŞ KANUNU İLE KORUNMASI: Ömer Zültü Altan, Eskişehir İ.T.İ. Akademisi Basımevi, 1980.

İŞ BÖLÜMÜ VE KADININ SOSYAL MEVKİİ: Behice Boran, y.y. 1945.

FRANSA'DA VE TÜRKİYE'DE KADININ ÇALIŞMA ŞARTLARI ÜZERİNDE MUKAYESELİ BİR TETKİK: Muhaddere Gönenli, Son Havadis Matbaası, 1955, Sosyal yaşam.

TOPLUMDA KADININ ROLÜ ÜZERİNE: Vildemir, Lenin, Çev: Mehmet Güneş, Ürün Yay, 1975, Sosyoloji.

KUTSAL AİLE YA DA ELEŞTİREL ELEŞTİRİNİN ELEŞTİRİSİ. Karl Marx, Çev: Kenan Somer, Sol Yay, 1976.

KADINLARIN ÇALIŞMA SAATLERİ VE KADIN KAZANCININ AİLE BÜTÇESİNDEKİ ROLÜ: Hanide Topçuoğlu, Ankara, 1957, Sosyoloji, Eser, yazarın 776 çalışan kadın üzerinde, adı geçen konu ile ilgili yaptığı anketlerin sonuçlarını ve değerlendirmeleri içerir.

LENİNİN BÜTÜN DÜNYA KADINLARINA VASİYETLERİ: Klana Zetkin, Sonen Yay, 1979, İdeoloji Lenin'in yaratmak istediği toplumda kadının zorunlulukları anlatılır.

GENÇ KIZLARIMIZIN VE KADINLARIMIZN CEMİYETTE SEÇECEKLERİ MUHTELİF MESLEKLERE GÖRE KENDİLERİNDE BULUNMASI LAZIM GELEN VASIFLAR: Süheyla Arel, İdeal Mat. 1939.

ANNELERE VE ANNE OLACAKLARA TAVSİYELER: Oktay, Cumhur Akkent, Türkiye A.P. Drern., H. Eğt. Neşriyat, 1975.

ANNE BABA REHBERLİĞİ EL KİTABI: TEBEL BECERİLERİ KAZANDIRMA YÖNTEMLERİ: Füsun Akkök, Gülbin Sucuoğlu, O.D.T.Ü, 1985.

HANIMLAR SİZİN İÇİN: Zeynep Berk, İsmail Akgün Matbaası, 1962,

SAKAT EV KADINLARININ EV İDARESİNE İLİŞKİN SORUNLARININ İNCELENMESİ: Seval Cırıl, Ankara, 1984- (Bilim Uzmanlık Tezi)

AİLE BİLGİSİ : Nimet Çalapala, Atla Yay, 1958.

ANNENİN KİTABI: İhsan Doğramacı, Meteksan, 1985, Hamilelikten itibaren kadın ve çocuk sağlığıyla ilgili anne için gerekli olacağı düşünülen konular işleniyor.

ANNELİĞE HAZIRLIK: Nicholoson Eastman, Çev: Belkıs Baysal, Hilal Mat. 1974.

ANNELER, BABALAR VE ÇOCUKLAR: Ali Ekber Furutan, Çev: Fevziye Balı-Aliye Baki, Ekmek Mat, 1986, Daha güzel eğitime ulaşmak için özellikle anne babalara uygulaması kolay pratik öğütler verir.

KADIN GÜZELLİĞİ EL KİTABI: Sibel Men, Adım Yay, 1976, Estetik,

HER ANNENİN TEMEL DİREĞİ: Danış Ferhat Tanyeli, İstanbul Mtabaası, 1959,

ANNE VE ÇOCUK: Klaus Wechselberg, Puyn Ülrike, Çev: Erdoğan Kınalıbay, Remzi Kitabevi, 1976.

EVLİLİK VE ÖTESİ: Jacques Chardon, Çev: Nasuhi Baydar, Ulus Basımevi 1936.

AİLE OCAĞI: Raşit Demirtaş, Halk Basımevi, 1937.

KADİN NEDİR? Nazım İçsel, Hilmi Kitabevi, 1936.

TÜRK KADINI- KÖYLÜ KADINI: Selahaddin Kandemir, Halk Basımevi, 1936.

KADIN MEKTUPLARI: Marcel Prevast, Çev: Suat Derviş, İnkılap Kitabevi, 1938, Roman, Eve hapsedilen kadının aşk ilişkilerini anlatır.

KIZLARIMIZ: Felix Thomas, Çev: Hüseyin Cahid Yalçın, A. Halid Kitabevi, 1931,

TÜRK BASINI VE KADIN: Nura Uluğ, İst. Ün. Sos. Bil. Enst. 1987, (Yüksek lisans tezi)

KADIN GÜCÜ: Semiha Uzunhasan, Bozkurt Basımevi, 1936.

AİLE ANSİKLOPODESİ: Gülten Suveren, Gönül Suveren BATEŞ. AŞ. 1983, ansiklopedi, Aile ile ilgili, görgü kuralları, bütçe ayarlaması yemek tarifi, sağlık, elişi gibi konular dahil hemen hemen her konuda bilgi verir.

İSLAM HUKUKUNDA AİLE HUKUKU: Nevzat Akaltun, Ayyıldız Mat. 1970, Hukuk.

KARI KOCA ARASINDA VAZİFELER VE BOŞANMA: Mustafa Reşit Belgeey, Kadıköy, Kitabevi, 1943, Hukuk.

İSLAM VE OSMANLI HUKUKUNDA EVLENME: Halil Cin, Ankara Huk. Fak. Yayın, 1974, Hukuk.

Osmanlı dönemindeki düzenlemeler ve İslam Hukukuna göre evlenme ayrıntılı ve mukayeseli bir şekilde incelenmiş.

ESKİ HUKUKUMUZDA BOŞANMA: Halil Cin, Selçuk Üniversitesi Yay, 1988, Hukuk, İslam Öncesi Türklerde ve Osmanlı dönemindeki boşanmayla ilgili düzenlemeleri medeni kanunla karşılaştırarak inceler.

AİLE HUKUKU: August Egger: Çev: Tahir Çağa, Kenan Basımevi, 1943, Hukuk,

AİLENİN HUKUK AÇISINDAN İNCELENMESİ İÇİN TEORİK ÇERÇEVE: Leyla Elbruz, D.P.T. Yayınları ve Temsil Birimi. 1981.

AİLE HUKUKU: Feyzi Necmettin Feyizoğlu, Filiz Kitabevi, 1984, Hukuk.

KİTABI MUKADDESTEN AİLELER: Ruth S. Gray, A. Bord Neşriyat Dairesi, 1954.

İSLAMDAN ÖNCE ARAPLAR ARASINDA KADININ DURUMU, AİLE VE TÜRLÜ NİKAH ŞEKİLLERİ: Şemseddin Günaltay, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1951.

ŞAHIS-AİLE HUKUK: Halit Kömürcüoğlu, Hilmi Ergüney, Güney Mat. ve Ltd. Şti. 1951, Hukuk.

AİLE HUKUKU: Bülent Köprülü, İ.Ü. Basımevi, 1986, Hukuk. KADIN HUKUKU: Necip Ali Küçükağa,

Hakimiyet-İ Milliye, 1931, Hukukun Hristiyanlıkta kadın, İslamda Kadın, ingiltere'de kadın hareketleri tarih boyunca kadının konumu gibi başlıklarla konuyu inceledikten sonra kadın hukuki açıdan tamamen erkekle eşit olmalıdır diyerek eserleri sonuçlandırır.

AİLE HUKUKU: Andeas B. Schwarz, Çev: Bülent Dowan, Ülkü Basımevi, 1942, Hukuk.

ESKİ HUKUKTA NİKAH VE TALAK MESELELERİ: BUGÜNÜN TATBİK ŞARTLARI: Ahmet Semre, Cumhuriyet Bas. 1948. Hukuk.

TÜRK KADININ ESKİ VE YENİ HUKUKTAKİ VE GERÇEK HAYATTAKİ DURUMU: H. Veldet Velidedeoğlu, İzmir Eğ. Ent. Uyanış ayınları, 1960.

DİNİ CELİL-İ İSLAMDA EN MESUT AİLE HANGİ AİLEDİR? EN BAHTİYAR AİLE REİSİ KİMDİR? Şemsettin Yeşil, Ceylan Basımevi, 1950.İSLAMLIKTA KADIN: Ahmet Ağaoğlu, Çev: Hasan Ali ediz, Nebioğlu, Yay, 1960,

KAMDA KADIN HAKLARI: Abbas Mahmut Akkad, Çev: Ahmet Demirci, Çığır Yay, 1977, İslam,

KIZLARIMIZA ÖRNEK BÜYÜK İSLAM KADINLARI: Ali Bey, Medir yay, Nesr, 1963.

İSLAMDA AİLE NİZAMI: Mehmet Altunkaya, Bahar yay, 1976.

KADINLARA ÖRTÜ: Ali Arslan, Gül M. Abcağı, 1981, öncelikle iman esasları ve İslamın şartlarına dair bilgi veren eserde kadınların tesettürü eğitim, özel halleri ile ilgili meseleler de işlenmiştir.

AİLEDE VAZİFE VE İDARE: Hüseyin Aşık, Din Görevlileri Yard. Den. 1971, İslam,

İSLAMDA EVLİLİK VE MAHREMİYETLERİ: Abdullah Aydın, Salih Uçan, Mehdi Yay, 1994, İslam, ayet ve hadislerin ışığında İslama göre evlilik meselesi incelenir.

İSLAMDA AİLE HAYATI: Abdullah Aydın, Aydın Yayınevi, 1975, İslam, islam ve imanın tanımı, esasları ile ilgili girişten sonra genel ibadet ahkamı daha sonra da kadın aile hayatı ile ilgili bilgiler verir.

İSLAM'A GÖRE CİNSEL MESELELER: Abdullah Aydın, Merve, Yay, 1988, İslam, toplumdaki bozuklukları, eşlerin görevlerini anlatır.

RASULULLAHIN ANNESİ VE HANIMLARI: A. Abdurrahman Bintu's-Şati, Çavuş İsmail Kaya, Uysal Kitabevi, 1990, Hz. Muhammed, Peygamberimizin annesi ve hanımlarını anlatır beraberinde de çok evliliğinin sebep ve hikmetlerini sözkonusu eder.

İSLAMDA AİLE HAYATI NASIL OLMALIDIR? Y. Kenan Bizer, Özdemir Basımevi, 1971, İslam.

MÜSLÜMAN KADIN: H. Hasan Bureygiş, Çev: Mehmet Çelen, Seçkin, 1987, İslam,

MÜSLÜMAN KADININ ÖZEL HALİ VE İNANÇLARI: Uçman Civcik, Ülkü Basımevi, 1975, İslam.

İSLAM'A GÖRE CİNSEL HAYAT: Ali Rıza Demircan, Eymen 1985, İslamda Cinsel hayatın, yaşam içinde yeri, gerekliliği ve meşruiyeti anlatıldıktan sonra İslamın konuyla ilgili sınırları, evlilikte iddet döneminde cinsel hayatın temel özellikleri anlatılıyor.

İSLAM'DA TESETTÜR VE ZİNANIN HÜKMÜ: Ekrem Doğanay, Elif Matbaası, 1986, İslam,

TOPLUMSAL VE BİREYSEL DÜŞÜNCE IŞIĞINDA EVLENME YÖNTEMİ: Abdulkadir Duru, Özden Matbaası, 1975,

KADINLARIMIZ VE ÖZEL HALLERİ: Mehmet Efe, Gaye Matbaacılık, 1983.

HANIMLARIMIZA GENÇ KIZLARIMIZA ÖRNEK BÜYÜK İSLAM KADINLARI: Mehmet Emre, Çile Yayınevi, 1977, İslam.

MÜSLÜMAN HANIMLARA RAMAZAN OKULU: Salih Cemal Esinger, Eskin Matb. 1970, İslam.

KADININ ÇIKIŞ YOLU: Hüseyin Hatemi, Fecri Yayınevi, 1988.

İSLAM ALEMİNDE İLK KADIN SUFİ OLARAK TANINAN RABİATÜ'L ADEVİYYE, Safi Huri, Redhouse Yay, 1970.

İSLAMDA AİL EMÜNASEBETLERİ: Yusuf Ziya İnan, Orhan Yay, 1962, İslam,

İSLAMDA ÇOCUK TERBİYESİ: Yakup İskender, Son Matbaası, 1971, İslam.

CEMİYETİN TEMELİ, İSLAMDA İZDİVAÇ VE AİLE: Mehmet Hulusi İşler, Ahmet Sait Mat. 1972, İslam, Evlilik ve aile için ilişkiler, kadının ailede ki konumu notlarla desteklenerek vaaz üslubuyla kaleme alınmıştır.

MUTLU BİR YUVA İÇİN: M. Yaşar Kandemir. Marifet Yay, 1981.

İSLAM'A GÖRE EVLİLİK VE MAHREMİYETLERİ: Ali Kayıkçıoğlu, Şelale Yay, 1994, İslam-Aile, İslama göre insanın yaratılışı, doğumu ve ölümü ile çocuk eğitimi, nikah, evlenme ve boşanma konuları inceleniyor.

DEVLET VE AİLE AHLAKI: Ali Kınalızade Derleyen Ahmet Karaman, Kervan Kitabevi, 1974, Eser ahlak ilmi ve ferdi ahlaka ayrılan birinci bölüm Aile ahlakına ayrılan ikinci bölüm ve devlet ahlakın ayrılan üçüncü bölümden oluşur. Ayet, hadis, ve kıssalarla örneklendirilerek samimi bir üslupla kaleme alınmıştır.

İSTANBUL'DA VE GÜNÜMÜZDE KADIN: Ali KÜÇÜKLER: Nur Yay, 1968,

İSLAMDA KADIN: B. Ayşe Lemu, İslama Cağrı Cemiyeti, 1985, İslam,

PEYGAMBER HANIMLARI: İsmail Mutlu, Yeni Asya Yay, 1987,

KADIN SAHABİLER: Mevlana Niyaz, Çev: Ali Gençeli Tober Yay, 1971 Biyografi, 58 Kadın Sahabinin hayatı, özellikle örnek alan yönleriyle anlatılıyor ve konu ile ilgili kaynak eserler belirtiliyor.

İSLAMİYETTE KADIN ÖĞRETİMİ: Tayyib Okiç, Ayyıldız Mat, 1984, İslam-Eğitim genel olarak kadınla ilgili bazı hususlara değinildikten sonra Peygamber döneminde kadın eğitimi ve sonraki dönem irdelenmiş kadın sahabilerden ve eğitmen kadınlardan örnekler sunulmuş.

PEYGAMBERİMİZN SEVGİLİ KIZI FATIMA ZEHRA: M. Cemal Öğüt, Burhaneddin Basımevi, 1940.

İSLAMDA TESETTÜR VE NİKAH: Ahmet Öztürk, Fatih Gençlik Vakfı, Mat. İş., 1986, İslam.

HZ. FATIMA, KADINLIK ALEMİNİN SULTANI: Yaşar Nuri Öztürk, Fatih Yay Matbaası, 1987, İslam-Biyografi.

KADIN EVLİLİK VE AİLE: Mehmet Paksu, Yeni Asya, 1989, Kadın, Aile hayatı ile ilgili karşılaşılması muhtemel problemlere çözümler sunuluyor.

İSLAM VE KADIN: Zeynep Münteha Polat, Yeni Asya Yay, 1980, İslam,

İSLAMDA KADIN VE MUTLULUK: Bahattin Sağlam, İstanbul, 1986

HZ. PEYGAMBERİN PAK ZEVCELERİ VE BİRDEN FAZLA OLMALARININ HİKMETİ: Muhammed Mahmud Savvaf, Çev: Ramazan Nazlı, Emin Yay, dağıtım, 1987, İslam.

KAHRAMAN KADIN: İ. Hakkı Sunat, İstanbul, 1984.

MIZRAKLI DİNİ KIZ VE KADIN İLMİHALI: Esad Sezai Sünbüllük, Bozkurt Basımevi, 1940, İlmihal,

İSLAMDA EVLENME VE BOŞANMA: Zekiyüddin Şaban, Çev: Ali Kerrar Ulu, Dile Mat. 1969, İslam.

HANIMLARA REHBER: HAYIZ VE NİFAS FIKHI: Mürsel Şahinbaş, Ankara, 1989.

KADINLARA DİNİ BİLGİLER: Razyard'lı Hacı Şakir, Sadeleştiren: Şevket Gürel, Sağlam Kitabevi, 1981, İslam.

PEYGAMBERİMİZİN DİLİNDEN MÜSLÜMAN KADIN VE YUVASI: Abdullah Naim Şener, Sönmez Neşriyat, 1984, İslam, Peygamberimizin aile hayatı ve kadın ile ilgili hadislerinden derlenmiş bir eser, sonun da hikmet sofrası adı altında hikmetli sözler eklenmiştir.

TARİH BOYUNCU KADIN: Zehra Celasin, Ülkü Basımevi, 1946.

GEÇMİŞTEN BUGÜNE KADIN: Macit Ceneviz, Bulut Matbaası, 1978.

KADIN SORUNU VE TÜRKİYEDE KAMU GÖREVLİSİ KADINLAR: Oya Çifter, Sevinç Matbaası, 1982, Türkiye'de kadının çalışma hayatına girişi, çalıştığı alanlar, kadının aile yaşamının çalışmaya etkisi, çalışma-kadın özgürlüğü ilişkisi istatistiklerle desteklenerek incelenmiştir.

KADIN,İNSAN, ANA: Nazife Çiltaş, Doğruluk Matbaası, 1988.

ESKİ ANADOLUDA KADIN: Muhibbe Darga, İs. Ün. Ed. Fak. Yay. 1984, Tarih, Eski çağlarda Anadoluda kadının yeri ve özellikleri konu ediliyor.

TÜRKİYE'DE KADIN VE KADINLARIMIZ: Özgül Erten, Çağ Matbaası, Ankara, 1978,

GENÇ KIZLAR UYANIN: Helen Gurley, Çev: Canset Unan, Altın Kitaplar, 1966.

TÜRK KADINI: Hacer Hicran Göze, Kalem Yay, 1978.

KADIN NEDİR: Nazım İçsel, Hilmi Kitabevi, 1936.

NİÇİN KADINSIZ ÇAĞDAŞLAŞMA DEĞİL? Zeynep Kılıçarslan, Süreç, 1986,

KADINLARIN KURTULUŞU: U. Lenin. Çev: Ertuğrul Yemenoğlu, Osmanlı Matbaası, 1978.

GİZLİ KADIN ÖRGÜTLERİ: Marianne Monaster, Çev: Matilda Sakar, Soy Yay, 1996, Tarih, tarih boyunca kurulan kadın örgütlerinin yapısını anlatır.

ATATÜRK DEVRİMİ VE KADINLARIMIZ: Beria Onger, Tan Gazetesi ve Matbaası, t.y. (deneme), Kadınların durumunu Atatürk Devrimi ışığında inceleyen deneme ve araştırma yazılarından oluşuyor.

KADINLARIN KURTULUŞU: Beria Onger, İleri Kadınlar Derneği Kitaplığı, 1967, Deneme, Kadının önemi, yeri, özgürlüğü ile ilgili farklı denemelerden oluşur.

MİLLİ SAVAŞ VE SOSYAL YARDIMDA KADINA DÜŞEN VAZİFELER: Ahmet Asım Onur, Expres Basımevi, 1935.

KADIN VE CİNSİ HAYAT: Michel Bowgas, Çev: Mete Erdoğan, Nebioğlu Yay, 1947, Cinsel Yaşam.

AİLE PSİKOLOJİSİ: Ömer Sıtkı Erbi, Y.y. 1939.

GENÇ KIZ PSİKOLOJİSİ VE CİNSELLİĞİ: Tuncel Altınköprü, Altınköprü Yay, 1982, Psikoloji,

KADINLIK SIRLARI: Anne Cluzat, Çev: Selçuk Erez, Tifdruk Matbaası, 1962.

KADININ PSİKO-SEKSÜEL YAPISI: Nurettin Çakmut, Yaylacık Matbaası, 1968.

KADIN PSİKOLOJİSİ: Kelene Deliutsche, Çev: Halis Özgü, Özgü Yay, 1964.

KADIN-ERKEK: Mehmet Emin Erisirgil, Hale Matbaası, 1960.

KADIN RUHBİLİMİ: Karen Harmey, Çev: Selçuk Budak, Payel Yay, 1981,

KADINLARA EKSİKLİK DUYGUSU: Günsel Koptagel, May Matbaası, 1967,

EVLİ KADINLARA GÖRE MEMNU MEYVA: Danış Remzi Korak, Bozkurt Basımevi, 1937.

EVLİ KADINLARDA SON GENÇLİK VE İHTİRAS: Danış Remzi Korak, Bozkurt Basımevi, 1937.

GENÇ KIZLARA GÖRE İZDİVAÇ VE ZİFAF: Danış Remzi Korak, Bozkurt Basımevi, 1937.

SOSYALİZM AÇISINDAN CİNSİYET VE KADIN: Bernard Muldwarf, Çev: Atilla Tokatlı, Gerçek Yay, 1966, Konumizm,

KADIN GENÇLİK VE CİNSELLİK: Bekir Onur, Gür Matbaası, 1986, Psikoloji,

YENİ TÜRK KADINI VE RUHİ MÜNASEBETLERİ: Mustafa Şakir Tunç, Recep Ulusoğlu Basımevi, t.y.

KADINLIK UYANIYOR: G. Weinheim, Çev: S. Tonguç, Hadise Yya, 1957.

TARİH BOYUNCA HARP VE KADIN: Cahit Caka, Askeri Fabrikalar, 1948,

DEMOKRASİ CİHANINDA KADIN: Nebahattin Nurettin Ege, Dünya kağıtçılık kitabevi, 1946.

CASUS KADINLAR: Kurt Singer, Çev: Haluk Günay, Derya Yay, 1955.

TÜRKİYE'DE EVLENMELER VE AİLE YAPISI: Tuna Adalay, Bilim Uzmanlığı Tezi, Ankara 1981,

KADINI SEVME SANATI: J. Bergesan, Çev: E. Balamur, Tabu Yay, 1975.

AİLEDE SAĞLIKLI İLİŞKİLER: Mürüvet Bilen, Mars Matbaası, 1978,

DİŞİLİK KOMPLEKSİ: Colette Dowling, Çev: Sevim Okyay, Kelebek Yay. 1983.

TÜRK KADINI: Suat Efzayiş, Milliyet Matbaası, 1932.

TOPLUMUMUZDA KADIN VE CİNSELLİK: İhsan Fahri, Altın Kitaplar Yay, 1984.

KADINLIĞIN GİZEMİ: Betty Frieden, Çev: T. Mertoğlu, E. Yayınları, 1983.

KADIN DÜNYASI: Mehmet Göbeller, Kalite Matbaası, 1979,

KADINLARDA PSİKO-SOSYAL DEĞİŞİM BOYUTLARI ARASINDA BİR KARŞILAŞTIRMA: Deniz Kandiyati, y.y. 1978,

TÜRK TARİHİNDE AİLE HAYATI EVRİMİ VE BUNDA KADIN: Tevfik Mehpare, Hüsn-ü Tabiat Mat, 1936.

KADINLIK DURUMU: Julliot Mitchell, Çev: Gürseli İna, İstanbul, 1985,

TÜRK KADINI: Muhiddin Nezihe, Numune Basımevi, 1931.

YENİ KADIN: Cemil Sena Orgun, Vakıf Kitabevi, 1936.

AİLE HAYATIMIZ: Şabat Ötnü, Cumhuriyet Matbaası, İzmir, 1972.

NİÇİN FEMİNİZM DEĞİL? Sibel Özkadın, Süreç Yay, 1984.

ERKEKSİZ KADINLAR: Marise Overlin, Çev: ZEYYAT Özalpsan, Başak Yayınevi, 1967.

KADIN ÖZGÜRLÜĞÜNÜN SORUNLARI: Evelyn Reed, Çeve: Zeynep Saraçoğlu, Yarın Matbaası, 1985.

KADIN İSTERSE: David Reuben, Çev: Leyla Soykut, Hürriyet Yay, 1973

KADIN, CİNSEL VE DUYGUSAL SORUNLAR: Dawid Reuben, Çev: Oya Algar, İnkılap ve Aka Kitabevi, 1983.

TÜRK İÇTİMAİ HAYATINDA KADIN: Rafet Radoğlu, Yeşilyurt Yayınevi, 1941.

KADIN: Jen Jerome Romanet, Başak Yayınevi, 1973.

AİLE ÇEVRESİ, KADIN-ERKEK İLİŞKİLERİ: Servet Serdaroğlu, Redhoues Yay, 1972.

AİLE İLİŞKİLERİ: Rezan Şahinkaya, Kardeş Matbaası, 1981.

PSİKO-SOSYAL YÖNLERİYLE AİLE: Rezan Şahinkaya Kardeş Matbaası, 1981.

KADININ EKONOMİK YAŞAMI VE EĞİTİM: E. Mine Tan, Tisa Matbaası, 1979.

SİYASAL HABERLEŞME VE KADIN: Oya Tokgöz, Sevinç Matbaası, 1979.

DEĞİŞEN TOPLUMLARDA AİLE VE ÇOCUK: Atalay Yörükoğlu, Aydın Kitabevi, 1984.

YENİ TÜRKİYE'DE KADIN: İffet Halim Onuz, Hakimiyet-i Milliye Basımevi, 1933.

ESKİ ZAMAN KADINLARI ARASINDA: Nahid Sırrı Örik, Oğlak Yay, 1995, Hatırat, Yazarın "beş nine"sini, büyüklerini, halayıklarını ve başka kadınları anlattığı anı kitabı. Bir dönemin toplumunun fotoğrafı...

KADINLARIN SAVAŞI, TUTSAKLIKTAN ÖZGÜRLÜĞE: Günseli Özkaya, Garanti Matbaası, 1970.

TARİHE VE DİNİMİZE GÖRE KADIN: M. Kemal Pilavoğlu, Güven Matbaası, 1964,

KADIN HAKLARI: Tezer Taşkıran M.E.B. Halk Eğitimi Yay, 1971.

DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE TARİH BOYUNCA KADIN: Füsun Toyanç-Tuns Toyanç, Tez Kitap Yay, 1981.

KADIN İÇİN YAZILAR: Şirin Tekeli, Alan yay, 1988.

TARİHTE TÜRK KADINI: Tarhan Toker, Zafer Matbaası, 1966.

TÜRKİYEDE KADIN Pars Tuğlacı, Cem Yay, 1984.

KADINLARDAN YANA: Bekir Sami Ünver, Ülkü Matbaası 1963.

ATATÜRK İLKELERİ VE TÜRK KADININ ÇİLESİ: Hıfzı Veldet Velidedoğlu. Bir konferans kulübünün yayınları 1970.

TOPLUM VE KADIN KURULUŞU: Madeleine Vincent, Çev: Bülent Arıbaş, Konuk Yayınevi, 1977.

CUMHURİYET ÖNCESİNDE TÜRK KADINI: Şefike Kurnaz, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yay, 1991, Araştırma Tanzimat, Meşrutiyet ve Milli Mücadele dönemlerinde kadının eğitim ve öğretim hakları, kadınla ilgili hukuksal düzenlemeler ve fikri-edebi eserlerdeki kadınlarla ilgili görüşler yer alır.

75 YILDA KADINLAR VE ERKEKLER: Heyet, Tarih Vakfı Yay, 1988 "Türkiye'de Kadın Olmak" "Çalışma Yaşamında ve Siyasette Kadın" başlıklı bölümlerde Türkiye'de Cumhuriyetten bu yana kadının özel ve kamusal yaşam alanlarındaki somut durumukonusunda yapılmış araştırmaları ve yazıları içeriyor. "Kadınm Hareketi" isimli son bölümde ise yazılar kadın haraketi içindeki tartışmaları dile getirmekle kalmıyor hareketin kendi kendini tartışma dinamizmini ortaya koyarak gelecek için umut veriyor.

ÜZEL
OTOMOTİV SANAYİ ve TİCARET

FORD/FATİH/YAVUZ/CARCO
LEVENT/VOLVO/BMC
LEYLAND/DODGE
orijinal yedek parçaları

sanayi çarşısı yeni acun sok. no:90 KONYA
tel:(0.332) 233 24 95
fax:(0.332) 233 19 29

IŞIK KARDEŞLER
ZÜCCACİYE PAZ. ve TİC. LTD. ŞTİ.
Paşabahçe
MAMÜLLLERİ TOPTAN ŞATIŞ YERİ
ibrahim ışık

merkez:toptancılar çrş. st. gövyer sk. no:21
tel:0.332 233 91 20
şube:ahmet efendi çarşısı no:5
tel:0.332 352 05 91
cep:0.532 265 49 23 fax:0.332 234 20 25
KONYA

Hizmetlerin Hayırlısı

Muhsin Yazıcıoğlu

Hiç şüphe yok ki, en hayırlı insan mü'min sıfatıyla diyer insanlara en çok yararlı olan kimsedir. Ecdadımızın tarihte tesis ettiği vakıf medeniyetinin temeli bu inanç ve şuur olmuştur.

İnsanlığa yarar sağlayacak çok farklı vesileler ve hizmet alanları mevcuttur. Bunlar arasında insanların o hizmetlere ihtiyaçlarının şiddeti açısından zamana ve mekana göre değişecek derecelendirme yapılabilir. Söz gelimi, suyun yeterli olmadığı bir beldede, oraya su getirmek her halde o beldedeki insanlar için en yararlı ve en hayırlı bir hizmettir.

İşte bu noktada ülkemizin içinde bulunduğu ekonomik ve sosyal şartlar bakımından "Gençleri evlendirme ve mehir vakfının gayesi istikametinde icra ettiği müşahhas faliyetlerini oldukça manidar bulduğunu memnuniyetle ifade etmeliyim. Yine çerçeve içinde"hayırının hayırlısını" tesbit ve teşhis ettikleri, bu en hayırlı alanda hizmet yürüttükleri için vakfın kurucularını ve şu andaki tüm yetkilililerini kutluyor ve bu milletin bir ferdi olarak teşekkürlerimi sunuyorum.

Milletçe güçlü ve iç asayiş bakımından huzurlu olabilmek için aile müeessesesinin taşıdığı önem izahtan varestedir. Çünkü kaliteli ve sağlam bir bina kaliteli ve sağlam levamızla inşa edilebildiği gibi, kalitele ve güçlü bir toplum ve millet de ancak güçlü ve huzurlu aileler sayesinde oluşabilir. Bu nedenle ailenin güçlendirilmesi, milletimizin güçlendirilmesine doğrudan ve en çabuk tesir edecek bir ameldir.

Aile toplumun istikbalini etkiler. Bir milletin yakın geleceğini o milleti oluşturan aile yapılarını tahlil ederek en gerçekçi biçimde kestirebiliriz. Sağlıklı ve güçlü ailelerde beden zihniyet ve irade bakımından sağlıklı ve güçlü fertler yetişir. Fertler şefkat, merhamet ve saygı gibi insanlık duygusunu ailede kazanır. Psikolojik ve zihni olgunlukların zemini sağlıklı ailelerde hazırlanır. Problemli insanlar genellikle problemli aile çevrelerinden topluma gelir. Aile etkisi ömür boyu sürecek en önemli eğitim ocağıdır. Yine aile kişinin etrafını kuşatan sorumluluk çemberlerinin kendine yakın ilk halkasıdır.

Biz millet olarak tarihin derinliklerinden gelen güçlü ve sağlıklı bir yapıya sahibiz.Tarih boyunca her zaman kendimizden sözettirebilmemizin belki de en önemli sosyal ve tarihi gerçeği de budur.Ancak son yarım asır zarfında ve özellikle içinde yaşadığımız son on yılda yaşanılan ekonomik ve sosyal şartlardaki olumsuzluklar, örf ve kültürümüzdeki dejenerayonlar gibi faktörler nedeni ile aile yapılarımızın maalesef zaafa uğramaya başladığını müşahade ediyorz.Bu olumsuz gelişmeye karşı en başta devletimiz olmak üzere tüm resmi ve insiyatif kuruluşlarımız, durumdan kendisine vazife çıkararak üzerlerine düşeni yapmalıdırlar.Tek tek fertler olarak da bu istikamette birşeyler yapılabilir. Ama bu hizmetlerin teşkilatlı bir bir biçimde, hele hele vakıf gibi hayır vesilesi sivil toplum kuruluşu tarafından yapılıyor olması,

bu alandaki hizmetlerin hem kaliteli ve sürekli olmasını sağlar hem de toplum içinde bir moral destek oluşturur. İşte daha sayıları çıkmış ve bunden sonra da inşallah çıkacak olan elinizdeki bu bülten de sözünü ettiğim bu sürekliliğin ve kalitenin müşahhas bir işaretidir.

Bu bültendeki çok kıymetli yazıların, bu sahadaki bilgi azlığının ve yukarıda söz ettiğim kültür dejenerasyonunun ortadan kaldırılmasına çok önemli boyutlarda katkısının olacağını ümit ediyorum.

Kanaatimce, Vakfın aile müessesesi alanında ifa etmekte olduğu ekonomik katkı ve yardımlar yanında, meselenin ilmi ve kültürel boyutunu da ihmal etmeyerek, sempozyum düzenleme, kitap ve bülten çıkarma işlerine girmesi "çağdaş bir Alperenlik ruhunun, çağdaş bir Alperenlik anlayışının" neticeleri olsa gerekir. Bu faaliyetler bizim özlediğimiz toplumun kendisine sahip çıkma faaliyetleridir. Otoriterizm -totaliterizm değil, sivil toplum istiyorsak bu çeşit yapılanmalarımızı hem çoğaltmalı, hem de mevcut olanları muattal halden kurtarıp faaliyetlerini hızlandırmalıyız.

Tüm bu duygu ve düşüncelerle böylesine hayırlıbir müesseseyi yüce milletimize milli bir yapı olarak kazandıran maddi ve manevi katkıları olan bütün kardeşlerimize yüce Mevla'dan onların ecrini zayi etmeyeceğini bilerek diyorum ve yine bu bültenin okuyucularına da güçlü bir Türkiye niyazlarımla en içten sevgi ve selamlarımı sunuyorum.

Büyükşehir Belediyesinden Konya İçin 99'da Mega Projeleri

Mehir Bülteni Olarak Konya Büyükşehir Belediye Başkanı Doç. Dr. Halil Ürün'le bir röportaj gerçekleştirdik. İlgiyle okuyacağınızı umuyoruz.

Doç. Dr. Halil Ürün

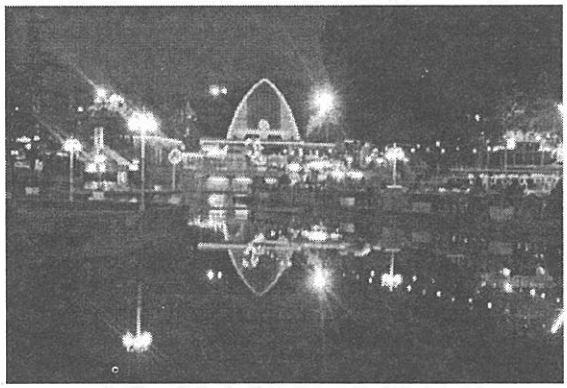
1947'de Konya'nın Yunak İlçesi'nde doğdu. İlk ve orta tahsilini Yunak'ta, lise tahsilini Adana'da yaptı. 1970'de istanbul Teknik Üniversitesi'nden mezun oldu. Daha sonra bir müddet Karayolları'nda mühendislik ve Karadeniz Teknik, Selçuk ve istanbul Üniversitelerinde öğretim üyeliği yaptı.Çevre üzerine doktora ve doçentlik çalışmaları bulunan Halil Ürün İngiltere'de bir yıl kaldı. Üç çocuk babasıdır.

1989'dan bu yana iki dönemdir belediye başkanlığı görevini sürdürüyor.Gençleri Evlendirme ve Mehir Vakfı kurucu üyeliği ve mütevelli heyet üyeliği de yapmaktadır.

MEHİR:*Sayın Başkan,Büyükşehir belediyesi olarak bugüne kadar yapmış olduğunuz hizmetlerden biraz bahseder misiniz?*

HALİL ÜRÜN:Konya Büyükşehir Belediyesi 1989 yılında başlattığı hizmet maratonunun, 1998 etabında yine halkın yanında, başarılarla, büyük yatırımlarla dolu bir yılı geride bıraktı. Konya'nın ulaşımı, altyapısı, yeşil dokusu, kültür ve sanat değerleri, tarihi eserleri, trafik ve çevre değerleri 1998 yılında yeni yatırımlarla, yeni projelerle daha da güzelleşti ve zenginleşti.

Konya, diğer büyük şehirlerin yaşadığı problemleri aşmış bir şehir olmasına rağmen hala yatırıma ve hizmete doymamış bir yerel yönetim anlayışına sahip.Bazı Avrupa ve dünya şehirlerinde bile olmayan uygulamaları Konya'da görebilmek mümkün oluyor.Mesela trafik sinyalizasyon sistemi, üç ayrı su şebekesine sahip oluşu, 550 tatlı su çeşmesinden 24 saat sürekli akan ücretsiz suyu, vakıfları, holdingleri, ucuz yaşam koşulları ve modern bir kentin sahip olması gereken bir çok hasleti Konya'da zahmetsizce görebilmek mümkündür.

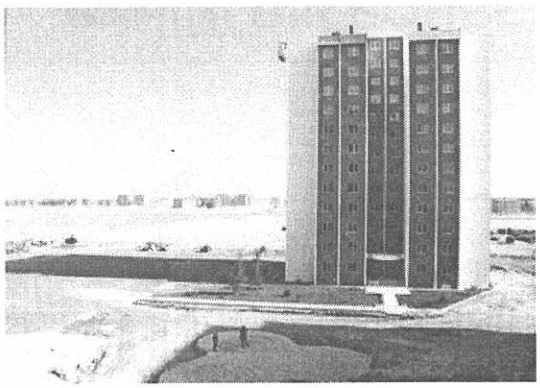
MEHİR:*Konya'da hava kirliliğini önleyecek doğalgaz projesi hangi aşamada acaba?*

HALİL ÜRÜN:1999 yılına girerken Büyükşehir Belediyesi, yıllardır Konya'ya gelmesi beklenen ve bir türlü getirilemeyen doğalgaz için her şeyi ile hazır.Son aylarda hızlanan faaliyetler doğalgaz için Konyalı'yı ümitlendirdi. Ama Büyükşehir Belediyesi çok önceden başladığı çalışmalarla hazır durumda bekliyor.Şehir içerisindeki projelendirme ve fizibilite çalışmaları, doğalgaz dağıtım şebekesi için titizlikle etüt edildi ve tamamlandı.Büyükşehir Belediyesi doğalgaz geldiğinde sadece şirketini kurarak, gazın dağıtımına başlayacak.

MEHİR:*Ulaşım hizmetlerinde gelinen nokta nedir?*

HALİL ÜRÜN:Çağdaş ulaşım aracı tramvay, kitleleri ve şehri trafik sorununa boğmadan toplu ulaşımı gerçekleştiriyor.Bu nimetten Türkiye'de ilk yararlanan şehirlerden biri de Konya'dır.1992 yılında hizmete açılan tramvay hattı şu anda 21 km ve 41 adet 350 kişilik tramvay günde 100.000'in üzerinde yolcu

taşıyor.Büyükşehir Belediyesi tramvay için yeni bir güzergah tesbitini bir komisyona havale etti.Komisyonun çalışmaları neticesinde yeni güzergah belli oldu.Barış Caddesi, Özalkent civarı, Çevre yolu, asvalt şantiyesi, Sille yolu kavşağı, Kömürcüler kavşağından, demiryolu istikametine, demiryolundan itibaren Demirci ve Kemerli İş Merkezi arasından,Adalhan,Fuar,Anıt,Furkandede Caddesi ve Eski Garaj (Karatay Kent Merkezi) şeklinde 4 km'si yer altından olmak üzere, 14 km olarak belli olan hat için proje çalışmaları tamamlandı. Halen ihale aşamasında bulunan raylı sistemin güzergahı, Hazine Müsteşarlığının onayını bekliyor.

MEHİR:*Konya'daki yeni yapılaşma hakkında bilgi verebilir misiniz?*

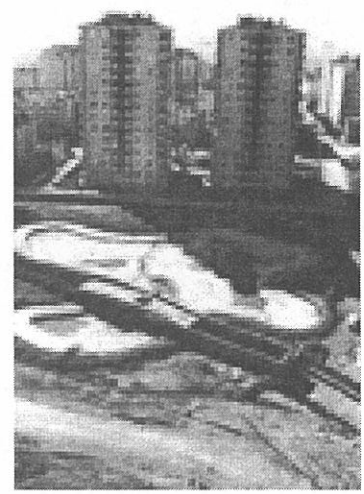
HALİL ÜRÜN:Yenişehir kent projesi olarak bilinen ve Konya'nın kuzeyinde yeni otogar ile yeni fuar alanı arasındaki toplu konut çalışması kış-yaz demeden hızla devam ediyor. Lüks daireler ve büyük alış-veriş merkezi yanında Büyükşehir Belediyesi'nin 180 konutu, beş yıldızlı otel, villalar, sosyal tesisler ve apartman konutların yapımı hızla sürüyor. Tepeinşaat Gurubunun Büyükşehir Belediyesi öncülüğünde başlattığı bu çalışma 2000'li yılların Konyasının da çehresini belirleyecek nitelikte.

MEHİR:*Konya'da yeni bir fuar alanının hizmete gireceğini biliyoruz. Bu konuyla ilgili neler söyleyeceksiniz?*

HALİL ÜRÜN:Büyükşehir Belediyesi 1974 yılından beri Konya'ya hizmet veren ve halkın dinlenme, eğlenme ve alışveriş maksatlı olarak kullandığı Milli Fuar alanını önceki yıllarda genişleterek 100 m2'ye çıkarmıştı.Ama düzenlenen ihtisas fuarları ve kültür etkinlikleri gösterdi ki, artık Konya sanayisiyle, esnafıyla, insanıyla kabuğuna sığmamakta ve yurt içinde olduğu kadar yurt dışına da hitap edecek bir fuar alanına ihtiyaç duymaktadır. Bu düşünceyle Büyükşehir Belediyesi , Yeni Otogar inşaatının yan kısmında 700 bin m2'lik bir alanı, yeni fuar alanı, olarak tahsis etti ve çalışmalara başlanıldı. '99 yılında bu çalışmalar gözle görülür neticeler verecek.Ayrıca Kozağaç Yeşil Alan ve Sosyal Tesisleri '99 da Konyalılara kucak açmaya hazırlanıyor. Büyükşehir Belediyesi tarafından 1998 yılında yapımına başlanan Kozağaç Serbest Piknik Alanı, önümüzdeki yıl bitirilecek.Toplam 115 bin m2'lik bir alana sahip bölgenin 5000 m2'sini doğal gölet oluştururken, piknik alanında taşıt yolu, yaya yolu sirkülasyonları, otopark, şelale, mağara, oturma gurupları, piknik masaları, aydınlatma elemanları ve çocuk oyun yerleri bulunuyor. 1998'de 25 milyarı yapısal, 50 milyarı da bitkisel olmak üzere toplam 75 milyar lira harcandı. 1999 yılı için ise yaklaşık 300 milyar liralık bir harcama yapılacağını tahmin ediyoruz.

MEHİR:*Belediye çevre için atağa kalkmış gibi görünüyor...*

HALİL ÜRÜN:Evet,1998 yılında yeşile 1 trilyon ayıran belediyemiz son 9 yılda, dikilen fidan sayısını 62.5 kat artırarak milyonlarca fidanı Konya'ya kazandırdı.'Yeşil içinde bir Konya' sloganıyla çalışan Büyükşehir ve ilçe belediyeleri, Konya'yı bir su ve yeşil kenti haline getirdiler. Şimdi küçük olan fidanlar yarın boy gösterince, Anadolu'nun bağrındaki vaha Konya olacak.Bu maksada adım adım ilerleyen Büyükşehir Belediyesi '99 yılında yeşil alan ve fidan çalışmaları için 2.5 trilyon lira ödenek ayırdı.

MEHİR:*Konya 2000'li yıllara hazırlanıyor galiba.*

HALİL ÜRÜN:Kentimiz 2000'li yıllarda çok daha gelişmiş bir yer olacak inşaallah.'99 yılı içerisinde yeni anayollar, ve yeni kavşaklar yapacağız.Bu yeni yollar ve kavşaklar için kamulaştırma ve istimlak çalışmalarına başladık.Ayrıca '99 yılında bir veya iki adet köprülü

Kavşak yapmayı planlıyoruz.Önümüzdeki aylarda bu kavşakların inşaatına da başlanacak.Yine trafiği rahatlatmak için, yasak ve uygunsuz parkları önleyecek otopark inşaatlarını da bu yıl gerçekleştireceğiz.Geçtiğimiz yıllarda çalışmalarına

başlanan 150 otobüslük yeni otogar inşaatı ile ikinci alaeddin Tepesi mahiyetindeki Selahaddin Eyyubi Tepesi ve Sosyal Tesisleri inşaatı,önümüzdeki aylarda tamamlanarak hizmete açılacak. Yine yapımı tamamlanan 255 araçlık İplikçi Katlı Otoparkı önümüzdeki günlerde hizmete giriyor. Ayrıca bu yıl içerisinde Karatay Kent Merkezi Kompleksinin, köy otobüsleri terminalinden sonra kalan kısımlarının da inşaatına devam edilecek. Karatay Belediye Sarayı, yeraltı otoparkı, alış-veriş merkezleri ve bir caminin yer aldığı kompleks, şu anda 56 peronluk köy otobüsleri terminali ile hizmet vermeye başlamıştır.Çalışmalarımız bütün hızıyla devam etmektedir.

MEHİR:Böyle bir röportaj fırsatı verdiğiniz için çok teşekkür ederiz.

DEDEDEN TORUNA MİRAS...
ŞAHİNLER
TARIM MAKİNALARI SANAYİ
ve TİCARET LTD. ŞTİ.
ALİ ŞAHİN

TARIM ALETLERİ-SU-AKARYAKIT TANKI
VE ROMORK İMALATI

Tüm mamüllerimiz 1 yıl garantilidir
Bütün mamüllerimizde trafik ışıklandırma sistemi vardır.
Sürekli servis ve yedek parça hizmetimiz mevcuttur.
Özel sipariş alınır.

Tel:2371079-2335924 Fax:2371078
Karatay Sanayi Başlamış Sok. No:29-KONYA

NECATİ IŞIK ve OĞULLARI
ORMAN ÜRÜNLERİ
İnşaat San. Tic. Ltd. Şti.
"Kalitede zirveye ulaşan kuruluş"
ahşap doğrama
kereste çeşitleri
kaplama çeşitleri
kaplamalı sunta
LİMBA
Fab: Ağaç İşleri San. Saraycık Sokak. No:58
Tel/fax:237 11 94 KONYA

1. ULUSAL KADIN VE AİLE SEMPOZYUMU SPONSORU KALDERA HOLDİNG YÖNETİM KURULU BAŞKANI SAYIN MUSTAFA SERDAR ÖZDEMİR İLE SAMİMİ BİR SOHBET

Mehir:Sayın başkan, öncelikle sizi tanımak isteriz, kısaca kendinizi anlatır mısınız?

Özdemir:Tabi memnuniyetle. Sanayici bir ailenin evladı olarak 1962 yılında Konya'da doğmuşum. Ailemizin sanayici olması sebebi ile teknik eğitim alarak Konya Endüstri Meslek Lisesi'nde okudum ve işimizin başına geçerek bilfiil 1980 yılından beri ailemize ait muhtelif fabrikalarımızda yöneticilik yaptım. Özellikle ihracat ve yabancı ortaklı yatırımlar konusuna ağırlık verdim ve 1995 yılında CNC makineleri ithalatı konusunda bir dış ticaret şirketi kurarak başkanlığını yaptım. Bu dönemde Almanca ve İngilizce eğitimi aldım.

Bu çalışmaların sonucu olarak 1996 yılında Türkiye'nin en modern çelik döküm fabrikalarından olan Mormet Metalurji Sanayii A.Ş.'yi kurdum. Bu süreç içerisinde uzun yıllardan beri planlarını yapmakta olduğum birleşerek büyüme ve güç birliği yolunda birkaç sanayici arkadaşımla bir araya gelip KALDERA HOLDİNG çatısını oluşturduk. Holdingin kuruluşunu ise 1998 yılı başında tamamladık. Halen Kaldera Holding Yönetim Kurulu Başkanıyım. Evliyim ve üç çocuk babasıyım.

Mehir:Evet, gelelim Kaldera Holding'e. Konya bir Holdingler şehri oldu ama Kaldera Holding diğerlerinden farklı görünüyor. Bu fark nereden geliyor?

Özdemir:Herşeyden önce bizim kuruluş felsefemiz farklı. Fark burada başlıyor. Biz ülkemizin potansiyeline, büyüklüğüne inanıyoruz, ama bu gücün ortaya çıkmasının da yüksek teknolojiye sahip sanayi yatırımları ve ihracat sayesinde olacağına inanıyoruz.Türkiye'nin bir vatandaşı olarak asıl hedefimiz ülkemizin ekonomisine ve kalkınmasına katkıda bulunacak yatırımlar yapmaktır. Elbette bu önemli bir alyapı ve tecrübe gerektiriyor. Özellikle Kaldera Holding mevcut sanayii şirketlerinin gerçek anlamda bir holding formasyonu ile birleşmesi ve geçmişten gelen sanayi ve ihracat tecrübemiz sayesinde önemli yatırımlara imza atabildik. Öyleki Kaldera Holding İç piyasaya yönelik un, bulgur, bisküvi, makarna, petrol istasyonu, tavukçuluk gibi yatırımlar yapmıyor. Biz ihracata yönelik sanayii yatırımlarına ağırlık veriyoruz. Bu da farkını hemen belli ediyor zaten.

Ayrıca Kaldera Holding olarak sayıca çok şirket sahibi olmak yerine az ama her biri 5-10 fabrikaya bedel şirketler kurmayı hedefledik. Diğer Holdinglerin yatırım konularına girmeyeceğimizi de açıklamıştık zaten. Dedim ya bize çok şirket lazım değil, biz güçlü, yüksek teknolojili ve ihracata yönelik kaliteli mallar üreten fabrikalar kurarak ve işleterek büyüyeceğiz.

Mehir:Kaldera Holding'in yurt dışı ile bağlantıları var, bize bu konuda da bilgi verir misiniz?

Özdemir:Az önce söylediğim gibi, felsefemizin farklı olması yanında hedeflerimizde farklı. Yüksek Teknolojili Sanayi yatırımlarından ve mevcut fabrikalarımızı birleştirerek Kaldera Holding oluşturmamızdan bahsettim. Bizim için önemli olan bir kelime de ihracaattır. Uzun bir geçmişe dayanan sanayicilik ve ihracaat tecrübemiz bize şunu öğretti; batılı iş adamları gelip burada Türk sanayisinde malı ürettiriyorlar ve kendi markalarıyla bütün dünyaya satıyorlar. Bu işin kaymağını da üreten değil bu yabancı tüccarlar yiyor tabiki. Biz bunu kabul etmiyoruz. Bizim için önemli olan bir Türk markası olarak yani Kaldera markasıyla kendi malımızı kendimiz bütün dünyaya satabilmektir. Hiç kimseye fason üretici olup ülkemizin dövizini, üreticimizin emeğini başkalarına yedirmeyiz. Ama şu da bir gerçek; Türk malı olarak doğrudan dünya piyasalarında önemli bir rekabet gücümüz yok. Bunun için biz Kaldera Holding olarak ticaret merkezimizi İngiltere/Lonra'da bir İngiliz yatırım gurubu ile ortak olarak kurduk. Zaten bunun için İngiltere'deki şirketin adı da Kaldera. Yani anlayacağınız biz Türkiye'de ürettiğimiz mallarımızı İngiltere üzerinden ihraç ediyoruz. Bu hem piyasalara daha kolay girmemizi sağlıyor hem de kâr marjımızı artırıyor. Bununla birlikte yabancı ortaklarımızın Türkiye'de yatırıma sıcak bakmalarını sağlıyor.

Mehir:Evet, evet. Yeri gelmişken sizin yabancı ortaklı yatırımlarınız da var değil mi?

Özdemir:Evet.

Mehir:Bu konuda da biraz bilgi verir misiniz?

Özdemir:Zaten ben de bu konuya gelmiştim. Tekrarlamakta fayda var. Kaldera Holding'in yatırım prensibi şu üç kelimede gizli: "ileri teknoloji", "sanayi"ve "ihracat".Şimdi ileri teknoloji deyince aklımıza Amerika, Almanya,Japonya geliyor. Türkiye gelişmekte olan bir ülke olarak teknoloji geliştirmede

biraz geri. Biz ise bu sorunu yabancı ortaklık, beyin ve teknoloji transferleri ile ve bunlara uygun fiziksel mekanlar oluşturarak aşıyoruz. Bu konuda da geçen yıl itibarı ile Kaldera CNC Makinaları San. A.Ş., Kaldera Scooter San. A.Ş.,Kaldera İş Makinaları San. A.Ş. olmak üzere üç yatırımımız için Japonya, Kore ve Tayvan'dan yabancı ortaklar bulup joint-venture ön anlaşmalarını yaptık. Anlaşma gereği Konya 2. Organize Sanayi bölgesinde arsa ve fabrika binalarını aldık. Bu yılın ilk yarısında görüşmeleri tamamlayıp makinaların yerleşimini tamamlayacağız inşaallah. Ayrıca son gelişmeler olarak Almanya'dan iki ayrı firma ile de çelik döküm-çelik dövme ve tarım makinaları konusunda da Türkiye'de ortak yatırım görüşmelerimiz sürüyor.

Mehir:Bu yabancı firmalar Türkiye'ye gelirken enflasyondan, siyasi belirsizliklerden ya da şu anda yaşanan krizden korkmuyorlar mı?

Özdemir:Çok yerinde bir konuya değindiniz. Onlar için önemli olan fizibil yani karlı bir yatırım yapmak. Tabi ki Türk tarafı yani Kaldera Holding'e güvenmeleri çok önemli ama bu yeterli değil. Türkiye'deki ekonomik ve siyasi istikrarsızlıkları çok iyi biliyorlar ve çekiniyorlar ama bizim ticaret merkezimizin İngiltere'de olması ve bir İngiliz ortağımız olması onlar için farklı bir itibari güvence de sağlamış oluyor.

Öte yandan kriz elbette bütün dünyada var ama yatırım konularınız doğru ise ve dış pazarları, ihracat tekniklerini iyi uygulayabiliyorsanız krizin etkilerini azaltabilirsiniz.

Mehir:İhracat sizin için önemli bir kelime,bu konuda neler diyeceksiniz?

Özdemir:Bizim ihracat gurubumuzun yapısı çok farklı. Kendi ürünlerimiz yanında Konya ve Türkiye sanayiinde üretilen malları da bütün dünyaya ihraç ediyoruz. Ama bunu Konya'dan değil hedef pazar olarak gördüğümüz ülkelerde kurduğumuz kendi ihracat bürolarımızdan yapıyoruz. Şu anda İngiltere, Amerika, Güney Afrika Cumhuriyeti, Moskova, Türki Cumhuriyetler, Mısır ve Tunus'da kendi bürolarımız ve bir çok ülkede de irtibat bürolarımızın kuruluşu yapılıyor.1999 yılı ihracat hedefimiz ise 18 milyon doları aşmak.

Mehir:Kaldera Holding "teknoloji" kelimesini de çok seviyor. Bu konuda ne dersiniz?

Özdemir:Nasıl sevmeyelim ki; teknoloji sihirli bir kelime sanki, kendini takip edenleri ihya ediyor. Bakın uzak doğuya Japonya, Kore 1960'lı yıllarda birer fakir ülke idi. Hatta Türkiye Kore'den üç kat daha zengindi. Ama bugün ne oldu? Kore bizden neredeyse üç kat daha zengin olmuş. Ülkeler başkalarının yapamadığını yaparak, yapınca da en iyisini yaparak. Bakınız Almanya' ya dünyanın en büyük otomobil ihracatcısı. En iyi otomobili üretemese böyle olur mu? İyi olanı yapmanın yolu da teknolojiden geçer. Biz de ihracatta ve rekabette güçlü olabilmek için teknolojinin ve kalitenin peşindeyiz.

Bunun için büyük düşünüyoruz ve ciddiye alıyoruz. Fabrikalarımızda Laboratuvarımızda yaptığımız Ar-Ge ile yetinemeyiz. Onun için bir Teknoloji Geliştirme Merkezini de yatırımlarımız arasına aldık. Bu proje ilerde Konya 'da kuracağımız Teknopark için de bir alt yapı oluşturacak. Türkiye teknoloji ürettiği kadar zengin olur. Bunun için teknoloji kelimesini çok seviyoruz.

Mehir:Bütün bunlardan sonra Kaldera Holding'in şu andaki durumu ve yatırımları hakkında neler söyleyeceksiniz?

Özdemir:Kaldera Holding 1998 yılını 16'sı sanayi şirketi 3'ü ticari şirket ve 1' de Teknoloji Geliştirme Merkezi olmak üzere toplam 20 kuruluş ile kapatmayı da başarmıştır. Bu şirketlerden 9 adedi faaliyetine ve kapasite artırım çalışmalarına devam etmektedir. Arsa binaları alınmış olmak üzere yabancı ortaklı yatırımlarımızın da dahil olduğu 5 şirketimizde 1999 yılının ilk yarısında faaliyete geçecektir. Ayrıca özellikle motor ve otomotiv yatırımlarımızın alt yapı çalışmaları 1999 yılında tamamlanacak ve 2000 yılında hazırlanıp faaliyete geçmeye hazır olacaktır. Daha önce de söylediğim gibi bizim için çok sayıda şirket değil güçlü şirket lazım demiştim. Bu sebeple şu anda 6 atölye 9 fabrika olmak üzere 15 işyerimizden küçük olanlarını elden çıkarıyoruz ve daha büyük fabrika binaları oluşturmak için yeni arsalar almaya devam ediyoruz.

Tabi ki burada dış ticaret grubumuzun çalışmalarına da değinmeden geçemeyeceğim. 1998 yılının son üç ayında yapılan ihracat bağlantıları 5 milyon dolara ulaşmıştır.

1998 yılı bizim için yapılanma ve yatırım yılı olmuştur, 1999 yılı da atılım yılı olacaktır. Ayrıca bu konuda bizi mutlu eden yeni bir gelişmeyi sizinle paylaşmak istiyorum. Konya'mızın son 20 yılına yenilikçi yatırımları, dış ticaretteki başarılarıyla tanınan Esat Duysak beyefendi Kaldera ailesine katılmıştır. Bu çok anlamlı katılım da; Kaldera Holding'in İlkelerinin doğru, yatırımlarının profosyonel olduğunu kanıtlıyor.

Mehir:İnşaaallah sayın Özdemir, anlattıklarınız gerçekten heyecan verici. Bu yatırımların dışında Kaldera Holding'in farklı bir hizmetini de kamu oyu biliyor. Geçen yıl Mehir Vakfı'nın organize ettiği 1. Kadın ve Aile Sempozyumu'na sponsor oldunuz, böyle bir çalışmaya destek olma fikri nereden geldi.

Özdemir:Evvela şunu bilelim, yapılan bunca yatırım bir amaca hizmet etsin diye yapılıyor. Bu amaç Türkiye'nin geleceğidir. Bu geleceğin sağlıklı bir toplum ve sağlıklı bir gençliğe de ihtiyacı vardır. Bunun için spor lazım, kültür lazım, eğlence lazım, bilim lazım, eğitim lazım vs. vs.. Birçok sermaye grubu bu çalışmalara zaten destek oluyor. biliyorsunuz. Biz Kaldera Holding olarak Ülkemizin sosyal meselelerine daha duyarlıyız, bu bir futbol takımını veya bir eğlence program'ını finanse etmek yerine Ülkemizin ve tarih sürecinde kültürümüzün en önemli varlığı olan Aile konusuna ve malesef mevcut kapitalist sistemde sürekli

kullanılan, suistimal edilen ve hatta aşağılanan ezilen "Kadınımız" konusunda başkanlığı arkadaşım olan Mustafa Özdemir bey'in yaptığı Mehir Vakfı'nın çok isabetli bir kararla düzenlediği 1. Kadın ve Aile Sempozyumunu finanse etmeyi vatana hizmet için bir görev addettik.

Burada ayrıca böyle bir projeyi gündeme getiren Mehir Vakfı başkanı Sayın Mustafa bey'i ve şahsında Mehir Vakfı ailesini t ebrik ediyorum.

Çok değerli ilim adamlarının, profösörlerin ve araştırmacıların katıldığı bu sempozyum, medyadan da takip etttiğimize göre son derece faydalı oldu. Kadınla ilgili bir çok doğru bildiğimiz yanlışları ortaya çıkardı bilim adamlarımız. Geleneklerimizin ve törelerin gölgesinde kalan birçok gerçeklik su yüzüne çıktı. Hatta bizim kültürümüzde "kadının"aslında ne kadar öncelikli ve ayrıcalıklı olduğu ortaya serildi. Bu gerçekler herhangi birilerinin duyguları ile yaptığı tartışmalara değil, ilim adamlarının araştırmaları ve müzakereleri ile ortaya çıktı. Bu sempozyumun sonuçları Türkçe, İngilizce, Arapça dillerde kitaplaştırılıp, Kaldera Holding'in Kültür hizmetleri serisinde basılacak ve ücretsiz dağıtılacaktır. Aynı bilgileri internet üzerinden bütün dünyaya açmayı da planlıyoruz.

Bu çalışmanın amacına ulaştığını ve topluma iletilmek istenen mesajı verdiğini görüyorum. Bu sebeple önümüzdeki 2. Kadın ve Aile Sempozyumu'nun da uluslar arası bir sempozyum olarak yapılması yönünde çalışmalara başladık bile.

Mehir:İnşaallah hayırlara vesile olur efendim. Sayın Mustafa Serdar Özdemir beyefendi, bize ayırdığınız zaman için ve bu güzel sohbet için çok teşekkür ederiz. Okurlarımıza söylemek istediğiniz başka birşey var mı?

Özdemir:Efendim ben size teşekkür ederim, verdiğiniz bu fırsat için. Okurlarınıza vereceğimiz mesaj ise şu olur müsadenizle; bizler kardeşlik, barış ve tahammülden yanayız. Hedefimiz bu vatana ve millete hizmet. Bunu en iyi birlikte ve dayanışma ile başarabiliriz. Yolu da sevgiden, kardeşlikten ve barıştan geçer.

Saygılarımı sunarım.

KOÇAYSAN
OTOMOTİV SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.

SABİT KOÇ

HAVA AKIŞKAN
VALFLERİ İMALATI

TEL:(0.332)233 01 67
FAX:(0.332) 233 93 85

Motorlu Sanayi Çarşısı Yeni Acun Sokak No:122
-KONYA-

MEHİR VAKFI ve KALDERA HOLDİNG
tarafından düzenlenen
I.ULUSAL KADIN ve AİLE SEMPOZYUMU'na
katılanlara teşekkür ederiz

KATILIMCI PROTOKOL

Doç.Dr.Halil Ürün/Konya Büyükşehir Belediye Başkanı
Prof.Dr.Mustafa Ünaldı/ FP Konya Milletvekili
Pof.Dr.Remzi Çetin/FP Konya Milletvekili
Hüseyin Arı/ FP Konya Milletvekili
Recep Kırış/BBP Kayseri Milletvekili
Doç.Dr.H.T.Gökmenoğlu/BBP Genİd.Kur.Üyesi
Prof.Dr.S.Mehmet Şen/BBP Gen.İd.Kur.Üyesi
Mehmet Yavuz/ Konya Müftüsü
M. Emin Parlaktürk/ Karaman Müftüsü
Cahit Erhun/Karatay Müftüsü
Yusuf Eseroğlu/Meram Müftüsü
İsmail Öksüzler/Selçuklu Belediye Başkanı
Ayla Kerimoğlu/Hazar Gurubu Adına
Dilek Karataş/Hazar Gurubu Adına
Mehmet Ali Boşnak/Lale Eğitim Kurumları Başkanı
VahdettinÖzdemir/FB Selçuklu İlçe Başkanı
Mehmet Akgül/BBP Konya İl Başkanı
Aslan Korkmaz/BBP Selçuklu İlçe Başkanı
Namık Güler/İttifak Holding Yön.Kur.Üyesi
Ahmet Ağırbaşlı/İttifak Holding Yön.Kur.Üyesi
Mustafa Serdar Özdemir/Kaldera Holding Yön.Kur.Bşk
Yılmaz Sandıkçı/Kaldera Holding Yön.Kur.Bşk.Yrd.

Muhittin Tanrıkulu/Kaldera Holding Yön.Kur.Üyesi
Mehmet Yaman/Konya Noterler Odası Bşk.
Mustafa Akdedeoğlu/Emekli Öğretmen
Doç.Dr.Saffet Köse/Sempozyum Genel Sekreteri
Halil Uysal/Sempozyum Gen.Sek.Yrd.
Prof.Dr.Mehmet Aydın/Sel.Ün.İlahiyat Fak.Dekanı
Salih Sedat Ersöz/Konya Büyükşehir Bel.Gen.Sek.Yrd.
Hüseyin Üzülmez/Konya Ticaret Odası Bşk.
Doç.Dr.Nurettin Güz/İletişim Fakültesi Dekan Vekili
Prof.Dr.Eyüp Sanay/FB Genel Sekreteri
Süleyman Küçük/FB Meram Belediye Bşk.Yrd.
Mustafa Çalışkan/Enes Kitap Sarayı
Veli Böge/Hamatek Holding Yön.Kur.Bşk.
Sami Yıldız/Sahip Ata Camii İmam-Hatibi
Konevi Eğitim ve Kültür Vakfı
Büyükkoyuncu Eğitim ve Kültür Vakfı
Gönüllü Kuruluşların Başkan ve YönetimKurulu Üyeleri

ÖZGARANTİ
DÖKÜM SANAYİ

MEHMET DURAN

Tel:249 21 48 Fax:251 07 16

Karatay Sanayi Ek Blokları Saraycık Sokak No: 97
KONYA

Konya Emniyet Müdürlüğü Görevlilerine
Ulusal ve Yerel Basın Temsilcilerine
Sempozyuma konuşmacı olarak katılan D oç.Dr.Ali Acar,Yrd.Doç.Dr.Mehmet Akgül, Prof.Dr.Hamza Aktan, Doç.Dr.Vecdi Akyüz, Yrd.Doç.Dr.Ramazan Altıntaş, Prof.Dr.H.Yunus Apaydın, Yrd.Doç.Dr.M.Özgü Aras, Prof.Dr.M.Akif Aydın, Prof.Dr.Mehmet Aydın, Prof.Dr. Ali Bardakoğlu, Doç.Dr.Nebi Bozkurt, Doç.Dr.Faruk Beşer,Prof.Dr.İbrahim Canan, Prof. Dr.Orhan Çeker, Doç.Dr.Cihangir Doğan,Doç.Dr.İsmail Doğan, Prof.Dr.Mehmet Erkal,Doç.Dr.Zekeriya Güler, Prof.Dr.Hayrettin Karaman, Prof.Dr.Ali Osman Koçkuzu, Doç.Dr.Saffet Köse , Doç.Dr.Salim Öğüt, Doç.Dr.M.Hayri Kırbaşoğlu, Doç.Dr.Mustafa Tavukçuoğlu, Prof Dr.Eyüp Sanay, Prof. Dr. Cemal Sofuoğlu, Prof.Dr.M.Sait Şimşek, Dr.Hidayet Şefkatli Tuksal, Prof.Dr.Mustafa Uzunpostalcı, Dr.Rahmi Yaran, Doç.Dr.Ali Erkul hocalarımıza,
sempozyum görevlisi arkadaşlarımız;
Menderes Özyiğit, Ayşe Uysal, Dilek Özyürek, Menekşe Özkan'a gayretlerinden ötürü teşekkür eder,
ayrıca proğramımıza çiçek gönderen
Sayha Holding, Filkar A.Ş., Libas Konfeksiyon, Fotokopi 99, Aktaş Petrol, Kombassan Holding, BBP Selçuklu İlçe Teşkilatı, Selami Aşkın-Mimar, Ribat FM, Katra Holding, FB Selçuklu İlçe Teşkilatı, Akabe Vakfı, Albaraka Türk Konya Şubesi, Milli Gençlik vakfı, Disket Bilgisayar, İttifak Holding, Mehmet çavuş-Mütahit, Dündar Otelcilik, 8.Noter Mehmet Yaman, Konya Noter Odası, Enes Kitap Sarayı, Aşkınlar Tekstil LTD.ŞTİ., Büyük Avrasya Holding, Şafak Holding, FB İl Hanım Komisyonu, Kıyam Giyim Sanayi, Büyükkoyuncu Vakfı, Kavi İnşaat LTD.ŞTİ., Dağsan A.Ş., Morçelik A.Ş., Mormet A.Ş., Ribat Eğitim Vakfı, Kamer Holding, Faysal Finans Kurumu Konya Şubesi, Armağan Konfeksiyon, Sekosan A.Ş., Kaldera Holding, Hamatek Holding
ve proğrama gelemeyip telgrafla katılan;
FB Genel Başkanı Recai Kutan,
Konya Milletvekilleri:Mehmet Keçeciler, M.Ali Yavuz, T.Rıza Güneri, Başbakan Mesut Yılmaz, Diyanet İşleri Başkanı M.Nuri Yılmaz, BBP Genel Başkanı Muhsin Yazıcıoğlu, Şükrü Buğdaycı, Konya eski Valisi Ziyaeddin Akbulut, Malatya Valisi AtillaVural bey'e,
sempozyuma dinleyici olarak katılan kıymetli halkımıza ,ayrıca konuklara gösterdikleri ilgi ve alakadan dolayı Selçuk Otel, Şelale Restorant, Köşk Lokantası, Urfa Lahmacun Salonu, Akyokuş Tesisleri, Asya Lahmacun Salonu'na teşekkür ederiz.

Mehir vakfı Genel Başkanı
Mustafa Özdemir

BASINDA

MEHİR VAKFI ve VAKFIN DÜZENLEDİĞİ I.KADIN ve AİLE SEMPOZYUMU

Gençleri Evlendirme ve Mehir Vakfı Genel Başkanı Mustafa Özdemir:

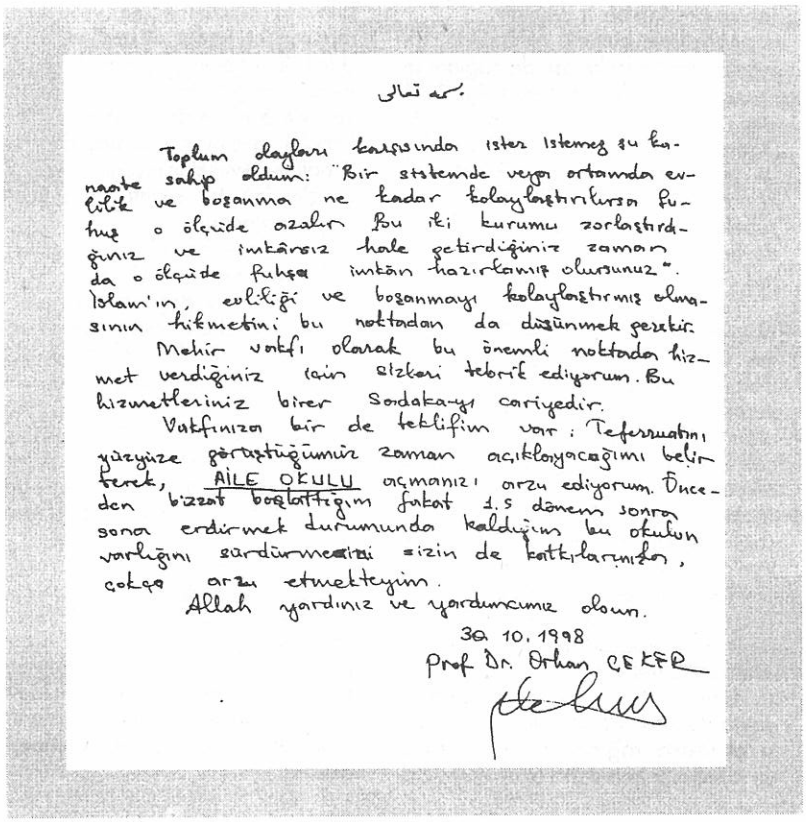
Çöpçatan değil, evlendirme vakfıyız

KONYA (İHA) - Bundan bir yıl önce kurularak maddi imkansızlıklar nedeniyle evlenemeyen gençlere yardım etmeyi hedefleyen Gençleri Evlendirme ve Mehir Vakfı Genel Başkanı Mustafa Özdemir, bir süre toplantılar düzenleyeceğini, yasalar anlaşılırken kurumun açıklık getirdiğini, Bugüne kadar evlenmeye karar veren ancak maddi imkansızlıklar yüzünden evlenemeyen 50 çiftin evlendirildiklerini belirten Vakıf Genel Başkanı Mustafa Özdemir, "Vakıf olarak evlenmeye karar veren gençlerin ekonomik güçlerini maddi destek sağlıyoruz. Biz çöpçatan vakfı değiliz" dedi. Bir çok kimse vakfa yardımcı olmak istediğini ve ev için eşyalarını gelip aradığını söyleyen Özdemir, vakfa kurulan aşamaları şöyle anlattı: "Bize ilk başvuru yapılır. Başvuru sahibinin durumu incelenir. Bu incelemeden sonra gerçekten ihtiyacı olduğu saptanırsa, yapılacak bir törenle çift evlendirilir. Bu törenden sonra çiftin evlenmesine gerekli olan eşyalarını alıncaya kadar vakıf olarak biz sorumluluğu üstleniyoruz" şeklinde konuştu. Özdemir, "Biz Türkiye'nin tüm illerinde hizmet veriyoruz. Ancak Konya'da bulunmamız bakımından Konya'da yapılanlar daha fazla dikkat çekiyor" dedi.

Şimdiye 25 çiftin düğününü gerçekleştirdiklerini belirten Özdemir, "Bugüne kadar başvuruda bulunan gençlerin tamamına yakınlarıyla birlikte, çiftin evlenmesine karar verdik. Vakıflarımız her geçen gün gelişmektedir. Başvuru sahibinin maddi açıdan durumunu araştırıyoruz. Bu araştırmalar değerlendirilerek vakıf tüzüğümüzün Türkiye çapında yaygınlaşmasına başlanılmıştır" dedi.

Gençleri Evlendirme Vakfı Başkanı Mustafa Özdemir.

Sayın

Toplum olayları karşısında istər istəməz şu kanaate sahip oldum: "Bir ülkede veya ortamda evlilik ve boşanma ne kadar kolaylaştırılırsa fuhuş o ölçüde azalır. Bu iki kurumu zorlaştırdığınız ve imkânsız hale getirdiğiniz zaman da o ölçüde fuhşa imkân hazırlamış olursunuz". İslam'ın, evliliği ve boşanmayı kolaylaştırmış olmasının hikmetini bu noktadan da düşünmek gerekir.

Mehir vakfı olarak bu önemli noktadan hizmet verdiğiniz için sizleri tebrik ediyorum. Bu hizmetleriniz birer Sadakayı cariyedir.

Vakfınıza bir de teklifim var: Teferruatını yüzyüze görüştüğümüz zaman açıklayacağımı belirterek, AİLE OKULU açmanızı arzu ediyorum. Önceden bizzat başlattığım fakat 1.5 dönem sonra sona erdirmek durumunda kaldığım bu okulun varlığını sürdürmenizi izin de katkılarınızla, çokça arzu etmekteyim.

Allah yardımınız ve yardımcınız olsun.

30.10.1998

Prof. Dr. Orhan ÇEKER

Damat adaylarını evliliğe profesörler hazırlıyor

KONYA (İHA) -Konya'da Gençleri Evlendirme ve Mehir Vakfı, damat adaylarını eğiterek onları evliliğe hazırlıyor. Vakıf Başkanı Mustafa Özdemir, bugüne kadar 750'nin üzerinde genci evlendirdiklerini belirterek, "Psikologlar, iktisatçılar ve ilahiyatçılardan oluşan akademik öğretenlerle damat adaylarını bir ay eğitime tabi tutuyoruz" dedi. Ailenin bir toplumun geleceği için büyük önem taşıdığına değinen Özdemir, "Çoğu kişi evliliği basit bir olay olarak görüyor. Biz evlendireceğimiz gençleri eğiterek onlara aile kurumunun önemini anlatıyoruz. Toplumun aileden beklentisini, aile içi düzeninin korunması, kadın hakları, anne ve baba haklarını, akademik hocalarımız vasıtasıyla damat adaylarına aktarıyoruz" diye konuştu. Maddi imkansızlıklardan dolayı evlenecek durumda olan tüm gençlere sahip çıktıklarını da kaydeden Özdemir, "Biz evlenecek gençlere dil, ırk, mezhep farkı gözetmeden yardımcı olmaya çalışıyoruz" şeklinde konuştu. Özdemir, evlilik öncesi eğitime büyük önem verdiklerini de vurgulayarak, Vakıf olarak önce eğitim, sonra evlilik sloganıyla gençlere hizmet verdiklerini de sözlerine ekledi

Gençleri Evlendirme ve Mehir Vakfı Başkanı Mustafa Özdemir, damat adaylarını eğiterek onları evliliğe hazırladıklarını söyledi.

3.3.1998

Başyazı

Gençleri Evlendirme Vakfı ve Mehir Dergisi

Genel Başkanlığını Mustafa Özdemir kardeşimizin yaptığı "Gençleri Evlendirme ve Mehir Vakfı", az zamanda önemli işler yapan, evlilik gibi çok sayıda mutlu yuvalarının kurulmasına önayak olup imza atan ciddi bir vakıftır

▼ Yazısı Devam Sayfasında

MERHABA GAZETESİ

MEHİR VAKFI her zaman gençlerimizin yanında

Veyis Ersöz

Gençleri Evlendirme Vakfı ve Mehir Dergisi

Beşeriyetin mevcudiyetiyle başlayan aile kavramı kıyamet sabahına kadar devam edecek olan çok önemli ve çok kutsal bir müessesedir.

Kadim dostumuz Mustafa Ödemir'in sürekli gayretleri ve hummalı çalışmaları neticesinde beşyüzden fazla gencin evlenmesine ve sıcak bir aile yuvasının kurulmasına vesile olunmuştur. Dile kolay; beşyüzden fazla genci evermek, bunlara hem manen hem de maddeten kol-kanat germek. Bu herkesin yapabileceği kolay ve sıradan bir iş değildir.

Milletlerin huzurlu olmasında, geleceğe umutla bakmasında sağlam temeller üzerine oturtulmuş ailelerin mevcudiyeti büyük ölçüde önem arzeder. İşte: "Gençleri Evlendirme ve Mehir Vakfı" bu gaye ile kurulmuştur. Genel Merkezi Konya'da olan vakfın bazı illerde şubelerinin de açıldığını ve açılmaya devam ettiğini memnuniyetle öğrenmiş oldum.

Gençleri Evlendirme Vakfı, kendi bünyesinde bir de "MEHİR" isimli bülten niteliğinde dergi çıkarmaktadır. Dolgun ve güçlü bir yayın ve yazar kurulu tarafından titizlikle hazırlanmış olan MEHİR Dergisi kendi sahasında çok önemli bir boşluğuda doldurmuş oluyor. İslâm ailesinin temel özellikleri, kadın ve erkek eşitliği, insanların sağlığı açısından evliliğin önemi, İslâm'da boşanma, kadın ve erkek üstünlüğü gibi herkesi ve müslüman her aileyi yakından ilgilendiren ciddi konular Mehir Dergisinde detaylı bir şekilde yer almaktadır.

Üçer aylık bültenler halinde basın-yayın dünyasında yer alan ve ilk sayısı olmasına rağmen seçkin kalemler ve tatminkâr konularla okuyucuya cidi bilgiler takdim eden "MEHİR" Dergisi; Gençleri Evlendirme ve Mehir Vakfı'nın yayın organıdır. Gelecek sayılarında daha mündereceatlı ve mütekâmil bir dergi olarak çıkacağına inandığımız Mehir'in basın-yayın hayatında uzun ömürlü olmasını, yeni aile yuvası kuran ve kuracak olan gençlere kalıcı İslâmi bilgiler sunmasını halisane şekilde temenni ediyor ve hayır duada bulunuyoruz.

Evlilikle temeli atılan aile yuvası- bilhassa manevi açıdan- ne kadar mazbut, ne kadar düzenli ve ne kadar İslâmi gelenek, görenek ve anânelere saygılı olursa öyle ailelerde ve öyle evliliklerde hayır olur, bereket olur, geçim ve anlaşma olur. Aksi haldeki evlilikler insanlar, özellikle gençler için bir sıkıntı, bir bunalım meydana getirir.

Gençleri Evlendirme ve Mehir Vafı'nın gayesi sırf iki gencin hayatını birleştirmek değildir. Onlara her yönden güzel bir ortam hazırlamak, bir aile için gerekli olan zaruri ihtiyaçları da temin etmek gibi çok yönlü görev üstlenmiş bulunan bu vakfın desteklenmesinin bu ağır görevi üstlenmiş olan kardeşlerimize yardım elinin uzatılmasının herkes için milli ve dini bir vazife olduğuna inanıyoruz.

Yaz-kış demeden bir taraftan fakir gençleri evlendirmede, öbür taraftanda aile ağırlıklı bir bülten çıkarmada gerekli hassasiyeti gösteren Vakfın genel başkan ve yönetim kurulu üyelerine başarılarının devamını temenni eder, bu çalışmalarının diğer illere de örnek teşkil etmesini dilerim.

2 Yeni Şafak
01. 11. 1998

Ağlayan kadın ve Mehir Vakfı

İslam bir Allah'a iman ve ibadet (tevhid), O'nun kullarına şefkat ve merhamet dinidir. İslam'ın başka yönlerini öne çıkarmak onun özüne ters düşer; çünkü bütün diğer hükümler bu iki temel amacı gerçekleştirmenin araçları gibidir. Müslümanım diyen kişiler buldukları her imkan ve fırsatı değerlendirerek "Allah rızası için O'nun kullarına şefkatli davranmak ve iyilik etmek" durumundadırlar; bunun için fert ve topluluklar olarak çeşitli faaliyetler içinde olmak mecburiyetindedirler. Bu aziz dinin bize öğrettiğine göre bir köpeğe su vermek, bir kediyi ölümden kurtarmak bile insanın cennete girmesine vesile olabilmektedir; ya ihtiyacını giderdiğiniz, ölümden kurtardığınız "yaratılmışların en şereflisi olan" insan ise!

HAYREDDİN KARAMAN

Geçenlerde bir şehrimizin adliyesi önünde, gözlerinden pınar gibi yaşlar boşanan genç bir hanımı ekrandan seyretmiştik; kadıncağız çaresizlik içinde çırpınıyor, çevresinde olanlardan yardım istiyordu. Kendisini gencecik bir kız iken yaşlı bir adamla evlendirmişler (bir manada satmışlar), meşhur ifadesiyle yakmışlardı, buna rağmen kaderine razı olan kız iyi bir hanım olmak için elinden geleni yapmıştı. fakat kocası olacak zalim içiyor, kumar oynuyor, her fırsatta karısını dövüyordu, hatta onu -ne yaparsa yaparak- para kazanmaya da zorluyordu. Aradan yıllar geçmiş, durum düzelmemişti. artık tahammülü kalmayan genç kadın ana evine gelmiş, boşanma davası açmıştı, babası yoktu. anası yoksuldu, avukat tutacak paraları da mevcut değildi, kocası her yolu deneyerek boşanmayı engelliyor, mahkeme uzadıkça uzuyordu, son erteleme kararı üzerine artık isyan eden kadıncağız ağlıyor, "Ben ne yapacağım, nereye gideceğim, kendimi öldüreyim mi" diyor, yanıyor, yakınıyordu.

Avukatlar, baro temsilcileri, mor, yeşil, pembe çatılar nerede idi; bu olayları, "arenada arslanlar tarafından parçalanan esirleri ve mahkumları seyredenler gibi" seyretmeyip, ateşe basmışçasına sıçrayanlar, içi ve dışı yananlar nerede idi?

Bu olay tesadüfen ekrana gelmiş binlercesinden biridir. Toplumumuz dert küpü haline gelmiştir, yoksulluk, haksızlık, işsizlik tahammül sınırlarını aşmıştır. Devleti yönetenler içlerine sızmış hırsızlar ve haydutlar ile meşgul oluyorlar, bunların ucu önemlilere kadar uzanınca güçlerinin yetmeyeceğini anlıyor irticaya sığınıyorlar, çocukların bile ezbere bildiği "yapısal reformları" bir türlü gerçekleştirme yoluna girmiyorlar. Sivil toplum örgütleri (gönüllü kuruluşlar) hem yok denecek kadar az hem de derdin büyüklüğüne göre dermanları devede kulak. Bu milletin hali ne olacak?

Konya'da birkaç hamiyetli insanın bir araya gelerek kurdukları GEMV (Gençleri Evlendirme ve Mehir Vakfı) bu dert küpünden bir avucunu boşaltmış, gençlerin evlenmelerine, evlilerin mutlu bir hayat sürmelerine yardımcı olmaya çalışıyor. Ayrıca bir dergi çıkarıyor, ilmi toplandılar düzenliyorlar (Bu ayın sonu ile Kasım'ın başında yine böyle bir toplantı düzenlemiş bulunuyorlar). Kuranları ve yardımcı olanları tebrik ediyor, kahvehanelerde pinekleyen emeklilere örnek olmasını diliyorum.

Müslümanım diyen kişiler Allah'ın kullarının dertlerine karşı alakasız ve duygusuz kalamazlar; kirlenen tabiattan ahlaka, [illegible], çaresizlik ve haksızlıktan hastalıklara kadar yüzlerce derdi ve ihtiyacı olan insanımızın imdadına koşmak mecburiyetindedirler.

"Kenar-ı Dicle'de bir kurt aşırsa bir koyunu
Gelir de adl-ilâhî sorar Ömer'den onu"

Evet kurdun kaçırdığı koyunun bile hesabını Allah yöneticiden, çobandan, sorumlu kişeden soracak, İslam insanlara böyle bir sorumluluk duygusu ve alanı getirmiş. Hesap sorulacak olanlar yalnızca Hz. Ömer, idareciler, çobanlar değildir; herkes her nimet ve imkandan -onu nasıl ve nerede kullandığından, hakkını, yükümlülüğünü yerine getirip getirmediğinden- sorguya çekilecek, dillerin söylemediğini eller ve ayaklar itiraf edecektir.

Müslümanım diyen kişiler! Oturmayın, yatmayın, uyuşmayın, uyumayın, devinin, koşun, insanların maddi ve manevi dertlerine çare olmak, çare bulmak için bir araya gelin, örgütlenin, çalışın.

Ömür kısadır ve hayata bir kere gelinir. Ahiret azığını düzecek başka bir hayat da yoktur.

Kadın ve aile

Geçtiğimiz Cuma, Cumartesi ve Pazar günleri Konya'da **Gençleri Evlendirme ve Mehir Vakfı** ile **Kaldera Holding**'in müştereken tertiplediklerı **"I. Uluslararası Kadın ve Aile Sempozyumu"**nda kadın ve aile konusu ilgili bilim adamlarının katılımıyla çeşitli açılardan, ama daha çok İslam hukuku bakımından enine boyuna irdelendi. Güzel bir organizasyon, dinleyicilerin yoğun bir ilgisi vardı. Buna Konyalılar'ın ve Konya Belediyesi'nin misafirperliğini, Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğretim üyelerinin sıcak alakalarını da eklersek üç süren sempozyumun yorgunluğunun buna değdiğini rahatlıkla söyleyebiliriz.

M. AKİF AYDIN

Ailenin kurululuşu, işleyişi, belirli durumlarda sona erişi, bunun doğurduğu hukuki ve sosyal problemler, öte yandan özellikle kadının aile ve toplum içindeki konumu, hukuki ve sosyal statüsü her dönemde ve her ülkede sosyal bilimcileri meşgul etmiştir ve hâlâ da etmektedir.

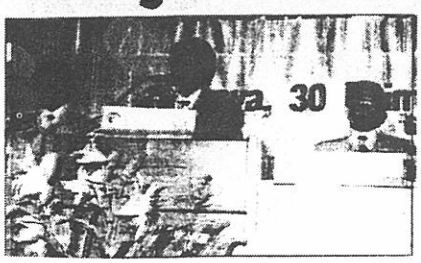
Sosyal ve hukuki açıdan kadının konumu tarih içinde hep aynı çizgide olmamış, çeşitli dönemlerde farklı istikametlerde kırılmalar görülmüştür. **Roma** ve **Yunan** toplumunda ilk dönemlerde kadın babanın veya kocanın mutlak velayeti altında görülür, müstakil bir hukuki varlık olarak adeta kabul edilmezken zaman içinde gerek tabii tarihi gelişim sürecinin sonucu, gerekse ortaya çıktığı dönemlerde Hristiyanlığın eşitlikçi anlayışının etkisiyle kadının konumu kabul edilebilir bir düzeye gelmişti. Fakat daha sonra feodalitenin ve ataerkil aile yapısının ağır basmasıyla tekrar bir gerileme döneme girilmiş, işin dikkat çeken yönü bu dönemde Hristiyanlığın kutsal metinleri bu defa kadının konumunu kötüleştirici tarzda bir yoruma tâbi tutulmuştur. Özellikle evli kadının mülkiyet ve tasarruf hakkının tekrar sınırlandırılması, dini mekanlardan ve etkinliklerden uzaklaştırılması ve hatta farklı dini anlayışlara sahip olanların **"cadı"** suçlamasıyla yakılması hep bu yeni dönemin anlayışının ürünüdür.

Benzer bir gelişmeyi **Batı** ölçeğinde olmasa bile **İslam** dünyasında gözlemlemek mümkündür. İslam dininin ortaya çıkışının dönemin **Arap** toplumunda kadın açısından da bir reform niteliği taşıdığı ve kadını miras hakkı olan, erkeklere eşit şartlarda bir mülkiyet ve tasarruf hakkına malik bulunan, evlenme ve boşanma ehliyetine sahip olan bir hukuk süjesi konumuna getirdiği tartışılmaz. Ama zaman içinde sosyal telakkilerin kadının durumunu kötüleştirici bir rol oynadığı da inkar edilemez. Batı dünyasındaki kadar kadının kötü bir konuma gelmemiş olması, İslam'ın temel metinlerinin böyle bir kötüleştirmeye izin vermemesi sebebiyledir. Meselâ kadının miras, mülkiyet ve tasarruf hakkı hiçbir zaman ortadan kaldırılamamıştır. Kadın evlenme ve boşanma ehliyetini esas itibariyle her zaman muhafaza etmiştir. Bu durum **feminizm** hareketinin neden ilk önce Batı dünyasında ortaya çıktığını da bir ölçüde izah etmektedir.

Kadını ikinci plana iten bu sosyal telakkilerin bir tepki doğurmaması düşünülemezdi. Nitekim 18. asrın sonunda **Batı**'da, biraz veya daha çok Batı'daki gelişmelerin etkisiyle 19. asrın sonlarında **İslam** dünyasında genel olarak **feminizm** olarak isimlendirilen bir hareketin ortaya çıkması önlenememiştir. Bu hareket özellikle **birinci dalga feminizm** hareketi **Batı**'da kadının mülkiyet, miras, kendi malında tasarruf hakkının sağlanması, eğitim imkanlarının ve kamusal alanın kadınlara da açılması bakımından dikkate değer bir gelişme göstermiştir. **İslam** alemında de kadınların sosyal ve kamusal alanda farklı bir konuma gelmelerinde, hukuken sahip oldukları bazı imkanları bilfiil daha fazla kullanır olmalarında bu hareketin katkısından söz edilmelidir. Ancak **feminizm** hareketinin daha sonraki gelişimi **Batı**'da ve **İslam** dünyasında farklı bir seyir izlemiştir. **Feminizmin** bu gelişim seyri kadın ve ailenin geleceği bakımından dikkate değer özellikler taşır ve ayrıca ele alınmalıdır.

Atatürk Üniversitesi Öğretim Görevlilerinden Prof. Dr. Hamza Aktan:

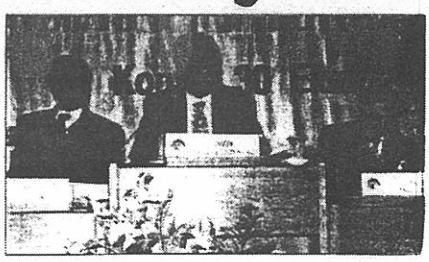
"Boşanma İslam'da en son çare"

1. Ulusal Kadın ve Aile Sempozyumu'na Ticaret Odası'nda devam edildi.İslam Hukukunda nikah ve boşanma üzerin oturumlar düzenlendi. İslam Hukukunda Boşanma konulu oturumda konuşan Prof.Dr Hamza Aktan İslam'da eviliğin kutsiyetine dikkat çekerek "boşanma en son çare olmalıdır" dedi.

Pof.Dr. Yunus Apaydın İslam'da eviliğin en önemli kurumlardan biri olduğuna dikkat çekerek "evilik rıza ile gerçekleşmelidir.İcap ve kabul yerine gelmelidir" ifadeşini kullandı.Oturumlarda konuşan diğer konuşmacılar da İslam Hukukunda evlenme ve boşanmanın önemi üzerinde durdular.

Haberi 9'da

بسم الله الرحمن الرحيم

İlk defa I. Ulusal Kadın ve Aile Sempozyumu vesilesiyle artık diyaloğumuz Mahir Vakfı'nın, yöneticilerinin ve faaliyetlerinin biz ilim adamlarına tanıtılması için gösterdiğiniz yakın ilgiye ve misafirperverliğe karşı ne kadar teşekkür etsek azdır.

Müslümanların artık sağlıklı bir birlik oluşturmak, toplumsal problemlere yönelmelerini, toplumsal sorunların çözümüne katkıda bulunmak için projeler üretmelerini görmek benim için hem gurur hem de ümit verici bir gelişmedir.

Mahir vakfının kendi adına yaptığı faaliyetlerini bilinçli olarak hazırladığı programlar çerçevesinde sürdürme azmi içinde olması ise, meselelere artık profesyonelce yaklaşıldığını göstermesi bakımından ayrıca sevindiricidir.

Sözü uzatmadan şöyle de edebilirsek, Mahir Vakfı Bilgi - Tecrübe - Eylem üçlüsünü bünyesine getiren bir sivil toplum kuruluşu olarak gelecekte ülkemizde kalıcı birçok faaliyete imza atmaya aday görünmektedir.

Allah beşinize beraber, bileğinize güç, kalbinize azim, vermiş, rehberiniz "bilgi" olsun.

Cenab-ı Hak çalışmalarınızı hayırlı, uğurlu ve bereketli kılsın. Amin.

M. Hayri Kırbaşoğlu
Ank. Üniv. İlahiyat Fak.
öğr. üyesi.
30.10.1998

Mahir Vakfının Saygıdeğer Yöneticileri

Türkiye'de, kadın ve aile konusu ile ilgili problemli bir sahanın varlığını fark edip, geniş bir katılım ve mükemmel bir organizasyonla bu sempozyumu gerçekleştirdiğiniz için, emeği geçen tüm gayretli insanlara minnet ve şükranlarımı sunuyorum.

Bu satırları yazdığım sırada, IV. oturum sona ermiş, pek çok konu tartışılmış, görünen problemlerin altındaki büyük aysberg kütlesini oluşturan zihniyet problemi, değerli katılımcıların üstün bilgileriyle bir ölçüde ortaya konmuş oldu. Ancak - yoğun tartışmaların özeti seyircide sınırlı olmakla birlikte - bu konuda daha çok yol kat edilmesi, daha çok konuşulması ve bu çabaların uygun yöntemlerle kitlelere ulaştırılması gerektiğini düşünüyorum.

Ayrıca, çok geniş düşünce yelpazeleri ve yaşam pratiklerinin geçerli olduğu günümüzde, bu tür sempozyumların realitedeki farklılık ve karışıklıkları yansıtan, birbiriyle buluşturan, tartıştıran daha fonksiyonel bir yapı arzetmesinin de örnekli olduğuna inanıyorum. Bu işlevi gerçekleştirecek panel ve sempozyumların düzenlenmesi ümidini bu vesileyle dile getirmiş olayım.

Bu sempozyumun, -İslâmî çevre kimliğinden- tek kadın katılımcısı olmanın sevinciyle bulunduğunu bir arada yaşıyorum. Bunun, anlamlı bir gösterge olduğunu, varsayarak; daha çok kadın araştırmacının, uzmanın yetişmesi yolunda teşvik edici imkânlar oluşturulması'nın büyük önem arzettiğini belirtmek istiyorum.

Saygılarımla...
30.10.1998
Hidayet Şefkatli Tuksal

KURUCULAR KURULU

1. Mustafa Özdemir/Genel Başkan
2. Ali Tayyar Çay/Gen.Bşk.Yrd.
3. Sabit Koç/Gen.Bşk.Yrd.
4. Hasan Türk/Kurucu Üye
5. Mehmet Duran/Kurucu Üye
6. İsmail Türkmen/Kurucu Üye
7. Muammer Özçatal/Kurucu Üye
8. Harun Ceranoğlu/Kurucu Üye
9. Mehmet Büyükkıcık/Kurucu Üye
10. İbrahim Işık/Kurucu Üye
11. Tevfik İpek/Kurucu Üye
12. Halil Uysal/Kurucu Üye
13. Halil İbrahim Dağ/Kurucu Üye
14. Doç.Dr.Halil Ürün/Kurucu Üye

MÜTEVELLİ HEYETİ

1. Mustafa Özdemir/Müt.Hey.Bşk.
2. Ali Tayyar Çay/Müt.Hey.Bşk.Yrd.
3. Sabit Koç/Müt.Hey.Gen.Sek.
4. Hasan Türk/Müt.Hey.Gen.Muh.
5. Mehmet Duran/Müt.Hey.Gen.Vez.
6. İsmail Türkmen/Müt.Hey.Üye
7. Muammer Özçatal/Müt.Hey.Üye
8. Mehmet Büyükkıcık/Müt.Hey.Üye
9. Harun Ceranoğlu/Müt.Hey.Üye
10. İbrahim Işık/Müt.Hey.Üye
11. Tevfik İpek/Müt.Hey.Üye
12. Halil uysal/Müt.Hey.Üye
13. Halil İbrahim Dağ/Müt.Hey.Üye
14. Doç.Dr.Halil Ürün/Müt.Hey.Üye

VAKIF ÜYELERİ

1. İsmail Öksüzler
2. Mustafa Özkafa
3. Hasan Kalender
4. İbrahim Ak
5. Talat Ateş
6. Salih Çölmekçiler
7. Mehmet Akgün
8. Mustafa Demir
9. Menderes Özyiğit
10. Ayşe U ysal
11. Fadime özdemir
12. Sare Türk
13. Havva Çay
14. Emine Koç
15. Harun Karagözler

KOMİSYONLAR

A.MURAKABE HEYETİ

1. D.Tayyar Çay/Başkan
2. Hasan Türk/Bşk.Yrd.
3. İbrahim Işık/Bşk.Yrd.
4. Hasan Ceranoğlu/Komisyon Üyesi
5. Mehmet Büyükkıcık

B.EMTİA DEĞER TESBİT KOMİSYONU

1. Sabit Koç/Bşk.
2. Tevfik İpek/Bşk.Yrd.
3. Muammer özçıtak/Bşk.Yrd.
4. İsmail Türkmen/Kom.Üyesi
5. Mehmet Duran

C.HANIMLAR KOMİSYONU

1. Ayşe Uysal/Başkan
2. Fadime Özdemir/Bşk.Yrd.
3. Sare Türk/Bşk.Yrd.
4. Havva Çay/Kom.Üyesi
5. Emine Koç/Kom.Üyesi

D.SOSYAL ve KÜLTÜREL FAALİYETLER

1. Doç.Dr.Saffet Köse/Başkan
2. Doç.Dr.Zekeriya Güler/Bşk.Yrd.
3. Doç.Dr.Mustafa Tavukçuoğlu/Bşk.Yrd.
4. Sami Yıldız/Kom.Üyesi
5. Halil Uysal/Kom.Üyesi

E.KİTAP BASIM ve YAYIM KOMİSYONU

1. Doç.Dr.H.Tekin Gökmenoğlu/Başkan
2. Doç.Dr.Ramazan Altıntaş/Bşk.Yrd.
3. Doç.Dr.Ali Acar/Bşk.Yrd.
4. Yrd.Doç.Dr.Ahmet Yaman/Kom.Üyesi
5. Arş.Gör.A. Bahadır/Kom.Üye

F.MEHİR DERGİ ve BÜLTEN

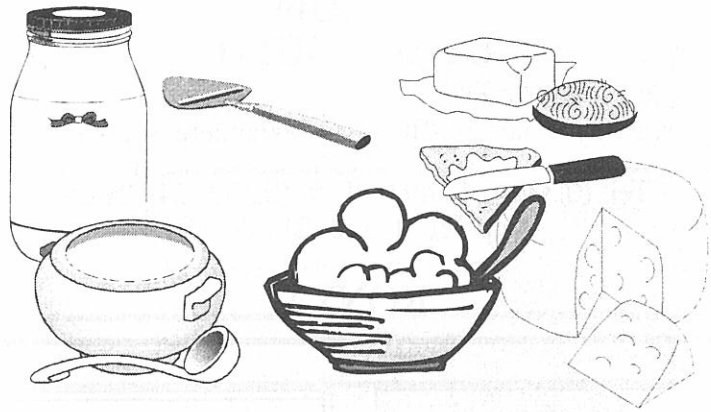
1. Mustafa özdemir/İmtiyaz Sahibi
2. Hasan Türk/Yazı işleri Müdürü
3. Ali Öge/Genel Yay.Md.
4. İbrahim Işık/Basın Halkla iliş.Md.

İLİM HEYETİ

1. Doç.Dr.Saffet Köse/Başkan
2. Doç.Dr.Zekeriya Güler/Bşk.Yrd.
3. Yrd.Doç.Dr.Ahmet Yaman/Bşk.Yrd.
4. Doç.Dr.H.T.Gökmenoğlu/Üye
5. Doç.Dr.Mustafa Tavukçuoğlu/Üye
6. Doç.Dr.Ramazan Altıntaş/Üye
7. Doç.Dr.Ali Acar/Üye
8. Doç.Dr.Mustafa Bulun/Üye
9. Arş.Gör.Abdulkerim Bahadır/Üye
10. Arş.Gör.M.Zeki Bozyemenici/Üye
11. Sami Yıldız/Üye
12. Halil Uysal/Üye
13. Ali Öge/Üye

ÖZAKPINARLAR

GIDA SANAYİ TİCARET A.Ş.

BEYAZ PEYNİR / TEREYAĞI / KAYMAK
TAM YAĞLI,DERİ,TORBA,BİDON,TULUM
YAĞSIZ,TORBA,DERİ,BİDON PEYNİR
KAŞAR / BAL / ZEYTİN / TURŞU
SUCUK / PASTIRMA / KAVURMA
VAKUMLU ET ve SÜT MAMÜLLERİ
İMALAT ve PAZARLAMA

İMPORT
EXPORT

SÜPER SAĞLIKLI ÜRÜNLER

HİRA
1960'DAN BERİ

Fabrika:Adana Çevre Yolu Fevzi Çakmak Mah. Süper Gıda Çarşısı Katiboğlu sok. No:1-2-3 KONYA
Merkez:Toptancılar çarşısı Üzümbağı sok. No:20-22 KONYA
Fabrika Tel:342 07 57 (3 HAT) Fax:3420696
Merkez Tel:2360325 Fax:2367909

Değerli okuyucu,

Mehir Vakfı olarak biz; sağlam ve mutlu bir topluma giden yolun sevgi, saygı ve mutluluk üzerine kurulmuş ailelerden geçtiği inancındayız.
Bu nedenle Gençleri Evlendirme ve Mehir Vakfı olarak, gençlerimizin yaşadığı evlilik gibi önemli bir sosyal olaya çözüm bulmayı, ailelerimizin karşılaştığı sorunlarla ilgilenmeyi, evlenemeyen ihtiyaç sahibi gençlerimize yardım etmeyi, geleneklerimizin korunduğu bir aile ve bu ailelerin oluşturacağı bir toplum modelinin ülkemizde yer almasını istiyoruz.
Yüklendiğimiz bu kutsal fakat bir o kadar da ağır olan bu sorumluluğu yerine getirirken yaptığımız faaliyetlerden sizi haberdar etmek ve kadın-aile konusunda insanımızın karşılaştığı sorunların çözümünün bulunduğu tek adres olma düşüncesiyle Mehir Bülteni'ni yayınlamaktayız.
Hedefimiz, Mehir Vakfı'nın aile ve kadın konusundaki problemleri çözüme kavuşturacak Türkiye'deki ilk ve tek vakıf olmasıdır.
Saygılarımla.

Mustafa Özdemir
Genel Başkan

Banka Hesap No:
Vakıflar Bankası TL. Hesabı:2033277
Vakıflar Bankası Döviz Hesabı:4032712

Semih

MOBİLYA LTD.

Home Collection

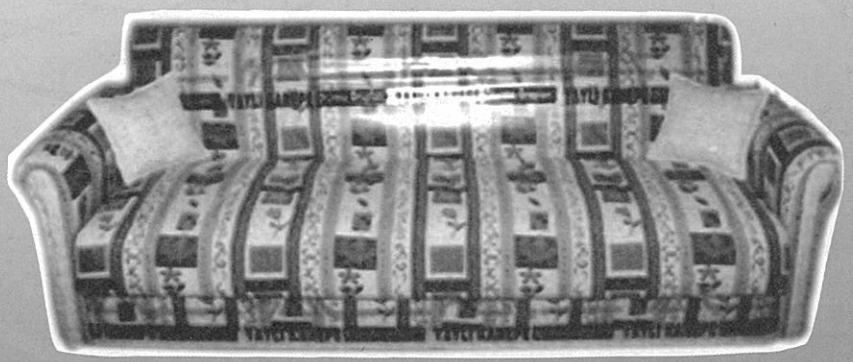
TOPTAN & PERAKENDE

koç

KANEPE ve OTURMA GRUPLARI

MARMARA YATAKLARI ve EV TEKSTİLİ

HERTÜRLÜ MOBİLYA ve AKSESUARLARI

Fabrika: 0 332 251 69 95 Fax:0 332 251 14 25
Showroom: 0 332 251 58 53 Fax:0 332 58 53
Merkez: 0 332 251 14 25 Fax:0 332 249 81 69
Fabrika: Mobilyacılar Sanayi, Osmanlı Sk.No:31 Konya
Showroom: Mobilyacılar sanayi, cihanpınar Sk.No:35 Konya
Merkez: Mobilyacılar Sanayi, osmanlı sk.No:32 Konya